MANUDUCTIO AD CONUERSIONEM MAHUMETANORUM IN DUAS PARTES DIUISA. IN PRIMA...

Tirso González de Santalla, Josè Maria Fonseca de Evora

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
31
9 A
15
FONDO EBORENSE

MANVDVCTIO
AD
CONVERSIONEM
MAHVMETANORVM.

TOMVS PRIMVS.

A

R. P. THYRSO GONZALEZ
DE SANTALLA E SOCIETATE
JESU.

MANVDVCTIO AD CONVERSIONEM MAHVMETANORVM

IN DVAS PARTES DIVISA.

IN PRIMA

VERITAS RELIGIONIS CHRISTIANÆ Catholicæ Romanæ manifestis argumentis demonstratur.

IN SECVNDA

FALSITAS MAHVMETANÆ SECTÆ conuincitur.

TOMVS PRIMVS.

SS^MO DOMINO NOSTRO

INNOCENTIO XI.

PONTIFICI MAXIMO.

POST SACRORVM PEDVM OSCVLA, consecrat M. Thyrsus Gonzalez de Santalla è Societate Jesu, in Salmanticensi Academiâ Sacræ Theologiæ Primarius Antecessor emeritus:

VT CVIVS COPIOSISSIMIS SVMPTIBVS, SOLERTISSIMA industria, infatigabili zelo, precibus, lachrymis, & gemitibus Mahumetismum cernimus subiugatum, eiusdem quoque faustissimo auspicio tot Barbaris Nationibus sedentibus in tenebris, & vmbra mortis, victricem Christianæ veritatis lucem tandem affulsisse lætemur.

MATRITI. M.DC.LXXXVII.

SANCTISSIMO,
ET BEATISSIMO D. N.
INNOCENTIO XI.
PONTIFICI OPTIMO
MAXIMO,

TOTIVS ECCLESIÆ CAPITI, PASTOri,& Principi clarissimo, B. Petri Successori eximio, legitimo Christi Vicario, Christiani Orbis supremo Primati, verum ius,& plenam potestatem in Ecclesiam Catholicam à Christo D. habenti,

BEATISSIMÆ PATER.

V M Inclytum Imperatorem Leopoldum, Sereniſsimum Poloniæ Regem, Strenuum Lotharingiæ Ducem, alioſque Inuictiſsimos Principes in ipſo vertice periculi conſtitutos tot Victorias ab Othomanis reportare audio, quot pugnas ineunt, dum expugnatas Vrbes florentiſsimas, fugatos hoſtes, & vel ſolo armorum ſtrepitu perterritos; dum victrices Germaniæ Aquilas Turcarum Lunam proprio ſanguine fœdatam vnguibus diſcerpere, dum immenſam feré illius Imperij molem hinc lapſam, illinc prolabentem contemplor, non poſſum, Sanctiſsime Pater, non

gra-

gratulari aureo Beatitudinis vestræ sæculo, pietatemque, magnificentiam, zelum, & sollicitudinem tanti Pontificis extollere; vtpotè qui non tantum profusis lachrymarum, sed aureorum etiam imbribus, sacrum hoc bellum fouerit in Turcarum extremam perniciem, vt Imperium illud funditus euerteretur, propriæque ruinæ cineribus sepultum iacêret. Elegantius enim de hac, quam de Gratiani Magnificentia diceret Ausonius: *Spem superas, vota præcurris, cupienda præuenis, præstare tibi est, quam illis optare, velocius.*

Deinde non minus lachrymæ S. Vestræ, quam Imperatoris arma hostem lacessunt, fugant, prosternunt,

nunt,quaſi lachrymæ illæ efferam Barbarorum duritiem emollirent, vt facilius armis cederent. Dum enim ardens Lotharingiæ Dux equo ſublimis,hinc inde omnium ferro decertans ex alto victoriæ monte præcipitem fortunæ rotam agitabat , vt triumphus non cæco fortunæ arbitrio , ſed Deo, & militari virtuti adſcriberetur, erectis in Cœlum manibus enixè Deum orabat B. Veſtra. Et vt luculentiús antiquos Triumphos ſuperaret militans Eccleſia , cum Sol olim ſtetiſſet , non ſtetit hîc ſolúm Luna , ſed & cecidit. Proh fauſtiſsimum omen ! dum Turcarum aſtra ê Cœlo cadunt, quid niſi vaſti illius Imperij ruinam expectare fas eſt?

Er-

Ergo dum V.Beat.zelo,& aſsiduis curis cernimus ſubactas munitiſsimas Pannoniæ Arces, Viennam ab obſidione vendicatam, captam Strigoniam,expugnatam Budam, vrbs cum eſſet inexpugnabilis;immó etiam ſuperba Cōſtantinopolis mænia, & metu, & vicino armorum fragôre concuſſa tremere. Cum inquam, hæc mente lubentiſsima euoluo, audeo dicere (â blando adulationis periculo omnino ſecurus) zelum, & eximiam ſedulitatem B.V.longé, latéque ſuperare decantatum illum Religionis amorem, quo priſci Summi Pontifices exarſere, adeó vt pleroſque Chriſtianos Principes accenderent ad bellum

Tur-

Turcis inferendum. Vrbanus II. Siciliæ, Calabriæ, & Apuliæ Principes mutuo cruore resperſos pulchro fœdere iunxit, vt arma in Sarracenos verterent: fecitque, vt Germanorum, Belgarum, & Polonorum ciuilia bella dormirent, vt ad prælium ſacrum excitarentur. Vrbanum conſtanter imitati ſunt, præter egregios alios Pontifices, quos breuitati, ſilentio, & venerationi conſecro, Innocentius III. Innocentius IV. Innocent. VI. Innocent. VIII. qui in hoc Turcicum bellum fide, & pietate accincti conſpirarunt, quaſi illuſtre hoc facinus Innocentios omnes ad ſe ſecreto quodam influxu traheret. Eugenius IV. qui mari

ri

ri claſſem, terra exercitum Duce ſtrenuo Ladislao Poloniæ Rege miſit, & innumeras Turcarum copias ad oram Danubij fugauit, protriuitque. Callixtus III. voto ad bellum hoc ſuſcipiendum adſtrictus inſignem triumphum egit apud Belgradum, dum Mahometes tyrannus ingenti vulnere exãguis turpi fuga vitam quæſiuit. Pius V. celebrem illam victoriam in ſinu Lepantino totius Orbis ſtupore reportauit.

Cœterum, B. Pater, viciſti; vîciſti ſanè non tantúm victos hoſtes, ſed relatos hoſtium victores: vîciſti, inquam, numero, & magnitudine victoriarum; vîciſti auxilijs præſtitis, & felicitate; &

vel

vel ſublimiores æquaſti feruore, diligentia,zelo, pietate. Euoluantur,rogo, Hiſtoriarum volumina, nullibi profectó inuenîtur Summus Paſtor ex his, qui Turcicum bellum iniere, tot ſpolijs oneratus, tot Triumphis plenus, tanto hoſtili ſanguine madens. Ideóque ſeptem Romana montium iuga altius eriguntur, vt victorias, & palmas ex alto vertice videre poſſint, & ſtatim ſuperbam frontem demittunt,vt victorem Innocentium,inclinata ceruice,adorent.

Ergo cum nuſquám vberior animarum fructus ſperetur,quám hoc tempore, quo Othomani infelices perfidiam ſuam calamitatibus noſcunt, vt infenſiſsimi illi

Ec-

Ecclesiæ hostes armis domiti, Catholicæ Fidei veritatibus iterum subiugentur, & colla iugum Imperatoris sustinentia, mitissimo etiam Christi iugo submittantur, opus hoc iam diu elaboratum Sanct. V. supplex offero; quod equidem solidissimis refertum est fundamentis, quibus stulta Mahumeti dogmata penitus eneruantur, & comentitij Paradisi flores marcescunt: quibus Sole clarius euincitur, Alcoranum innumeris erroribus scatêre, & horridis mõstris affluere. Quod non semel expertus fui, cum ad Mahumetanos publicé conciones habuissem in florentissima Bæticæ Prouincia, Matriti, & alibi; feréque ducenti

ar-

argumentorum pondere dev icti ad ſalutares vndas, velut ad portum feliciter appulere. Igitur cum nequeam ipſe cominús hoſtes illos appetere, & viua voce conuincere, eminús contendere ſtatui non armis, ſed rationibus, non telo, ſed calamo. Ideoque libellum hunc ſeorſim evulgare decreui, vt Concionatores, & Miniſtri Euangelij, qui ibidem degunt, vberem argumentorum ſegetem, armaque præſtó habeant ad victos Turcas conuincendos, vt felicius victi dicantur, quám eſſent victores: tunc enim ſuperbientis fortunæ arrogantia elati Chriſti humilitatem deſpicerent; nunc veró ê culmine felicitatis deiecti, & iam ſub

di-

ditione inuictiſsimi Imperatoris Leopoldi venientes, aptiores ad excutiendas tenebras Mahumeti, & ſuſcipiendũ fidei iubar redduntur.

Igitur, Sanctiſsime Pater, excipe non tam parvum hoc opus, quám magnum deſiderium ſeruiendi cauſæ publicæ; immó nec opus ipſum, quod accuratius recognitum denuo in lucem profero, parvum, ignotumvê eſſe poterit, cum à magno Innocentij XI. nomine, & celſitudine lucem, & vmbrã accipiet. Si tamen non habuerit vnde Beatitudini V. placeat ex venuſtate, aut elegantia; ex pietate obiecti, & zelo ſcribentis diſplicere non poterit. Viue Sanctiſ-

ctissime Pater ad Ecclesiæ solatium, ad Fidei incrementum, ad coercendos effrænatos veræ Religionis hostes, ad reuocandas deperditas oues in vnum Christi ouîle. Viue pietati, viue cœlo, viue tibi. Salmanticæ 20. Martij, anno Domini 1687.

BEATISSIME PATER

Post deosculatos sacros pedes, obsequentissimus Sanctitatis vestræ famulus.

THYRSVS GONZALEZ
DE SANTALLA.

LICENTIA ORDINIS.

Andreas Reguera, Societatis Jesu, in Prouincia Castellana Præpositus Prouincialis potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum P. N. Carolo de Noyellę eiusdem Societatis Præposito Generali; facultatem facio, vt Tractatus adversus Mahumetanos à P. Thyrso Gonzalez nostræ Societatis Doctore Theologo: & in Salmantina Academia Primario Theologiæ Antecessore compositus: & Salmanticæ excussus anno Domini 1680. ad finem Tomi tertij Selectarum Disputationum ex vniuersa Theologia Scholastica: sub titulo *Disputationis* de Diuinitate Christi, & demonstrationum contra Mahumetanos; nunc denuò seorsim recudatur pro maiori legentium commodo sub hoc titulo: *Manuductio ad conversionem Mahumetanorum: in qua veritas Religionis Christianæ adversus omnes eius hostes manifestis argumentis demonstratur.* Cum fuerit grauium, doctorumque hominum eiusdem Societatis iudicio approbatus. In quorum fidem has litteras manu nostra, & Secretarij nostri subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Vallisoleti in Collegio S.P.N. Ignatij, die 11. mensis Januarij, anno Domini 1687.

Andreas Reguera.

Antonius Carauco, Secret.

APROBATIO EMINENTISsimi D. D. Fr. Iosephi de Aguirre, S.R.E. Cardinalis, &c.

MEthodum hanc, quàm Mahumetani ex crassis erroribus, quibus alte caligant, & cæcutiunt, ad lumen Euangelicæ doctrinæ convertantur facilius, iam antè vidi, & suffragio meo probavi, dum ex præscripto Regij Senatus Superioribus annis Censor essem Selectarum Disputationum Reuerendissimi Patris Magistri Thyrsi Gõzalez, Primarij Theologiæ Professoris in Salmanticensi Academia. Cùm autem pluribus doctrinà, & eruditione præstantibus Viris conveniens visum fuerit, vt illa seorsim edatur ad commodiorem vsum eorum, quibus curæ est, aut erit Mahumetanorum conversio; censui pariter vtilissimum, vt in eundem Scopum recudatur. Quippè ad manum habebunt pervias demonstrationes, & vrgentissimas littereà coniecturas, quibus occœcatam eorum mentem illustrare, & affectum inflammare possint, vt

tan-

tandem emergant è tenebris, & veram salutis viam insistant. Quapropter non modica mihi spes affulget ingentis vtilitatis reportandæ ex noua editione huius Tractatus, quē sanè oportet per omnes Christiani orbis plagas distrahi, & publici iuris fieri; illas præsertim; in quibus inveniuntur errores Barbaræ illi Sectæ dediti. Ita attestabar Matriti in Monasterio Benedictino S. Martini die 15. Decembris, anno Dominicæ Incarnationis 1686.

Josephus Cardinalis de Aguirre,
Benedictinus.

APROBATIO ILLVSTRISsimi D.D. Didaci de la Cueva, Episcopi Vallisoletani, Consiliarij Regij, &c.

IAm pridem magno cum ſplendore primam lucem vſurpauerat Manuductio iſta ad converſionem Mahumetanorum: Et ego placidos ipſius radios grato lumine hauſi, cum pro munere Cenſoris iniuncto ab Illuſtriſsimo Domino D. Franciſco de Seixas & Loſada, tùnc Epiſcopo Salmantino, & poſtmodum Compoſtellano Archiepiſcopo, Selectas ex vniuerſa Theologia Diſputationes Reuerendiſsimi Patris Magiſtri Thyrſi Gonzalez de Santalla è Societate Jeſu, Primarij Theologiæ Profeſſoris in Salmanticenſi Academia, meis probaui calculis; candidiſsimis quidem, & pro mea in Authorem beneuolentia, & pro Authoris adverſus Cenſores meritiſsimo iure. Nunc vero, quod in Sole intuemur, qui nullo cõtentus Emiſphærio plagas ſupergreſſus immen-

mensas,novum apud alios accolas mundum splendori suo, ambitu perpetuò sollicitat, neque vno quiescens volumine iteratis orbibus magno mortalium beneficio propitios radios dispensat: id ipsum huic Manuductioni accidit, quæ recto tramite ad superas lucis plagas,& ducit,& euolat. Nempè, quasi esset ipsis solaribus radijs scripta in eam claritatem excreuit, vt illo *Selectarum* volumine non coercita propriam sibi sphæram quà ocyus in orbem circumferatur,& noua volumina,queis liberalius diffundatur, exposcat. Hic primum sacram mysteriorum fidei obscuritatē claris adeo splendoribus Author inaurat, & tam perspicuà subtilitate diuidit diem à tenebris, vt verè nox sicut dies illuminetur, & fides quæ cæca est,planè simul appareat oculata, & tota oculus. Tùm errores Mahumetanæ Sectæ triumphans aggreditur; & Prædicatoribus Euangelicis zelum accendit, methodum tradit,arma ministrat,quibus pertinaciam Barbaræ gentis, licèt Aspidis surdæ,& obturantis aures suas, superna veritatis luce felicissimè expugnaturi sint, vt

spero. Quidni sperauerim? Nouit omnis Hispania indulgentissimam Dei prouidentiam, quà dum Author inter Sacras expeditiones ingentem spiritum zelo Dei plenissimum fatigaret, se ipsum sensit velut extemporaneo Spiritus Sancti afflatu correptum, & inopinato iuxta, ac vehementi agitatum impulsu, vt ad Mauros cōciones suas converteret: quorum in prima concione quinque, in secunda octo, in tertia decem prosilierunt in medium, & baptismum publicè postularunt; & sic deinceps alij sine numero Religionem Christianam, incredibili omnium fidelium gaudio, amplexati sunt. Nec cuiquam dubitare fas est, quòd idem ipse Religiosissimus Pater testatur, dum ad eas conciones pergeret in Theatrum, subito sibi inopinatam eo vsque demonstrationem affulsisse de cælo, qua indomitam Mahumetanorum cervicem Euangelio subiugauerit: vt planè, quam Salomon habebat in votis assistricem sibi de cœlo sapientiam, quæ secum laboraret, hanc cælitus delapsam Author habuerit, quæ cū illo pugnaret, ac vinceret. Opportunissimum

mum

mum igitur meo iudicio, & saluberrimum consilium est, vt Manuductio ista ad Mahumetanorum conversionem, denuò, & seorsim in publicam lucem prodeat, cùm tot regiones à Turcarum Tyrannide ereptæ, & Christianorum Principum, ac præsertim Augustissimi Leopoldi Imperio subiectæ, albæ iam sunt ad mesem. Suppetit hic Euãgelicis Missionarijs, quos Author, & exemplo vocat, & calamo manuducit, vndè amplissimam palmarum segetem sibi spondeant: Suppetunt arma, quibus de Mahumeti erroribus, & fabulosis delirijs fœlicissimè triumphare possint; sunt enim verè aurea, sunt triumphis sæpè sæpius assueta, sunt trophæis iterum atque iterum coronata, ac demum igneus est illis vigor, & cælestis origo. Vallisoleti die 22. Martij, anno Domini 1687.

Didacus Episcopus Vallisoletanus.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Licenciado D. Alonſo Portillo y Cardos, Inquiſidor Ordinario, y Vicario deſta Villa de Madrid, y ſu Partido; por la preſente, y por lo que à Nos toca, damos licencia para que ſe impriman los Libros intitulados, *Manuductio ad conuerſionem Mahumetanorum*, compueſtos por el Reuerendiſsimo Padre Tirſo Gonçalez de Santalla, Cathedratico de Prima Jubidado de la Vniuerſidad de Salamanca, y Prepoſito General de la Compañia de Jeſus, atento nos conſta, que por las aprobaciones que hemos viſto no contiene coſas contra nueſtra Santa Fè Catolica, y buenas coſtumbres. Dado en Madrid à veinte y vno de Agoſto de mil ſeiſcientos y ochenta y ſiete años.

Lic. Don Alonſo Portillo y Cardos.

Por ſu mandado,

Juan Alvarez de Llamas, Notario.

APPRO-

APPROBATIO REVERENdissimi P. M. Ioannis Cortès Ossorio in Collegio Imperiali Matritensi pro Scholis Regijs Primarij Theologiæ Professoris, Sacræ Catholicæ Maiestatis Theologi, Supremi Inquisitionis Senatus Qualificatoris, & pro eodem Tribunali Librorum Censoris, &c.

CVm Celsitudo vestra dignata fuerit hanc *Manuductionem* ad conuersionem Mahumetanorum, mihi censendam committere, facultatem simul concessam præsumo, & mihi, & authori de huiusmodi commissione gratulandi. Manifestum enim documentum est eius bonæ existimationis, & Christianæ sapientiæ conceptæ securitatis, quòd sua causa non magis integrum iudicium exposcat, quàm conciuis, amici, subditi, & filij. Talem me ergo cùm profitear; nō dubito, quin vestra Celsitudo magis elogium,

gium, quàm censuram expectet. Scilicèt cũ Author Matrito transiret in Comitia Romana ad noui Præpositi Generalis electionem indicta, hunc præclarissimum tractatum pro ea benignitate, qua omnium animos sibi deuincit, mihi perlegendum indulsit; & testor tantam voluptatem eius lectione percepisse, vt nihil ardentius desiderarim, quam quod opus adeo consentaneũ, & vtile Religioni Christianæ quantocyus publicam lucem videret, optasseque de eius prærogatiuis interrogari, vt illas referendo, adeo proficuam editioně quadantenus vrgerẽ. Spirat enim hoc opus eximiã pietatem, ferventissimum animarum zelum, charitatem erga Deum, & proximos, profundam eruditionem, ingeniosum acumen, & tantam claritatem, efficaciam, & eloquentiam, qualis decebat celeberrimum Magistrum, sapientissimum Theologum, & Apostolicum Concionatorem; sicut iure optimo reputatur Admodum R. P. N. Pater Doctor Tyrsus Gonzalez de Santalla, cuius celeberrimi nominis fama maximum omnium elogiorum est. Verum cum authorem

re-

reducem ſperabat hoc opus, vt ipſum abſolveret,& integrum ex omni capite prodiret, Præpoſiti Generalis dignitas eum nihil tale cogitantem intercepit; quapropter neceſſe fuit libri editionem differri non ſine aliquo publicæ vtilitatis detrimento, quod tamen longè compenſauit Eccleſiæ bonum, totius Societatis Jeſu vniuerſale ſolatium,& omnium bonorum gaudium ob virtutis præmium. Quid, inquam, bonorum? Imò nullus etiam malignantium fuit, qui de viri doctiſsimi, pientiſsimi, & humillimi exaltatione non gauderet. Eius ſanè electio tam cõmuni plauſu in Hiſpania excepta fuit, vt manifeſtam exceptionem fecerit illius vniuerſalis ſententiæ, quæ negat vllum Prophetam acceptum in patria ſua: ſiquidem vir modeſtiſsimus omnes populos Hiſpaniæ, quibus ob Apoſtolici Miſsionarij munus notus erat, ea fœlicitate promeruit, vt cuncti à minimo vſque ad maximum tãquam decus proprium, & approbationem bonæ exiſtimationis de ipſo conceptæ Prælaturam ipſius celebrauerint. Miraculo proximum videtur, neminem fuiſſe, qui liuore

ta-

tactus vel minimum popularibus præconijs detraxerit, vel publicam gentis lætitiam ægris oculis aspexerit. Tanta est aliquando meritorum vis, vt supra omnem æmulationem se extollat; sed impræsentiarum alia, nifallor, est causa: etenim ea submissio modestissimi animi, qui nullum contemnit, & ea Religiosa humilitas, qua sibi cæteros præfert, prorsus exarmauit inuidiam. Non defuere quidem viri præclari, qui Romam proficiscenti precati sint, vt eius virtus exteros lateret, ne Academia Salmaticensis tanto Præceptore, & vniuersa Hispania tali lumine priuaretur; verumtamen, quia huiusmodi votum non ex maligno erat, facile se Diuinæ prouidentiæ conformarunt congratulãtes Ecclesiæ, quod in dies pulchriores triumphos sperare possit ab inuictá Societatis Militiâ tam egregio duce animatà, & instructâ. Prodeat ergo hæc *Manuductio* non solùm Regia facultate commendata, sed omnium Catholicorum laudibus prædita, & munita, vt fideles Operarij Vineæ Domini habeant ad manum aptiora instrumenta quibus illam excolant, augeant, &

foe-

fœcundent. Ita videtur. Matriti in Collegio Imperiali Societ. Iesu 13. Augusti 1687.

Ioannes Cortès Ossorio.

Diego Guerra de Noriega, Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro Señor, de los que reſiden en ſu Conſejo. Certifico, que por los Señores dèl ſe ha concedido licencia â Juan de Goyeneche, vezino deſta Corte, para que pueda imprimir dos Tomos pequeños, que compuſo, y dexò para eſte efecto en ſu poder el Maeſtro Tirſo Gonçalez, Prepoſito General de la Compañia de Jeſus, intitulados, *Manuductio ad converſionem Mahumetanorum*, por el original, que và rubricado de mi rubrica, y firmado al fin de mi firma, con q̃ auiendoſe hecho la impreſsion ſe trayga al Conſejo cõ certificacion del Corrector de eſtàr conforme à èl, para que ſe taſſe el precio à que ſe ha de vender. Y para que conſte, doy eſta certificacion. En Madrid à diez y nueue de Agoſto de mil y ſeiſcientos y ochenta y ſiete años.

Diego Guerra de Noriega.

ERRA-

ERRATA SIT CORRIGITO.

PAg.11.num.11.lin.9.confluxerint,lege,confluxerunt. Ibid.lin.14.tataque,lege,tantaque. Pag. 12. num.12. lin.penult.ſe madidos,dele ſe.Pag.23.num.27.lin.9.eſſe, lege,eſſet.Ibid.num.28.lin.2.parte , lege, partem. Pag. 27.num.33.lin.7.promiſsione,lege,permiſsione.Pag.32. num.39.lin.11.Non quòd,lege,Nam quòd.Pag.34. num. 42.lin.14.imbuſti,lege,imbuti.Ibid.lin. vlt.lubantur,lege,lucrabantur.Pag.36.num.44. lin. penult. inſignei,lege,in ſignis.Ibid.num.45.lin.18.caput,lege,capite. Pag. 46.lin.6.haud inferius,lege, haud in glorij.Pag.48.num. 58.lin.5.occaſione,lege,occiſione. Pag.52.num. 62.lin. 11.expellendem,lege,expellenda.Pag.61.num.73.lin.6. villorum,lege,vi illorum. Pag.103.num.111. lin.3. Patet,lege,Poteſt. Pag. 131. lin.21. tùnc,lege,hunc. Pag. 138.num.20.lin.9.probare,lege,probari.

Eſte Libro intitulado, *Manuductio ad conversionẽ Mahumetanorum*, con eſtas Erratas, concuerda con ſu original. Madrid, y Agoſto veinte y quatro de mil ſeiſcientos y ochenta y ſiete.

Don Martin de Aſcarça,
Corrector general por ſu Mageſtad.

SV-

SVMA DE LA TASSA.

DIego Guerra de Noriega, Eſcriuano de Camara del Rey nueſtro Señor, de los que reſiden en el Conſejo. Certifico, que por los Señores dèl ſe ha taſſado el Libro intitulado, *Manuductio ad conversionem Mahumetanorum*, compueſto por el Reuerendiſsimo Padre Tirſo Gonçalez, Prepoſito General de la Compañia de Jeſus, à ocho marauedis cada pliego, y no mas. Y para que conſte doy eſta certificacion. En Madrid à veinte y tres de Agoſto de mil ſeiſcientos y ochenta y ſiete años.

Diego Guerra de Noriega.

IOAN-

IOANNES DE GOYENECHE Benevolo Lectori.

1 VmReverendiſsimusP.Tyrſus Gonçalez de Santalla, Romam ad electionem novi PræpoſitiGeneralis properaret,huius operis editionem mihi vrgendam,& properandam iniunxit,credens ſe citò rediturum, & vltimam manum ei impoſiturum, vt vndequaque perfectum, & abſolutum lucem videret. Verùm cum eius præclara merita, quibus ſocios ſupereminet omnes,Romæ detinuerint, coegerintque munus Præpoſiti Generalis ſubire, & tanti oneris ſupportationi omnes ſuas vires impendere, meum eſſe omninò putavi, eius abſentiam ſupplere, & hunc tractatum producere, prout mihi Auctor commendatum reliquit,ne tanti viri amicabili confidentiæ deſim, indignuſque videar inter eius ſubditos reputari, immemorque devotionis,quà vniverſæ Societati Ieſu addictus ſum,vtpotè concivis Apo-

ſtoli Indiarum Franciſci Xauerij, cuius ſe ſe egregium imitatorem exhibet Auctor. Vt autem, Lector benevole, melius percipias aliqua, quæ in hoc opere diſperſa leguntur operæ pretium duxi, tam in tui gratiam, quam in Optimi viri commendationem nonnulla prænotare.

2 Hærebis enim fortaſis, quiſquis in hoc opus incideris, dum eius in fronte, ipſius Auctorem primarium eſſe Theologiæ Emeritum Salmanticēſem adverteris, cum ad emeriti honorem aſſurgere nemo poſſit, quin prius per viginti integros annos, Cathedram, quàm Proprietatis vocant, obtinuerit: quod illi per tempus licere non potuiſſe cenſebis, ſi ad alia, quæ non ſemel inſinuat, mentem feras: Eum nempe Miſſionum ſacro muneri dicatum totam ferme Hiſpaniam peragraſſe, quatuorque integri folij volumina ex vniverſa Theologia in lucem publicam edidiſſe. Quibus ſanè dubijs, vt plenam reſponſionem exhibeam, expendere neceſſum eſt ſuæ ad miſſiones vocationis initium, temporis, quo ipſarum miniſterio vacavit, ſpatium,

tium,cauſam ad Mauros conciones Sacras inſtituendi,& tandem, quà ratione ductus tertio ſelectarum volumini inſertum contra Mahumetiſmum Tractatum,modò longius auctum in libello hoc novam lucem ſubiturum, producat, necdum perfectum, prout,ex ipſo, & aliorum fidedignis teſtimonijs planè compertum habeo.

3 Poſtquam in Regali Salmanticenſi Societatis Collegio quatuor annos in addiſcenda Theologia conſumpſerat, illam repiturus, duos ad annos ſuperiorum imperio permanſit. At ſecundo repetitionis ſuæ anno, ſcilicèt 1653. ad præfatam Vniverſitatem acceſſit mirus ille vir omnium huius ſæculi per Hiſpaniam Miſſionariorum Magiſter Pater Hieronymus Lopez, quem alterum Vincētium Ferrerium nuncupare haud ægrè feret, qui ſanctiſſimam eius vitam virtutis eximiæ pleniſſimam exemplis, Evangelicæque prædicationis ſeriem, cui per 39. annorum curriculum prorſus dicatus Hiſpaniam ferè vniverſam percurrit, ſedulà conſideratione perpendat; quem enim in admirationem

non rapiat (vt innumera, apud Patrē Martinum de la Naja videnda, qui integri folij Tomum, in tanti viri virtutibus referendis impendit) quod ex ipsius ore didicisse testatur vitæ suæ Historiographus, numerum videlicèt confessionum ex necessitate generalium, quas excepit, octogesimum millesimum attigisse? Prius igitur quam V. ille Pater Salmantinæ Missioni primordia tribuisset, operæ pretium duxit Seraphicæ D. Theresiæ corpus, quod apud oppidum de Alva quatuor leucis ab illa vrbe dissitum, maxima populorum frequentia colitur, adorare, vt tantæ Divæ auspicium gerenda quæque prosperaret. At Seraphicæ Matris in honorem oppidum illud Missione formare decrevit, cui tunc fortunatissima Auctori sorte obtigit, adesse, vt ocularis tanti animarum proventus testis, regulam illam Apostolicæ prædicationis magnopere sibi probaret. Adeò ergo sacro illi muneri, & V. Patri adstrictus adhæsit, vt omnes illius conciones propriâ manu transcripserit, & arctissimum cum ipso amicitiæ fœdus contraxerit, qui, vtpote ani-

animarum zelo flagrantiſſimus, omnes ad evangelium ſpiritum promovere inſudabat, eoſque, quorum aptiorem ad id indolem iudicabat, conſilijs, epiſtolis, precibus pertrahere, & pertractos firmare conabatur. Hinc in Toletanam Provinciam divertens, Matritum ſe contulit, ybi æterno ſe charitatis fœdere ſociavit cum ferventiſsimo P. Didaco Ludovico de San Vitores, qui poſtea Occidentis Indiam tranſiliens omnium primus Marianas Inſulas Evangelica luce illuſtravit, non aliam, quam martyrij fabricaturus coronam, quam ab incultis illis gentibus, dum illis æternam ſalutem deferebat, mutuavit, anno 1672. cuius mirabilem vitam, miraculoſum planè in Societatem ingreſſum, ad Indos transfretandi vota, ſingularia in illorum impletione prodigia P. Franciſcus Garcia in Hiſtoriæ ſeriem digeſſit: quam ſanè qui attentè evoluerit, Magni Xauerij aptiſſimam retuliſſe imaginem, advertet.

4 Huic ergo Sanctiſſimo viro familiari per litteras Patrem Tyrſum conſuetudine ſociare curavit V. P. Hieronymus Lo-

pez, quam in æternum duraturam exoptabat, at vſque ad annum 1660. dumtaxat perſtitit, quo navigationem in Novam Hiſpaniam deſtinavit: verùm ne votorum ſuorum ardor tantæ flammæ abſentià frigeſceret, ferventiſſimum P. Ioannem Gabrielem Guillen, vt in amico Miſſionum obfirmaret ſtudium, ſubſtituit, qui eo tempore in Toletana Provincia, ſicut & Auctor Salmanticæ publicum Theologiæ profeſſorem agebat, eos enixè adhortatus, arctiſſimo charitatis fœdere coniungi. Ex Hiſpali ad vtrumque litteras direxit, ſed, cum plene Patri Guillen, quæ P. Tyrſo conſcripſerat, retuliſſet, hæc verba ſuppoſuit: *Reverentia veſtra, arrepta hinc occaſione, ad ipſum ſcribat, noſcatque neceſſe eſt, quàm plurimum hanc communicationem intereſſe.* E Gadibus vero, poſtquam fructus ex nocturno contritionis actu percepti certiorem illum reddidit, hæc adiunxit: *Hoc totum nihil aliud reputo, quam leuem diſpoſitionem ad tempus, quo Reverentia veſtra ad illum inſtituendum advenerit; nec ideo hoc accipiat in Miſsionis indicæ præſagium, aliter enim perfici valet.*

Quo-

Quorum verborum ſenſus tunc prorſus aufugit, ſed cunctis poſt modùm innotuit, cum anno 1665. Cathedris *deſertis*, miniſterium Apoſtolicæ prædicationis ſubituri, Hiſpaniam pervagati, & ſub anno 1671. Gaditanam inſulam concedentes poſt Reſurrectionis Dominicæ Paſcha, plurium poſt ædium ruinam, naviumque in ſtatione portus quieſcentium ſtragem, ex fervido ventorum turbine concitatam, vberrimi proventus Miſſionem inſtituerunt.

5 Itaque V.P. Hieronymi Lopez, & Didaci Ludovici San-Vitores ſuaſionibus, precibus, vaticinijs impulſus, cuiuſque anni æſtate Miſſionem aliquam aggredi apud ſe firmiter ſtatuit, vel etiam, cum è ſuggeſtu Philoſophiam traderet Compoſtellæ: vnde à pleniſſimi muneris impedimentis ægre expeditus, per trium Hebdomadarum ſpatium vicos, & tuguria vicina ſingulis annis percurrebat. Enim vero, cum ſubortum fructum ex Apoſtolici illius viri prædicatione iam pridem miratus eſſet, adhuc Compoſtellæ degẽs anno 1653. validis illum precibus commovit, vt eandem

 dem

dem vrbem suæ prædicationis radijs illustraret, & post Missionem Matriti, Abulæ, Compluti confectam, Compostellam iter petiturus se accinxit. Verum, ò miram Divini numinis providentiam! Dum ad Moniales Agustinianæ Recollectionis apud Villafrançam del Bierzo concionem haberet, insperato Paralypsis morbo correptus iter præcidere, imo & ab eo prorsus deficere coactus fuit: quoniam; dum iam iam viribus restitutus ad iter peragendum, se accingebat, sui Provincialis imperijs Aragoniam repetere necessum fuit. Interim tamen Missionem instituturus Villa-Garsiam divertit, vt Tyronum Societatis animos ad Sacri huius instituti studium alliceret.

6. Verùm priusquam viæ se dedisset, Patri Tyrso per litteras strictissimè vt eius loco subrogatus Missionem ageret, commendavit: hæc verba propriæ manus stylo supponens: *Credere non possum preces, ac vota pro Compostellana Missione habita, vacua quidem evasura, quin potius Deum Dominum nostrum aliter optatum fructum prosperaturum*

spe-

spero. Nec ſpem fefellit eventus; quippè anno 1672.ſub Adventus Dominici Tempore, ſuadente Excellentiſſimo,& Illuſtriſſimo Domino D. Andræa Giron Compoſtellano Antiſtite eam Vrbem Miſſionem obiturus, adivit cum Patre Ioanne Rubi, viro vtique magnis animi dotibus, ac naturæ ornamentis decorato,quam ſane copioſum adeo fructum animarum peperiſſe, compertum eſt,vt die ad Communionem generalem deſignata triginta duo millia Euchariſtici panis Sacra fruſta diſtributa fuerint.

7 Igitur anno 1654. poſt Auguſtum exactum ad Miſſionem proceſſit,& fructus, quem ſatis vberem reportavit,altius ipſius animum, in miniſterij tanti amore acuit, excitavit, allexit, cuius eventus cum Patrē Hieronymum Lopez certiorem reddidiſſet, epiſtolam reſcripſit,in qua Miſſionarij munus ipſi obeundum ferè clariſſimè prænuntiabat, tunc videlicet, cum talia, nec mente quidem moliebatur, & tantam in eum deinceps benevolentiam impendit, vt,cum abſoluto iam curſu Philoſophico,

&

& post peractam Missionem æger decubuisset, eo fuerit animi dolore commotus, cui fidem facere nemo posset. ni ipse in litteris ad eum directis verbis gravissimis testaretur: *Grates Numini feci* (ait V. Pater) *&. Te Deum laudamus, recitavi coram Ss. Sacramento, Deiparam quoque pro Reverentiæ vestræ salute fui deprecatus, & eidem ita sum allocutus: si hoc mihi à Numine proponeretur, vel Tu decessurus es hac nocte, vel Tyrsus, quod malueris elige; mori assumerem, vt Tyrso vitam mea morte deferrem. Scit probè Deus, scit & Deipara, non hoc semel fuisse deprecatum, sed sæpius etiam, ac sæpissimè. Cum alijs pariter coram Ss. Sacramento grates effudi, nam tali nuntio singularem lætitiam accepimus. Vix enim ex litteris Reverentiæ vestræ cognovi febribus defatigari, cum orare decrevi per me, & alios non ter, aut quater, sed centies.* Quis ergo in dubium vertere possit, huius Apostolici viri Orationibus Reverendissimi Patris Tyrsi ad Missiones vocationem adscribendam?

8 Cum igitur in Salmanticensi Collegio Theologiæ publicum professorem ageret,

ret, Divino afflatus spiritu Cathedræ moderamini renuntiare constituit, vt se totum Evangelico Missionum instituto consecraret: sui Consilij protinus Patrem Guillen participem voluit, enixe illum adhortatus, vt secum Sacram hanc expeditionem aggrederetur. Miros illi motus Epistola amici creavit, & vt Divinam disceret voluntatem, ad exercitia Magni Parentis Ignatij se recepit, in quibus planè cognovit, cælitus splendore demisso, sacrum hoc munus sibi suscipere necessum esse, si divinæ vellet voluntati obtemperare. Conventione facta hi duo egregij viri, diu agitarunt, qua via votorum compotes reddi possent, & quamvis Patri Guillen non parum probabatur, vt vtriusque Provinciæ moderatoribus molimina aperirent, Auctori tamen placere numquam potuit; agebat namque suæ Provinciæ Præsul, vt Magistri laurea in Salmantina Academia præcingeretur, eumque minimè latebat rem totam ad Generalem Præpositum detulisse; & cum post laureæ susceptionem nulla vltra suis conatibus spes, vel levissima appa-

pareret, Patri Præposito Generali vota sua renuntiare satius, & securius censuit, & libentissimè consentiens Pater Guillen, ambo per litteras satis rationum plenas R. P. Ioannem Paulum Oliva, tunc Vicarium Generalem exoraverunt, vt eos Apostolico Missionum ministerio, exhibita facultate, dicaret. Annuit ferventibus votis, argumentorum pondere coactus; litterisque protinus emissis, Evangelicum munus obeundi, & totam Hispaniam peragrandi ipsis fecit potestatem, quas illicò Patri Guillen tradidit Provincialis Toletanus; verùm Castellanæ Provinciæ Præsul cuncta subditi conscientiæ subrripuit, donec Præpositus Generalis suis Epistolis adductis, potestatem, quam fecerat, revocaret; plura optimo iure, de illo sperans: censebat quippe opportunius, fœliciorique Missionum proventu vocationi operam præstiturum, si Salmanticæ Doctoratus laurea insignitus studiosiorum Societatis iuvenum, & intellectum sapientia collustraret, & voluntatem amore proximorum accenderet; atque sic quamplures in prædica-

tio-

tionis munere Ministros sua efformatos industria substitueret. At Deus, qui illum huic Sacro Instituto destinaverat, non alijs vsus est artibus, vt potestas ad id sibi fieret, quam eis, quas id ipsum impediturus Provincialis contulerat.

9 Quapropter post nonnullos menses in transmittendis epistolis exactos, P. Præpositus Generalis illi præcepit, vt antequam Provinciæ moderamen relinqueret, Patrẽ Tyrusm Magisterio exoneraret, aliquos etiam menses elargitus, vt in Villa-Garsiæ Tyrocinio concionibus elaborandis insudaret, spiritualem expeditionem illam aggressurus. Itaque Pater Provincialis Dominicæ Resurrectionis in pervigilio Provinciæ moderamen absolvit, sexque ante diebus vir Apostolicus Villa-Garsiam petivit; Octobris autem mense Salmanticam repetijt, vt cum Patre Guillen, qui vt ei iungeretur, illuc advenerat, conveniret, & vterque die 3. eius mensis Salmanticam deserentes, Estremaduram, Bæticamque percurrere susceperunt modo coniuncti, divisi modò.

Cum

10 Cum Patre Guillen quinque, vel ſex annos Miſſionibus incumbens, exegit, donec ad Matritenſis Tyrocinij Rectoratum Patris Generalis imperio conſcendit, vbi è vita ceſſit anno 1675. Januarij die 19. eximiam ſanctitatis famam meritiſſimè adeptus. Porrò Auctor vndecim annos in Miſſionibus inſtituendis exegit, ab anno ſcilicèt 1665. ad annum 1676. in quibus quinque Archi-Epiſcopatus, Granatenſem nempè, Hiſpalenſem, Toletanum, Burgenſem, & Compoſtellanum, vigintique pariter Epiſcopatus, Cauritenſem nimirum, Pacenſem, Placentinum, Malacenſem, Gaditanum, Salmantinum, Zamorenſem, Pallētinum, Segovienſem, Valliſoletanum, Civitatenſem, Pompeiopolitanum, Legionenſem, Aſturicenſem, Lucenſem, Mindonenſem, Abulenſem, Tudenſem, Ceutenſem peragravit, ter Matriti, totieſque Hiſpali Miſſionem inſtituit, ad Aſtures, Cantabros, & Luſitanos, imò ad Siciliam, Neapolim, Mediolanum tranſilire meditatus. Sed hiſce Deus conatibus obſtitit. Namque, cum anno 1676.
men-

Menſe Maij iniquus lapſus illi brachium gravi læſſione contudiſſet, Villagarſiæ ſubſtitit, donec & ſanitatem,& vires medicamina reſtituerent: quo iam peracto, dum Pallentinæ Miſſioni incumberet, obijt R. Pater Ioannes Barbianus in Salmanticenſi Academia primarius Theologiæ moderator, eius olim in Philoſophia præceptor, ſanguine quidem clariſſimus, quippe qui Comites de Beljoioſo Mediolani in Inſubria Parentes ſortitus eſt, longè tamen virtutibus conſpicuis clarior, & altiſſima planè ſapientia, quà potiſſimam commendationem inter præſtantes Academiæ tantæ Doctores comparavit. Primus, qui ex inclyta Societate Ieſu primariam Cathedram obtinuit, poſtquam Sereniſſima Hiſpaniarum Regina Mariana Auſtriaca propter minorem Caroli Secundi filij ætatem Suprema Monarchiæ Hiſpanicæ Gubernatrix, vniverſitatis conſenſu, anno 1668. decrevit, vt Regale Salmanticæ Collegium à ſuis maioribus conſtructum, primariam, Veſpertinamque Cathedram, illis prorſus æquales, quas Patribus Do-

minicanis Ducis Lermæ precibus Philippus Tertius concessit, moderaretur. Huius ergo tanti viri Pater Provincialis omnium Consultorum suffragio Magistrum Tyrsum successorem designavit, remque tamdiu illum latere curavit, quamdiu necessum fuit, vt ad exitum duceretur, ne suis conatibus eius posset eludere consilia: quare tunc ipsi rem ipsam denuntiavit, cum nec vel levissima spes Cathedram subterfugiendi apparebat: sed tamen institit quantùm valuit, quamquam incasùm laborans, cum omnium aures eius precibus obturatæ resisterent. Tunc tamdem æternam veneratus providentiam, ne in proterviam sua declinaret oppositio, à Societatis liminibus longè deturbatam, Præsulis imperijs se se quamquam invitum subiugavit, & anno 1676. Vespertinam Cathedram obtinuit, & Doctoris gradum suscepit, anno vero proximo ad primariam conscendit, eamque vsque ad annum 1687. moderatus fuit, quo Regia Maiestas, exorante Academia, concessit, vt ad Emeriti honores assurge-
ret,

ret, quamvis vix dimidium annorum ſpatium ab Academiæ Statutis exactum, expleviſſet. Res ita ſe habuit. Iam decem anni cucurrerant, ex quo Regiæ gazæ Miniſtri de decimalibus tertijs, in quibus totus Academiæ cenſus eſt ſitus, eidem litem intulerant, in qua quinque mille aureorum impenſas iam fecerat, perpetuamque ſarcinam ſuſtinebat, Cauſidicum, Agentem, & Procuratorem alendo. Quibus mota Vniverſitas Commiſſarium elegit Doctorem Tyrſum, anno 1685. vt eius nomine ad Regis pedes provolueretur, tot tam graveſque moleſtias ipſi illatas præcum, & rationum virtute redempturús, & fœlix adeò ceſſit eventus, vt breviſſimo temporis ſpatio impetraverit, quidquid Academia poterat exoptare, Regiam nactus ſchedulam, in qua cenſus Regij Miniſtris perpetuum indicitur ſilentium, & omnes Academiæ facultates ipſi de reliquo obfirmantur. Vt igitur eiuſmodi officium maximo beneficio referret, ſe ſe in clauſtrum coegit, & refragran-

te nemine decrevit, vt adeò fœlici Vniversitatis Procuratori Emeriti honores tribuerentur, ac si tempus constitutum explevisset.

11 En iam tibi liquidò constabit, quo pacto ad Emeriti honorem conscenderit, cum vndecim annos Missionibus agendis collocasset, & non obscurè quoque clarebit, quo pacto tam brevi tempore Theologiæ Scholasticæ volumina quatuor ediderit, præter plures alias elucubrationes iam iam publicam lucem subituras. Decem enim annis, quibus è suggestu Theologiam tradidit, antequam ad Missiones egrederetur, ex istis non pauca concinnaverat, & postquam Missionarij munus suscepit, ad ipsius commendationem eiusmodi studia luci donare decrevit, ideoque, quin vel vnum diem ministerio subtraheret, æstivo tempore, quo illud necessario cessabat, ab Amanuensi transcribenda curavit, & à Præposito Generali, tunc existente, potestatem nactus, binis in voluminibus apud Gallos eden-

edendis impreſſionem paraverat. At à Miſſionibus ad Cathedram vocatus, vt in volumina quatuor excreſcerent, ibique Typis mandarentur inſudavit, quorum gemina anno 1680. fuerunt excuſa; alia vero gemina anno 1686. in lucem producta ſunt, & edere multo plura potuiſſet, ſi ipſi minimè vitabilia impedimenta feciſſent poteſtatem. Petivit namque Hiſpalim Miſſionem inſtituturus; à D. D. Ambroſio Spinola accerſitus; anno 1679. die Purificationis Deiparæ, nec Salmanticam repetijt, vſque ad diem Præcurſori Ioanni ſacratum, ſed ita viribus deſtitutus, octoginta concionibus obrutus, quas ad populum continuatas habuerat, vt illa æſtate lætho proximus extiterit. Anno 1681. ad Regiam ipſam Regis revocatus decreto ad ipſam Academiam deſtinato, vt tertiam ibi Miſſionem inſtitueret, divertit. Nec licuit poſt illam expletam, Matritum relinquere vſque ad Divi Lucæ notiſſimum diem. Anno 1682. Matritum iterum adivit Patris Caroli de Noyeles,

Præpositi Generalis locumtenentis imperio ad Societatis negotia, non cum alijs, quam cum Rege, regijsque primarijs Ministris agitanda. Anno 1683. vlterius Dux Medinæ Cæli primus Regis Minister illum accersivit, & tota æstate continuit. Et tandem anno 1685. vt proximè dixi, ab Academia designatus eius negotia tractaturus repetijt. Hisce quoque annis, quibus in Academia Cathedram moderabatur, pluribus etiam Missionibus incubuit; Segoviæ nimirum, Pintiæ; Mirobricæ, Arevaci, & quinquies, vel sexties Salmanticæ: quamobrem multo plus posset elaborare, nisi huiusmodi obstaculis distineretur.

12 Iam nunc, quà motus occasione, ad Mauros conciones habuerit, aperire necessum est. Cum in Collegio Granatensi anno 1669. degeret, protinus Malacam Missionis instituendæ causà profecturus, in familiari sermocinio quidam ex illius Collegij Patribus, ex Stepæ Marchionis Bibliothecà se habere librum disser-

feruit, cui titulus inerat *Sectæ Mahumetanæ confutatio* à Domino Ioanne Andrea elaboratum, qui olim Maurorum Alfaqui, vel Sacerdos, & poſtea Religionem Chriſtianam amplexatus, ferventiſſimum Chriſti proclamatorem egit. Antequam ad MalacenſemMiſsionem proficiſceretur, quinque, vel ſex dierum ſpatio compendium libelli illius extraxit, quà tantùm ope armatus Malacam tenuit, ibique Miſſionem ad integrum menſem produxit, quà demum expletà, Epiſcopalis illius Eccleſiæ Canonicus illi denuntiavit, ancillam ſe habere Mahumetanæ ſectæ tenacißimam, cui iam iam mors per ægritudinem correptura imminebat, ſibique admodum dolori fore, ſi infidelitas animam decedentem comitaretur: illuc Pater Tyrſus protinus accurrens Sermonem cum ipsà eo ordine diſpoſuit, quo in ſecundà huius operis parte, lib. 2. cap. 7. & 10. recenſet. Fauſtißimus Africanæ illius fœminæ deceſſus, quæ niueis Sacri fontis veſtibus induta in cælum beanda

conſcendit, maximos exercendæ ad Mauros prædicationis in ipſo conatus excitavit, quibus votis impulſus Eccleſiæ Malacenſis Antiſtitem adivit, Illuſtriſsimum videlicèt Dom. D. Fr. Ildephonſum de Sancto Thoma, ex Sacra Prædicatorum Familia, virum planè eximijs dotibus ornatum, ſanguinis claritudine præſtantiſſimum, oculatiſsimæ mentis, rectioriſque prudentiæ, ac litterarum ornamenta pleno animo concludentem: eaque propter poſtquam Philoſophiam, Theologiamque tradidit, integræque Provinciæ moderator adfuit, primùm in Oxomenſem, mox Placentinæ Sedi deſignatus, Sacræ tandem Malacæ Cathedræ adſcitus eſt, qui tum Miſsionibus, tum & ipſarum Miniſtris, ſingularia credidit beneficia, illas miro animarum ſtudio fovens, hos ferventiſsimæ charitatis auxilijs protegens, quos eis benevolentiæ operibus ligavit, vt numquam liberam à gratitudinis debito memoriam audeant ſperare, & cui nunquam Ieſu Societas

de-

debitas repensura grates ob Apologeticum illud opus, quod anno proximè elapso luci concessit, cui titulus inest: Catholica Qverimonia. Libellus sanè est aureus, in quo quicquid Sapientia in Thesauris habet, ad delicias videtur compendio inclusisse. Porrò si verba spectes, gravia sunt, & Præsule digna; si eloquentiam, animis legentium imperat; si eruditionem, varietate delectat; si Theologiam, argumentis evincit; si Scripturam, roborat; si Patrum testimonia, & pondera, confirmant; si vim ad extricandas Hæreticorum thecnas, inferni ora obstruit: denique, si omnia, ingenij miraculum. Quidni ergo, Præsuli, qui eximio Religionis zelo, pro Societatis fama asserenda totum se dederit, totam se offerat Societas æternum devota?

13 Ad hunc ergo Præsulem Illustrissimum sua detulit consilia, qui quamquam zelum maxime sibi probari testatus est; verùm gentem illam non minus

moribus, quam Sermone barbaram laborem illum proventu exortem præstituram insinuavit. Periculum tamen, suggessit vir Dei, virtutis Divinæ efficiamus, quæ, si infidam Maurorum proterviam non deturbaverit, Christianorum saltem constantiam hisce concionibus obarmabit, qui frequentissimis hoc in littore Africanorum incursibus in prædam abiguntur, & argumentis fidei nostræ præcincti animam à ruinà, & dæmonis servitute immunem, fœlicius propugnabunt. His dictis acquievit, sed quia Ecclesiam concionibus destinare recusavit, ne infideles profanis derisionibus Eucharisticum Mysterium polluere tentarent, Comediarum Theatrum communi suffragio designarunt, quò, indicta ad tempus Missione, copiosæ populi turbæ convolarunt. Ibi Mauros viros inter mixta Vrbis equitibus, & Ecclesiæ Canonicis sedilia receperunt; fœminas vero inter Hispanas præcipuas inseruimus; ne fortè sibi ipsis tantum propinqui, vel metus,

pu-

pudorisve catenis adstricti, totque notissimorum id detrectantium testium præsentià Baptismum publice efflagitare non auderent.

14 Hoc cælitus demissum consilium eventus ipse comprobavit; prima enim ex concionibus, quam habuit Apostolicus contionator, tres ex Mahumetismi tenebris ad Christianam lucem conduxit, qui se lustralibus vndis prolui exorantes clamoribus, in altiora tabulata consilierunt, & in signum, quod iam Catechismum profiterentur, rosaria è collo per humeros ad pectus defluentia conseruit. In secundà autem concione quinque, & in tertia decem priorum vestigia secuti sunt. Et demum vsque adeo conversorum numerus excrevit, vt præter alios, qui privatim Sacramentalibus vndis abluti fuere, sub festo Divi Ioannis Evangelistæ anno 1670. propria Illustrissimi Antistitis manu candidam Christi stolam tres supra triginta Mauri in Baptismo susceperint. Erecto ad id ex

com-

compactis lignis amplissimo Theatro ianuæ Cathedralis propinquo, conspicuis vestibus ornati è Societatis Collegio Catechumeni processerunt eo ordine, eoque comitatu, quem in secundà istius operis parte Auctor describit.

15 Fructus hos vberrimos expertus, novam illam prædicationis methodum ad plures alias Civitates protendit, ex quibus omnibus biscentum Mahumetanam perfidiam deserentes, Christianæ Religionis tutissimum portum tenuerunt, quorum baptismati solemnis fuit pariter exhibita pompa, Hispali præsertim cuius descriptio typis dedita vbique fuit exaudita, cuius per brevem notitiam tertij Selectarum voluminis nuncupatoriæ epistolæ ingessit, alloquens Illustrissimum Dominum D. Ambrosium Ignatium de Spinola, & Guzman, qui, etsi eximia, tum nobilitate, tum glorià illustris admodum cunctis inclaresceret, magnarum tamen proprij animi virtutum splendoribus visus est Gentilitiæ prosapiæ lumi-

mina obſcuraſſe, qui ſublimiorem ſe ſe, etiam, ab adoleſcentià Sacro Compoſtellæ Senatui adſcriptus, Orbis ſedibus prædixit, quem Ovetenſis Epiſcopatus tantis virtutibus impar, vt ſuam tenuitatem vendicaret, in Valentinam Metropolim tranſmiſsit, quæ tanti Præſulis ſolo nomine fortunata in Compoſtellam fecit viam detorquere; iſta brevi tantum munus venerata Hiſpali conceſsit eximium Archi-Præſulem, quem ſibi dignius cælum è terris eripuit, ſeu potius ipſe tot virtutum agmine ſtipatus vim cælo intuliſſet, ni eius charitati, & miſericordiæ cæleſte oſtium libentiſsimè panderetur. Hic igitur Maximus Antiſtes, deſignata ad id muneris die, triginta & octo Mauros in Baptiſmum admiſit, pompa, faſtuque longè celebriori omnibus, quos vnquam Hiſpalis mirata eſt, poſtquam illam Sanctiſsimus Ferdinandus Tertius Caſtellæ Rex ex Barbaro Saracenorum Imperio vendicavit.

Hu-

16 Huius ergo prædicationis vtilitatem, cum tot fœlicitatum experientia ostendisset, quæ ad illam Auctor apta suo labore comparaverat, prælo evulgare constituit. Quapropter postquam extremain Hispalis Misionem absolvit, anno millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, & è publico Cathedralis, Professæque domus Ecclesiæ suggestu cum Mauris Sacras conciones inseruit, ægris quamvis viribus interceptus Salmanticam repetijt, & protinus ac in sanitatem revertit, materiam è Cathedrà discipulis tradendam elaboravit, tractatumque demonstrationum adversus Mahumetanos efformauit, tertiæque Selectarum parti contexuit, quod celeris fuisse suæ ad vires restitutionis causam Optimus Pater censuit, quasi sic Divina providentia gratum sibi opus, eum meditari ostendere voluisset. Verùm illam paritèr Patris Antonij Thomæ è Societate Iesu sanctitati, in Deumque precibus non sine gravi funda-

damento adſcripſit. Is Indicam navigationem aggreſſurus, aliquot annorum moras paſſus eſt, interimque Conimbricæ Mathematicas exponebat, donec Matritum contendit, votis annuens Excellentiſsimæ Dominæ Duciſſæ de Aveiro, fœminæ Maiorum imaginibus, ſed multo magis claro virtutum, ac dotum ſplendore conſpicuæ, cuius etiam mandatis obtemperans Salmanticam conceſsit, vt cum P. Tyrſo nonnulla ad Orientis expeditionem ſubeundam, agitaret. Apoſtolici illius viri fervorem miratus fuit, qui maximè conquerebatur, ad Mahumetanam profligandam perfidiam concionum ſibi tela non ſuppetere, quamvis ſibi plura proprio labore comparaverat, & vt Barbara Gentilitatis caſtra ſubiugaret, & vt verſutas Hæreticorum ſubtilitates diſturbaret. Tunc Auctor prælo commiſerat contra Mahumetanos tractatum, in quo, opportuna auxilia ſe ipſi præbiturum ſpopondit, trigintaque philuras iam typis expreſſas exhibens, reliquas ipſi po-

postea missurum promisit, quarum, dum in navim iam iam conscenderet, vltimam excepit. Postmodum litteris Goæ obsignatis amico renuntiavit, illud opus Patribus Societatis illic commorantibus singulare solatium peperisse, vtilissimumque fore ad convincendos Mahumetanos, qui Sancti Francisci Xaverij corpus adoraturi, in Insulam illam desiliunt. Etenim, cum tractatus iste magno adeo volumini insertus in cunctorum manus incidere non posset: idcirco illud locupletiori doctrinà cumulatum geminis libellis committere, quos facile quicumque evoluat, decrevit, eiusque votum sic executioni mandatur. In primo Catholicæ Religionis adversus omnes sectas, se se oppugnantes, veritas comprobatur. In secundo autem iniqua Mahumeti perfidia refertur, & profligatur, iterumque Catholicæ fidei veritas firmissimis argumentis stabilitur: quare opportunissimum huius operis fuisse consilium iudicavi, lucemque prætuli, ne in aliquibus, quæ in

hoc

hoc opere leguntur offendens, ò Lector, cæſpitare poſsis. Sed ne etiam aliquam tibi dubitationem ingerat, quod facultas opus præcedens ſit à Provinciali, qui modo ſubditus eſt, & quòd facultas Regij Conſilij Auctorem iam Præpoſitum Generalem appellet, ſcias oportet, eam variationem diverſis tribuendam temporibus, quibus huiuſce rei Procuratores facultatem à ſuperioribus impetrandam curarunt.

LIBER PRIMVS, PRIMÆ PARTIS HVIVS Manuductionis.

IN QVO SENSIBILIBVS ARGVmentis Diuinitas Christi Domini euidenter demonstratur, & euidens credibilitas Religionis Christianæ proponitur.

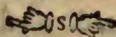
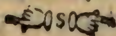
PROEMIVM.

1 BAsis, & fundamentum Religionis Christianæ est Diuinitas Christi Domini Saluatoris nostri: quâ ritè probatâ, de falsitate conuincentur omnes sectæ Religioni Christianæ oppositæ, nimirùm Mahumetana, Hebraica, & Etnica; seu Gentilica, & conuincetur, vera esse dogmata, quæ Christus Dominus mundo manifestauit; Deus enim nec fallere, neque falli potest. Vnde postquam sufficienter constiterit, Deum aliquod mysterium mundo reuelasse, & hominibus manifestasse; tenentur omnes illud firmissime credere, quamuis sit supra captum hu-

humani intellectus. Infinita enim Dei authoritas obligat omnes creaturas rationales, vt sibi aliquid affirmanti firmissime credant; sicut obligat, vt sibi aliquid præcipienti omnes obediant: tenetur enim creatura rationalis intellectum, & voluntatem Deo subijcere: intellectum, firmiter credendo, quæ dicit: voluntatem, prompte exequendo, quæ præcipit. Vnde vnâ operâ convincemus in hoc libro perfidos Hebræos, & cæcos Mahumetanos, qui, in neganda Diuinitate Christi inter se conveniunt, licet valde dissideant in motiuo illam negandi. Nam perfidi Judæi Jesum Nazarenum, quem Christiani omnes, vt verum Christum, & verum Messiam in lege promissum, & vt verum Dei naturalem filium, proindeque vt verum Deum adoramus, existimant seductorem fuisse, & propter blasfemiam faciendi se filium Dei merito à maioribus suis crucifixum esse. Mahumetani verò credunt fuisse virum sanctissimum, & Messiam in lege antiqua promissum, magnumque Prophetam, vt videbimus part. 2. ceterum dicunt fuisse purum hominem, quia impossibile censent, Deum fieri hominem.

2 Quare argumenta probantia, Diuinitatem Christi non tantum deseruiunt ad convincendos Mahumetanos, sed etiam ad confundendos perfidos Hebræos. Quia verò tractatus iste non dirigitur primario ad conversionem Judæorum, sed Mahumetanorum, non hic multum insistam in prophetijs veteris Testamenti, quibus Doctores Christiani

ni probare ſolent, Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quia prophetias perfidi Judæi vanis, & ridiculis interpretationibus eludere tentant: ſed vtar argumentis ſenſibilibus, quæ mundo ſunt nota, quorum vim omnes etiam ruſtici capere poſsint, & quorum efficaciam eludere non valeant etiam acutiores Judæi. Et hac arte convincendi Judæos vſus ſum in Vrbe Ceuta ſub initium anni 1670. quando ibi Miſsionem feci. Nam finita Miſsione Chriſtianorum, ad Synagogam Judæorum in foro publico coram Marchione de Aſientar illius arcis, & vrbis Gubernatore concionem habui, in qua ad emollienda ſaxea Hebræorum corda propoſui motiua credibilitatis, quæ in hoc libro exhibeo, & experientia didici, hanc eſſe viam aptiorem ad expugnandam Hebræorum pertinaciam; & illi potiſsimum inſiſtendum eſſe Miſsionarijs Euangelicis. Et ideò vbicumque ad convincendos Mahumetanos probaui Diuinitatem Chriſti; concionem quòque dirigebam ad Hebræos, ſi forſam aliqui occulti ibi adeſſent.

CAPVT PRIMVM.

Introductio disputationis de Christi Diuinitate, eiusque maxima vtilitas.

3 *SI non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccato vestro*, tonabat Christus ad Judæos, Joan. 8. v. 24. id est, si non credideritis me esse Dei Filium, verumque Christum in lege, & Prophetis promissum, moriemini in peccato vestro, vt ad litteram explicant Toletus, & Maldonatus. Itaque credere, quod Jesus Nazarenus, quem Judæi crucifixerunt, est Messias, seu Christus promissus in lege, verusque Dei Filius naturalis, ac proinde Deus, est medium necessarium ad æternam salutem, sicut est necessaria fides in vnum Deum, & propterea Christus, Joan. 17. v. 3. aiebat: *Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum-Christum*: id est, hæc est causa vitæ æternæ, & hac sola via obtinenda est, nempe fide diuinitatis, & mysterij Incarnationis, vt credatur Deus, & credatur Christus, vt exponit Toletus: Articulorum enim fidei hæc summa est, nempe veritas Diuinitatis, & mysterium Incarnationis Christi, per quam redemptio perfecta est, quorum sine fide, nemo vitam habet æternam.

4 Probat verò optimè D. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 7. fidem mysterij Incarnationis esse necessariam

riam ad salutem, *Quia illud* (inquit) *per se pertinet ad objectum* fidei (sine qua iuxta Apostolum impossibile est placere Deo) per quod homo beatitudinem consequitur: via autem veniendi ad beatitudinem est mysterium Incarnationis, & Passionis Christi: dicitur enim Actor. 4. *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Vnde infert mysterium Incarnationis aliqualiter fuisse creditum apud omnes habentes veram Dei fidem. Ante aduentum Christi sufficiebat hoc mysterium sub velis, & figuris credere: at post tempus gratiæ reuelatæ (inquit D. Thom.) tàm maiores, quàm minores tenentur habere fidem explicitam de mysterijs Christi, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publice proponuntur.

5 Firmissimè ergo sibi persuadeant omnes peccatores infideles, se nullatenus posse ad vitam æternam appellere, nisi credant, quod Christus est Filius Dei viui: nam qui non credit (inquit ipse Joannes 3. v. 18.) iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei, id est, iam sententiæ damnationis est ipse subiectus, & adiudicatus, quia non accepit salutis remedium, per quod ab illa sententia mortis liberaretur, vt exponit Toletus. Est autem hæc doctrina vtilissima non solum ad conuertendos Iudæos, & Mahumetanos, qui in neganda diuinitate Christi conspirant; sed etiam ad piam fidelium consolationem, & maiorem fidei firmitatem

tem ingenerandam, quamvis enim argumenta credibilitatis, etiam evidentia, non sufficiant ad generandum assensum, tàm firmum, quàm est assensus fidei, qui firmiùs adhæret veritati rerum revelatarum, quam intellectus adhæreat conclusionibus, quas per evidentia principia cognoscit, sed ad id sit necessarium donum supernaturalis fidei; tamen ad maius fidei robur præstandum maximopere conferunt argumenta credibilitatis ritè perpensa.

6 Considerans nanque homo testimonia, quibus mysteria nostræ fidei redduntur euidentèr credibilia, deprehendit dignam esse doctrinam Euangelicam, cui fides adhibeatur cum summa adhæsione, & certitudine, tanquam rei à Deo summè veraci reuelatæ: & quò altiùs introspicit motiva credibilitatis, maiori accenditur desiderio assentiendi rebus fidei cum summa adhæsione: vt enim optimè explicat P. Coninch de actibus supernaturalibus disp. 9. num. 73. re credendâ sufficienter proposita, ita vt intellectus videat hanc rem esse talem, quam merito credat, esse à Deo revelatam, voluntas ex pio erga primam veritatem affectu, & ipsius reuerentia tacta magno conatu intellectum illicò impellit vt illius maiestatem atque authoritatem vehementer apprehendat, eamque hic, & nunc postulare, vt propter eam firmissimè credat, quod sibi tanquam ab ea revelatum tam evidenter proponitur: atque ita partim illa apprehensione, partim imperio, & impulsu voluntatis suadentibus sine vllo discursu

ex

ex divinâ authoritate, & testimonio intellectus mouetur, vt mysterio revelato firmiùs assentiat, quàm vlli rei naturaliter cognitæ assentire fas sit.

7 Nec vllum est incommodum quod homo Christianus his testimonijs, & motivis adiuvetur ad credendum maiori cum firmitate; ad hoc enim data sunt à Deo, vt eis infideles inducerentur ad volendum credere, & ad petendum à Deo auxilium ad firmissimum fidei assensum, & vt fideles in fide magis confirmarentur, & ad id monet Petrus Epist. 1. cap. 3. v. 15. illis verbis: *Parati semper ad satisfactionem omni posceti vos rationem de ea, quæ in vobis est fide.* Quo testimonio vtitur D. Thom. 2. 2. quæst. 2. art. 10. ad probandum, rationem inductivam ad ea, quæ sunt fidei, non minuere meritum fidei; quamvis enim non debeat quis ea, quæ sunt fidei credere propter rationem humanam, sed propter authoritatem divinam; tamen potest cum laude expendere motiva credibilitatis, quibus manifestum fit Deum esse Authorem Religionis Christianæ, vt maiori cum affectu, & fervore imperet voluntas intellectui assensum mysteriorum nostræ fidei propter authoritatem Dei revelantis, & facilius possit vincere tentationes contra fidem, & infideles inducere ad eam amplectendam, fideles vero in ea confirmare, & roborare.

8 Confirmatur: quia nemo potest credere fide divina, & supernaturali mysteria, quæ sunt supra captum, & discursum naturalem hominis, nisi prius

præcesserit prudens fundamentum, vt sibi quisque persuadeat Deum illa mysteria revelasse, non enim sufficit obiectum vt cumque proponi tanquam dictum à Deo: nam Mahumetus, & alij Seductores etiam dicebant suam doctrinam esse divinam, & à Deo revelatam; necessarium ergo saltem est, vt doctrina fidei divinæ proponatur cum talibus circunstantijs, vt prudenter appareat credibilis eo modo quo proponitur: *Nam qui citò credit leuis est corde*, inquit Spiritus Sanctus Ecclesiastici 19. Dicitur citò, & leviter credere, qui credit imprudenter, & quin videat sufficiēs fundamentum ad sibi persuadendum, doctrinam illam esse à Deo revelatam; ergo vt quis credat prudenter, & actum fidei supernaturalis eliciat, circa aliquod mysterium, debet prius iudicare iudicio prudenti illud obiectum esse credibile. Vnde accedit alia magna huius disputationis vtilitas: nam hoc iudicium prudens de credibilitate mysteriorum debet esse evidens; vt enim inquit D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 4. ad secundum: *Omnis, qui credit, debet euidenter discernere credibilitatem mysteriorum, & ea videre sub ratione communi credibilis: non enim crederet nisi videret esse credenda, vel propter evidentiam signorum, vel propter aliud huiusmodi.* Vt autem exponit ibi Caietanus, S. Thom. loquitur de visione propriè, eiusque sensus est, quod verè, & virtuosè credere exigit evidentiam, quod illud sit credibile, ita quod nullus aliquid verè, hoc est, absque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc est, prudenter credit, nisi eviden-

ter cognoscat illud esse credibile. Ad hoc autem vt quis formet iudicium evidens de credibilitate mysteriorum nostræ fidei, multùm omnino refert, vt fideles noverint motiva præcipua credibilitatis, & vtilissimum est ea populo proponi.

9 Consulatur P. Coninch de actibus supernaturalibus disp. 13. dub. 1. num. 3. vbi docet ante omnem actum fidei Theologicæ debere præcedere iudicium certum, & evidens, id est, conceptum per argumenta moraliter certa, quod res sit evidenter credibilis tanquam à Deo revelata, ita vt prudenter omninò certò iudicem eam verè esse talem: aitque, hoc iudicium esse necessarium, vt voluntas prudenter applicet intellectum, vt rem illam propter divinam authoritatem firmissimè credat. Idem docet Eximius Doctor disp. 4. de fide sect. 5. num. 8. vbi dicit, se convinci hac ratione ad asserendum, quòd iudicium credibilitatis debet esse certum, vt ad fidem certam, & indubitatam inducat. Nam siquis potest prudenter dubitare, vel formidare de credibilitate obiecti, poterit etiam de ipsa fide dubitare, aut formidare, & ita non erit fides perfecta, & Christiana; iudicium autem credibilitatis non potest esse certum, nisi sit evidens; ergo in quocunque verè credente debet supponi tale iudicium. Hinc infert, quod siquis credat ante iudicium certum, & evidens credibilitatis, concipiet quidem quandam fidem humanam de rebus divinis, quæ interdum potest esse prudens, & honesta; non tamen concipiet propriam fi-

fidem Christianam, id est, omnino certam, & immutabilem: quia stante sola probabilitate, & prudentia in illa fundata, posset quis propter maiorem probabilitatem de novo apparentem, iudicium prudentiæ mutare, & consequenter fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de vero assensu fidei nullo modo admittendum est. Quomodo autem in personis simplicibus, & rusticis præcedat sufficiens evidentia credibilitatis, explicat ipse ibidem, & Caietanus 2. 2. quæst. 1. art. 4.

10 Vnde Ecclesia Catholica media incedit via inter errorem Gentilium, & Mahumetanorum: vt enim refert Basilius in Psalm. 115. solent infideles reprehendere Christianos eò, quòd sine ratione, velut ipsi existimant, contra rationẽ credant, qua de causa Paulus 1. Corinth. 1. aiebat: *Christum Crucifixum Iudæis esse scandalum, gentibus autem stultitiam* Et vt refert Hieronymus in cap. 9. Matthæi, Porphirius, & Iulianus Apostata ob hanc causam irridebant eos, qui Christi doctrinam sequuntur. Hæretici autem Manichæi, vt hanc reprehensionem vitarent, in aliud extremum inciderunt, dicentes nihil esse credendum, nisi quod ratione ostenditur, vt refert Augustin. lib. de vtilitate credendi, & Bernardus Epist. 109. Catholica autem Ecclesia media incedit via, nam & levitatem animi eorum, qui citò, & sine sufficienti fundamento credunt, accipientes vt doctrinam Dei, quæ ab ipso revelata non est, reprehendit; & pariter duritiem cordis eorum, qui nihil credere volunt, nisi quod per na-

naturalem discursum assequuntur, docetque, quamvis non semper possimus reddere rationem propriam eorum, quæ credimus, posse nos semper reddere rationem, cur credamus, sic enim dixit Petrus Epistola 1. cap. 3. *Paratos nos esse debere ad reddendam rationem eius, quæ in nobis est, fidei.*

11 Est autem tam vtile ad piam fideliũ consolationem, & ad eorum fidem roborandam, expendere, è pulpito argumẽta illa, quibus probatur, Religionem Chtistianam esse evidenter credibilem, & in illa vnicè posse inveniri salutem; vt cum anno 1670. conciones publice facerem in Curia Matritensi in templo Domus professæ Societatis Jesu pro conversione Mahumetanorum, tanta auiditate has conciones audiendi confluxerint viri primarij, vt necesse fuerit cohortem Prætorianorum, qui ad custodiam Regis armati excubias agere solent, ad fores templi, & domus apponere, vt turbam irrumpere volentem coercerent, & loca vacua reseruarentur, ocupanda à Magnatibus Curiæ, & principibus fœminis: tataque erat accurrentium hominum ad has conciones audiendas multitudo, vt vix Magnates ingressum invenirent. Me concionantem ad Mahumetanos, & Diuinitatem Christi persuadentem audiuit vnus, è Magnatibus quos Hispani *Grandes*, vocant, tantoque gaudio, & consolatione affectus est, audiens argumenta evidentia, quibus ostendi Christi Diuinitatem, vt post concionem ad cubiculum properans, quo ad abstergendum sudorem me receperam, conti-

tinere se non potuerit, quin me arctè complexus sit gratias agens pro doctrina tradita.

12 Et cū anno 1669. in hac Salmanticensi Academia discipulis è Cathedra dictarem hanc de Christi Diuinitate disputationem, tanta consolatione aliqui ex illis perfusi sunt audientes evidentiam, qua veritas Religionis Christianæ comprobatur, vt præ gaudio lachrymas continere non potuerint. Et dum Hispali in amplissimo atrio Domus nostræ Professæ sub dio ad Mahumetanos viros verba facerem, tanta auiditate fidei nostræ fundamenta audiebant viri nobiles, & plebeij (nam fæminis socius meus intra templum eâdem horâ concionabatur) vt quamuis interdùm plueret, & per canales, & tegulas aqua decurreret, ab audienda concione dimoveri noluerint, nec permissere, vt propter pluuiam interrumperetur concio; sed stantes, & pedibus insistentes, per duas horas veritates has, immobiles audiebant, tanta animi voluptate, vt nihili facerent totam pluviam humeris excipere, & ad proprias domus, se madidos redire.

CAPVT SECVNDVM.

Primum caput probandi diuinitatem Christi ex miraculis, quæ fecit in huius veritatis confirmationem.

13 ANTE probationem exponendum est nomen, & natura miraculi. Miraculi vocabulum ab admiratione sumptum est; admiratio autem

tem consurgit, quando effectus sunt manifesti, & causa est oculta; vbi autem causa est manifesta aliquibus, & alijs ignota; quamvis hi, qui ignorant causam, mirentur effectum, vt rusticus miratur Ecclypsim solis, quia ignorat causam, hoc non est miraculum, quia Astrologus, qui eam novit, non miratur Ecclypsim. Vt autem inquit D. Thom. 1. part. quæst. 105. art. 7. *Miraculum dicitur quasi admiratione plenum*, quod habet causam simpliciter, & omnibus occultam, nempe Deum. Vnde quæ fiunt à Deo præter causas omnibus notas, miracula dicuntur. Hinc vbi effectus continetur in virtute naturali alicuius causæ creatæ quæ ignota est nobis, si cognoscamus effectum illum, qui est præter ordinem omnium causarum, quas cognoscimus, erit miraculum quoad nos; non autem simpliciter. Vnde miraculum proprie dictum est: *Effectus, seu opus superans vires omnes creatas*, vt definit S. Thomas 1. part. quæst. 114. art. 4. ac proinde solus Deus potest esse causa principalis veri miraculi, vt probat idem S. Doct. quæst. 110. art. 4.

14 Secundò supponendum est, præcipuum scopum miraculorum, quæ Christus fecit, fuisse stabilire hanc veritatem tanquam basim, & fundamentum veræ Religionis, nempe ipsum esse Messiam in lege promissum, & à Prophetis prænuntiatum; esse verum, & naturalem Dei Filium, verumque Deum. Id constat ex Ioann. vltimò: *Multa quidem, & alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus-Christus est Filius Dei,*

Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Non contentus autem Evangelista hæc in generali notasse, cùm in speciali miracula Christi enarrat, hoc ipsum animadvertit. Vnde cùm cap. 2. retulisset miraculum conversionis aquæ in vinum, addidit: *Hoc fecit initium signorum Iesus in Canna Gallilææ, & manifestauit gloriam suam.* Illa vtique de qua cap. 1. dixerat: *Et vidimus gloriam eius, gloriam, quasi vnigeniti à Patre.* Effectus autem consecutus hoc miraculum fuit, quod Discipuli crediderunt, ipsum esse Christum in lege promissum, verumque Dei Filium; & crediderunt, inquit, Discipuli eius in eum.

15 Inter miracula omnia, quæ Christus edidit in confirmationem suæ Divinitatis, maximum fuit resurrectio Lazari, iam quatuor dies in monumento habentis, vt expendit Toletus notatione 14. in cap. 11. Ioannis: hoc autem miraculum præcipuè in eum finem direxit, vt constat 1. ex illis verbis Ioann. 11. vers. 4. *Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per eam.* Quasi diceret, hoc opere, mea divinitas est maximè confirmanda, & ex infirmitate hac procedet argumentum eius efficacissimum, vt ad litteram exponunt Toletus, & Maldonatus, 2. ex vers. 42. *Pater gratias ago tibi quoniam audisti me: ego autem sciebam, quia semper me audis, sed propter populum, qui circumstat, dixi, vt credant, quia tu me missisti.* Quasi diceret, causa propter quam, ò Pater, has tibi nunc publicè gratias ago, ea est, vt populus, qui adest, & coram quo opus tam insigne

tua

tua virtute molior, credat me esse Filium tuum à te in hunc mundum missum; credent autem dum vident me virtute tua talia facere, quæ facio: vident autem me virtute tua ea facere, dum te confiteor, & tuæ potentiæ hoc tribuo factum.

16 Celeberrimum etiam fuit miraculum illud, quod narrat Ioannes cap. 9. de illuminatione cæci à natiuitate, quod præcipuè destinatum fuisse ad manifestationem divinitatis Christi, constat 1. ex versu 3. *Nec hic peccauit, nec Parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo.* Quod teste Toleto per inde fuit, ac dicere: *Causa, cur hic cæcus natus est, nec est peccatum aliquod eius, neque Parentum ipsius, sed vt opera diuinitatis meæ in ea cæcitate expellenda declarentur, & mundo manifestentur*; ac si clarius diceret, vt me esse Deum in eo sanando ostendam, quia talé opus faciam, quod à solo Deo esse potest. Constat secundò, quia cum Judæi ejecissent cæcum à Synagoga, quia palam prædicabat miraculum, Christus in eum incidens versu 36. ait: *Tu credis in Filium Dei? & cum ille respondisset, quis est Domine, vt credam in eum? Dixit ei Iesus, & vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est.* Tertio, quia post patratum hoc miraculum cum Judæi Joann. 10. vers. 25. Dominum sic interrogassent: *Si tu es Christus, dic nobis palam; eis respondit; loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.* Ergo Christus illud miraculum fecit, vt probaret se esse Filium Dei naturalem, verumque Deum.

Quæ

17 Quæ magis conſtant ex his, quæ addidit verſ.31. *Ego, & Pater vnum ſumus.* Quo audito ſuſtulerunt lapides Iudæi, vt eum lapidarent tamquã blaſphemum, *De bono opere* (inquiunt) *non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Conſtat denique ex his, quæ Chriſtus ſubiunxit verſ.37. *Vos dicitis, quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.* Ex quibus verbis aperte conſtat Chriſtum Dominum opera miraculoſa edidiſſe, vt comprobaret ſe eſſe Filium naturalem Dei, eiuſdemque naturæ cum Patre. Quia ob identitatem naturæ verificatur Patrem eſſe in Filio, & Filium in Patre per circum inſeſsionem.

18 His ſuppoſitis ſic argumentor: Ieſus Nazarenus de ſeipſo dicebat, ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum, & in huius doctrinæ confirmationem evidentia edidit miracula: ergo certum eſt ipſum eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum. Patet conſequentia, quia vera edere miracula ſolus Deus poteſt: Deus autem nequit ea facere in confirmationem doctrinæ falſæ. Nam, vt inquit Auguſt. Epiſt.49. quæſt. 6. ſicut humana conſuetudo verbis; ita divina potentia factis loquitur. Deus ergo loquitur operibus mirabilibus, vnde ſicut nequit falſum loqui; ita miraculis nequit falſum confirmare. Et vt inquit P. Suarez tom.2. in 3. part.

disp. 31. sect. 1: evidens est opera miraculosa nó posse fieri, nisi virtute divina: evidens rursus est, non posse Deum sua authoritate, singularique virtute mendacium confirmare: & ideò mira opera in veritatis confirmationem facta vocantur à Patribus quasi *sigillum Dei*, quo talem doctrinam consignat. Idem docet disp. 4. de fide sect. 3. n. 10. citans pro eadem sententia D. Aug. & D. Th. Canisium, & alios plures.

19 Quòd Christus vera ediderit miracula in confirmationem suæ divinitatis, constat; quia in eum scopum Lazarum suscitavit: suscitatio autem mortuorum opus est solius Dei proprium: nulla enim causa creata vim habet suscitandi mortuos; & hæc res proposita Mahumetanis, & infidelibus statim assensum conciliat, vt rem enim certissimam apprehendunt, solius virtutis infinitæ proprium esse hominem verè mortuum ad vitam revocare. Vnde August. tract. 91. in Ioan. inquit: *Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quam suscitatio mortuorum.* Et propterea Ambrosius lib. de fide resurrect. aiebat: *Ideo resurrectio difficile creditur, quia Dei munus est.* Et hac de causa Actor. 26. vers. 23. & 25. Festo Proconsuli, *Insanire visus est Paulus, eo, quòd resurrectionem prædicaret.* Consulatur Pater Suarez tomo 2. in 3. part. disp. 43. sect. 6. Hoc etiam confirmant miracula in præcedentibus adducta, præsertim visio cæco à natiuitate restituta.

20 Quæ opera à Dæmone fieri non possunt, vt enim ait Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 8. *Dæ-*

mon non aliter opera sua mirabilia facit, quam applicando virtutem naturalem causarum naturalium; vt etiam explicat D. Thomas 1.p.quæst.114.art.4. Cum ergo in natura non detur virtus aliqua potens visum repente tribuere homini à nativitate cæco, consequens est, vt illius cæci illuminatio non potuerit à Diabolo fieri. Et vt Christus ostenderet fieri opus illud virtute divina, linivit luto oculos cæci: quamvis enim Diabolus posset restituere visum, id solum præstaret applicando causas naturales proportionatas: lutum verò non est causa proportionata ad illuminandos oculos, sed potiùs ad obcæcandos. Vnde Ioan.9.v.34. dixit cæcus, *A sæculo non est auditum, quod quis aperuit oculos cæci nati; nisi esset hic homo à Deo, non poterat, &c.* Viderunt, & ipsi Judæi Joann. 21.vers.37.ibi.

CAPVT TERTIVM.

Roboratur præcedens ratio ostendendo Deum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ.

21 QVòd autem doctrina, in cuius confirmationem vera miracula conficiuntur, vera necessariò sit, constat, quia nec Deus potest facere miracula ad confirmandam doctrinam falsam, vt nuper ostendi, nec potest communicare homini potestatem faciendi miracula, & illi permit-

mittere, vt eis abutatur ad confirmandam doctrinam falſam. Hoc enim perindè eſſet, ac permittere, vt ſeductor conſignaret mendacia ſigillo illo, quo Deus ipſe veritatem conſignat, vt inquit Bellarminus lib.4.de notis Eccleſiæ cap.14.quod confirmat Venerabilis Cardinalis ex Marci vltimo, & ad Hebræos 2.*Conteſtante Deo ſignis, & virtutibus*. Hinc deducit SS.Cardinalis, neceſſarium eſſe, vt vera ſit doctrina, quæ veris miraculis confirmatur: ſiquidem vera miracula non poſſunt fieri, niſi Dei virtute; dicitur enim miraculum, quod ſuperat vires omnium creaturarum; & ideò omnibus creaturis eſt mirabile, & propterea etiam in ſcripturis dicuntur teſtimonia Dei: quare quòd miraculo confirmatur, Dei teſtimonio confirmatur: Deus autem nequit eſſe teſtis mendacij, igitur quod miraculo confirmatur, verum ſit, neceſſe eſt.

22 Nec ſolum iuxta leges ordinarias providentiæ ſupernaturalis nunc præſentis nequit fieri miraculum in comprobationem doctrinæ falſæ, etiam ſola creatura intendente errorem, vt contra Bañez rectè probat Ripalda diſp.4.de fide ſect.5. num.45.ſed neque poteſtate abſoluta Dei; & ſeclusis legibus præſentis providentiæ, contra quàm falsò affirmat Durandus quæſt.1.Prologi n.47. & Michael de Medina de recta in Deum fide lib.5.cap. 5.& alij pauci cum ipſis.

23 Probatur autem noſtra, & communis ſententia; quia Deus debet habere in theſauris ſuæ

omnipotentiæ modum manifestandi divinitatem Filij sui in humanitate latentis, qui modus nequeat deservire ad conciliandam authoritatem homini iniquo, qui fingens se esse Filium Dei naturalem, vellet confirmare miraculis hoc mendacium. At non est alius convenietior modus manifestādi divinitatem, quam per ea, quæ sunt propria Dei, vt docet Diu. Thom. 4. contra Gentes cap. 55. numer. 8. „ Est autem Dei proprium (inquit) quod naturæ „ leges immutare posit supra naturam aliquid „ operando, cuius ipse est Author: convenientissi- „ me igitur probatur aliquid esse divinum per ope- „ ra, quæ supra leges naturæ fiunt, sicut quòd cæci „ illuminentur, leprosi mundentur, mortui susci- „ tentur, &c. Et ideo Christus suam divinitatem per hæc media manifestavit; ergo neç de potentia absoluta potuit Deus alicui homini iniquo tribuere facultatem fingendi se esse Christum, & confirmandi similibus miraculis illud mendacium.

24 At si de potentia absoluta posset Deus tribuere facultatem patrādi miracula homini illa abusuro ad confirmandam doctrinam falsam in his circunstantijs, in quibus illa redderetur prudenter credibilis, potuisset homini seductori, & fingenti se esse Mesiam in lege promissum, tribuere potestatem confirmandi mendacium suum mortuorum resurrectione, & reliquis omnibus miraculis, quibus Christus suam divinitatem manifestavit. Vnde corrueret primum principium probandi veritatem

Re-

Religionis Christianæ ex miraculis factis à Christo, & ab Apostolis: Gentiles enim, & Judæi, quibus divinitas Christi miraculis ostenderetur, respondere rent, nescire se, an Deus tribuerit potestatem patrandi miracula homini in confirmationem erroris. Potuisset etiam Lutero, & Calvino prædicantibus suos errores potestatem tribuere confirmandi suam doctrinam eiusmodi signis: quod est planè indignum summa Dei sanctitate, & veracitate: non enim solum Deo repugnat falsum loqui, sed etiam falsam locutionem creaturæ suo testimonio confirmare, & suo quasi sigillo munire.

25 Vnde miracula ex se, & ex natura sua sunt sigillum Dei ordinatum ad consignandam eam rem, in cuius confirmationem eduntur. Et ideo Christus Dominus vt se esse Messiam, & Filium Dei naturalem probaret, ad opera miraculosa in huius rei confirmationem patrata recurrebat, ad illa inquam, secundum se, & quasi ex terminis accepta, non ad illa vt provenientia ex providentia particulari ab ipsis separabili: aiebat enim Joann. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, & cap. 5. *opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me*. Et cap. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Vbi (vt inquit Ripalda vbi supra num. 47.) significat excusabiles fore Judæos, & alios quoscunque contrariæ Religionis sectarios respuentes nostram Religionem, si eorum ministri operarentur, quæ Evangelici operantur, obligationemque sectan-

ctandi nostram Religionem fundari in miraculis pro illa comprobanda patratis, quæ nemo alius fecit. Quæ ratio ex terminis probat omnino repugnare, quod ministri falsæ Religionis suos errores confirment illis miraculis, quibus Christus, & Apostoli veritatem Christianæ Religionis comprobarunt; non repugnaret autem ex terminis, si semel Deus posset communicare potestatem patrandi verum miraculum homini iniquo, de quo sciret illo confirmaturum doctrinam falsam in his circunstantijs, in quibus redderetur credibilis; quia si semel non repugnat Deo edere vnum miraculum in confirmationem doctrinæ falsæ, neque repugnaret edere omnia, quæ Christus fecit in confirmationem suæ divinæ doctrinæ.

26 Quare ad supremam Dei Maiestatem, & dignitatem pertinet, ne ipsius nomine aliquid falsum ita proponatur, & miraculis confirmetur, vt homines secundum rectam rationem compellantur credere illud esse dictum à Deo, eique assensum firmum præstare. Quia si Deus hoc permitteret, & miracula patraret in his circunstantijs, in quibus mendacium ita confirmaretur vt sine hæsitatione credi posset, ac deberet, ageret contra suam dignitatem, ob quam fide dignus est. Si enim tot concurrentibus signis, & operibus miraculosis in confirmationem veritatis, posset adhuc subesse falsitas, Deus loquens nobis per homines, & edens signa ad confirmandam veritatem, dignus non esset fide; siquidem

ad-

adhuc posset subesse dubium, an miracula illa fiant à Deo permittente, vt eis abutatur homo ad decipiendum. Quare non minus repugnat Deo miracula facere in confirmationem falsæ doctrinæ quam ei repugnat non esse dignum fide.

27 Hinc merito D. Thom. 2.2. q. 5. art. 2. docet hominem, qui videret edi miraculum in confirmationem alicuius dicti evidenter intellecturum eam locutionem esse veram: *Si aliquis* (inquit) *Propheta pronuntiaret in sermone Domini aliquid futurum, & adhiberet signum, mortuum suscitando: ex hoc signo: conuinceretur intellectus videntis, vt cognosceret manifestè hoc dici à Deo, qui non mentitur, licet illud futurum, quod videtur, in se euidens non esse.* Et ibidem ad 1. docet, *Dæmonum fidem esse quodamodo coactam ex signorum euidentia.* Et art. 2. ait: *Hoc ipsum Dæmonibus displicere, quod signa sint tam euidentia, vt per ea credere compellantur.* Et 3. part. quæst. 76. art. 7. affirmat Dæmones præsentiam Christi in Sacramento credere, non fide voluntaria, sed coacta: *Quia ad eam* (inquit) *euidentia signorum conuincuntur, prout dicitur Iacobi 2. quod Dæmones credunt, & contremiscunt.*

28 Hinc etiam Pater Suarez tom. 2. in 3. parte, section 3. affirmat, si Dœmones speciali Dei prouidentia impediti non fuerunt, vt Christum cognoscerent, convictos esse ad credendum, & assentiendum illum esse verum Messiam à Deo promissum, quia evidenter cognoscebant veritatem miraculorum Christi, & quod magis est, si

si à Deo non fuerunt impediti, cognoverunt evidenter conceptum fuisse sine opera viri, & natum ex Virgine, Matris integritate servata, & in eius nativitate audire potuerunt Angelos annuntiantes natum esse Salvatorem, qui est Christus Dominus, quos evidenter sciebant non posse mentiri, vtpotè beatos. Rursus evidenter cognoscebant innocentiam, & puritatem vitæ Christi; insuper audiebant ipsum expressè dicentem, se esse Mesiam promissum; Joannis 4. *Ego sum qui loquor tecum.* Et Matthæi 15 cum Petrus confessus esset: *Tu es Christus Filius Dei viui*, ipse confessionem approbauit dicens, beatus es, &c. Et cap. 11. cum Ioannes Baptista nuncios misisset ad quærendum, an ipse esset Mesias, satis clare affirmauit, ostendens miracula.

29 Et Joannis 11. cum Martha dixisset: *Ego credidi, quia tu es Christus*, ipse tacitè approbavit, & iam iam facturus miraculum dixit: *Vt credant quia tu me misisti*, intelligens se esse illum, qui quasi per antonomasiam mittendus expectabatur. Quod clarius dixit Joannis 17. *Vt cognoscant te solum verum Deū, & quem misisti Iesum-Christum*: quæ verba tam clara sunt, & aperta, vt nullam amphibologiam, vel violentam, aut falsam interpretationem patiantur. Prætereà clarè intelligebant Dæmones, Christum facere miracula in confirmationem huius veritatis, iuxtà illud, *Vt credant homines, quia tu me misisti.* Denique sciebant scripturas, signa, & miracula, quæ de Mesia prædicta erant, & evidenter cognoscebant

omnia compleri per Christum; ergo vel inuiti cogebantur fateri ipsum esse Christum, si à Deo non essent impediti, ne ipsum agnoscerent. An vero defacto impediti sint, non attinet ad nos hic disputare. Consulatur Pater Suarez ibidem fusè hanc controversiam tractans; nobis satis sit cum Augustino lib. 9. de Civitate cap. 21. dicere: *Christus tantum innotuit Dæmonibus, quantum voluit; tantum autem voluit, quantum oportuit.*

30. Quoties ergo homo docet aliquam doctrinam, & in confirmationem illius facit verum miraculum, convincit illam esse veram, & à Deo: vt enim ait Gregorius lib. 27. Mor. cap. 8. *Miraculum est in defectu probationis, & est auxilium rationis humanæ, vt assensum præstet alicui veritati*, supplentque argumentorum defectum, suntque velut Dei sigillum, vt quòd affirmatur, à Deo esse credatur. Sic cum Deus misit Moysem Exod. 4. ad populum de Egypto educendum, vt ille persuadere posset, se à Deo missum, concessit ei facultatem confirmandi suam legationem miraculis, & Exod. 7. cum iussus esset nomine Dei Pharaoni dicere: *Dimitte populum meum, &c.* Vt sibi asserenti, se à Deo missum, Pharao crederet miracula edidit. Deinde Elias 3. Reg. 18. vt Deum Israel verum Deum esse ostenderet, ignem de Cœlo super holocaustum descendere fecit. Et 4. Reg. 1. vt probaret se esse Prophetam Dei: *Si homo*, inquit, *Dei sum, ignis de Cœlo descendat, & deuoret te, & quinquaginta tuos: & descendit ignis, &c.*

Ipsi

31 Ipſi etiam Scribæ,& Phariſæi videntes, Jeſum Nazarenum palam dicere; ſe eſſe Chriſtum,& Meſsiam in lege promiſſum, & in huius dicti confirmationem opera mirabilia facere,ne cogerentur fateri,illum eſſe verum Meſsiam, callidè ad blaſphæmiam confugerunt,dicentes eum virtute Dæmonis opera illa facere:planè ſentientes, non poſſe negari, veram eſſe eius doctrinam, ſi ſemel concederent miracula ab ipſo facta in eius confirmationem Deum habere Authorem. Ergo vel Phariſæi ipſi certum arbitrabantur, non poſſe Deum facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ, ſeu in his circunſtantijs,in quibus doctrina falſa redderetur prudenter credibilis:ſed vero cum manifeſtum ſit,miracula multa à Chriſto facta in confirmationem ſuæ divinitatis non potuiſſe à Dæmone fieri; manet inconcuſſum ex confeſsione ipſorum Judæorum, Chriſtum verum dixiſſe,dum affirmavit, ſe eſſe Filium Dei, & Meſsiam in lege promiſſum.

32 Immò Dæmon ipſe ſatis agnovit hanc veritatem,dum Matthæi 4.miraculum vnum, & non ad modùm magnum, ſufficiens exiſtimavit, vt eum Filium Dei eſſe cognoſceret, ſi in huius rei probationem eſſet patratum: *Si Filius Dei es,aiebat,dic, vt lapides iſti panes fiant*.Cum enim ſciret lapidem non poſſe virtute Dæmonis in panem converti, certo deprehenderet,illum eſſe Filium Dei ſi in confirmationem huius veritatis miraculum illud efficeret: ergo ex confeſsione ipſius Dæmonis repugnat Deum face-

cere miraculum in confirmationem falsæ doctrinæ.

33 Vndè alia est ratio de potestate supernaturali consecrandi, quam Deus hominis libertati committit; qua potestate licet homo aburatur in pravum finem; tamen Deus, supposita illa prava intentione, supernaturali auxilio concurrit ad faciendum opus miraculosum. Alia, inquam, est ratio, quia ex hac promissione, nihil contra divinas perfectiones sequitur; immò hic elucet maximus amor Christi erga homines; siquidem vt eos certos omnino redderet de sua præsentia in Sacramento voluit miraculum illud patrare, quoties verba illa consecrationis proferrentur à legitimo ministro cum vera intentione supra legitimam materiam, licet Sacerdos in finem pravum ordinet miraculum illud.

34 Alia etiam est ratio de miraculis apparentibus, quæ patrata sunt à Magis Pharaonis, & fient ab Anti-Christo. Etsi enim Deus concurrat ad illa miracula; concurrit tamen dumtaxat vt causa vniversalis, & non vt causa specialis, quia illa miracula sunt opera naturalia, & habent specialem Authorem Diabolum; vnde Deo non tribuitur testificatio falsi, quia opera illa astutia Diaboli perpetrata non essent quasi sigillum Dei testificantis veritatem, sed sigillum Diaboli persuadentis mendacia. Pro quo adverte Dæmones multa posse facere supra humanas vires, quæ miracula videantur. Ea verò omnia dupliciter fiunt, aut in apparentia tantùm per sensuum illusionem, aut in rei veritate: sed quæcunque hoc

po-

posteriori modo Dæmones faciunt, non aliter fiunt, quam per virtutes naturales causarum, quas norunt, & velocissimè, & occultissimè applicant vt supra diximus ex Augustino, & Thoma: vbi autem non est virtus aliqua creaturæ, quæ eiusmodi effectum producere valeat, cessat omnis Dæmonum opera, & ad sensuum illusiones se convertunt. Quare vbi Magi virtute Diabolica applicando activa passivis aliqua opera mirabilia faciunt ad suadendum errorem, Deus illum non confirmat authoritate sua; quia non est author specialis illorum mirabilium, sed dumtaxat concurrit vt causa vniversalis; sicut concurrit ad motus indeliberatos concupiscentiæ inclinantes in peccatum, quin propterea in peccatum inclinet; sicut revera inclinaret, si illos motus per se vt causa particularis excitaret, vel habitum vitiosum directè inclinantem ad peccandum infunderet.

35 Eiusmodi opera mirabilia edet Anti-Christus, de quo loquitur Apostolus 2. ad Thesalon. 2. *Cuius est aduentus secundū operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacibus, & omni seductione iniquitatis.* Sicut namque Christus in confirmationem veritatis vera fecit miracula; ita Anti-Christus in confirmationem falsitatis fallacia edet signa, & prodigia; sicut Christus miracula vera faciebat virtute Dei qui est prima veritas, ita Anti-Christus miracula falsa peraget virtute Diaboli, qui est Pater mendacij: quia vel mirabilia ab ipso facienda non erunt res veræ, sed phantasticæ; vt si videa-

deatur suscitare mortuum, qui antea mortuus non erat, vel postea vere vivus non remaneat: vel si interdum faciat res veras, quæ mirabiles appareant, illa non erunt vera miracula, quia solum exhibebit hæc opera, occultè, & velocissimè applicando causas naturales illorum effectuum, qui apparebunt hominibus miraculosi, quia ignorant causam, quæ reipsa datur. Id explicat benè Caietanus exponens verba
„ illa Christi Matth. 24. Surgent Pseudo-Christi, &
„ Pseudo-Prophetæ: & dabunt signa magna, & pro-
„ digia (quæ Diabolica potestate fieri possunt.)
„ Quæ secundum veritatem (inquit) non excedunt
„ facultatem naturalium agentium nisi pro quanto
„ Dæmon, & movere potest aliqua quæ naturalia
„ agentia non movent, vel ad mixtionem, vel ad
„ locum, & celerius agere, aut ad contraria statim;
„ aut applicando ad effectus ad quos natura nun-
„ quam applicaret huiusmodi. Et propterea appare-
„ bunt mirabilia, & existimabuntur vera miracula.
„ Facilè enim erit tantæ multitudini Dæmonum
„ liberæ in suo posse (quòd modo ligatum est) sa-
„ nare ægrotos, etiam quos incurabiles appella-
„ mus, quasi subito: & curare vulnera incurabilia à
„ nobis quasi subito: movendo quæ intus sunt in
„ corpore, & vtendo intus secretis naturalium cor-
„ porum, tanquam atomorum, quæ non percipimus.
„ Et sic de similibus.

36 Aliam rationem reddit Eximius Doctor tom. 2. in 3. part. disp. 31. sect. 2, cur licet Deus non pos-

poſsit facere verum miraculum, quando per illud redditur prudenter credibilis doctrina falſa; poſſit tamen permittere apparentia miracula, quamvis videat per illa decipiendos homines ſub ſpecie divinæ virtutis, & authoritatis? Reſpondet enim, non eſſe eandem rationem; quia quando fiunt falſa miracula, ſemper, inquit, relinquitur aliquis modus, quo moraliter poſsint diiudicari, ſi homines quòd in ſe eſt, faciant ad cognoſcendam veritatem. Primò benè conſiderando ipſamet opera, & circunſtantias eorum. Secundò conſiderando perſonam, vitam, & mores eius, qui ſic loquitur, & operatur. Tertiò conſiderando doctrinam ipſam, an aliqua in parte rationi adverſetur, vel alijs revelationibus divinis ſufficienter propoſitis per Eccleſiam. Denique orando Deum, & conſulendo ſcripturas, & prædictiones in illis factas, & ſigna data, ne in errorem inducamur.

37 Aſſerit itaque Magnus Suarez non pertinere ad providentiam Dei, non permittere falſa ſigna, quæ ad probationem, & profectum electorum proſunt, ſed pertinere ad providentiam Dei dare auxilium, ac modum quo poſsint diiudicari, & cognoſci, quia non eſt divinæ bonitatis, & ſapientiæ permittere hominem tentari vltra id, quòd poteſt: ac propterea quando facta morali diligentia, & inveſtigatione, adhuc conſtat evidenter vera eſſe miracula, quæ fiunt in confirmationem doctrinæ, nullam relinqui dubitandi rationem de talis doctrinæ veritate, præſer-

sertim si miracula sint frequentia, & magna authoritate, atque potestate facta, & vitæ innocentia, ac sanctitate confirmata, & in ipsa doctrina, nihil contra honestatem, nihil contra rationem rectam, nihil denique contra alias divinas revelationes appareat. Quæ omnia cum in doctrina, & miraculis Christi cumulatissimè inventa sint; constat miracula Christi evidenter, evidentia morali, ipsius doctrinæ veritatem comprobauisse.

38 Addit idem Author quando Deus dat potestatem ad supernaturale opus faciendum, considerandum esse modum, & finem eius: quando enim datur modo stabili, ac permanenti, non ad confirmandam veritatem; sed ad aliquam publicam vtilitatem, vt interdum datur gratia sanitatis, vel alia similis, tunc licèt quis diceret se illa vti in confirmationem veritatis, non ideò statim adhibendam esse illi fidem, sed potiùs attendendum esse ad alias regulas fidei certas, & infallibiles. Si verò potestas hæc, & vsus eius, datur singulari, & extraordinario modo, ita vt non appareat alius finis, & vtilitas eius præter veritatis confirmationem; tùm certè maximè spectare ad divinam providentiam non concurrere specialiter ad tale opus, quando homo per illud intendit falsitatem persuadere, ac alios decipere.

CAPVT QVARTVM.

Occluduntur friuolæ euasiones, quibus infideles eludere conabuntur argumentum petitum à miraculis Christi.

39 Ex dictis constat, miracula à Christo patrata in confirmationem suæ Divinitatis, eam evidenter evidentia morali convincere, & infideles obligari ad eam credendam, si eis ritè proponatur. Nihil enim solidum huic argumento respondere poterunt. In primis enim frivolum est, quòd pagani respondent apud Originem lib. 1. contra Celsum, nimirum miracula, & signa Christi fuisse præstigias, & sensuum ludificationes quasi non veritate, & effectu, sed apparentiâ tantùm; illa omnia conficta fuissent. Non quòd Lazarus, qui quatuor iam dies sepultus iacebat, vivus ex sepulchro prodierit, & posteà multo tempore vixerit, item quòd cæcus à natiuitate posteà viderit, non erat sensuum delusio: nam hic verè experiebatur se videre, & ille se vivere; & miraculum ipsum fatebantur, idque manifestum erat omnibus, non minus, quam est manifestum me vivere, & vobiscum loqui: vndè non minus evidens erat illos esse veros, & reales effectus, quàm nunc evidens est vivere homines, qui permanenter exercent opera viventium propria: præstigiæ nanque sensuumque ludibria statim evanes-

nescũt,& ille, quem alij delusoriè existimant vivere,& videre,id non experitur, sicut Lazarus,& cæcus experiebantur.

40 Idque vel inde patet,quòd Scribæ,& Pharisæi,qui præ invidia,& odio infensi erant Christo, & per blasphæmiam sæpè dicebant, eum virtute Diaboli miracula patrare, nunquam ausi sunt effutire, opera eius mirabilia effectum non habuisse: nam post diligentissimum examen, evidenter deprehenderunt verè videre, qui à nativitate fuerat cæcus; verè vivere,qui diù iacuerat mortuus & repentè ambulasse, qui per multos annos se movere potens non fuerat.

41 Nec item dici potest, Christum virtute Diaboli miracula patrasse, tùm quia multa fecit, quæ omnem creatam virtutem excedunt,ac proinde à Diabolo fieri non possunt. Tum quia licet fecerit aliqua, quæ si secundum se considerentur, Dæmon potuit facere; eo tamen modo fecit, qui omnem virtutem Diaboli supperat: nam Christus fecit solo verbo sine applicatione alicuius virtutis naturalis: fecit etiam in instanti, & sine vlla mora, quòd Diabolus facere non potest. Rursus Christus opera illa mirabilia faciebat sæpè orando ad Deum, & imperando, & simul secreta cordis pandendo, quòd extrà ditionem Diaboli est. Deinde si finem miraculorum Christi inspiciamus,manifestè deprehendimus,illum virtute divina, non Diabolica ea fuisse operatum. Nihil enim temporale, nihil pra-

vum per illa intendebat, ſed vnicè rectitudinem morum, Veri Dei cognitionem, & ipſius Dæmonis exterminationem: quæ omnia ſatis probant, ea opera non à Diabolo, ſed à Deo proceſsiſſe. Diabolus nanque morum integritatem, vitiorum exilium Veri Dei cognitionem, & ſui Regni deſtructionem intendere non poteſt.

42 Nec denique dici valet, Chriſtum reipſa non feciſſe opera illa mirabilia, quæ Evangeliſtæ narrant, ſed eius Diſcipulos ad ſui Magiſtri commendationem ea finxiſſe, & litteris vulgaviſſe. Id enim per ſe apparet manifeſtè falſum, & incredibile. Tum quia ſimili audacia dicere poſſes, Moyſem non patraſſe miracula, quæ in Exodo narrantur, nec extitiſſe Alexandrum Magnum, & ſimilia. Tum quia ſanctitas Apoſtolorum hoc piaculo fœdari non poterat: quomodo enim comminiſcerentur miracula ad probandum Jeſum eſſe Filium Dei naturalem, quem tamen purum eſſe hominem ſcirent? Quorſum igitur hæc machinarentur viri Judæi, lactè imbuſti Moſaycæ legis, quàm à Deo latam, penituſque abrogandam ſciebant, ſi Evangelica prævaleret doctrina. Sanè honores, vel lucra temporalia minimè aucupabantur, quia ex huius doctrinæ prædicatione nihil honoris, nihil emolumenti, nihil denique humanum præter verbera, perſequutiones, & mortem lucrabantur: quia ex prædicatione huius doctrinæ nihil in hac vita lubantur, niſi verbera, perſecutiones, & mortem.

Nec

43 Nec item intendebant lucrum spirituale, si scienter fingebant, nouerant enim, gravissimum esse peccatum, merum hominem asserere Deo æqualem, & per ficti Euangelij prædicationem legem Moysis à Deo datam evertere; scienter ergo volebant æternam damnationem incurrere sine spe vllius temporalis commodi, vt hominem purum, à quo nihil sperare poterant, deprædicarent, Deum: hoc autem est evidenter incredibile: nec in homines rationis compotes cadere potest. Vnde, vel dicendum, omnes Evangelistas, & Apostolos, qui Christi miracula scripserunt, & prædicarunt, vt mundo persuaderent, eum esse Filium Dei naturalem; fuisse prorsus stolidos, vel commentos non fuisse illa miracula, sed gesta sincere narrasse. Primum dici non potest, alioqui cogeris rem incredibiliorem deglutire, nempe homines omnino stolidos totum mundum convertisse per ficta miracula ad recipiendam fidem tantopere repugnantem carni, & sanguini, & mysteria creditu difficillima proponentem nullumque præmium Sectatoribus præsentantem, sed omnia in futurum sæculum promittentem: ergo debet dici secundum.

44 Aliud etiam argumentum conficere possumus ex Chrisostomo in oratione *quòd Christus sit Deus*. Nam Evangelistæ, qui referunt Christi ignominias, eius etiam miracula narrant: quomodo ergo dignos fide putant infideles in illis; in istis verò arguunt, quasi dixerint non facta? Etsi ad gratiam

ſui Magiſtri hæc ſcripſiſſent, ſtultè, & fruſtra iactaſſent, ſi non tacuiſſent, quæ multis ignominioſa, & dura videntur: nunc autem horum veritatem monſtrarunt, dùm in illis maximè immorati ſunt, omniaque valde diligenter, & magna copia tractarunt, neque parvum, neque magnum prætermittendo, ſed inſignis, & miraculis plura tranſierunt: ergo ſincerè, & ſine dolo ſcripſere.

45 Deinde manifeſtè convincitur, Apoſtolos, & Evangeliſtas hæc miracula non finxiſſe, quia res narrabant non in angulo, ſed immedia Jeruſalem factas: verbi gratia illuminationem cæci nati, qui oculis luto linitis, iuſſus eſt per mediam Civitatem ire ad natatoria Silòe ad abluendos oculos, vt in longa via, quàm plurimos, & cæcitatis, & curationis ſuæ teſtes colligeret, vt notant Chriſoſtomus, & Theophilactus: Reſurrectionem Lazari, quam Chriſtus operatus eſt coram multis Judæis, qui à Jeruſalem venerant in Bethaniam, vt Mariam, & Martham conſolarentur de morte fratris: curationem repentinam paralitici, quem in probatica Piſcina coram magna languentium multitudine ſanavit, & iuſsit, vt tolleret grabatum ſuum, & ambularet, vt de veritate miraculi omnibus conſtaret: & tenebras illas, quas in morte Chriſti ſuper vniverſam terram factas narrat Matthæus caput. 27. quæ miracula cum narrentur facta coram magna hominum, multitudine, facile de falſitate poterant convinci Evangeliſtæ, ſi falſum narrarent: vnde mira-

cu-

cula falsa prædicantes ab omnibus irriderentur, & tanquam fabularum fabricatores reijcerentur, & nulli fidem in Christum persuaderent.

46 Constat autem multos ex Judæis ad fidem Christi convertisse Apostolos prædicando hæc miracula; vt patet ex Actorum 2. versicul. 22. vbi Petrus loquens cum Judæis aiebat: *Viri Israelitæ audite verba hæc: Iesum Nazarenum Virum approbatum à Deo in vobis virtutibus, prodigijs, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis, &c.* Constatque ex illo capite versicul. 42. in hac prima concione convertisse Petrum circiter tria millia Judæorum. Et ex Actorum 4. versicul. 4. constat in secunda concione convertisse quinque millia: ergo argumentum evidens est, Apostolum Petrum vera miracula narrasse, dùm ea narrando tanquam rem apud audientes notam, tantam multitudinem convertit. Sanè siquis seductor peregrinam doctrinam hodie in hac civitate prædicaret, & ad commouendos auditores diceret, se heri coram ipsis suscitasse mortum in confirmationem suæ doctrinæ; si falsa narraret, nihil apud audientes obtineret, nisi irrisionem, & ignominiam: ergo pariter, &c.

47 Id ipsum ex alio capite manifestè convincitur: quia cum Scribæ, & Pharisæi odio æstuarent contra Jesum, sanè si falsa essent miracula, quæ Evangelistæ de ipso narrant, palam detegerent mendacium, & scripto confutarent, idque innumeris testibus convincerent, & facile obtinerent, ne

 fides

fides Christi propagaretur. At nemo Judæorum ausus est hanc exceptionem Evangelistarum narrationi, & Apostolorum prædicationi verbo, vel scripto opponere; ergo evidens signum est Christum ea miracula edidisse. Idque patet ex ipsa adversariorum confessione: nam gravissimus Scriptor Josephus Judæus, qui proximè post Christum floruit lib. 18. antiquitatū cap. 4. sic scribit: Fuit autem his temporibus Jesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & Doctor omnium eorum, qui libenter audiunt, quæ vera sunt. Et multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis Virorum cum Pilatus agendum in Crucem decrevisset, non desseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt: apparuit enim eis tertia die iterum vivus, secundùm quòd divinitus inspirati Prophetæ, vel hæc, vel alia innumera miracula futura prædixerant. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat, & genus. Huc usque Josephus.

CA-

CAPVT QVINTVM.

Secundùm caput probandi diuinitatem Christi ex vindicta, quàm Deus sumpsit de Iudæis, quia illum Crucifixerunt, cui annectitur tertiùm caput inde petitum, quòd post necem Christo illatam iam diabolus non tentet Iudæos de Idololatria sicunt anteà faciebat.

48 PRo conficienda ratione supponendum est, propterea Judæos Jesum crucifixisse, quia dicebat se esse Filium Dei naturalem, „ verumque Deum. Constat id primò Joannis 5. „ 18. Propterea ergo magis quærebant eum Ju-„ dæi interficere, quia Patrem suum dicebat esse „ Deum, æqualem se faciens Deo. Et Joannis 10. „ De bono opere non te lapidamus, sed de blas-„ phemia, & quia homo cum sis, facis te ipsum „ Deum. Et ex Matthei 26. 41. Adiuro te per „ Deum vivum, vt dicas nobis, si tu es Christus „ Filius Dei vivi? Et cum respondisset affirmativè, „ tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta „ sua, dicens, blasphemavit, quid adhuc egemus „ testibus? Et Joannis 19. 7. Nos legem habemus, „ & secundùm legem debet mori, quia Filium „ Dei se fecit

49 Hoc supposito sic argumentor: Jesus Nazarenus de seipso dicebat, se esse Filium Dei na-

naturalem, verumque Deum; & hac de causa Judæi necem ipsi machinati sunt: ergo si ille non esset Filius Dei naturalis, sed purus homo, Judæi eum crucifigendo non iniuriam Deo irrogassent, sed obsequium exhibuiessent; nec supplicio digni forent, sed præmio. At Judæi Christum eo titulo crucifigentes, non obsequium Deo exhibuerunt, sed atrocem iniuriam irrogarunt: ergo quia non blasphemia, sed summa veritas erat, quòd Jesus Nazarenus de seipso dicebat, se esse Filium Dei naturalem. Minor patet ex vindicta, quàm de ipsis sumpsit Deus ob illatam Christo: nam propter hoc delictum Civitas Jerusalem; eiusque Templum à Tito, & Vespasiano destructa sunt, & Judæi vt vilia mancipia venditi, & in varias mundi plagas dispersi; miserrimam patiuntur captivitatem, sine Rege, sine Templo, sine Sacerdotibus, & sine Sacrificijs, facti in derisum, & opprobrium omnibus nationibus.

50 Assumptum constat 1. ex Danielis v. 26. quem locum sect. sequenti dabimus. Secundò ex Lucæ 14. 42. vbi Christus videns Civitatem fleuit, & prædixit eius destructionē eo: *Quòd tempus visitationis suæ cognoscere noluisset*, hoc est, oportunam salutis suæ occasionem amplecti. Tempus primi adventus sui appellat Christus tempus visitationis: *Quia visitavit nos veniens ex alto*, vt dixit Zacharias Lucæ 1. 68. & quia veniens visitavit, *Et fecit redemptionem plebis suæ.* Constat tertiò ex Lucæ 21.

24.

24. vbi Christus de hoc supplicio loquens (vt probat P. Gaspar Sanchez in cap. 9. Danielis numer. 169.) dixit: *Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omnes gentes, & Ierusalem calcabitur à gentibus.*

51 Constat denique ex Matthæi 24. 7. vbi Christus prædixit omnimodam destructionem Templi in pœnam illius peccati: *Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Significat his verbis Christus (inquit Maldonatus) etiam, atque etiam structuram Templi considerent, quo magis euersionem admirentur, non enim relinquetur lapis super lapidem: quòd etsi per exagerationem dictum videri potest, vt ingens tantum ruina, & vastatio declaretur, qualem Josephus describit lib. 7. de bello Judaico cap. 9. & 10. tamen non est passa divina providentia, vt existimare quis posset Christum, vel in vno lapide per hyperbolem loquendo fuisse mentitum. Scribunt Chrisostomus orat. 2. & 3. adversus Judæos, Nazianzenus orat. 3. contra Julianum. Theodoretus lib. 3. Hist. Ecclesiasticæ cap. 20. Julianum Apostatam, dùm imperaret, Judæis concessisse, vt Hierosolimitanū Templum restaurarent, id Judæos incredibili alacritate præstitisse, effodisse fundamenta veteris Templi, vt nova reponerent, ignem eximis fundamentis exiluisse, multosque consumpsisse ex his, qui ædificabant, ita Judæos suis manibus Christi prædictionem complevisse. Vetus enim Tēplum, siquidē supererat, ita diruerunt, vt lapis super

la-

lapidem non remaneret, novum vero, ne inchoare quidem divinitus prohibiti, potuerunt. Constat ergo Jesum Nazarenum, cuius in verbis veracitatem tantopere Deus zelauit, & cuius mortem illi, vt blasphemo illatam tàm severè punivit, non eum fuisse, quem Perfidi Judæi existimant, sed quem ipse se dixit esse, & Christiani firmissimè credimus.

52 Quòd confirmare possumus ex Chrisostomo in orat. *Quòd Christus sit Deus*. Ædificavit Ecclesiam Christus, & nullus eam destruere poterit: destruxit Templum, & nullus illud ædificare poterit, idque in tàm longo tempore. Nam & illam destruere conati sunt, & non potuerunt; & hoc ædificare attentavere, & nec id ipsum potuerunt; hoc autem permissum est, nec vllus dicere posset, si atentassent, potuissent: ecce attentarunt, & nihil potuerunt. Subditque, solam virtutem Christi potuisse impedire Templi reædificationem: nam quamvis olim Templum illud fuit destructum; tamen vbi post septuaginta annos redierunt, statim excitatum est, fuitque priore multo præclarius. Nunc autem supra 400. ann. est (modo supra millessim. sexcentes.) & nulla, vel cogitatio, vel expectatio, sed nec spes, vt instauretur. Et quid obstabat, si non divina virtus obluctata est? Nonne multa erat illis pecuniarum copia? Patriarcha, qui omnium vndequaque colligebat tributa, & immensos Thesauros possidebat? Nonne temeraria erat natio? Nonne impudens? Nonne seditiosa? Nonne ad audendum præceps?

Non-

Nonne bellorum ferax? Nonne multi erant in Palestina? Nonne multi in Phænicia? Nonne multi vbique passim? Quomodo ergo non potuerunt vnum Templum struere, præsertim videntes cultum suum alioqui vbique residere quasi ligatum, & Judaicos ritus aboleri, & Sacrificia, & oblationes, & alia legitima auferri? Immò non licebat eis excitare, vel Templum, vel Altare, aut Sacrificium offerre, aut immolare ovem, aut imponere timiama, aut instruere festa citra illa vestibula. Attamen nunc vident, quòd desolatio eius loci ab his omnibus se excludat, & quòd attentaverunt quidem, sed temeritatis pœnam luentes non potuerunt locum, in quo hæc omnia licebant legitimè erigere, & constituere, Nam virtus Christi, quæ ædificavit Ecclesiam, eadem Templum destruxit.

53 Deinde Judæorum nationem hanc vniversalem captivitatem, & dispersionem pati ob delictum occisionis Christi; probat efficacissimè Paulus Burgensis part. 2. Scrutinij Scripturarum dist. 6. cap. 1. & 2. Vt autem argumentum conficiat, probat in peccato illo, ob quòd tam longam captivitatem patiuntur Judæi, debere tria concurrere, quæ non nisi in occisionem hominis Dei quadrare possunt: nempè, & peccatum illud esse maius eo, ob quòd per septuaginta annos captivitatem Babylonicam passi sunt: & peccatum hoc esse commune omni genti Hebræorum, & demum esse illis occultum, & ignotum.

Quòd

54 Quòd hoc peccatum debeat esset longè maius peccato captivitatis Babylonicæ inductivo, probatur: quia pœna proportionatur culpæ, & vt dicitur Deuteron.25. *Iuxta mensuram delicti erit, & plagarum modus.* At pœna huius peccati, est longè maior pœna alterius: ergo & peccatum debet esse longe maius. Probatur minor, quia captivitas præsens longè superat Babylonicam: nam illa duravit dumtaxat septuaginta annis; hæc vero vltra mille, & sexcentos iam protensa est: illa fuit vnius dumtaxat tribus Judà, ista vero est captivitas vniversalis omnium Tribuum Israel. In prima captivitate Ioachin Rex Judà magno in honore habitus est à Rege Babyloniæ, & in Throno Regum sedit, vt constat ex 4. Reg. vltim. vers. 28. Similiter, & alij illius generis in honore fuerunt constituti, vt constat ex 1. & 2. Danielis: in præsenti autem captivitate nullibi Regem habent, nec notabili fruuntur honore, sed vbique despecti, & contempti sunt. In captiuitate ista ingens eorum multitudo à Romanis interempta est, plerique alij facti sunt captiui.

55 Audiamus Josephum lib. 7. de bello Ju- „ daico cap. 17. vbi sic inquit: Et captivorum qui- „ dem omnium, qui toto bello comprehensi sunt, „ nonaginta & septem millium comprehensus est „ numerus: mortuorum vero per omne tempus „ obsidionis vndecies centum millia: ab omnibus „ enim regionibus ad azimorum diem festum con- „ gregati bello subito circunfusi sunt. Et post mo-

» modum ſubiungit: Itaque ſuperat omnem hu-
» manam, & divinitus emiſſam peſtem numerus
» peremptorum, quos partim palam occidere, par-
» tim cepere Romani. Inventi autem ſunt ibi quo-
» que pluſquam duo millia, quorum alij manu ſua,
» plures autem mutuis ſe vulneribus interfece-
» runt, cum alios fames corrupiſſet.

56 Deinde in captivitate Babylonica multos habuerunt Prophetas, qui eos Dei nomine de peccatis præteritis increpabant, ad pænitentiam hortabantur, & ſpe redemptionis levabant, quòd præſtiterunt Hieremias, & Ezechiel. Propè finem autem cautivitatis inter eos floruerunt Daniel, Eſdras, Zacharias, & Aggæus, deditque illis Dominus Salatiel Ducem, & Principes, & Sacerdotes, cum quibus exierunt de Babylonia peracta pœnitentia, & placato Deo: & ædificaverunt Jeruſalem, & Templum, aliaſque civitates, & effudit dominus ſuper illos copiosè miſericordiam ſuam. Quòd ſignum eſt, eos tunc puniviſſe vt Patrem, & vt populum proprium tractaſſe. In hac autem vltima captivitate nullus vnquam inter eos Propheta ſurrexit iuxta illud Pſalmi 3. *Iam non eſt Propheta, & nos non cognoſcet amplius.* Quòd argumento eſt, eos à Deo reprobatos, & non eſſe iam populum Dei; in eiſque adimpleri illud Danielis 9. *Non erit eius populus, qui ipſum negaturus eſt.* Ex quo enim dixerunt: *Non habemus Regem niſi Cæſarem: & nolumus hunc regnare ſuper nos,* à Deo deſerti ſunt; conſtat ergo ſuppli-

cium

cium huius captivitatis esse longe maius supplicio captivitatis Babylonicæ. Propterea namque hæc vltima captivitas appellatur à Daniele desolatio: prima vero appellata est transmigratio, quia post modicum tempus Jerusalem reduces venerant haud inferius: ergo inflictum est ob aliquod peccatum longe maius: hoc autem nequit esse aliud, quàm occisio hominis Dei. Nam Judæi captivi ducti sunt Babylonem, quia adorauerunt idola, Prophetas Dei occiderunt, & legem eius abiecerunt. Peccato autem idololatriæ nullum est maius, quàm occisio hominis Dei: qui enim idolum, vt Deum colit, est sicut Subditus, qui proprium Regem offendit, ei tributa denegando, & alium Principem, vt Regem salutando. Qui vero Christum occiderunt, sunt sicut hi, qui in ipsam personam Regis offensam committunt, eum blasphemando, & turpiter occidendo.

57 Rursus peccatum, in cuius pœnam inflicta est hæc vltima captivitas, debet esse commune omnibus Hebræis, qui per totum orbem dispersi sunt: cum enim Deus iustus sit, non potest punire Judæos nunc existentes ob peccatum suorum maiorum, qui vitulum in Deserto adoravere, vt somniant aliqui Rabini huc applicantes illud Exod. 32. *Ego autem in die vltionis visitabo hoc peccatum eorum.* Nec ob peccata commissa in primo Templo, vt alij fingunt. Non inquam, potest Deus hoc facere; nam vt ipse dixit Exodi 20. 5. *Ego sum Dominus*

Deus

Deus tuus fortis, Zœlotes, viſitans iniquitates Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Ex quibus verbis conſtat non plus ſe extendere iuſtitiam divinam in puniendis peccatis prædeceſſorum, quàm ad tertiam, & quartam generationem. Vel quia, vt exponit Burgenſis, filij, & nepotes pluries inveniuntur imitatores paterni ſceleris: vnde in translatione Chaldaica dicitur, hoc eſſe, quia filij ſequuntur opera patrum, vel quia peccata parentum ſolum poſſunt puniri in deſcendentibus, quatenus parentes torquentur, dum vident aflictionem eorum, & quia communiter ſolum vident poſt ſe quartam generationem. Vt enim inquit D. Thomas 1. 2. quæſt. 87. art. 8. ad „ primum: Ideò additur in tertiam, & quartam ge- „ nerationem, quia tantum conſueverunt homines „ vivere, vt tertiam, & quartam generationem vi- „ deant; & ſic mutuo videre poſſunt, & filij pecca- „ ta parentum ad imitandum, & patres pœnas fi- „ liorum ad dolendum. Cum ergo Judæi modo exiſtentes nullatenos commiſſerint peccatum adorandi vitulum, nec illud approbent, ſed potius abominentur, & cum longiſsimè diſtent à ſuis maioribus, qui illud commiſſerunt, conſequens manifeſtè eſt, eos non puniri, tàm dira, & longa captivitate propter peccatum adorationis vituli, vel propter peccata commiſſa in primò Templo. Quòd vel inde patet: Nam ſi Deus placatus eſt illis ipſis Judæis, qui peccatum illud commiſſerunt; & poſt ſeptuagin-

ginta captivitatis annos eorum filios in Jerusalem reduxit magno cum honore, & ingentibus cumulauit beneficijs: quomodo tan dirè punirè potuit eorum descendentes post sexagessimam, vel forsan centesimam generationem propter alienam culpam, quàm ipsi videre non potuerunt, nec vnquam imitati sunt, sed potius abominantur ex corde?

58 Restat ergo vt hanc captivitatem patiantur propter crimen crucifixionis Christi: vt enim
„ inquit Burgensis, Licet Judæi, qui post destru-
„ ctionem secundi Templi fuerunt, non intervene-
„ rint in occasione Christi; omnes tamen, quicun-
„ que sunt sub Hebraica perfidia, consentiunt,
„ approbant, & laudant peccata, quæ commissa
„ fuerunt à suis maioribus in personam Christi; vt
„ patet per omnes Magistros eorum, qui conve-
„ niunt in hoc, quòd occissores Christi secundum
„ veram iustitiam legis eum occiderunt. Vnde Rabbi Moyses in lib. de Judicijs tit. de Regibus, & Messia sic dicit: *Circa finem Templi secundi Nazareus ille iactauic se esse Messiam, & ideo Sapientes, & Magistri nostri fecerunt de eo, seu in eum, quòd debebat fieri.*

59 Denique peccatum hoc, ob quòd tàm acerba, & longa puniuntur captivitate perfidi Judæi, est eis omnino ignotum. Hoc autem patet ex libro quodam Tmudico valde authentico apud illos, qui dicitur *magnila*: vbi inquiritur ratio, quare Ju-

Judæis existentibus sub captivitate Babylonica revelatus fuerit à Deo terminus illius, vt patet Hieremiæ 29. Judæis vero existentibus sub hac secunda captivitate nunquam revelatus sit eius finis? Ibique respondetur, propterea prioribus revelatum fuisse terminum captivitatis, quia revelatum ipsis fuit peccatum, ob quod illa à Deo immissa fuit, vt de illo dolentes mererentur veniam: posterioribus vero idcircò non revelari terminum captivitatis, quia omnino est ignotum ipsis peccatum, ob quod sic puniuntur. Ex quo concluditur, peccatum hoc esse blasphemiam in Christum, & iniquam eius occisionem: nam tantùm abest, quòd hoc peccatum cognoscant, vt potius pertinacissimè sibi persuadeant maiores suos obsequium magnum præstitisse Deo, Nazareni mortem machinando. Cum ergo constet in solo peccato persecutionis, & occisionis Christi concurrere illas tres conditiones, nempe, & quòd sit longe maius peccato Idololatriæ, & quòd sit omnibus Judæis commune eisque occultum, & incognitum; manifestum relinquitur eos propter hoc peccatum à maioribus suis commissum, & ab ipsis approbatum pati hanc severissimam pænam, & manifestam Dei vindictam: ac proinde convincitur Jesum Nazarenum esse Filium Dei naturalem, verumque Deum.

60 Id ipsum confirmat Chrisostomus ex illa „ prophetia Moysis Deuter. 18 15. Prophetam „ vobis excitabit Dominus Deus de Fratribus

„ vestris: sicut me ipsum audietis: & erit, omnis
„ anima, quæ Prophetam illum non audierit, ex-
„ terminabitur de populo suo. Quæ verba in nullo Propheta sunt impleta nisi in Christo. Etenim multi Prophetæ surrexerunt, & omnes parùm auditi sunt; attamen propterea Judæi nihil sunt passi: hunc autem quia non audierunt, vagantur erratici, fugitivi, & exules, oberrantes vbique, exclusi à sua Civitate, & à Paternis legibus, & cõsuetudinibus in ignominia & vltionis pœna. Propter hoc omnia, quæ illorum fuerunt, in solitudinem sunt redacta, quia Prophetam illum non audierunt.

61 Hìc noto paucis ab hinc annis conversum esse Romæ Judæum ad nostram Sanctam Fidem hoc argumento: Diabolus ante adventum Christi frequentèr tentabat Judæos de idololatria: postquã autem Jesum Nazarenum, vt Blasphemum occiderunt, non ampliùs eos in hoc peccatum impulit. Vnde hoc? Sanè non aliunde, nisi quia ante adventum Christi remedium habebant in observatione legis Mosaicæ, cuius ceremonialia præcepta, & sacrificia Christum præfigurabant: vnde vt eos in infernũ duceret, à vera fide ad idololatriam pertrahebat. Postquam autem Christus venit, quia iam illa sacrificia, & præcepta sunt inutilis vmbra, Diabolus de hoc solicitus non est: quandoquidem loco Idolorum succedunt vanæ iam, & inutiles ceremoniæ, quas cum non minore impietate modò colunt, quam ante adventum Christi, colerent Idola.

Hinc

62 Hinc etiam manifestum aliud argumentum eruitur ad convincendam incredulitatem Judæorum. Evidens enim est Jesum Nazarenum veri Dei cognitionem in totum mundum invexisse, & idololatriam exterminasse à Populo Israel, quia, vt advertit Chrisostomus, post adventum Christi Judæi meliores sunt facti quàm dum à Prophetis erudirentur, & prodigia viderent. Nullus enim ipsorum vel pueros nunc immolat, vel ad Idola currit, vel vitulum adorat. Incredibile autem est, quòd ad expellendam idola etiam à Populo Judaico Deus vti voluerit tanquam instrumento homine iniquo, & blasphemo, qualem fuisse Jesum Nazarenum, Judæi blasphemant: ergo non fuit blasphemus, sed verus Deus, siquidem de seipso hoc sæpè dicebat, quod sine blasphemia dicere non poterat, si esset falsum.

CAPVT SEXTVM.

Quartum caput probandi diuinitatem Christi ex mira correspondentia inter vetus, & novum Testamentum.

63 EVIDENS est lumine naturæ solum Deum posse infallibiliter cognoscere futura contingentia, quæ dependent à causis liberis, præsertim ab ipsius Dei nutu, & potentia. Hinc autem manifestè concluditur prophetias de rebus futuris à Dei Omnipotentia pendentibus, si veræ

ſint, à Dei ſpiritu eſſe: cognoſcitur autem eſſe veras, poſtquam videntur impletæ. Si ergo prophetiæ de adventu Meſsiæ ad litteram impletæ ſunt in Jeſu Nazareno, liquidò conſtat ex teſtimonio Prophetarum eum eſſe Meſsiam in lege promiſſum. Quòd autem ita res ſe habeat, patebit expendenti correſpondentia inter prophetias veteris Teſtamenti, & vitam, & mortem Chriſti.

64 Teſtamentum vetus dicit Iſaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, &c.* Reſpondet novum Matthæi 1. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt.* Dicit vetus Michææ 5. *Et tu Bethlehē Ephrata paruulus es in millibus Iudà: ex te enim egredietur; qui ſit dominator Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis.* Quæ verba Prophetæ ſic expoſuerunt Sacerdotes Herodi Matth. 2. verſ. 6. *Et tu Bethlehē terra Iudà nequaquam minima es in Principibus Iudà, ex te exiet Dux, qui regat Populum meum Iſrael.* Reſpondet Novum Teſtamentum Matth. 2. *Cùm natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iudæ.* Numerorum 24. *Orietur Stella ex Iacob.* Matthei 2. Vidimus Stel-
„ lam eius in oriente. Iſaiæ 2. Omnes de Sabà ve-
„ nient aurum, & thus deferentes. Matth. 2. Obtu-
„ lerunt ei aurum, thus, & myrram. Iſaiæ 62. Dabi-
„ tur ei nomen novum, quòd os Domini locutum
„ eſt. Lucæ 2. Vocatum eſt nomen eius Jeſus, quòd
„ vocatum eſt ab Angelo. Iſaiæ 19. Ecce Dominus
„ aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur
„ Ægyptum. Matth. 2. Accipe Puerum & Matrem-
eius,

„ eius,& fuge in Ægyptum. Psalm. 76. In Mari viæ
„ tuæ, & semitæ tuæ in aquis multis. Matth. 14.
„ Venit Jesus ambulans supra mare. Hieremiæ 16.
„ Mittam ad eos Piscatores, & piscabuntur mul-
„ tos. Matth. 4. Venite post me, faciam vos fieri
„ Piscatores hominum Deuteron. 18. Prophetam
„ suscitabit tibi. Dominus de medio fratrum tuo-
„ rum. Ioann. 6. Quia hic est verè Propheta, qui
„ venturus est in mundum. Psalm. 77. Aperiam
„ in parabolis os meum. Lucæ 7. locutus est eis
„ multa in parabolis. Isaiæ 35. Deus ipse veniet, &
„ salvabit vos: tunc apperientur oculi cæcorum,
„ &c. Matth. 11. Euntes renunciate Ioanni quæ
„ audistis, & vidistis: cæci vident, &c. Zachariææ 9.
„ Ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & Salvator, &
„ ascendens super asinam, & super pullum filium
„ asinæ. Matth. 21. Et adduxerunt asinam, & pul-
„ lum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, &
„ eum desuper sedére fecerunt. Zachariæ 11. Ap-
„ penderunt mercedem meam triginta argenteis.
„ Matth. 26. At illi contulerunt ei triginta argen-
„ teos. Danielis 9. Pòst hebdomadas 70. occidetur
„ Christus. Ad Philip. 2. Christus factus est obe-
„ diens vsque ad mortem. Thren. 3. Dabit percu-
„ tienti se maxillam, saturabitur oprobrijs. Matth.
„ 26. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis
„ eum cæciderunt. Danielis 9. Non erit eius Po-
„ pulus, qui ipsum negaturus est. Ioann. 19. Clama-
„ verunt omnes: non habemus Regem, nisi Cæsa-
rem.

„ rem. Isaiæ 53. Et cum sceleratis reputatus est,
„ Matth.27. Crucifixi sunt cum eo duo Latrones.
„ Psalm. 21. Diviserunt sibi vestimenta mea, &
„ super vestem meam misserunt sortem. Matth.27.
„ Dividentes verò vestimenta eius misserunt sor-
„ tem. Exod. 12. Os non comminuetis ex eo. Ioan.
„ 19. Vt viderunt eum iam mortuum, non frege-
„ runt eius crura. Psalm. 15. Nõ relinques animam
„ meam in Inferno. Actorum 2. Deus verò suscita-
„ vit eum à mortuis tertia die. Michææ 2. Ascendet
„ pandens iter ante eos Actor. 1. Videntibus illis
„ elevatus est. Joelis 2. Effundam de spiritu meo
„ super omnem carnem. Actor. 2. Effudit hoc do-
„ num Spiritus Sancti, quòd vos videtis, & auditis.
„ Isaiæ 49. Posui te in lucem gentium, vt sis salus
„ mea vsque ad extremum terræ. Actor. 13. Au-
„ dientes autem gentes gavisi sunt, & credide-
„ runt, &c.

65 Omnia ergo, quæ de Mesia prædixerant Prophetæ, in Jesu Nazareno adimpleta sunt: ergo ipse est Mesias: ergo non seductor, & blasphemus, vt perfidi Judæi blasphemant, sed *Doctor iustitiæ*, vt eum appellat Hieremias cap. 23. siquidem fieri non potuit, vt Deus hominem iniquum, & blasphemum eis omnibus signis ornaverit, per quæ voluit Mesiam dignosci, quia hoc esset ipsum Deum homines decipere.

66 Quia testimonia Prophetarum adimpleta esse in Nazareno est medium efficacissimum ad con-

convertendos infideles, disposuit Deus, vt antequam Evangelium prædicaretur in vniverso mundo Testamentum vetus ex Hebræo in Græcum verteretur, vt Gentiles, apud quos familiaris erat lingua Græca, possent legere prophetias, & in illis prænuntiata videre multis retrò sæculis, quæ ipsis annuntiabantur, vt notat Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 42. & in hunc finem ordinauit, vt Romani Judæos subiugarent, vt illi hac occasione divagarentur inter Gentiles per diversas orbis partes; & sic secum asportantes Scripturas Sacras, quæ testimonium perhibent de Christo, & ipsi converterentur, dùm eis prædicaretur Evangelium, & essent occasio conversionis gentium. Vt enim inquit Augustinus ibidem cap. 46. *Si cum illo testimonio Scripturarum in sua tantummodo terra, non vbique essent, profectò Ecclesia, quæ vbique est, eos Prophetiarum, quæ de Christo præmissæ sunt, testes in omnibus gentibus habere non posset.* Hac de causa Apostolus Rom. 11. vers. 17. ait: *Quòd delictum eorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ sunt gentium.* Quia nimirùm, vt explicant ibi Anselmus, & Caietanus, delictum Judæorum manentium in sua infidelitate occasionaliter est salus, & diuitiæ gentium, quia dispersi inter gentes afferebant secum Scripturas, in quibus continebantur Prophetiæ de Christo. Et ideò gentiles opponere non poterant illas esse confictas à Christianis, videntes eas esse in potestate inimicorum Christi: vnde ex illis con-

vincebantur Apoſtolos vera prædicare.

67 Ex his apparet, quàm deflenda cæcitate laborent Iudæi, dùm ſunt in perpetua expectatione Meſſiæ, quem iam dudùm Deus miſsit. Et ad id convincendum ex prophetia Danielis conficitur euidens argumentum. Loquens enim cum eo Ga-
„ briel Archangelus cap.9.verſ.25.ait: Scito ergo,
„ & animadverte, ab exitu ſermonis, vt iterùm
„ ædiſice tur Jetuſalem vſque ad Chriſtum Ducem
„ hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta
„ duæ erunt; & rursùm ædificabitur platea, & mu-
„ ri in anguſtia temporum, & poſt hebdomades
„ ſexaginta duas occidetur Chriſtus, & non erit
„ ejus populus, qui ipſum negaturus eſt. Et Ciuita-
„ tem, & Sanctuarium diſsipabit populus cum
„ duce venturo: & finis eius vaſtitas, & poſt finem
„ belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pa-
„ ctum multis hebdomada vna, & indimidio heb-
„ domadis deficiet hoſtia, & ſacrificia, & erit in
„ templo abominatio deſolationis, & vſque ad
„ conſumationem, & finem perſeverabit deſola-
„ tio. Hùcuſque Propheta.

68 Cuius verba ad litteram ſic exponit P. Gaſpar Sanchez ex communi conſenſu Doctorum.
„ Hoc itaque certò tibi perſuade, & ſeptuaginta
„ hebdomadum tempora, de quibus nuper, hunc
„ in modum partire; ab eo tempore, quo primùm
„ facultas erit inſtaurandæ Civitatis, & Tempi,
„ ad Templi, Civitatiſque conſumatam fabricam

ſep-

,, ſeptem erunt hebdomades; inde verò ad Chri-
,, ſtum Doctorem,& ducem, id eſt, ad tempus vſ-
,, que baptiſmatis ſexaginta duæ intercedent an-
,, norum hebdomades. Ædificabuntur autem mu-
,, ri Civitatis,& quæ in illorum circuitu continen-
,, tur, plateæ ſcilicet, & eius habitacula cum
,, magna perturbatione,ac metu obſtrepentibus
,, vndique,& vrgentibus hoſtibus. Ab Vrbe porrò
,, iam inſtaurata per annos 49. ex quo facta eſt
,, ædificandi poteſtas; cum aliæ ſexaginta duæ
,, hebdomades exactæ fuerint, occidetur, quem
,, multa ſæcula iam pridem expectant, Chriſtus
,, Dominus.Nec cladem effugiet populus,qui cum
,, ipſius ſit, illum tamen ſcelerate negaturus eſt.
,, Nec enim execrabile facinus impunitum opor-
,, tuit.Aderit autem poſt completas hebdomadas
,, ſeptuaginta Dux Romanus cum exercitu nume-
,, roſo,ac forti,qui Civitatem, ac Templum à fun-
,, damentis eruet, quorum talis erit deſolatio, &
,, vaſtitas,vt nullum ſuperſit ſuperioris molis, aut
,, gloriæ veſtigium. Nec abſoluto bello inſtaura-
,, buntur Civitatis ruinæ; nam eo finito perſeve-
,, rabit tamen perpetua deſolatio. In vltima autem
,, hebdomada ex ſeptuaginta, & in eius dimidio
,, moriens Chriſtus Teſtamentum ſtatuet, confir-
,, mabitque novum, & abrogabit antiquum; defi-
,, cient enim ſacrificia, atque hoſtiæ. Erit autem
,, in Templo execrabilis abominatio, nec vllo
,, tempore illius inſtaurabuntur ruinæ, aut ceſſabit
,, vaſtitas.

Has

69 Has septuaginta hebdomadas, de quibus Propheta, esse annorum ac proinde efficere 490. annos, impletasque fuisse paulò pòst mortem Christi, convincunt ex hoc loco Nicolaus de Lyra in Glosa ordinaria, & Paulus Burgensis 1. part. Scrutinij distinct. 3. cap. 3. Id autem facile probatur, quia, vt inquit Burgensis, in tota Sacra Scriptura non invenitur aliqua hebdomada diei, nisi vel dierum, vt Levitici 23. vers. 3. vbi de festo hebdomadarum agitur, vel annorum, vt Levitici 25. 8. vbi de iubilæo agitur. At hebdomadæ illæ 70. non sunt dierum, quæ vix efficiunt annum, & dimidium, vt per se est manifestum: ergo sunt hebdomadæ annorum. Deinde sic argumentor: vel hebdomades illæ sunt millenariorum, vel centenariorum, seu sæculorum, vel hebdomades iubilæorum, seu quinquagenorum, vel annorum, vel mensium, vel dierum. Non millenariorum: sic enim quælibet hebdomada septem mille annos ambiret, & septuaginta vltra quatuorcenta millia constituerunt. Nec hebdomadæ sæculorum, quæ constituunt quadraginta novem millia annorum, nec iubilæorum, quæ constituunt viginti quatuor millia, & quingentos annos: constat enim manifestè non posse sic supputari, quia secundum hanc supputationem nondum fuisset destructa Jerusalem, eiusque Templum: constat autem manifestè diruta omninò fuisse à Tito, & Vespasiano 42. annis post mortem Christi. Nec item illæ hebdomadæ sunt mensium, vel dierum,

quia

quia constat à tempore, quo Daniel prophetavit vsque ad destructionem Ierusalem transijsse multò plures, quàm septuaginta hebdomadas mensium, quæ vix vnum supra quadraginta annos constituunt. Restat ergò à sufficienti partium enumeratione illas septuaginta hebdomadas esse annorum. Quomodocunque autem incipiant numerari, manifestum est multis iam sæculis fuisse completas, ac proinde iam Messiam venisse.

70 Sciendum autem est verba illa Prophetæ: *Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem*, variè exponi à Doctoribus: aliqui enim exponunt de exitu sermonis Dei ad Gabrielem Angelum, de quo dixerat vers. 23. *Ab initio precum tuarum egressus est sermo.* Alij à vicesimo anno Regni Artaxerxis, quando idem Rex præcepit, vt reædificaretur Ierusalem, vt habetur Neemiæ 4. Alij verò affirmant hoc initium fuisse anno 4. Sedechiæ Regis, in quo exivit sermo Dei ad Hieremiam dicens: *Cum cœperint compleri in Babilonia septuaginta anni, visitabo vos, &c.* Hieremiæ 29. vers. 10.

71 Denique ex prophetia Patriarchæ Jacob, Genes. 29. *Non auferetur sceprum de Iudà, nec dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est, &c.* apertè conficitur, Messiam iam venisse, cum certum sit, sceptrum iam dudùm ablatum fuisse, non solum à Tribu Judà, sed ab omni gente Judæorum. Vide genuinam huius prophetiæ explicationem apud Cornelium à Lapide ibi: futiles verò, & ridiculas

eva-

evaſiones Rabinorum convincit Burgenſis 1. part. Scrutinij diſt. 3. cap. 2. Et Lyra in Gloſa ad caput 49. Geneſis.

CAPVT SEPTIMVM.

Quintum caput probandi diuinitatem Chriſti ex eius Reſurrectione.

72 CVm Chriſtus zelo Patris ſui incenſus eiecit è Templo ementes, & vendentes, dicens: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis*; Judæi indignabundi dixerunt: *Quòd ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?* Quaſi dicerent, quo ſigno nobis probas, te habere authoritatem faciendi, quæ facis? Chriſtus verò tanquam ſignum efficaciſsimum ad id probandum, oſtendendo ſe eſſe Filium naturalem Dei, Reſurrectionem ſuam prædixit dicens: *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ioann. 2. 19. Quod tunc nec Judæi, nec Diſcipuli intellexerunt, exiſtimantes eum loqui de Templo materiali, cum tamen loqueretur de Templo corporis ſui per mortem à Judæis ſolvendo, & ab ipſo per Reſurrectionem tertia die excitando, & poſteà Diſcipuli cognoverunt. Et Ioann. 8. cum Chriſtus ſub varijs metaphoris dixiſſet, ſe eſſe Filium Dei, & eis æternam damnationem minatus fuiſſet, niſi hanc veritatem crederent, & cùm illi non cognoviſſent, quia Patrem

ſuum dicebat eſſe Deum, dixit eis Ieſus: *Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum,* id eſt; quando in Cruce me vt hominem exaltaveritis, tunc cognoſcetis, me eſſe Filium Dei: humanitate enim mea per vos morti tradita, tunc reſerabitur divinitas mea per carnis meæ Reſurrectionē.

73 Inquirit Toletus annot. 23. in cap. 2. Ioan. Cur Chriſtus dederit Iudæis Reſurrectionem corporis ſui, vt ſignum divinitatis ſuæ? Et reſpondet, licet alia miracula eſſent ſufficientiſsima ad hanc comprobandam veritatem, exiguam habuiſſe efficaciam, quia pauci villorum in Chriſtum crediderunt. Reſurrectionem verò prædicatam multis perſuaſiſſe Chriſti divinitatem, & ideò ipſum dixiſſe: *Cum exaltaueritis Filium hominis, &c.* Hoc expertus eſt Thomas, qui manu tangens Chriſti redivivi vulnera, plenus fide exclamavit Ioann. 20. verſ. 28. *Dominus meus, & Deus meus*: in his enim verbis: & ſuam incredulitatem, & eius præcipuam cauſam confeſſus eſt, ac ſi diceret: non credidi prius, quia neſciebam te eſſe Deum; at nunc credo te eſſe Deum, quia reſurrexiſſe te video: priùs quia non credidi divinitatem, negabam Reſurrectionem; at nunc credens Reſurrectionem, confiteor tuam veram divinitatem.

74 Quia ergo Reſurrectio Chriſti eſt tàm potens argumentum ad perſuadendam eius divinitatem; & huius myſterij fides eſt fundamentum Chriſtianæ Religionis: nam Chriſtum mortuum eſſe, & Iudæi,

&

& Pagani credunt: Christum verò resurrexisse, est propria Christiani fides? ideò Dominus tot circunstantijs credibilitatis singulari providentia circunvallavit Resurrectionem, vt sint inexcusabiles, quia eam credere noluerint.

75 In primis enim, ne infideles dicerent Christum re vera non fuisse mortuum, ac propterea non resurrexisse, sed conualuisse à vulneribus: Deo sic permittente ad manifestationem Resurrectionis Christi: *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit sanguis, & aqua, & qui vidit, testimonium perhibuit.* Inquit Ioannes cap. 19. vers. 35. quæ lancea secundùm Ciprianum cor transfixit, vt extraheret modicam sanguinis portionem, quæ ibi remanserat. Quo evidenter probatum est Christum revera mortem obijsse, cum imposibile sit vivere hominem, in cuius corpore nulla manet gutta sanguinis.

76 Rursus, ne perfidi Judæi Resurrectionem Christi tribuerent virtuti alicuius hominis sancti iacentis in ipsius sepulchro, sicut 4. Reg. 13. vers. 2. resurrexit homo, quem sepelierunt in sepulchro Elisæi: divina providentia disposuit, vt sepeliretur: *In monumento nouo, in quo nondùm quisquam positus fuerat,* Ioann. 19. vers. vltimo, Deinde, ne Judæi fingerent venisse Discipulos, & clàm terram suffodientes furatos fuisse corpus sui Magistri, voluit, vt sepulchrum illud esset in dura petra elaboratum: *Nam Iosephus ab Arimathia accepto corpore inuoluit illud*

illiud syndone munda, & posuit illud in monumento suo nouo, quòd exciderat in petra. Matth. 22.

77 Quartò, quia si Christi sepulchrum non custodiretur, poterant Judæi fingere. Apostolos illud sustulisse; vsus est Deus malitia, & inuidia Judæorum, vt fidem Resurrectionis stabilitet. Nam, „ vt narrat Matthæus cap. 27. vers. 62. Convene- „ runt Principes Sacerdotum, & Pharisæi ad Pila- „ tum dicentes: Domine recordati sumus, quia se- „ ductor ille dixit adhùc viuens: post tres dies re- „ surgam; iube ergo custodiri sepulchrum vsque in „ diem tertium, ne forte veniant Discipuli eius, & „ furentur eum, & dicant plebi; resurrexit à mor- „ tuis, &c. Et nè possent obtendere, Discipulos muneribus corrupisse custodes, disposuit Deus, vt Pilatus eis commisserit custodiam sepulchri dicens: *Habetis custodiam, ite, custodite, sicut scitis.*

78 *Illi abeuntes munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus*, id est, munierunt sepulchrum cum custodibus, cum anteà lapidem obsignassent: vt autem notat ibi Maldonatus, credendum est, eos aliquo annulo, vel sigillo signasse lapidem, nè aut dormientibus militibus, Discipuli aperire possent, quin furtum ex sigilli violatione deprehenderetur, aut nè milites ipsi pecunia à Discipulis corrupti corpus illis traderent, quemadmodum Darius lacum Leonum, in quem Daniel coniectus fuerat, annulo suo obsignasse dicitur Danielis 6. ne aut

illi

illi dicerent ſe Danielem furtim liberaſſe, aut illi in lacum ingreſsi eum occiderent, & à leonibus occiſſum evulgarent.

79 Admirabilis in obſcuranda Chriſti diuinitate, & gloria, Sacerdotum ſedulitas, (inquit Maldonatus) admirabilior diuina prouidentia, quæ ipſorum diligentia, atque artificio ad illam illuſtrandam vſa eſt. Timebant Sacerdotes, ne plebi Diſcipuli perſuaderent Chriſtum, ſicuti dixerat reſurrexiſſe, adhibent ea de cauſa cuſtodes: illi ipſi non iam plebi, ſed ipſis, à quibus adhibiti fuerant, Sacerdotibus, & Phariſæis Chriſtum reſurrexiſſe teſtati ſunt Matth. 28. verſ. 11. *Ecce quidam de cuſtodibus venerunt, & nuntiauerunt Principibus Sacerdotum omnia quæ geſta ſunt.* Obſignarunt ſepulchri lapidem, ne quis corpus furari poſſet; & ille ipſe tàm diligenter obſignatus lapis fidem fecit corpus Chriſti non vi, non fraude de ſepulcho ſublatum fuiſſe, ſed divina virtute fuiſſe ſuſcitatum, vt verificaretur illud: comprehendam ſapientes in aſtutià eorum.

80 Cùm à militibus audierunt Principes Sacerdotum Chriſtum ſurrexiſſe, pecuniam copioſam dederunt illis, vt dicerent veniſſe Diſcipulos eius noctu, & furatos fuiſſe corpus ipſis dormientibus, vt narrat Matthæus cap. 28. verſ. 11. ſed vt acutè arguit Auguſt. in Pſalm. 63. *Qui dormientes teſtes adhibuerunt, verè, & ipſi obdormierunt*, ſiquidem ſi milites ſomno dediti erant, quando venerunt Diſcipuli, illud

illud teſtificari non potuerunt, & facile de mendacio convincuntur. Manifeſtum deinde erat Diſcipulos pauperes, timidos, & inermes, & qui tempore paſsionis fugerant, non habituros animum ad hoc facinus aggrediendum, nec potuiſſe ſepulchrum ingenti lapide munitum, & obſignatum ſine ſtrepitu, qui cuſtodes excitaret, aperire. Præterea ſi Diſcipuli furati fuiſſent corpus, in illo de nudando detinerentur: conſtat autem Ioann. 20. 7. quòd Petrus: *Introiuit in monumentum, & vidit linteamina poſita, & ſudarium, quòd fuerat ſuper caput eius, ſeparatim involotum.* Deinde vt obſervat Maldonatus, credendum eſt, illos ipſos milites, qui ad mentiendum empti fuerant, & glorioſam Chriſti Reſurrectionem, & Sacerdotum, qui vt eam obſcurarent pecuniam dederunt, facinus inter familiares ſuos evulgaſſe.

81 Vt fidem ſuæ Reſurrectionis Chriſtus firmaret, eam manifeſtavit primò per Sanctos, qui cum ipſo ſurrexerunt, *Et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem eius venerunt in ſanctam Ciuitatem, & apparuerunt multis.* Matth. cap. 27. verſ. 53. Secundò per Angelos, qui eam manifeſtarunt mulieribus euntibus vngere corpus defuncti Matth. 28. Tertiò per ſeipſum apparens non ſolum Matri ſuæ, ſed multis alijs. Apparuit primò Magdalenæ. Marci 16. 9. Deinde mulieribus redeuntibus ex ſepulchro Matth. 28. verſ. 9. *Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.* Apparuit Petro Luc. 24. 34. *Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.*

Apparuit Discipulis euntibus in Emaus Lucæ 24. eumque paulo post, *cognouerunt in fractione panis.* Apparuit vndecim simul congregatis in Hierusalem: *Et ostendit eis manus, & latus,* in ipsa Resurrectionis die. Ioannis 20. 19. Et cum Thomas narrantibus Christi Resurrectionem noluisset credere: octo post dies cum esset cum reliquis: *Venit Iesus Clausis ianuis*, & vulnera sua contrectanda ostendit Thomæ, qui priorem infidelitatem agnoscens, Christi divinitatem credidit. Ioann. 20. 28. Deinde manifestavit se Discipulis piscantibus in mari. Ioann. 21. & vt narrat Lucas 1. Actor. 2. *Præbuit seipsum vivum post Passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Et coram ipsis, alijsque multis in Cœlum ascendit. Hanc Christi Resurrectionem tanquam testes oculares Apostoli prædicaverunt. Et ideò Petrus omnium nomine dixit Actor. 2. 32. *Hunc Iesum resuscitauit Deus, cuius omnes nos testes sumus.* Hinc autem evidens conficitur argumentum divinitatis Christi: nam postquam ignominiosè crucifixus est, quia dixit se esse Filium Dei, Deus ipsum tertia die suscitauit, & eius Resurrectionem tot invictis argumentis manifestam fecit.

82 Nec infideles dicere possunt vera non esse, quæ Evangelistæ narrant, sed ea finxisse ad commendationem sui Magistri. Hæc enim evasio falsitatis convicta manet sect. 4. Deinde ab effectu evidens est Apostolos Resurrectionem, & Ascensionem

nem Chriſti mundo perſuaſiſſe tanquam rem à ſe viſam, & in teſtimonium huius doctrinæ martyrium pro Chriſto ſuſtinuiſſe; id autem non facerent, ſi Chriſtus non ſurrexiſſet, ſed potius ſe deceptos dolerent, & eum tanquam impoſtorem execrarentur. Dixerat enim illis palam Lucæ 18. 32. *Se illudendum, flagelandum, & crucifixendum*; cæterum tertia die ſurrecturum, idque dixit, cum aſcendit Ieroſolimam ad paſsionem ſubeundam. Certè ſi Apoſtoli viderent, eum quidem vera nunciaſſe, cum ignominias ſuas prædixit; falſa autem, cum prædixit Reſurrectionem; eum falſum fuiſſe Prophetam, & verum impoſtorem depræhenderent, nolentque tot labores pati, vt falſam fidem in mundum inveherent cum magna Creatoris iniuria, & certo propriæ ſalutis detrimento, & ſine ſpe alicuius temporalis emolumenti, & eo ſolum ſine, vt Filium Dei eſſe perſuaderent hominem iniquum, à quo nihil ſperare poterant. Quomodo Deus donum linguarum communicaret imperitis piſcatoribus, vt tàm inſigne mendacium, ipſi Deo tan iniurioſum, toti orbi perſuaderent?

CAPVT OCTAVVM.

Sextum caput probandi diuinitatem Christi ex mirabili mundi conuersione.

83 PRÆDICATIONE Piſcatorum converſus eſt mundus ad credendum hominem crucifixum eſſe Deum, aliaque myſteria difficillima,& amplectendum legem carni, & ſanguini repugnantem: ad deſerendam maiorum Religionem, & ad deſerendos maiorum antiquos mores, & novos induendos. Hoc autem non minùs mirum eſt & ſupra humanas vires, quàm ſi per duodecim pueros totum mundum Imperator aliquis ſubiugaret, vel per decem agnos Paſtor aliquis magnum luporum exercitum vinceret. Vnde Aug. lib. 22. de
,, Civitate Dei cap. 7. optimè probat. Quòd mun-
,, dus in Chriſtum credat, virtutis fuiſſe divinæ,
,, non perſuaſsionis humanæ. Nam fides Chriſti
,, ſub Auguſto,& Tiberio, quo tempore maximè
,, eruditio florebat, prædicari cœpit, & tunc non
,, ſolùm populus, ſed multi ex ſapientibus credi-
,, derunt Reſurrectionem Chriſti, atque in Cœlos
,, Aſcenſionem, aliaque myſteria, quæ mens huma-
,, na reſpuiſſet, niſi eam fieri potuiſſe, atque factam
,, eſſe, divinitas ipſius veritatis, vel veritas divini-
,, tatis, conſtantiaque miraculorum ſigna mon-
,, ſtrarent, vt terrentibus,& contradicentibus tàm

mul-

„ multis, tamque magnis persecutionibus præce-
„ dens in Christo, deinde ad novum sæculum in
„ cæteris secutura Resurrectio, atque immortali-
„ tas carnis,& fidissimè crederetur, & prædicare-
„ tur intrepidè, & per orbem terræ publicaretur,
„ ac fæcundiùs cumMartyrum sanguine sereretur.
„ Legebantur enim præcedentia signa Propheta-
„ rum,concurrebant ostenta virtutum, & persua-
„ debatur veritas nova consuetudini, non contra-
„ ria rationi,donec orbis terræ,qui persequebatur
„ furore,prosequeretur fide.

84 In Apostolis prædicantibus Christi Resurrectionem, & Ascensionem, eiusque divinita-
„ tem, verificatur ad litteram illud Psalm:67.Do-
„ minus dabit verbum Evangelizantibus virtute
„ multa,vt expendit Chrisost.in orat. Quòd Chri-
„ stus sit Deus: Non enim moverunt arma, nec
„ expenderunt pecunias, neque robore corporis,
„ neque exercituum multitudine vsi sunt, sed ver-
„ bo simplici,& multam habente virtutem, ac mi-
„ raculorum ostensionem. Crucifixum enim præ-
„ dicantes, & miracula facientes totum orbem
„ sibi subiecerunt. Propterea dicit:dabit virtutem
„ evangelizantibus virtute multa: miracula signi-
„ ficans.Et enim mira virtus erat, Piscatorem, pu-
„ blicanum, tabernaculorum opificem nudis præ-
„ ceptis mortuos suscitare, Dæmones expellere,
„ mortem abigere, Philosophorum linguam mu-
„ tam facere,Rethorum ora constringere, Princi-

 pes

„ pes ac Reges ſuperare, Barbaris, Græcis, & „ omni generi hominum imperare. Nam omnia „ hæc verbo illi perfecerunt & virtute multa „ mortuos in vivos mutaverunt, peccatores in iu- „ ſtos, cæcos in videntes, & morbos naturæ, ac „ malitiam animæ expulerunt. De Apoſtolis etiam „ verificatur illud Pſalm. 18. Conſtitues eos Prin- „ cipes in omni terra. Quòd autem Regibus, & „ Principibus maiores ſint Petrus, & Paulus, de- „ claravit eventus: nam Regum leges, etiam ipſis „ viventibus abrogantur: at Piſcatorum illorum, „ etiam mortuis ipſis ratæ ſunt, & immobiles ma- „ nent, licèt multis legibus, animadverſionibus, „ armis, ſupplicijs, argumentis, verborum elo- „ quentia, cognationibus, amicitijs, Dæmonibus, „ Diabolo, conſuetudinibus, malis moribus, vo- „ luptatibus, & infinitis alijs refringere plurimi „ conati ſint. Hinc merito S. Thom. lib. 1. contra „ Gent. cap. 6. dixit: Hanc tam mirabilem mundi „ converſionem ad fidem Chriſtianam, indicium „ certiſsimum eſſe præteritorum ſignorum, vt ea „ vlterius iterare neceſsè non ſit, cum in ſuo effe- „ ctu appareant evidenter. Eſſet autem, inquit, „ omnibus ſignis mirabilius, ſi ad credendum tàm „ ardua, & operandum tàm difficilia, & ad ſperan- „ dum tàm alta mundus abſque mirabilibus ſignis „ inductus fuiſſet, à ſimplicibus, & ignobilibus „ hominibus. Quamvis non ceſſet Deus, etiam „ noſtris temporibus, in confirmationem fidei per

San-

„ Sanctos ſuos miracula operari. Hauſsit hanc
„ doctrinam D. Thom. à S. Auguſt. lib. 22. de
„ Civitat.cap.5. vbi ſubtiliter redarguit eos, qui
„ credere nolunt carnis Reſurrectionem, ſumit-
„ que argumentum à mundo iam credente Reſur-
„ rectionem Chriſti eiuſque in Cœlos Aſcenſio-
„ nem: formatque hoc dilema; Vel mundus hoc
„ credendo, credit rem credibilem, & ſic inexcu-
„ ſabiles ſunt, qui rem credibilem credere nolunt:
„ vel credit rem incredibilem; & ſic iam admitti-
„ tur aliquod incredibile, nempe mundum tàm fir-
„ miter credidiſſe, id quòd erat incredibile. Si er-
„ go iam factum eſſe videmus vnum duorum in-
„ credibilium, cur non credemus futurum alte-
„ rum, nempe noſtrorum corporum Reſurre-
„ ctionem?

85 Prætereà ipſe modus, quo credidit mun-
„ dus, ſi conſideretur, incredibilior invenitur: in-
„ eruditos liberalibus artibus, & omnino, quan-
„ tum ad iſtarum doctrinas attinet, impolitos, non
„ peritos gramaticâ, non armatos Dialecticâ, non
„ Rethoricâ inflatos, Piſcatores cùm retibus fidei
„ id mare huius ſæculi paucíſsimos miſsit, & ita
„ ex omni genere multos piſces, & tantò mirabi-
„ liores, quantò rariores, etiam ipſos Philoſophos
„ cœpit. Iam ergo tria ſunt incredibilia, quæ ta-
„ men facta ſunt. Incredibile eſt Chriſtum Reſur-
„ rexiſſe in carne, & in Cœlum aſcendiſſe cùm
„ carne. Incredibile eſt, mundum rem tàm incre-

„ dibilem credidisse. Incredibile est, homines ig-
„ nobiles, infimos, paucissimos, imperitos rem
„ tàm incredibilem, tàm efficaciter mundo, & in
„ illo etiam doctis, persuadere potuisse. Horum
„ trium incredibilium primum nolunt infideles
„ credere: secundum coguntur, & cernere, quòd
„ non inveniunt vnde sit factum, si non credunt
„ tertium. Resurrestio certè Christi, & in Cœlum
„ in carne, cùm qua resurrexit, ascensio, toto iam
„ mundo prædicatur, & creditur: si credibilis non
„ est, vnde iam toto orbe credita est? Hinc dedu-
„ cit August. Christi Resurrectionem, eiusque di-
vinitatem, propterea mundum credidisse, quia
Apostoli hanc doctrinam prædicantes eius verita-
„ tem signis, & miraculis ostendebant. Eloquia
„ namque persuadentium (inquit) quæ dicebant,
„ mira fuerunt facta, non verba. Qui enim Chri-
„ stum in carne resurrexisse, & cùm illa Cœlum
„ ascendisse, non viderant, id se vidisse narranti-
„ bus, non loquentibus tantum, sed etiam mirifica
„ facientibus signa, credebant. Si verò per Aposto-
„ los Christi, & vt eis crederetur, Resurrectionem,
„ atque Ascensionem prædicantibus Christi, etiam
„ ista miracula facta esse non credunt; hoc vnum
„ nobis grande miraculum sufficit, quòd iam
„ terrarum orbis sine miraculis credidit.

86 Ex qua doctrina hoc conficitur dilemma: vel Apostoli prædicantes hominem crucifixum à Judæis, esse Filium Dei & mundi Salvatorem, verè-

que

que resurrexisse, & in Cœlum ascendisse, mundo persuaserunt hanc doctrinam medijs signis, & miraculis; vel sine miraculis? Si primum, convincitur, illam doctrinam esse veram, Deumque habere Authorem, quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Si secundum? Hoc ipsum certius convincitur quia solus Deus potuit dare efficaciam nudis piscatorum verbis ad persuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi divina luce destitutæ videbatur omninò incredibilis, & vt permoverent homines ad tàm arduam, & moraliter impossibilem morum mutationem.

87 Sed quærunt infideles apud August. lib. 22. de Civitat. Dei cap. 8. *Cur modò non fiant illa miracula, quæ facta esse prædicamus*? Cui interrogationi secundo loco respondet: *Nec modo deesse miracula*, Quorum aliqua ipse narrat, quæ suo tempore acciderant. Sed primo loco respondet: *Miracula necessaria fuisse prius quàm crederet mundus, ad hoc vt crederet. Nam qui* (inquit) *adhuc prodigia, vt credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit.* Additque illam interrogationem ab infidelibus fieri, quia non credunt extitisse miracula, eosque redarguens subiungit. *Vnde ergò tanta fide Christus vsquequaque cantatur in Cœlum cum carne sublatus? Vnde temporibus eruditis, & omne, quod fieri non potest, respuentibus, sine vllis miraculis nimium mirabiliter incredibilia credit mundus?* An fortè credibilia fuisse, *& ideò credita esse, dicturi sunt? Cur ergò ipsi*

non

non credunt? Vnde breve hoc dilema conficit: *Aut incredibili rei, quæ non videbatur, alia incredibilia, quæ tamen fiebant, & videbantur, fecerunt fidem: aut certè res ita credibilis, vt nullis, quibus persuaderetur, miraculis indigeret, istorum nimiam redarguit incredulitatem. Hoc ad refellendos vanissimos dixerim. Nam facta esse multa miracula, quæ attestarentur illi vni grandi, salubrique miraculo, quo Christus in Cœlum in carne, in qua surrexit, ascendit, negare non possumus. In eisdem quippe veracissimis libris cuncta conscripta sunt, & quæ facta sunt, & propter quod credendum facta sunt. Hæc vt fidem facerent, innotuerunt, hæc per fidem, quam fecerunt, multò clarius innotescunt. Leguntur quippe in populis vt credantur, nec in populis tamen, nisi credita legerentur.*

88 Est autem hoc argumentum, à conversione mundi petitum, tàm efficax ad persuadendum, Christum esse Deum, vt Chrisost. in orat. *Quòd Christus sit Deus*, initio asserat, hoc argumento con-
„ vinci posse Gentilem, quantumvis idiotam. Neu-
„ tiquam enim (inquit) contradicet, quòd omnes
„ vndequaque Eclesias orbis Christus fundavit.
„ Hinc faciemus demonstrationem virtutis Chri-
„ sti, & ostendemus, ipsum Deum. Etenim non est
„ puri hominis in tantis rebus orbem terra, mari-
„ que tàm brevi tempore comprehendere, & tàm
„ absurdis moribus, tantisque malis irretitum li-
„ berare humanum genus: insupèr quod hæc con-
„ fecit nullis vsus armis, nullos faciens sumptus,
nul-

„ nullos movens exercitus, nulla prælia commit-
„ tens, sed per vndecim Viros principio ignobi-
„ les, viles, rudes, Idiotas, inermes, calceamentis
„ nudos, vnica tunica tectos, &c.

CAPVT NONVM.

Septimum caput probandi diuinitatem Christi ex permanentia Christianæ Ecclesiæ quam fundauit.

89 MATH. 16. vers. 18. dixit Christus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.* Hoc sanè Christus nec affirmare nec adimplere potuit, nisi esset Deus omnipotens: huiusque proculdubio dicti verus exitus ipsum quoque summè veracem summèque potentem indicat. Ex hoc loco nervosè, & eloquentissimè probat Chrisost. divinitatem Christi in orat. sæpè
„ citata: Quid igitur (inquit) Christus dixit, & or-
„ be toto fermè impietate detento prædixit: *Su-*
„ *per hanc petram, &c.* Examina vt libet, quid sibi
„ hoc verbum vult, & videbis perspicuam eius
„ veritatem. Nam non solùm hoc mirum est, quod
„ ædificavit eam per totum mundum, sed quod
„ invictam fecit, & invictam licèt tot bella insur-
„ gant. Hoc enim est, quod portæ inferi non præ-
„ valebunt adversus eam. Vidisti prædictionis
ve-

» veritatem? Vidiſti eventus certitudinem, ac ro-
» bur? Vidiſti verba in operibus relucentia; & vir-
» tutem abſque armis omnia facile conficientem?
» Nec ideò, quia paucis dicitur: *Ædificabo Eccle-*
» *ſiam*; tranſcurras obiter, ſed conſidera, & cogita
» tecum, quid ſit in tàm brevi tempore omnem
» ſub ſole terram tantis Eccleſijs impleri, tantas
» gentes ad fidem transferri, populos perſuaderi
» vt proprias leges abrogent, conſuetudinem ſta-
» bilitam, & radicatam evellant, Imperium volup-
» tatis, nequitiæ vim tanquam pulverem abijciant,
» Altaria, Templa, & Statuas, & Sacrificia, & pro-
» fana feſta, & immundum odorem, ſicut fimum
» aliquem aboleant: & excitent Altaria vbique
» gentium.

90 *Magna res planè, & ſupra modum magnæ, diuinæque virtutis, etiamſi nemo interturbaret, eſſetque pax ſumma, & multis ſimul admittentibus, & reluctante nullo poſſe intra tàm breue tempus totum orbem à conſuetudine mala ſua, qua præoccupatus fuit, liberari, & ad aliam induci: verùm hoc multò maius, quod non ſolum in aliam inducitur*, ſed in multò difficiliorem: *Non ſolùm enim diuerſa conſuetudo erat, ſed & voluptate firmata, duo violenta. Quæ enim acceperat à Patribus, auis & proauis, alijſque ſuperioribus progenitoribus, & Philoſophis, & Rectoribus, ea reſpuere docebatur, quod ſanè dificillimum erat: at difficilius, nouam accipere conſuetudinem, quæ nuper irrepſerat, illamque valdè laborioſam. Abduxit enim Chriſtus à voluptate, &*

in-

induxit ad ieiunium: abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis: abduxit à luxu, & induxit ad temperantiam: abduxit ab ira, & induxit ad mansuetudinem: abduxit ab inuidia, induxit ad benignitatem: abduxit à via lata, & spatiosa, & induxit in angustam, & arctam, & præruptam, & induxit assuetos viæ latæ; nec enim alios homines extra huius mundi consuetudinem viuentes assumpsit, sed illos ipsos, qui in talibus vitijs computruerant, & luto meliores erant, iussit vt angustam, & arctam viam, asperamque illam, & duram ambularent & persuasit eis.

91 Quot autem persuasit? Non duobus, vel „ decem, vel viginti, vel centum, sed omnibus fer„ mè sub sole habitantibus. Et per quos persuasit? „ Per Viros vndecim illitteratos, privatos, inelo„ quentes, obscuros, pauperes, patria, facultati„ bus, robore corporis, præcellentia gloriæ, digni„ tate progenitorum, vehementia Rectorices, „ eminentia scientiæ carentes, per Piscatores, per „ Tabernaculorum opifices, per barbaros. Nec „ enim eadem illis, & auditoribus vox: sed extra„ neum planè, & peregrinum sermonem à linguis „ eorum, quibus prædicabant, sortiti erant: He„ braicum dico: atque per hosce ædificavit Eccle„ siam hanc, quæ à finibus vsque ad finem ex„ tenta est.

92 Neque hoc solum mirabile, quòd privati, „ & pauperes illi, & parvi, & ignobiles, & illitte„ rati, & viles, & exotici sermonis, & contemptibiles,

„ les, totius orbis corruptionem attentarunt, ſed
„ & quòd ad longè difficiliora opera ipſum duce-
„ re iuſsit; quòdque non hoc in pace fecerunt, ſed
„ infinitis bellis hinc inde excitatis. Nam in via
„ quaque, gente, & civitate, & quid dico gente, &
„ civitate? In ſingulis domibus peragebatur bel-
„ lum. Radicata enim hæc doctrina, & puerum
„ ſæpè à patre diviſit, & nurum à ſocru, & fratrem,
„ à fratre, & ſervum à Domino, & Subditum à
„ Principe, & virum ab vxore, & vxorem à viro, &
„ patrem à filijs: neque enim ſimùl omnes eredi-
„ derunt.

93 *Ad hæc, quotidianas inimicitias, continua bella, multaſque ipſis mortes attulit, & fecit vt Apoſtolos quaſi communes hoſtes, & inimicos, plerique; auerſarentur, abigerentque eos à ſe omnes Reges, principes, priuati, liberi, ſerui, populi, & vrbes: & non ſolum ipſos ſed & (quod grauius) nouitios in fide, & eos qui ab ipſis inſtruebantur, eodem enim bello, & premebantur, & diſcipuli, & Magiſtri. Videbatur enim doctrina hac contraria edictis Regijs, & conſuetudini, & Patrijs moribus. Et tamen Apoſtoli orbi perſuaſerunt, hominem crucifixum eſſe Deum, & ſic Eccleſiam ædificauerunt. Sed quo pacto, & qua ratione? virtute ſcilicèt Chriſti omnipotentis Dei, qui eos ad prædicandum miſsit.* Ille dixit: fiat Cœlum, *& monſtrauit opus:* Fundetur terra, *& illius ſubſtantia producta eſt:* Fulgeat Sol, *& indicauit aſtrum, omniaque verbo operatus eſt.* Eodem modo ille, & Eccleſias plantavit: & Verbum hoc: ædificabo Eccleſiam meam, *hæc omnia operatus eſt.*

Ver-

94 Verbum Dei condidit opera tàm mirabi-
,, lia;& hoc Verbum Chriſti, *Eccleſiam meam ædifi-*
,, *cabo*, Eccleſiam indicavit, & in æternum duratu-
,, ram plantavit, etiam contra illam Tyranis ſe ar-
,, mantibus, & millibus arma moventibus, populis
,, plus valido igne inſanientibus, & obluctante
,, conſuetudine, etiam oratoribus, & ſophiſtis, &
,, divitibus, & principibus inſurgentibus, ſermo
,, Dei velut ignis validus adveniens ſpinas con-
,, ſumpſit, agros repurgavit, ſeminavit Verbum
,, prædicationis. Et licèt ij, qui crediderunt, in car-
,, ceribus ſervarentur, in exilium relegarentur,
,, deſpectui eſſent, amitterent ſubſtantias, occide-
,, rentur, traderentur igni, ſubmergerentur aquæ,
,, & omne tormentorum genus ſuſtinerent cùm
,, ſumma ignominia, & perſecutionem paterentur
,, vt hoſtes publici, plures tamen ſemper acreſce-
,, bant: non ſolum nihil ex aflictionibus aliorum
,, facti ad credendum ſegniores, ſed & multò ala-
,, criores, ad hanc pulchram piſcationem aſsilie-
,, bant, ſicque à piſcatoribus capiebantur non
,, coacti, non vim paſsi, ſed ſponte accurrentes,
,, gratiamque habentes adducentibus. Et quam-
,, vis viderent fluere torrentes ſanguinis creden-
,, tium, ferventiores tamen reddebantur in fide, &
,, fidentiores. Non Diſcipulis ſolùm, ſed & Magi-
,, ſtris vinctis, fugatis, flagellatis aliaque mille ma-
,, la paſsis Diſcipuli plures fiebant, & magis ſtu-
,, dioſi, habebant enim adiutricem, & commilita-

tem

CAPVT DECIMVM.

Octavum caput probandi diuinitatem Christi ex testimonio martyrum, & ex mirabili conversione multorum infidelium ad amplectendam eam fidem, pro qua videbant eos tàm dira tormenta pati.

96 EX hoc capite ſumitur validum argumentum, vt enim inquit Aug. lib. 22. de Civitate cap. 6. *Quis enumeret, quàm multi quantalibet ſæuitia crudelitatis occidi quàm Chriſtum Deum negare maluerunt? Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, vrebantur, trucidabantur, & multiplicabantur.* P. Franciſcus Arias 1. part. dè imit. Chriſti tract. 3. cap. 35. in fine cum Genebrardo reputat veriſimile, tantam vſque ad ſua tempora extitiſſe martyrum multitudinem, vt ſi illorum feſta per totius anni dies diſtribuerentur, ſingulis diebus occurrere poſsint celebrandi triumphi triginta millium, qui vitam pro Chriſto Domino obtulerunt. Inter quos reperiebantur pueri, & teneræ Virgines, à quibus, vt inquit Lactantius lib. 5. divinarum inſtitutionum cap. 13. *Exprimere gemitum nec ignis potuit.* Et ſanè morum integritas in Sanctis Martyribus reperta, inuicta eorum patientia, nec non in medio tormentorum ineffabilis conſolatio, lætitiaque mortem obeundi protuenda crucifixi Divinitate, veritatis argumentum eſt inſigne.

97 Mirabilis etiam conuerſio multorum infidelium ſpectantium Martyrum attrociſsima tormenta ad eam fidem amplectendam, pro quâ tàm dira videbant tormenta homines pati, clariſsimum eſt veritatis Chriſtianæ Religionis argumentum. Quis enim niſi Deus omnipotens potuit ſubitò cor infidelium ita mutare, vt eam Religionem amplecterentur, pro qua videbant homines igne torreri, lique facto plumbo aduri, vncis ferreis dilaniari, & alia attrociſsima tormenta tolerare? Huiuſmodi autem converſiones paſsim leguntur in actis martyrum. Talis fuit converſio S. Romani militis, qui videns Angelum abſtergentem ſudorem Beati Laurentij in craticula poſiti clamavit: *Videò ante te iuvenem pulcherrimum, feſtina me baptizare.* Et vt teſtatur Martyrologium Romanum die 9. Auguſti propter Baptiſmum publicè petitum, *fuſtibus cæſus, ad vltimum decollatus eſt.* Talis quoque fuit converſo illius fœlicis Janitoris, qui cùm quadraginta milites Cappadoces tempore Licinij Imperatoris poſt vincula, & carceres teterrimos, poſt cæſas lapidibus facies, in rigens ſtagnum miſsi eſſent, vbi gelu conſtricta eorum corpora diſrumpebantur, ſolus vigilabat, cæteris cuſtodibus ſomno deditis, & videns Angelos è cœlo deſcendentes cum coronis triginta novem, ſic ſecum ratiocinabatur: *Quadraginta hi ſunt,* quadrageſsimi corona vbi eſt? Quæ dùm cogitaret, vnus ex illo numero, cui animus ad frigus ferendum defecerat, in proximum patefa-

ctum

ctum balneũ deſiliens, ſanctos illos ſummo dolore affecit. Verùm Deus illorum preces irritas eſſe non eſt paſſus, quorum omnium vna fuerat oratio: *Quadraginta in ſtagnum ingreſſi ſumus, quadraginta item, Domine, corona donemur, nec vna quidem huic numero deſit.* Nam rei euentum admiratus ianitor, mox cuſtodibus è ſomno excitatis, detractiſque ſibi veſtibus, ac ſe Chriſtianum eſſe clara voce profeſſus, martyribus ſe adiunxit, & cum illis martyrio coronatus eſt. Vt habes in Breviario Romano die 9. Martij.

98 Talis etiã extitit converſio S. Geneſij celebris inter Romanos, mimi ſeu comædi faceti & lepidiſſimi, cuius vitam habes apud Petrum de Ribadeneyra tom. 2. Floris Sanctorum extrauagantium, die 25. Auguſti, de quo Martyrolog. Romanum ad illum diem: *Romæ Sancti Geneſij Martyris,* qui primùm ſub gentilitate mimus, cùm in theatro ſpectante Diocleciano Imperatore, myſterijs Chriſtianorum illuderet, à Deo inſpiratus, repentè conuerſus ad fidem, & Baptizatus eſt, mòx Imperatoris iuſſu fuſtibus crudeliſsimè cæſus; deinde in equuleo ſuſpenſus, & vngularum diutiſsima laceratione vexatus, lampadibus etiam inflammatus, cum in fide Chriſti perſiſteret, dicens: non eſt Rex præter Chriſtum, pro quo ſi millies occidar, ipſum mihi de ore, ipſum mihi de corde auferre non poteritis, martyrij palmam, capitis obtruncatione *promeruit.* Idem Martyrologium, die 14. Idem Mar-

tyrologium, die 14. Aprilis memoriam colit S. Ardalionis mimi, qui cùm ſacris Chriſtianorum in theatro illuderet, de repente mutatus eam non ſolum verbis, ſed teſtimonio ſui ſanguinis comprobavit. Item die 15. Septemb. memoriam facit Sancti Porphirij mimi, qui coram Juliano Apoſtata per iocum Baptiſmum ſuſcipiens, Dei virtute de repente mutatus, Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt, ac mòx iubente eo, ſecuti percuſſus martyrio coronatus eſt.

99 Cùm præſens adeſſet martyrio Sanctorũ Chryſancti, & Dariæ Claudius Tribunus, qui eos torquebat, cùm ſexaginta militibus, animadvertens quanta lætitia Sancti Martyres perferrent attrociſsima tormenta, quouſque viuentes terra, & lapidibus obruti ſunt; ipſe cum militibus illis ità firmitèr Chriſto adhæſit, vt pro Chriſto omnes mortui ſint, vt habes apud Surium tom. 5. Octo crudeliſsimi milites, qui ſub Alexandro Severo Sanctam Martinam Virginem diverſis tormentorum generibus cruciarunt, & tandem gladio iugularunt; Sanctæ Virginis conſtantia, & ſanctitate ita permoti ſunt, vt Chriſti fidem amplexi pro ipſo vitam martyrio dederint. Vt habes apud Surium tom. 1. Martyrologium Romanum, die 21. Auguſti memoriam celebrat Anaſtaſij Cornicularij (id eſt in caſtrenſi militia nobili equite) qui cum videret B. Agapytum conſtanter tormenta perferentem converſus eſt ad fidem, & pro confeſsione

no-

nominis Chriſti iubente Aureliano Imperatore, martyr migravit ad Dominum.

100 Et die 20. Septembris celebrat memoriam S.Evilaſij idolorũ Sacerdotis,qui intuitus conſtantiam,qua S. Fauſta Virgo crudeliſsima tormenta ſub Maximiano Imperatore pertulit, in Chriſtum credidit,& vnà cum Sancta Virgine martyrio coronatus eſt.

101 Denique vt alia omittã,miles, qui S.Paulũ Apoſtolum iugulavit,& triginta quatuor eius Socij,videntes ſpectaculum illud admirabile, quod nimirùm Sanctus Apoſtolus, tàm hilaritèr pro Chriſto cervicem gladio ſuppoſuerit, & quod loco ſanguinis lac è vulnere fluxerit, libentiſsimè fidem amplexi pro Chriſto martyrium ſubierunt. Celebrat hanc converſionem S. Joannes Chriſoſtomus,meritò admiratus, quod animus ferox illius militis tàm celeriter factus ſit melle ſuavior, & dulcior. Has & alias converſiones expendere poterit Chriſti miniſter coràm Mahumetanis, & ab illis quærat,an vnquam in ſua ſecta ſimile quid contigerit?Inde concludat,non poſſe non eſſe veram Fidem illam, quæ Chriſtum crucifixum vt Deum adorat,& Trinitatem perſonarum in Deo colit; quandoquidem ſolus Deus potuit hanc fidem internè perſuadere ijs,qui videbant Chriſtianos tàm crudeliter torqueri pro confeſsione illius: Deus autem fidem falſam inſpirare non poteſt:ergo veriſsima eſt hæc fides.

102 Audiamus S.Iustinũ Philosophum & martyrem, qui ex alacritate, qua Christiani pro Christo patiebantur tormenta, optimè intulit eos esse viros probos & sanctos, & veram Religionem profiteri. Sic enim ait in Dialogo cum Triphone apud Baronium anno Dom. 130. Ego ipse (inquit) Platonis disciplinæ sectator, cùm calumniosè audirem Christianos deferri; intrepidè autem ad mortem, & alia, quæ terribilia censentur, omnia adire conspicerem, statui ipse mecum, fieri haud quaquàm posse, vt illi vitijs & voluptatibus servirent. Quis enim voluptatum sectator, aut per animi impotentiam obtemperans in humanarum carnium dapes, pro bono ducens mortem amplecti queat; vt bonis suis seipsum privet, ac non potius bonis omnibus, vt hanc sibi perpetuo vitam agere, & celare Principes, & Magistratus fallere liceat, operam navet, nedum per denuntiationem, & indicium seipsum cædi offerat?

103 Finio materiã hanc exẽplo admirabili, quod scribit Nicephorus Calixtus lib. 17. Eccles. Hist. cap. 6. In civitate (inquit) cui Nigræ nomen est, egregium virilis animi specimen dedit quidam puer Martyr mulierculæ vnius ex ijs, quæ ad pyram accensam rapiebantur pro Christo, filius. Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinens distrahere à matre connabatur, demulcens illum, & quidquid ad animum adolescen-

tu-

„ tuli alliciendum faceret obijciens. Ibi vero ma-
„ trem puer aſpiciens, femur Tyranni momordit,
„ atque ad illam procurrit, atque ita vnà cum ma-
„ tre ſacrificium ſuave olens per litationem ad
„ Deum eſt tranſmiſſus. Quis hic non agnoſcat
„ omnipotentiam Dei internè moventis puerum
„ ad moriendum pro fide, quæ Chriſtum vt Deum
„ adorat?

CAPVT VNDECIMVM.

Reliqua capita probandi diuinitatem Chriſti breuiter inſinuantur.

104 CAput nonum, probandi divinitatem Chriſti ſumitur ex miraculoſa Sauli converſione ex perſecutore Chriſti in prædicatorem divinitatis eius, & omnis ſanctitatis Magiſtrum. Decimum ex ſanctitate Apoſtolorum aliorumque Virorum ſimilium, qui divinitatem Chriſti mundo perſuaſerunt. Vndecimum ex ſanctitate vitæ, quam hæc fides generat: fides enim falſa veram ſanctitatem generare non poteſt, neque ad Deum ducere Religio, quæ à Deo non deſcendit, neque ad Cœlum evehere, quæ ab orco originem traheret: vnde tòt ſunt manifeſta teſtimonia divinitatis Chriſti, quòt in Eccleſia homines floruerunt inſigni ſanctitate, qui eò fuerunt virtute clariores, quò ardentius Chriſtum dilexere.

105 Duodecimum: gloria miraculorum, quæ ſemper in omnibus ſæculis floruit Eccleſia Catholica, vt oſtendit Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Eccleſiæ cap. 14. Conſulatur P. Salmer. tom. 6. tr. 2. vbi egregiè probat veritatem miraculorum Chriſti Domini non ſolùm ex authoritate Evangelicæ hiſtoriæ, ſed etiam ex ipſis gentibus, & illarum Prophetijs: ea enim narrantur à Sybilla libica, & à Pilato in duplici Epiſtola ad Tyberium Cæſarem, à Philoſtrato, & à Mahum.

106 Decimumtertium, atque efficaciſsimum ſumitur ex mira virtute, quam Chriſtus Crucifixus oſtendit in trahendo ad ſe homines, opere cõplens, quod promiſſerat: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me*; non potuiſſet enim Chriſtus tantam potentiam oſtendere mortuus, niſi eſſet Deus: maiora enim facere pòſt mortem, quam in vita, argumentum eſt divinitatis. Audiamus Chriſoſtomum in orat. quod Chriſtus ſit Deus: *Ante Crucem in luctu res erant*, Iudas prodidit, Petrus negavit, reliqui profugerunt, *Ieſus ſolus inter amicos comprehenſus eſt, multi, qui crediderant, retrorsùm abierunt. Cæterùm vbi occiſus eſt, & mortuus, vt diſcas, quòd non ſit purus homo, non ſolùm res eius non interciderunt, ſed multò clariores, & ſubli- miores ſunt redditæ. Nam antè Crucem Princeps Apoſtolorum nec oſtiariæ minas tulit, & pòſt tantam eruditionem aiebat, ſe neſcire, quis eſſet. At pòſt Crucem orbem terrarum peragrauit, & infiniti Martyrum populi*

occi-

occisi, malentes mori, quam dicere, quod Princeps ille Apostolorum formidans vnius ostiariæ minas.

107 Decimumquartum caput sumitur ex Testamento veteri, in quo sæpè significabatur Messiam futurum esse Deum, vt probant Burgens. 1. part. Scrutinij dist. 10. P. Suarez disp. 2. de Incarn. sect. 2. & 3. & Chrisostom. in Orat. *Quòd Christus sit Deus.*

108 Expectabant Iudæi Messiam vt potentissimum Regem, qui ipsos à seruitute corporali redimeret, & magna bonorum temporalium copia cumularet, vt docent Rabini Hebræorũ apud Burgensem 1. part. Scrutinij dist. 5. cap. 2. & ideo Nazarenum pauperem, & humilem, vt Messiam recipere noluerunt. Manifestè tamen decepti sunt; nam Isaiæ 42. & Zachariæ 9. promittitur Messias, qui cum summa humilitate, & mansuetudine gentes doceat, & legem ferat: eiusque redemptio spiritualis promittitur, nimirùm à servitute peccati, vt patet Danielis 9. 24. vbi dicitur, septuaginta hebdomadas superesse: *Vt finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna.* Essetque res planè Deo indigna, vt tantus apparatus miraculorum, tàm magnificæ promissiones Messiæ, tàm insignes de eo prophetiæ, tanta mundi expectatio, tòt antiquorum Patrum suspiria, tòt signa in eius Conceptione, & Natiuitate prænuntiata, tòt denique prodigia promissa, desinerent in Rege temporali, qui filios Israel ab hosti-

bus

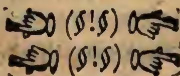
bus visibilibus liberaret, & terrenis opibus locupletaret. Messias ergo promissus erat ad destruendum regnum peccati, ad eripiendos homines à potestate Diaboli, ad docendas iustitiæ vias, ad persuadendam veram sapientiam, & Dei imitationem; & ad hæc bona obtinenda debuit Messias esse Deus. Vt enim inquit Augustin. lib. de vtilit. cred. cap. 5. *Sapiens, quantùm datum est, imitatur Deum: homini autem stulto ad imitandum salubriter, nihil est homine sapiente propinquius; cùm igitur, & homo esset imitandus, & in homine non spes ponenda, quid potuit indulgentius, & liberalius diuinitus fieri quam vt ipsa Dei sincera, æterna, incommutabilisque sapientia, cui nos hærere oportet, suscipere hominem dignaretur?* Et vt ait sermone quodam de Nativit. *Homo sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat: vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine; & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Debuit item hominum Redemptor, & Salvator esse Deus, & homo, tùm quia, vt inquit S. Leo serm. de Nati. *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium, nisi esset verus homo, non præberet exemplum.* Tùm quia, vt expendit Athanasius, si Creator, & Redemptor essent personæ diversæ, homo divideret cor amando Redemptorem, & Creatorem, cùm tamen totum cor Deus sibi deposcat.

109 Rursùs cum homo tendat in Deum per fidem, spem, & charitatem, Redemptor hominum de-

debuit esse Deus factus homo, vt sic virtutes Theologales promoveret, firmando fidem, erigendo spem, & accendendo charitatem: firmatur enim fides, dum homo Deo sibi visibiliter loquenti credit: vnde August. lib. 11. de Civit. cap. 2. *Vt homo fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius homine assumpto constituit, atque fundauit fidem.* Erigitur spes, quia ex hoc mysterio discit homo, quantùm diligat nos Deus, nihilque est, quod non posit sperare, à Deo: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Accenditur charitas: quodnam enim efficacius motivum ad excitandum amorem, quam sic amari? *Sic enim Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Quare vt inquit August. *Si amare pigebat, saltem redamare non pigeat.* Sanè vt Messias hominibus persuaderet, vt per exercitia virtutum ad Deú tenderent, debuit omnium exemplar se exhibere: quomodò enim paupertatem spiritus persuaderet, si veniret dives: quomodo humilitatem, si veniret cum superbia, & fastu? Et sic de reliquis virtutibus. Non ergò talem se debuit exhibere, qualem expectabant Iudæi, sed qualem se mundo præbuit in præsepio nascens, & in Cruce moriens.

110 Vltimum denique caput probandi divinitatem Christi sumitur ex testimonio tòt Doctorum sapientia, & sanctitate illustrium, qui examinatis diligentissimè omnium hominum sectis, tàm evidens censuerunt Religionem Christianam esse ve-

veram, quàm evidens est Deum providentiam hominum habere, eorumque æternam salutem verè procurare. Vnde meritò dixit sapientissimus Richardus de S. Victore lib. 1. de Trinit. cap. 22. *Domine si error est, quod credimus, à te decepti sumus.* Quia non minùs impossibile est Religionẽ Christianam esse falsam, quàm impossibile sit Deum homines decipere. Reddiderat rationem paulò antea: *Mysteria ñanque nostræ fidei tàm multis, tàm magnis, tàm miris prodigijs diuinitùs sunt confirmata, vt genus videatur esse dementiæ in his, vel aliquantulum dubitare.* Consonat Chrisost. qui postquàm expendit argumenta probantia Christi divinitatem, sic concludit: *Nullus ergo his contradixerit, nisi qui valde insanus, & totus stupidus sit naturæque sensu priuatus.* Propterea Deum alloquens David v. 92. aiebat: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis,* id est, *magis quam prima principia scientiarum,* vt explicat ibi Lyra. Vnde August. lib. 10. confess. cap. 10. dixit: *Facilius dubitarem me viuere, quam vera esse, quæ audiui.* Consulatur Bellarminus ad illum Psalmum.

CA-

CAPVT DVODECIMVM.

Infertur ex dictis, veritatem Religionis Christianæ esse evidentèr credibilem, & omnes sectas ipsi oppositas esse evidentèr incredibiles.

111 TVnc aliqua res est evidenter credibilis, quando evidens est, debere, seu posse credi, vel esse dignam creditu. Patet autem res esse evidenter credibilis, quin sit evidenter, imò absolutè vera. Nam hoc ipso, quod multi viri graues testentur, se aliquid vidisse, & ego nihil habeam in contrarium, neque vllum fundamentum mihi suppetat ad credendum vel illos deceptos fuisse, vel me decipere voluisse; evidēs est, me posse evidenter credere rem ita esse. Nec tamen evidens est, quod res ita sit; sed potest contingere, vt sit falsa. Vndè merito Caietanus 2.2. q.1. art.4. §. *Ad euidentiam*, notat differentiam *inter videre, aliquid esse scibile; & videre aliquid esse credibile. Scibile enim est aliquid ex se; credibile autem ex testimonio; ac per hoc si constat aliquid esse scibile, constat illud esse verum, si autem constat aliquid esse credibile, non constat propterèa, esse verum, sed solum constat, testimonia esse talia, vt posit propter illa credi.* Non sunt itaque idem, aliquid esse evidenter credibile, & esse evidenter verum. Nam evidenter verum (inquit sapienter Bellarm. lib. de notis Ecclesiæ

cap.

cap.3.) dicitur, quod vel in ſe, vel in ſuis principijs videtur: evidentèr credibile illud dicitur, quod non videtur, nec in ſe, nec in ſuis principijs, habet tamen tòt, & tàm gravia teſtimonia, vt quilibet vir ſapiens meritò id credere debeat: vt ſi Iudex videat hominem à latrone vulnerari lethaliter, & poſtea mori, habet evidentiam veritatis, quod ille latro ſit homicida: ſi autem cædem non videat, ſed habeat viginti teſtes viros graviſsimos, qui dicunt ſe vidiſſe, habet evidentiam credibilitatis. Eſt ergo Religio Chriſtiana evidentèr credibilis, quia tòt ſunt argumenta ſuadentia, Deum eſſe authorem illius, eiuſque myſteria revelaſſe; vt qui hæc argumenta penetraverit, evidentèr cognoſcat, ſe poſſe imò, & debere eiuſmodi myſteria cum ſumma adhæſsione, & firmitate credere.

112 Quòd autem res ita ſe habeat, & quòd Religio Chriſtiana Catholica Romana ſit evidenter credibilis, probatur in hunc modum. Evidens eſt dari aliquod primum principium, quod ſapienter omnia ex nihilo condiderit, & in eſſe conſervat. Evidens quoque eſt, hoc primum principium eſſe vltimum finem, & omnia propter ſe ipſum operatum eſſe, & vſque modò operari; ac proinde evidens eſt, hoc primum principium, ſeu Deum optimum maximum hominem propter ſe met ipſum creaſſe, vt ſcilicèt eum colat, & ſuper omnia diligat. Hinc evidens eſt etiam, hoc primum principium, ſiue Deum habere in mundo ali-

quam

quam religionem, in qua, & per quam ab hominibus coli velit. Et ſicut evidens eſt, vnum ſolum eſſe Deum, ita evidens eſt, vnam ſolam eſſe veram Fidem, & religionem in mundo, reliquas autem ipſi oppoſitas eſſe falſas.

113 Ex his verò neceſſariò infertur, ſolam Religionem Chriſtianam, & Catholicam eſſe veram. Religiones enim, vel ſectæ in mundo exiſtentes ſunt Paganiſmus, Mahumetiſmus, Iudaiſmus, & Chriſtianiſmus: & in hoc ſunt variæ Hæreticorum ſectæ, quæ Chriſtum, vt verum Deum, & hominem adorant, & tamen Romano Pontifici obedire nolunt, nec omnia credere, quæ Romana Eccleſia, tanquam à Deo revelata credenda proponit: & inſupèr eſt Eccleſia Catholica Romana per totum orbem diſperſa; quæ Pontificem Romanum, vt verum Chriſti Vicarium, & legitimum Petri ſucceſſorem veneratur, & indubitantèr credit, tanquam articulos fidei ea omnia, quæ in Concilijs generalibus legitimè congregatis, & à Romano Pontifice approbatis, credenda proponuntur, vel quæ à Romanis Pontificibus è Cathedra Petri toti orbi Chriſtiano, tanquam dogmata vera, vel in Scripturis contenta, vel ex ijs, quæ in Scripturis continentur, neceſſariò deducta, omnibus fidelibus repræſentantur, & credi iubentur. De Paganiſmo manifeſtè conſtat non eſſe à Deo, cùm idolis eum cultum deferat, qui ipſi Deo ſoli debetur. Mahumetiſmum verò, & Iudaiſmum nuc ſtan-

ſtantem poſt Chriſti Domini adventum, non eſſe à Deo, probatur manifeſtè his omnibus argumentis, quibus in hoc lib. Divinitatem Chriſti oſtendimus. Nam perfidi Iudæi, & Mahumetani conveniunt in neganda Divinitate Chriſti, licèt ex diverſis cauſis. Vndè argumenta omnia, quibus innititur vaſis hæc, & primarium fundamentum Religionis Chriſtianæ, nempè, quòd Chriſtus Dominus ſit verus Deus, & homo, manifeſtè concludunt, Mahumetiſmum, & Iudaiſmum nunc extantem eſſe religiones falſas, & à Diabolo inuectas.

114 Porrò argumenta illa ſunt adeò conſpicua, vt ſtupidus ſit, qui illis non convincatur; & eis penetratis, non experiatur in ſe evidens dictamen conſcientiæ, qua iudicet, ſe obligatum eſſe ad ſuſcipiendam Religionem Chriſtianam Catholicam, ſi extra Eccleſiam ſit, vel in illa firmiter perſeverandum, ſi intra gremium ſanctæ Eccleſiæ exiſtat. Ea verò argumenta latè in hoc libro propoſita, nunc in breuem epilogum redacta ſunt hæc. Primum ſumitur ex miraculis, quæ Chriſtus fecit in huius veritatis confirmationem. Palàm enim dixit, ſe eſſe Deum, & in huius doctrinæ cõfirmationem mortuos ſuſcitavit, hominem à nativitate cæcum luto ſuper oculos impoſito, illuminavit, & alia opera mirabilia fecit, quæ evidens eſt, ſolum Deum poſſe habere authorem. Evidens autem eſt Deum non poſſe facere miracula in cõfirmationem doctrinæ falſæ. Secundum ſumitur ex

vindicta, quam Deus ſumpſit de Iudæis. Nam illi eo præcipue titulo, & ea de cauſa Chriſtum crucifixerunt, quia dixit, ſe eſſe Deum: & tamen illos Deus propter necem Chriſto illatam ſeverisſimè punivit, & vſque modo punit: quod argumento manifeſto eſt, Chriſtum, dum ſe ipſum appellavit Deum, non blaſphemiam protuliſſe, ſed veritatem certisſimam. Tertium ex mira correſpondentia inter vetus, & novum Teſtamẽtum; nam omnia, quæ Prophetæ prædixerant de Meſsia venturo, ad litteram adimpleta ſunt in Chriſto Domino. Quartum ex eius Reſurrectione. Nam Chriſtum eo nomine crucifixum, quia Filium Dei ſe fecit, Dominus tertia die ſuſcitavit à mortuis, hoc opere evidenter manifeſtans, illum vera dixiſſe. Quintum ex mirabili mundi converſione; ſiquidem Apoſtoli innumeris miraculis mundo perſuaſerunt rem humanæ ſapientiæ pœnitus incredibilem, nempè hominem crucifixum eſſe verum Deum. Sextum ex mirabili permanentia Eccleſiæ Catholicæ adverſus mundi poteſtates, & adverſus omnes Hereſiarchas, & ſæculi Principes hæreſi afflatos. Septimum ex eo, quod Chriſtus maiora operatus eſt poſtquam à Iudæis crucifixus eſt, quam dum viueret. Octavum ex eo, quod Apoſtoli, & innumerabiles Martyres vtriuſque ſexus, & in omni ætate conſtanter, & alacriter mortem acerbisſimam pertulerunt in teſtimonium Divinitatis Chriſti, Deuſque illos manifeſtis illuſtravit miraculis. Nonum

ex eo, quòd fides falsa veram nequit generare sanctitatem, fides autem hæc de Divinitate crucifixi innumerabiles reddit Sanctos. Hæc, & alia argumenta in hoc libro expensa Divinitatem Christi reddunt evidentèr credibilem, & omninò incredibiles omnes sectas illam negantes.

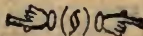
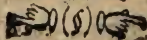
115 Restat probandum, inter sectas adorantes Christum, solam Religionem Catholicam esse veram: hæc autem veritas facilè demonstratur, reducendo omnes controversias cum hæreticis ad vnam, an scilicèt Ecclesia Catholica Romana sit illa ipsa, quam Christus fundavit, & de qua dixit, *portas inferi non prævalituras adversus eam*: hoc enim semèl posito, convincetur, veros esse omnes articulos, quos credendos proponit: nam vera Christi Ecclesia est *Columna, & Firmamentum veritatis*, teste Apostolo 1. ad Timotheum 3. quia nimirum est columna firma, & stabilis, quæ à veritate deflectere non potest, & sua firmitate, ac stabilitate sustentat suos filios, nè à veritate aberrent, vt explicat cum Patribus Becanus; vel provt exponit apud ipsum Theodorus Beza, dicitur Columna, & Firmamentum veritatis, quia non alibi habitat veritas Dei, quam in Ecclesia Christi, vel quia Ecclesia est fida custos veritatis Dei, vt interprætatur Calvinus: vndè etiam ex confessione ipsorum Hæreticorum, vera Christi Ecclesia nequit esse magistra errorum; atqui sola Ecclesia Catholica Romana est vera, & germana Christi Ecclesia: ergo

ve-

vèri ſunt omnes articuli, quos filijs ſuis credendos proponit. Ergo verum eſt dari Purgatorium, dari ſeptem ſacramenta, Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia, peccata exponenda eſſe in confeſsione auriculari, & omnia alia dogmata, quæ Eccleſia Romana iubet credi.

116 Minorem dilucidè, & nervosè probat P. Leſsius in opuſculo de vera Religione capeſſenda ex multiplici conſideratione. Primò ex ſtudio perfectionis, ad quod Religio Catholica inducit. Secundò ex eo, quòd licentiam peccandi excludat. Tertiò ex ſanctitate cultorum. Quartò ex miraculis eorumdem. Quintò ex gentium converſione. Sextò, ex nomine *Catholica*, & re ipſa hoc nomine ſignata. Septimò, ex ſucceſsione. Octauò, ex conſenſu Doctorum veterum, & controverſiarum deciſione, & quia extra illam nulla ſoliditas. Nonò, ex varijs cauſis, ob quas Lutheraniſmus, & Calviniſmus, & aliæ ſectæ convincuntur, non eſſe Eccleſiam Chriſti. Primò, ex novitate. Secundò, ex defectu ſuceſsionis. Tertiò, ex defectu miſsionis. Quartò, ex defectu miraculorum. Quintò, ex vitæ, & morum conditione. Sextò, ex erroribus, & inconſtantia doctrinæ. Septimò, ex dolo malo, & fraudibus, quibus vtuntur. Octauô, ex everſione bonorum operum. Nonò, ex licentia vitæ, quàm tribuunt. Decimò, ex eo, quod hæreſes antiquas renovent. Vndecimò, ex defectu regulæ credendi. Hæc fuſè proſequi noſtri inſtituti non eſt.

Consulantur Bellarm.tom.4.lib.4.de Ecclesia Militante, Bal.tom.3.disp. 1. quæst. 1.punct.4.Suarez disp.4.de fide sect.3.& 4.Becanus,& alij. Duodecimò,& vltimò, hoc ipsum convincitur ex absurdo:nam si Ecclesia Calvinistica,vel Lutherana esset Christi vera Ecclesia, sequeretur, omnes Catholicos, qui à tempore Apostolorum hactenus extiterunt,damnatos esse,nam iuxta harum Religionum primarium dogma,caruerunt fide iustificante,ac proinde permanserunt in peccatis suis, & in illis sunt mortui:fides enim necessària ad iustificationem iuxta has sectas est illa, qua homo firmiter credit,se esse iustum coram Deo propter Christi satisfactionem, quæ ipsi per hanc fidem imputetur,& applicetur: constat enim hanc fidem ignotam orbi fuisse vsque ad Lutheri tempora,qui gloriatur,se illam mundo patefecisse:quis autem sanæ mentis hoc absurdum devorare audeat? Vnde in veritates Catholicas convenit celebris illa sententia Ricardi Victorini lib.1.de Trinit. cap.2. *Domine, si error est, à te decepti sumus*: ita enim nobis sunt tantis signis,& prodigijs confirmata, & talibus, quæ non nisi per te fieri potuerunt.

CA-

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Brevis discursus, quo Cardinalis Sphortia euidentiam credibilitatis nostræ fidei proponit.

117 HÆc evidentia credibilitatis clarissima, inquit est, & maxima in fide Catholica, ex multis capitibus, quæ breuiter indicat in libello de fide cap. 7. Primò certum est ex Synderesi, quam omnes experiuntur, & ex consensu omnium ferè gentium, dari aliquod numen optimum, & benevolum erga creaturas rationales, cui aliqua nostra opera placeant, alia displiceant. Ideòque numen illud esse colendum, & amandum. Nec huic rationi adversatur experientia frequens, & calamitatis in probis, & prosperitatis in pravis, quasi contraria providentiæ: nam hæc ipsa est summa providentia, vt possimus exercere virtutem, & probare aliam solidiorem fœlicitatem: quæ enim virtus esset ea sectari, quæ etiã in hac vita semper, vel ferè semper afferrent delectationem, & prosperitatem. Porrò si id eveniret, nullum esset discerniculum inter virtutis, ac voluptatis amatores. Certum ergo est dari aliquod numen providum, & colendum. Cùm verò sint va-

ris cultus, & religiones erga huiusmodi numen, quarum religionum quælibet damnat alias, tanquam impias, & huic numini invisas, non potest inter huiusmodi sectas invicem pugnantes esse plusquam vna, quæ sit vera, & huic numini accepta, quamvis possit evenire, vt aliqui propter ignorantiam invincibilem eo inoffenso, aliàs religiones sectentur.

118 Hoc posito, videtur indignum hoc numine si permittat, aliquam religionem falsam habere pro sè argumenta sine vlla comparatione maiora, & graviora, quàm quælibet alia, ac proinde, quàm ea, quæ sit vera: quis enim prudens, & bonus hoc faceret? at nostra religio habet pro se plurima, & grauissima argumenta, quibus præstat cæteris omnibus religionibus; ergo ipsa solùm est vera religio.

119 Vltima minor, quæ solùm negatur ab adversarijs, probatur ex huiusmodi argumentorum enumeratione: Primò, enim nulla religio habuit, vel habet tòt sectátores sapientes, ac nostra: sapientes autem voco illos, qui præscindendo à rè controversa, hoc est, à veritate Religionis, procul dubio ingenio, eruditione, & doctrina cæteris præstant omnium consensu. Sectæ enim distinctæ à Christiana vix vllum nominabunt sapientem, cum nostris Patribus, Theologis, & Philosophis comparabilem, qui eas re ipsa, & ex animo se-

ſecutus ſit,quantū ex eius vita,& ſcriptis conſtare poteſt.Platonem quippè Ariſtotelem,Tulium, Senecam,alioſque veteres philoſophos patet ex eorum libris fuiſſe à credendis Gentilium commentis alieniſsimos.

120 Secundò:Nulla religio habuit tot ſectatores inſignes,& ferè ſupra humana virtute præditos. Tertiò nulla fuit,pro cuius defenſione, non ſolùm fortitèr,ſed alacritèr tòt millia millium in quolibet ſexu,ætate,& fortuna ſanguinem, ac vitam profuderint. Quartô nulla,quæ habuerit tot contemptores omnium bonorum ſenſibilium, & humanorum ex ſola ſpè illorum, quæ talis religio pollicetur.Quintò nulla,quæ habuerit tot feruentiſsimos Dei amatores, qui omnes ſuas cogitationes, affectiones, & curas ſibi per totam vitam dicauerint ſupra omnem amorem, quo vnquàm,vel mater filium,vel maritus, vxorem, vel quilibet homo quodcumque obiectum ſibi cariſſimum dilexerit. Sextò nulla religio eſt, in cuius explicatione tòt ſapientes vitam,ac ſtudia impenderint cum tanto admirabilium contemplationum fructu:nulla ſiquidem ſcientia humana tantùndem ingenij, conſonantiæ, ac mirabilitatis oſtentare poteſt quantùm Chriſtiana Theologia. Septimò nulla eſt, cuius veritatem teſtentur tòt prodigia ſupra omnes naturales effecta, & innumeris, ac graviſsimis hiſtoriarum, ac teſtium Authoribus

confirmata, quæ omnia teſtimonia falſa eſſe; proinde videtur incredibile, ac ſi quis contenderet, non extitiſſe Iulium Cæſarem, & omnes traditiones de illius exiſtentia mentiri.

LIBER SECVNDVS, PRIMÆ PARTIS.

IN QVO OSTENDITVR, RELIGIONEM Christianam non ſolùm eſſe euidentèr credibilem, ſed euidentèr veram euidentia in atteſtante, quatenus euidentèr demonſtratur, Deum eſſe Authorem illius Vbi natura noſtræ fidei latè exponitur, & oſtenditur, ad credendum Fide Diuina, & obſcura myſteria noſtræ fidei, non debere per prius fide obſcura credi authoritatem Dei loquentis, & exiſtentiam reuelationis; ſed poſſe fide obſcura, & libera credi myſterium ab homine euidentèr cognoſcente, Deum illud reuelaſſe. Vbi etiam pro dignitate explicatur vltima fidei noſtræ reſolutio ſine circulo, & mutua prioritate.

CAPVT PRIMUM.

PRÆAMBVLA QVÆDAM AD PROBANDUM, Religionem Christianam non ſolùm eſſe euidentèr credibilem, ſed euidentèr veram euidentia in atteſtante.

§. I.

Supponitur, pertinere ad excellentiam veræ Fidei, quòd contineat myſteria, quæ ſecluſa revelatione Dei, nequeant per rationem naturalem probari.

1 CVM Religio Chriſtiana contineat myſteria altiſsima, quæ ex ſe ita ſunt obſcura om-

omni intellectui creato,& creabili,vt suis viribus, & proprio discursu nullus intellectus creatus possit assequi quomodo illa Deo cõveniant: v.g. Quomodò inter se cohæreant,Deum esse vnũ in natura, & Trinum in personis,& Deũ,qui est omninò immutabilis,ita vniri naturæ humanæ,vt verè Deus fiat homo,& homo fiat Deus:impossibile est quod Religio Christiana sit evidentèr vera evidentia mysteriorum in se ipsis,& per principia intrinseca. Cùm enim eius mysteria sint ex se essentialiter obscura omni intellectui creato secundùm se considerato,non possunt in se esse evidentia; & cum sint supra omnem rationem, non possunt per rationem naturalem demonstrari, & ideò Doctor Christianus,& Prædicator Evangelicus, vt inducat infideles ad Fidem Christi amplectendam,non debet niti rationibus, quibus conetur probare mysteria Religionis Christianæ esse in seipsis vera,quasi per rationem naturalem posit eorum veritas persuaderi:vt enim meritò D. Thomas dixit 1.part.quæst.32.art.1. *Impossibile est per rationem naturalem ad cognitionem naturalem Trinitatis personarum pervenire: homo enim per rationem naturalem ad Dei cognitionem pervenire non potest, nisi ex creaturis; creaturæ autem non ducunt in cognitionem Dei quatenus Trinus est; sed quatenus vnus; quia non quatenus Trinus; sed quatenus vnus, id est non ratione relationum; sed ratione Essentiæ est principium creaturarum*; istæ verò solùm ducunt in cogni-

nitionem Dei tanquam effectus in cognitionem suæ causæ. Quare stultè procederet Prædicator Evangelicus, qui ratione naturali vellet probare infidelibus veritatem mysterij Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, & aliorum, quæ sunt suprà omnem discursum naturalem creaturæ, vt probat ibi S. Thomas: *Primò enim derogaret Fidei, quantùm ad eius dignitatem. Nam dignitas, & excellentia Fidei est, quod sit de rebus inuisibilibus, quæ rationem humanam excedunt, vt constat ex Apostolo ad Hebræos* 11. *dicente quod Fides est de non apparentibus. Secundò derogaret Fidei, quantùm ad vtilitatem trahendi alios ad ipsam. Cùm enim proferre non possint rationes, quæ conuincant, Deum esse Trinum: v.g. Sane qui ratione conaretur probare mysterium Trinitatis coràm infidelibus, occasionem ipsis præberet irridendi Fidem nostram. Quæ igitur Fidei sunt* (concludit ibi D. Thomas) *non sunt tentanda probare, nisi per authoritates his, qui authoritates suscipiunt; apud alios verò sufficit ostendere, non esse impossibile id, quod prædicat Fides.*

§. II.

Quomodò Prædicator Euangelicus debeat persuadere infidelibus, vera esse mysteria nostræ Fidei, quæ per rationem naturalem eis probare non potest.

2 QVamquàm autem Doctor Christianus, vel Prædicator Evangelicus non de-

debeat intendere probare per rationem naturalem veritatem mysteriorum nostræ Fidei, nec per authoritatem Scripturarum apud eos, qui Scripturas non suscipiunt. Potest tamen, ac debet coràm infidelibus adducere argumenta, & rationes, quæ persuadeant, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, in medium proferendo ea credibilitatis argumenta, quibus ornata est Religio Christiana, & quò hæc argumenta viuidiùs proponentur, eò facilius, Diuina aspirante gratia, infideles adducentur ad Fidem. Ad hoc enim à Deo data sunt, vt per illa homines inducantur ad credendum, & fideles, qui iam Fidem habent, per illa in Fide firmentur, quatenùs semèl per illa argumenta convicti, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ, hinc assurgant ad firmissimè assentiendum mysterijs propter summam authoritatem Dei dicentis, & revelantis: & ideò Petrus epist. 1. cap. 3. v. 15. hortatur fideles vt in promptu habeant rationes, quibus prudens quisque persuaderi possit Religionem Christianam esse à Deo: *Dominum* (inquit) *Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in nobis est spe.* Quæ verba sic ad litteram exponit noster Iustinianus in paraphrasi eius loci: *Deum, ac Dominum toto pectore religiosè veneramini, vosque adversus impios ita comparate, vt quoties res postulet facilè possitis Fidei, atque spei vestræ rationem redere, ac explicare.* Vt enim idem Author posteà in

com-

commentario illius verſiculi poſteà num. 18. inquit: *Quod ait Petrus, Rationem de ea, quæ in vobis eſt ſpe, non perinde accipiendum eſt, quaſi vnius tantùm, nimirùm ſpei reddenda ratio ſit, omiſſa Fide, aliјſque Religionis noſtræ capitibus, ſed cùm ſpes ſecluſſa Fide, nulla prorſus eſſe queat, eo nomine vniuerſam Religionem intelligit.* Quò circa Syrus interpres tranſtulit *de ſpe Fidei*, hoc eſt de ſpe, quam beneficio Fidei concepiſtis, & Fulgentius lib. 1. ad Traſimundum cõſtantèr legit *de Fide, & ſpe*; idque indicant verba illa: *Dominum Deum ſanctificate in cordibus veſtris*, vt enim exponit Caietanus: *Tùnc in cordibus ſanctificatur Deus, cùm creditur abſque immunditia alicuius erroris, atque peccati.*

§. III.

Antè aſſenſum Fidei præſtitum myſterijs ob authoritatem Dei revelantis, debet præcedere evidentia credibilitatis fundata in certitudine de eo quòd Deus ea myſteria revelauerit.

4 QVare licèt aſſenſus Fidei non nitatur rationibus, ſed vnicè authoritate Dei revelantis, quia qui aſſentitur myſterio, quia rationibus probatur, non habet aſſenſum Fidei Divinæ; ſed aſſenſum opinativum, ſi rationes conciliantes aſſenſum ſint duntaxat probabiles, vel aſſenſum ſcientificum, ſi rationes

illæ

illæ ſint evidentes. Tamèn antè aſſenſum Fidei præſtitum myſterio propter authoritatem Dei revelantis debent præcedere motiva, & argumenta, quæ ita inducant ad iudicandum quòd Deus revelauerit illa myſteria, & conſequentèr quòd illa ſint credibilia, vt nullatenus ſinant prudentèr dubitare, de eo quòd Deus illa revelauerit. Tantùmque abeſt vt rationes iſtæ, & argumenta prævia, quibus oſtenditur, Deum revelaſſe myſteria, officiant Fidei, vt potiùs impoſsibile ſit, vt quis Fide ſupernaturali, & Divina firmiter credat myſterium propter authoritatem Dei revelantis, quin præcedant talia motiva ſuadentia, Deum revelaſſe myſterium, vt non ſinant virùm prudentem dubitare de hoc: qui enim certus non eſt quòd Deus revelauerit myſterium, non poteſt propter autoritatem Dei revelantis aſſentiri myſterio: nam vt docet D. Thomas 2.2.q.1.art.4. ad 2. *Omnis qui credit, debet euidenter diſcernere credibilitatem myſteriorum, & ea videre ſub ratione communi credibilis: non enim crederet, niſi videret, ea eſſe credenda, vel propter euidentiam ſignorum, vel propter aliquid huiuſmodi.* Vt autem exponit ibi Caietanus, S. Thomas loquitur *de Viſione propriè*, eiuſque ſenſus eſt, *quod verè, & virtuoſe credere exigit euidentiam quòd illud ſit credibile, ita quòd nullus verè, hoc eſt abſque formidine alterius partis, & virtuosè, hoc eſt prudentèr credit, niſi euidentèr cognoſcat illud eſſe credibile.* Quomodò autem poteſt quis euidenter cognoſcere aliquid eſ-

ſe

ſe credibile, quin adſint argumenta euidentia credibilitatis? *Vident autem Chriſtiani* (inquit Caietanus ibi §. *Ad obiecta*) *credentes, credibilia ea eſſe quæ ſunt Fidei, audientes à fidedignis, mundi ſcilicèt converſionem ad Chriſtum pauperem per pauperes piſcatores, idiotas inter tòt perſequutiones, tormenta, & mortes, & poſtmodùm à tòt doctiſsimis viris cum vitæ propriæ caſtigatione, mūdique huius contemptu approbata, innumeriſque miraculis confirmata.*

5 Vndè Prædicator Evangelicus, vt Gentilibus Fidem Chriſti perſuadeat; debet priùs rationibus demonſtratiuis probare, dari vnum Deum Creatorem Cœli, & terræ, qui omnia ex nihilo condiderit, & ſapienter gubernet: & probare providentiam Dei erga homines, & animæ immortalitatem perſuadere; & ſubinde probare, Deum homines condidiſſe, vt illi ſerviant, eum colant, & diligant: & inde concludere, neceſſarium eſſe quòd Deus tradiderit hominibus aliquam legem, per cuius obſervationem pervenire poſsint ad fœlicitatem æternam, ad quam animæ immortales creatæ ſunt. Et hinc gradum facere ad probandum, Deum eſſe Authorem Legis Chriſtianæ, & poſtquam hoc probaverit, non debet probare veritatem myſteriorum in ſeipſis; ſed perſuadere rationibus, hominem obligatum eſſe firma Fide credere omnia, quæ Deus dicit, quamvis diſcurſu ſuo comprehendere nequeat illa myſteria, vt patebit ex his, quæ infrà latè explicabo, quando narrave-

ro colloquium quòd habui cum Mahumethano arguto, & ingenioso.

§. IV.

Quomodo se gesserit S. Petrus cum Simone Mago, vt ipsum pertraheret ad credenda mysteria nostræ Fidei?

6 HVnc agendi modum obseruauit S. Petrus cum Simone Mago, qui antequam cum Apostolo de vera Religione disputaret, volebat ante omnia disputationem instituere de animæ immortalitate, quia nisi priùs statueretur, animam esse immortalem, frustra postea laborarent in inquisitione veræ Religionis. At Petrus hanc disputationem detrectavit: *Non metu, sed iure, vtque vtiliter negotium conversionis ageret*, vt inquit Clemens Romanus lib. 3. Recognitionum. Quamquàm enim animæ immortalitas posſit optimis rationibus probari; tamē quia Religio Christiana inter veritates credendas proponit quoque animæ immortalitatem; sanè si Apostolus, vt induceret Magum ad credendam immortalitatem animæ, priùs rationibus probare debuisset animæ immortalitatem; pariter Magus ad credendum mysterium Trinitatis, & Incarnationis postularet, vt priùs probarentur rationibus. Quæ cum non posſint per rationem probari, non posset Apostolus

hac

hac via Magum convertere. Vndè Apostolus ad persuadendum, vera esse Religionis Christianæ mysteria solùm probare voluit, Deum esse eius Authorem, & se esse à Deo missum ad veritatem Religionis Christianæ persuadendam: quo semel probato, consequens erat, vt Magus deberet credere vera esse mysteria Religionis Christianæ: quia Deus falsum testificari non potest, atque adeò Deo aliquid testificanti tenemur cum summa adhæsione credere, quantumvis id quòd testificatur non possimus ratione naturali assequi; imò quamvis nobis videatur, secluso testimonio Dei, penitùs impossibile: quia lumine naturæ notissimum nobis est, Deum neque fallere, neque falli posse, & ex notissima experientia evidens quoque nobis est, nos multa vera ignorare, & propter nostram ignorantiam nobis apparere aliqua impossibilia, quamvis possibilia erant: atque adeò evidentèr cognoscimus, stultum esse nolle credere Deo aliquod mysterium testificanti eo precisè nomine, & ea de causa quia illud mysterium apparet nobis difficile, & rationi naturali impossibile: *Et ideò* (dicebat Petrus Simoni Mago) *ante omnia fidem Prophetæ omni eum examinatione oportet probari: quem cùm cognoueris esse Prophetam, de reliquo cuncta ei credere oportet, nec vltra eum discutere per singula quæ docet, sed habere firma, & sancta quæ dicit; quæ quāvis fide suscipi videantur, ante habita tamen ratione credūtur: cū enim semèl ab initio veritas Prophetæ exami-*

minata constiterit, reliqua Fide audienda sunt, & tenẽda.

7 Quod hic fecit Petrus, omnibus Christi cultoribus facere suadet illis verbis: *Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris parati semper ad satisfactionem* (idest *defensionem*, vt habet textus Græcus) *omni poscenti rationem de ea, quæ in nobis est fide.* In quibus verbis non suadet Apostolus fidelibus, vt parati sint ad reddendam rationem, qua probentur mysteria; sed ad reddendam rationem cur crediderint, seu cur sibi persuasserint, Legem Christi à Deo descendisse, & propterea inducti sint ad credenda mysteria Fidei cum tanta firmitate. Quæ ratio redditur per motiva credibilitatis, quæ reddunt Fidem Christianam evidentèr credibilem, id est, quæ evidentèr probant mysteria omnia Religionis Christianæ posse firmitèr credi propter authoritatem Dei testificantis. Et hæc motiva credibilitatis facilè Christiani penetrare possunt: nam cùm ad credendum Fide supernaturali mysteria debeat præcedere evidentia credibilitatis, seu iudicium evidens quòd mysteria illa posint, ac debeant propter authoritatem Dei credi cum summa adhæsione, vt ostensum est cap. 1. huius libri, & cùm præceptum credendi omnes communitèr obliget; posibile est omnibus habere iudicium illud evidens credibilitatis: Deus enim imposibilia non iubet. Et hinc deduces, valdè conveniens esse quòd Prædicatores Evangelici motiva hæc credibilitatis è suggesto populo explicent.

Vt

8 Vt enim cum Caietano, Aragon, & Zumel tanquàm quid sibi omninò certum statuit noster Eximius Doctor Suarez disp. 4. de Fide sect. 5. n. 8. nullus homo præbet verum, & perfectum assensum Fidei, nisi priùs aliquomodo assequatur, vel participet evidentiam credibilitatis: nam iudicium credibilitatis debet esse certum, vt ad Fidem certam, & indubitatam inducat: *Nam siquis (inquit) potest prudentèr dubitare, vel formidare de credibilitate obiecti, poterit etiam de ipsa Fide dubitare, aut formidare, & ita non erit Fides perfecta, & Christiana; iudicium autem credibilitatis non potest esse certum, nisi sit euidens. Ergo in vnoquoque verè credente debet supponi tale iudicium. Quo circa si quis credat antè iudicium certum, & euidens credibilitatis concipiet, quidem fidem humanam de rebus Diuinis, quæ interdum potest esse prudens, & honesta; non tamèn concipiet propriam Fidem Christianam, id est omninò certam, & immutabilem: quia stante sola probabilitate, & prudentia in illa fundata, posset quis propter maiorem probabilitatem de nouo apparentem iudicium prudentiæ mutare, & consequentèr Fidem, vel de illa prudenter dubitare, quod de verò assensu Fidei nullo modo admittendum est.* Huc vsque Eximius Suarez, cuius doctrina certa reddita est per Bullam Innocentij Vndecimi, in qua anno 1679. sexaginta quinque propositiones *tanquàm scandalosàs, & in praxi pernitiosas damnauit,* & prohibuit, inter quas vigesima prima est hæc: *Assensus Fidei supernaturalis, & vtilis ad salutem stat*

cum notitia solùm probabili reuelationis; imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit loquutus Deus. Ergò nullus potest credere mysterium per actum Fidei supernaturalis, & vtilis ad salutem, nisi antecedentèr ad illum assensum sit omninò certus, seu certificatus saltem moralitèr, quòd Deus illud reuelauerit. Supposita autem hac certitudine potest, ac debet formare iudicium euidens quòd illud mysterium posit, ac debeat credi: euidens enim est, vnumquemque posse cum summa adhæsione credere mysterium illud, de quo certus est fuisse à Deo revelatum.

§. V.

Quomodo in hominibus indoctis reperiatur euidentia credibilitatis antè assensum Fidei Diuinæ?

9 NOTAT autem optimè Eximius Suarez ibidem, hanc evidentiam credibilitatis prærequisitam ad Fidem supernaturalem non esse æqualem in omnibus, nec eodem modo esse postulandam in simplicibus credentibus, ac sapientibus: *Nam isti* (inquit) *per se illam percipiunt, penetrando eius media & principia; illi verò in Fide, & traditione Ecclesiæ, & sapientum illam participant: nam illis satis est quòd videant sapientissimos viros, & multitudinem Christianorum hanc Fidem amplecti vt indubitatam, & infallibilem; & quòd audiant illam esse con-*

confirmatam multis miraculis, & quòd hoc fiat illis moraliter, & humano modo certum; ac denique quòd intelligant, talem doctrinam esse consentaneam rationi, nihilque contrarium in illa inveniant: nam hæc sufficiunt, vt respectu illorum fiat doctrina Fidei euidenter credibilis.

10 Addit verò Eximius Doctor, & probat ex D. Thoma quodlib. 2. art. 6. si contingat, exteriorem prædicationem Fidei, & propositionem non esse suficientem ad formandum iudicium ita firmum, & euidens de credibilitate Fidei, & homo faciat quod in se est, non de futuram Divinam inspirationem: quia Deus non deficit in necessarijs, & tùnc illuminatio interior necessaria est: atque adeò tùnc per Divinam inspirationem, & vocationem internam posse compleri huiusmodi credibilitatem. Quarè licèt simplices homines per se non sint capaces illius evidentiæ immediatè, vt sic dicam, & speculativè deductæ ex suis principijs, & motivis, sunt capaces illius, mediante fide humana de miraculis, & alijs testimonijs, & testibus huius Fidei, & iuvari possunt interna illuminatione, quæ nunquam deerit facienti quod in se est.
„ Et ob hanc causam (subiungit Magnus Suarez)
„ Prædicatores Evangelici, qui versantur inter in-
„ fideles, & catechizant adultos nove conversos,
„ non malè faciunt, illos admittendo ad baptis-
„ mum post sufficientem instructionem: debent
„ autem imitari Philippum, qui Actor. 8, postquã

„ instruxit Eunuchum,& ille interrogavit, an li-
„ ceret se baptizari, respondit: *Si credis ex toto cor-*
„ *de, licèt*. Pondero enim ibi particulam *ex toto cor-*
„ *de*, per quàm postulavit fidem super omnia, iux-
„ ta phrasim Scripturæ, atque adeò omninò cer-
„ tam. Hanc ergo Fidem debent postulare huius-
„ modi Prædicatores à noviter conversis. & illos
„ ita instruere partim docendo, partim excitando
„ ad postulandum Divinum auxilium, vt possint
„ illam concipere,& tùnc credere possunt,& de-
„ bent illis dicentibus, se ita credere, & conse-
„ quentèr illos baptizare sicut Philippus fecit.

11 Dùm autem Prædicatores cathecumenos instruunt,& per argumenta credibilitatis efficacitèr persuadent, Religionem Christianam esse à Deo datam hominibus, admonere illos debent, vt mysteria altissima Religionis Christianæ firmissimè,& cum summa adhæsione credant, non iam propter authoritatem ipsorum prædicantium, nec propter rationes humanas, vel etiam propter signa supernaturalia, quæ persuadent, Deum esse Authorem Religionis Christianæ; sed vnicè ob summam authoritatem Dei revelantis, illos paulatim pertrahendo, vt altissimam æstimationem concipiant de Dei authoritate,& in præstando assensu mysterijs non innitantur rationibus tanquàm motivo assentiendi mysterijs, sed vt per illas sibi firmiter persuadeant, Deum revelasse hæc mysteria,& postquàm sic persuasi sunt, iam vni-

cè

cè ob authoritatem Dei credant myſteria revelata, quæ Religio Chriſtiana credenda proponit.

§. VI.

Quomodò ſe gerere debeat Catholicus ruſticus cum hæretico petenti ab ipſo rationem ſuæ Fidei, & interroganti, cur credat: v.g. Purgatorium, vel præſentiam Chriſti in Euchariſtia?

12 NOSTER Cornelius à Lapide exponens verba illa D. Petri nupér expenſa: *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt Fide*, notât perperàm hæreticos ex hiſcè verbis vrgere laicos indoctos, vt ſecum de Fide diſputent: *Hoc enim ad Sacerdotes, & Doctores pertinet*; redditque rationem ex ipſo textu: *Nam reſponſionem exigit S. Petrus, non diſputationem, eamque dandam infidelibus in origine Eccleſiæ, non hæreticis, confirmata iam Fide, omnium ſæculorum conſenſu.* Laici ergo rogati ab hæreticis, cur credant: v.g. Chriſtum eſſe præſentem in Euchariſtia? reſpondeant: quia id credit, & credidit Eccleſia omni ſæculo, quæ eſt Columna, & Firmamentum veritatis vtpotè Sponſa Chriſti gubernata, & protecta ab Spiritu Sancto: quare ſtolidum eſſe hoc poſt tòt ſæcula in dubiùm revocare. Ita Tertullianus lib. de Præſcript. adversùs hæretic. cap. 17. vbi addit rationem: *Quoniam*, inquit,

nihil proficiet congressio Scripturæ, nisi planè vt aut stomachi quis ineat eversionem, aut cerebri. Respondeat cum Augustino epist. 165. *Tenet me in Ecclesia ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas suas oues Dominus commendauit vsque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.*

13 Respondeat cum Hieronymo in Dialogo contra Lucifer. in fine: *Breuem tibi apertamque animi mei sententiam proferam, in illa Ecclesia esse permanendum, quæ ab Apostolis fundata in hanc diem durat.* Respondeat: Ego credo quòd mihi credendum proponit Ecclesia illa, de qua Christus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Hæc enim alia esse non potest quàm Ecclesia Catholica Romana, quæ per totum orbem dispersa continuata serie Pastorum vsque ad hanc diem perseverauit, & secundum promissionem Christi in æternum durabit. Credo illud quòd credit illa Ecclesia, intrà quam vixerunt tòt Martyres, tòt Virgines, tòt Confessores, & tòt Doctores, in qua floruerunt Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Gregorius, Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Athanasius, Thomas, Bonaventura, & alij innumeri, in qua vixerunt Martinus, Nicolaus, Gregorius Taumaturgus, Benedictus, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Ignatius, Franciscus Xauerius, Franciscus de Paula, Theresia à Iesu, & alij innumeri viri sanctissimi, & fœminæ: stultum enim

est

est existimare quòd Spiritus Sanctus huic Ecclesiæ veritatem tàm necessariam occultaverit, & permisserit, tòt illustres Sanctos, & Doctores, & tòt Sanctissimas Virgines in continuo, & perpetuo errore versatos fuisse, & quòd post tòt sæcula vni Calvino, vel Zuinglio, vel alijs eiusmodi novatoribus veritatem aperuerit. Omninò ridiculum est dicere, Spiritum Sanctum non adfuisse Ecclesiæ in Concilijs Generalibus congregatæ, in quibus definitum est, in Eucharistia ex vi consecrationis destrui substantiam panis, & eius loco succedere Corpus Christi; adfuisse verò Calvino, qui oppositum pertinacitèr asseruit. Stultissimùm enim est iudicium vnius hominis privati, qui nullis miraculis claruit, nec virtutibus magnis præditus fuit; sed magnis vitijs fœdatus, præferre iudicio totius Ecclesiæ, iudicio tòt Doctorum litteris, & sanctitate præstantium, & qui in omni sæculo miraculis claruerunt; Et sibi persuadere, Calvinum accepisse à Deo Spiritum interpretandi Scripturas, & tùnc Spiritum non accepisse tòt Ecclesiæ Patres illustrissimos, qui vnanimi consensu constanter semper docuerunt, verba illa Christi: *Hoc est Corpus meum*, intelligenda esse in sensu litterali, & proprio, & vi illorum poni Corpus Christi sub speciebus panis: quod Calvinus contra communem totius Ecclesiæ sensum, & Patrum sententias ausus est negare.

14 Ita Catholicus rusticus nullam aliam cum hæ-

hæretico disputationem admittat; sed vnicè persistat in illa ratione, quæ veritatem Christi in Eucharistia reddit evidentèr credibilem; quia nimirùm id semper tenuit,& credidit Sancta Ecclesia, quæ ab Apostolo appellatur *Columna, & Firmamentum veritatis*:& incredibile sit quòd Deus suam Ecclesiam deseruerit, vt idololatriam per errorem committeret, adorando purum panem tanquàm Christum. Si autem hæreticus voluerit adducere argumenta, quæ ostendant, impossibilem esse præsentiam Christi in Eucharistia; ipse minimè argumenta audiat; sed arguentem ad Doctores Ecclesiæ remittat, qui ei scient respondere,& dicat: Doctores sapientissimos,& acutissimos, vt Augustinum, Thomam, & alios hoc mysterium firmissimè credidisse, quòd non fecissent si argumenta eiusmodi non essent fallacia; sibi sufficere credere quod illi crediderunt,& tota Ecclesia semper credidit; se certum esse, Ecclesiam non posse credendum proponere aliquid falsum,& impossibile, & hoc sibi abundè sufficere, vt firmissimè hoc credat, quamvis ratione naturali non possit assequi quomodò hoc fiat; sibi satis esse scire quod Christus dixerit: *Hoc est Corpus meum*,& Fide firmissima credere, Christum esse Deum omnipotentem, qui multa potest facere, quæ homo non valet intelligere; se non esse obligatum reddere rationem de mysterijs, quæ fides docet: quia sunt supra rationem,& esse omninò ini iustum velle probare quod

Fi-

Fides sit falsa, eo quòd habet mysteria, quæ lumini naturali videntur summè difficilia; imò & repugnantia: siquidem evidens est, Deum plura posse facere quàm homo valeat comprehendere. Vndè stultum est arguere quod Fides sit falsa quia habet mysteria difficillima, quæ lumine naturali destituto luce Fidei videntur impossibilia: nam Fides iuxta Apostolum est *argumentum non apparentium*, id est de mysterijs obscuris, quæ per rationem naturalem non apparent; & illa ratio contra veritatem Eucharistiæ formata potest in arguentem retorqueri: quia simili argumento impugnare posset mysterium Trinitatis, & mysterium Incarnationis, & contendere, nihil esse verum, nisi id, quod ratione naturali comprobari valet; quod est planè Fidem supernaturalem de medio tollere.

15 Notat insuper Cornelius à Lapide, cautè S. Petrum monuisse fideles, vt semper sint parati ad dandam rationem suæ Fidei; non autem vt semper dent: quia semper nos paratos esse oportet; at non semper actu dare rationem Fidei, & spei nostræ: v.g. Cùm irrisores poscunt rationem vt irrideant eam, incapaces sunt, cum per hoc rogantibus, vel alijs damnum, aut periculum creatur, iuxta illud Christi, *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras antè porcos.* Matth. 6. v. 7.

§. VII.

§. VII.

Quomodò Doctor Catholicus agere debeat cum hæreticis, vt evincat vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponit Ecclesia Catholica Romana?

16 NEQVE Solùm Catholicus indoctus debet sic respondere hæretico petenti ab ipso rationem suæ Fidei, & impugnare conanti veritatem mysteriorum, in quibus Catholici ab hæreticis dissident; sed etiam, vt rectè admonet Caramuel in Theologia fundamentali fundament. 3. omnes controversiæ, quæ sunt inter Catholicos, & hæreticos ad vnam possunt reduci, nimirùm ad hanc: *Quænam sit vera Christi Ecclesia?* Addiderim ego, Doctorem Catholicum, qui certamen publicum vult cum hæretico inire de Religione, si velit de adversario triumphare; & strenuè pugnare, debere omnes controversias ad hanc vnam reducere: *Quænam sit vera Christi Ecclesia?* Nam si semèl demonstraverit, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam, facilè inde convincet, vera esse omnia dogmata, quæ credenda proponit: quia cùm vera Christi Ecclesia sit *Columna, & Firmamentum veritatis*, nequit errores tanquam veritates certissimas sustentare, ac proinde nequit aliquid falsum tanquàm articulum Fidei fidelibus proponere.

Imò

17 Imò vniversalitêr P. Michael de Elizalde in aureo illo, & fūdatiſsimo opere de forma veræ Religionis quærēdæ, & inveniēdæ q. 8. ſolidiſsimè probat, veram Religionē nec quæri debere, nec inveniri poſſe per examen rerū, quas docet: tùm quia res iſta longiſsima foret: quicumque enim veram Religionem per examen rerum quærere inſtituat, neceſſe eſt, vt non vnam, ſed omnes Religiones, reſque illarum examinet, diſcutiat, & iudicet, quādiù ſaltem veram non invenerit. At hoc nemo mortalium præſtare valet, nullus enim vel ſola nomina novit ſectarum, Religionumque omnium: de Chriſtianorum ſolùm diviſionibus iam pridē agens Auguſtinus lib. de Hæreſibus fatetur, nec à ſe, nec ab alio quoquam, nec à doctiſsimo quidem Hieronymo hæreſum omnium haberi notitiam, & Celſum quemdam ſêx non parva volumina impleviſſe ſectis dumtaxat Philoſophorum. Tùm quia doctrina veræ Religionis naturâ ſuâ eſt de rebus altiſsimis, & myſterijs difficilimis, quæ per rationem naturalem non poſſunt efficacitêr probari: vndè ad examen rerum vocata, difficilior, & obſcurior erit, quàm falſa Religio, proindeque ab examine iſto, non victrix forsàn, ſed victa evadet. Quærenda ergò eſt, & invenienda per examen fundamentorum, quæ concludant, illam eſſe à Deo datam. Hoc vbi conſtiterit, debet omnia illius myſteria intellectus firmiſsimè amplecti, illis aſſentiendo propter authoritatem Dei, quem novit eſſe

eius

eius Religionis Authorem, quamvis mysteriorum rationem nullatenus assequi posit.

18 Hinc rectè probat, formam quærendi, & inveniendi veram Religionem contineri in illis verbis Apostoli 2. ad Timoth. 1. *Scio cui credidi*, in quibus scientiã, & Fidem Apostolus coniungit, quia nimirùm veræ Religionis cultores, *& scire, & credere* debent, *credere* quidem, quia doctrina tota veræ Religionis à Deo data, & revelata est, ac proinde tota sine examine, siuè discussione, & sine disputationibus credenda est, eiusque proinde mysteria potiùs sicut pilula amara vno haustu integra deglutienda sunt, quàm sicut cibus atterenda, ruminanda, & comminuenda. *Scire* autem: quia veræ Religionis cultores non debẽt eius mysteria tanquàm à Deo revelata firmissimè credere, quin priùs sciant, Deum esse authorem talis Religionis, omniaque proinde eius mysteria revelasse. Hanc autem scientiam habere non possunt, quin videant talia adesse fundamenta ad iudicandum, illam Religionem esse à Deo, vt prudentèr de hoc dubitare non possint. Proinde debent habere evidentiam saltem moralem de eo quòd Deus sit Author talis Religionis, eiusque mysteria revelauerit, ac proinde debent evidentèr iudicare mysteria illa esse credibilia Fide Divina, id est posse, ac deberi credi cum summa adhæsione, qualis Deo loquenti debetur. Et hac de causa omnes professores falsæ Religionis, per se lo-

loquendo,sunt inexcussabiles,quia sine fundamẽto suscipiunt dogmata illius Religionis tanquàm à Deo revelata: siquidem Religio falsa nequit habere evidentia credibilitatis argumenta,id est talia,quæ virum probum, & sapientem ea expendentem convincant,& cogant iudicare,illam Religionem esse à Deo.Hinc inexcusabiles sunt Mahumethani, qui Mahumetum tanquàm Dei Prophetam venerantur,& totam doctrinam Alcorani, vt à Deo datam credunt; quin habeant, non dico evidentiam moralem;sed neque prudens, & probabile fundamentum ad iudicandum, Mahumethum fuisse verum Dei Prophetam. Similitèr Lutherani,& Calvinistæ inexcussabiles sunt, quia doctrinam Calvini, & Lutheri tanquàm à Deo revelatam credunt,quin habeant evidentiam,nec probabile quidem fundamentum ad sibi persuadendum,homines istos fuisse missos à Deo ad reformandam Ecclesiam,sed potiùs,nisi meridiana in luce caligare velint,evidentissimè deprehendere possunt viros illos à Deo missos non fuisse;sed ab spiritu superbiæ,ambitionis, & consequentèr à diabolo seductos esse:quia nullum signum veri Apostoli,veri Prophetæ,& nuntij à Deo missi illis adaptare possunt; cum evidentissimè constet, fuisse homines carnales, ambitiosos, novatores, nulla insigni virtute præditos,nullis signis, & virtutibus conspicuos.

19 Professores ergò veræ Fidei debent habe-

bere ſcientiam, & fidem; ſcientiam de eo quòd Deus ſit Author talis Religionis, Fidem de myſterijs: quia Deus veram Religionem talibus notis, privilegijs, ſignis, & argumentis veritatis veſtivit, atque ornavit, vt dubitare prudenter non ſinat, ipſum eſſe eius Authorem; aliunde verò myſteria aliqua veræ Religionis debent eſſe talia, vt ratione naturali non poſsint efficaciter probari, proindeque nemo prudens poſsit aſſenſum firmum illis præbere, niſi per Fidem, id eſt niſi propter authoritatem Dei revelantis, & non propter rationem naturalem manifeſtantem ipſam veritatem.

20 Hac de cauſa, vt ſuprâ dicebamus, S. Petrus diſputans cum Simone Mago, cùm ab illo vrgeretur, vt priùs quàm vltrà procederent in examine veræ Religionis, probaret, animam eſſe immortalem, quia fruſtrà in quærenda vera Religione fatigarentur, ſi anima mortalis ſit, noluit cùm Mago hâc viâ procedere; & quidem prudentiſsimè: quia quamvis animæ immortalitas, quam Fides Chriſtiana credit, ratione quoque probare poſsit; ſunt tamen in ea multa myſteria omninò ſuprà rationem; vndè abſtinens ab examine myſteriorum, totum ſe Petrus convertit ad probandum, Religionem Chriſtianam eſſe à Deo, vt ſic Magum compelleret credere omnia Religionis Chriſtianæ myſteria, quia Deus illa revelauit, quamvis ratione naturali probari non poſsint.

21 Hinc ſapientèr S. Thomas in 3. diſt. 24.

quæſt.

quæst.2.art.3.obſervauit, notandum diſcrimen inter fidem præſtandam Deo, & fidem præſtandam hominibus nobis loquentibus. Nam hominibus aliqua nobis narrantibus credere non debemus ſine examine rerum, quas nobis dicunt, & inſpiciendum nobis eſt quæ, & qualia ſint quæ dicunt, àn poſsibilia, àn abſurda, àn cohærentia? cùm enim homines vel per ignorantiam falli, vel per malitiam fallere poſsint, non ſatis eſt ad illis credendum, quòd ſciamus, eos nobis loqui; ſed attendere debemus ad id quòd loquuntur, & examinare, àn veriſimile ſit, &c. At cùm evidens nobis ſit, Deũ nec fallere, nec falli poſſe; vt Deo aliquid affirmãti certiſsimè credamus, non debemus examinare quale ſit illud, an poſsibile; an impoſsibile, ſed totum noſtrum ſtudium ſiſtere debet in examinando, àn Deus ſit qui nobis loquitur? Poſtquàm autem per argumenta evidentia credibilitatis nobis innotuerit, Deum eſſe, qui nobis loquitur, ſtatim, clauſis oculis diſcurſus humani, firmiſsimè debemus credere omnia, quæ dicit, quamvis difficillima ſint, & quamvis, ſecluſſo eius teſtimonio, nobis impoſsibilia appareãt: debemus enim captivare intellectum in obſequium Dei teſtificantis, quamvis ea, quæ nobis teſtantur in ſe inſpecta, & per rationem naturalem examinata, videantur nobis impoſsibilia: quia evidens eſt omninò, Deum non poſſe fallere, nec falli in ijs, quæ dicit: & non eſt evidens, non poſſe falli diſcurſum humanum in

ijs, quæ evidentia putat; sed potiùs multiplici experientia constat, homines sæpè postea falsa deprehendisse ea, quæ priùs evidenter vera esse existimabant.

22 Ad hunc ergò modum procedendum est Doctori Catholico in disputatione, & certamine cum hæretico: non enim debet permittere, vt certamen ineatur, examinando veritatem singulorum mysteriorum, quæ Religio Catholica Romana credenda proponit: hæc enim disputatio multos dies, imò & menses consumet: & per illam nihil comperietur, nec alius fructus colligetur, quàm capitis vertigo, & fractio. Et vt sapienter dicebat Tertulian. lib. de præscription. c. 15. Doctor hac via incedens, nunquam quicquã absolvet; sed *ipse quãtumvis fortis congressu fatigabitur; infirmi capientur, medij cum scrupulo dimittentur.* Melior quippè erit adversarij causa: nam afferet fortiora, vel verisimiliora, clariora, & faciliora; magisque popularia. Quare hæreticum ad hoc punctum controversiæ debet trahere, quænam scilicèt sit vera Ecclesia, quam Christus supra Petrum fundavit. Nam hæreticus cum Catholico Doctore disputans, fatetur, Christum supra Petrum fundasse Ecclesiam, fatetur, Christum dixisse: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; & nè blasphemus sit, fateri debet, Christum verè promisisse, & promissionem suam opere complevisse. Rursùs fatetur,

Ecclesiam illam, quam Christus supra Petrum fundavit, esse *Columnam, & Firmamentum veritatis*; quia hoc Apostolus Paulus expressè docet, & in promissione Christi manifestè cōtinetur. Sic ergò illum Doctor Catholicus aggrediatur. Inter nos convenit, Christum Dominum veram Ecclesiam fundasse; convenit rursùs, veram Christi Ecclesiam, cùm sit Columna, & Firmamentum veritatis, non posse esse Magistram errorum: ergò inter nos convenire debet, vera esse omnia dogmata, quæ vera Christi Ecclesia credenda proponit. Et tùnc subsùmat: At hæc vera Christi Ecclesia non est Ecclesia Calviniana, nec Lutherana; sed sola Ecclesia Catholica Romana. Ergò vera sunt omnia dogmata, quæ credenda proponit Ecclesia Catholica Romana. At hæc credenda proponit præsentiam realem Christi in Eucharistia, septem Sacramenta, Purgatorium, &c. Ergò hæc omnia vera sunt. Ad probandam autem illam primam minorem subsumptam, suppetunt Doctori Catholico argumenta demonstrativa; quæ apud eos, qui admittunt Scripturas, ac Historias, & veterum Patrum scripta non solùm faciunt evidentiā credibilitatis; sed etiā evidentiā veritatis, vt latè ostendit Bellarminus lib. 4. de Ecclesia Militante, qui est de notis Ecclesiæ cap. 3. Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 4. Suarez disp. 4. de Fide sect. 3. & 4. Lessius in opusculo de vera Religione capessenda, & Becanus in manuali controversiarum; & novissimè

 Ri-

Richardus Arſdekin tom. 1. Theologiæ tripartitæ tract. 1.

CAPVT SECVNDVM.

Stabilitur iam, Religionem Christianam non solùm esse euidentèr credibilem; sed euidentèr veram euidentiâ extrinsecâ, & in attestante, quatenus euidentèr probatur, Deum esse Authorem illius.

§. I.

23 HANC Veritatem ſolidiſsimè probant duo Authores moderni: alter recentiſsimus, nimirùm Petrus Daniel Huezius, Sereniſsimi Delphini, ſeu Primogeniti clariſsimi Regis Galliæ Ludovici Decimiquarti, Magiſter, qui egregium edidit opus anno 1682. cui titulus: *Demonſtratio Evangelica*, in cuius præfatione fidentèr aſſerit, & conſtantèr affirmat, veritatem Religionis Chriſtianæ probari poſſe eo genere demonſtrationis, quod non minùs certum ſit, quàm demonſtrationes ipſæ geometriæ: & hæc demonſtratio ſcopus eſt illius operis duobus tomis diſtincti. Summam autem huius demonſtrationis proponit Author in fine operis: nam ad pauca cōtrahens quæ fuſsè in toto opere ſcripſerat, demonſtrationem ob oculos æqui Lectoris propo-

nit

nit his verbis: *Libri noui, & veteris Testamenti his temporibus scripti sunt, quibus feruntur scripti, & ab his scripti, quibus tribuuntur. Hinc sequitur, totam Iesu Nazareni historiam in veteri Testamento longè ante prædictam esse, quàm eueniret in nouo. His porrò concessis, libros nimirùm veteris, & noui Testamenti his temporibus esse scriptos, quibus feruntur esse scripti, & ab ijs scriptos, quibus tribuuntur; & prophetias veteris Testamenti de Iesu Nazareno completas esse in nouo, consequens est, veraces esse libros noui, & veteris Testamenti. Quod si prophetiæ veteris Testamenti de Iesu Nazareno completæ sunt in nouo, & veraces sunt libri noui, & veteris Testamenti, ex eo efficitur, Iesum Nazarenum esse Messiam. Quo posito, veraces nempè esse libros noui, & veteris Testamenti, & Iesum Nazarenum esse Messiam, fatendum omninò est, veram esse Religionem Christianam.* Hactenus ille.

24 Alter est aliquantulùm antiquior, videlicèt P. Michael de Elizalde nostræ Societatis, & meus in Metaphysica Magister, vir subtilissimi, atque profundi ingenij, & solidam doctrinam amantis, vt probant eius monumenta de recta doctrina morum, quæ sub anagrammate Antonij de Cella Dei omnium manibus teruntur, & præclarum illud, & fundatissimum opus *de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ*, quod in lucem edidit anno 1662. Hic Author quæst. 19. illius operis tanquàm fundamentalem, & capitalem conclusionem statuit, esse manifestum, ac de rebus

moralitèr evidentibus, *quæ nam inter omnes sit vera, ac Dei Religio*. Moralem autem evidentiam appellat, non quia careat connexione infallibili cum veritate; sed quia illam evidentiem pariunt loca, principia, seu fundamenta pertinentia ad moralem scientiam. Asserit ergo, veram Religionem, quæ non est alia quam Christiana, & inter Christianas, Catholica Romana, talibus, ac tantis fundamentis esse communitam, quæ omnem perfectè dispositum audientem convincant, quæ omnem probabilitatem à cæteris Religionibus adimant, & quæ nullum illius cultorem dubitare sinant, ac proinde docet, tàm evidens esse quòd Religio Christiana sit vera Religio, & quòd Ecclesia Catholica sit vera Christi Ecclesia, quàm evidens est quòd detur Roma, & India: quæ appellatur evidentia moralis, non quia hæc evidentia fallibilior, aut incertior sit, quàm physica; sed quia est diversæ naturæ, ac conditionis. Similia videtur tradere Coninch disp. 11. de Fide: nam ibi num. 72. hanc conclusionem statuit; omninò tanquàm certum statuendum est, posse clarè demonstrari, quæ sit vera Christi Ecclesia, ac recta Fides.

25 Ego hanc doctrinam verissimam censeo: nam attentè rem sæpe meditatus, dùm conciones haberem contra Mahumethanos, contra Iudæos, & hæreticos luce meridiana clarius semper iudicaui, Deum esse Authorem Religionis Christianæ,

ac

ac proinde, falsas esse omnes sectas ipsi oppositas; inter Religiones autem Christianas, solam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam; omnes autem hæreticorum sectas esse Synagogas Sathanæ, & certam ad æternam mortem viam. Hac de re duplicem disputationem dictavi in hac schola Salmanticensi in tractatu Selectarum disputationum de Fide in cursu Theologico anni 1585. alteram, in qua probavi; Religionem Christianam non solùm esse evidentèr credibilem, sed etiam evidentèr veram evidentia in attestante, & per principia extrinseca atque reflexa: alteram in qua ostendi supposita fide in Christum, veritatem Religionis Catholicæ Romanæ non solùm esse evidentèr credibilem, sed etiam evidentèr demónstrabilem. Ex his verò, quæ fuso calamo, & secundum scholæ stylum, disputavi, pauca solvam, quæ hic subiungam.

§. II.

Ex eo quòd euidens sit Deum existere, & prouidentiam hominum habere, necessariò infertur, existere veram aliquam Religionem in mundo. & hanc non esse aliam, quàm Christianam, quæ præ reliquis credibilis redditur.

26 EXISTERE Supremum aliquod Numen, quod sit primum principium, &

vltimus finis omnium, evidens est, vt passim demonstrant Philosophi, atque Theologi, inter quos Lessius in opusculo de Providentia Numinis quindecim dilucidis rationibus id manifestè ostendit. Hoc autem Numen providentiam hominũ habere, evidens quoque est: cum enim stupidissimæ etiam pecudes suorum fœtuum curã gerant, Deus Optimus Maximus cognitione exquisitissima, potẽtia firmissima, & voluntate optima præditus, curã hominum, quos ad imaginem, & similitudinem suam creavit, prætermittere nõ potuit. Vndè S. Iob cap. 34. v. 13. hanc providentiam ex munere creatoris vt rem manifestam deducit: *Quem*, inquit, *constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?* Et ideò Dominus ipse Isaiæ 49. num. 14. inquit: *Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui. Etsi illa oblita fuerit; ego tamèn non obliuiscar tui.* Vndè in repentinis periculis naturæ, quodam instinctu absque deliberatione, omnes homines ad Deum recurrunt, eiusque opem implorant: ò Deus! succurre, ò Deus! adiuva me, ò Deus! miserere.

27 Evidens quoque est, Deum homines creasse, vt ipsum cognoscant, ament, & colant: *Homo creatus est*, inquit Augustinus, *vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur.* Hinc Paulus Actor 17. cum Atheniensibus loquens, & eis notitiam ingerens Creatoris, & finis, ad quem homines destinavit occa-

sio

ſione ſumpta ex altari, quod ignoto Deo dicaverant, dixit: *Quod ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus, qui fecit mundū, & omnia, quæ in eo ſunt, hic cœli, & terræ cùm ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, neque manibus hominum colitur indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem ad omnia, fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam faciem terræ definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi fortè attrectent eum, aut inveniant, &c.* Quaſi diceret, vt explicat noſter Cornelius *hoc fine homines ita diſtribuit*, & moderatur per tempora, & loca Deu , vt eum inveſtigent, & quærant, & cognoſcant, & ament, & colant. Mundus enim eſt quaſi animal, cuius Spiritus, & veluti anima eſt Deus, oculi ſunt Luna, & Sol, hepar, venæ, ſanguis, & phlegma ſunt fontes, aquarum venæ, & flumina; proles ſunt arbores, herbæ, flores, animalia, homines, quæ omnia vivificat, vegetat, fovet, alitque Deus. Vndè ex his facilè inveniri, cognoſcique poteſt.

28 *Si forte attrectent eum*, id eſt palpent, vt exponunt Pagninus, Batablus, & alij. Significat Apoſtolus, Deum à nobis in hac vita videri, & clarè cognoſci non poſſe, noſque quaſi cæcos, palpando veſtigia Dei, puta creaturas, ad eius notitiam pervenire. Sicut enim cæcus palpando pervenit ad locum, quò tendit, ita nos palpando, & veſtigando creaturas, pervenimus ad Deum earum Creatorē.

Sen-

29 Sensus ergo est, *si fortè homines Deum attrectent*, non tactu corporeo, sed metaphorico, & mentali, id est *si mente attingant*, inveniant, & cognoscant Deum, vt eum venerentur, ament, & invocent: cognoscant, inquam, ex eius operatione, & productione rerum omnium. Sicut enim cæcus, si in sylvis densissimis, vel in domo plenissima sit, si vel leuitèr se commoueat, in arbores, parietes, resve aliàs impinget: sic vbique homini occursat, imò incursat Deus. Quis enim si penitùs suum corpus, eiusque membra, & organa tòt, tàmque varia, si suam animam, eiusque sensus, potentias, motus, & actiones, si suum esse tam mirum, & multiplex consideret, maximè cùm qua ratione hæc facta sint, & fiant, illicò nõ colligat esse Numen intra se, quod fabricam hanc instar horologij tòt machinis, & organis instructam fabricarit, ordinaverit, tueatur, & moderetur; quod admirabiles illos motus cieat; quod harmoniam illam stupẽdam corporis, & animæ, sensuumque & membrorum, mentis, & carnis inter se Divina arte misceat, contemperet, & arctissimè in vnum compositum consortiet? Ita Gaspar Sanchez. In omni re namque, motuque ad aliquod principium immobile tanquàm ad primam causam est deveniendum.

30 Et sanè tàm exquisito artificio singulæ partes hominis sunt conformatæ, & ad suas functiones, & fines aptatæ, vt nulla ars, nulla sapientia vel minimum possit adijcere, aut emendare. Et hinc

hinc evidens conficitur argumentum: ista omnia à ſapientiſsima quadam mente ſunt excogitata, quæ ſingula diſtinctiſsimè conſideraverit, & ſtupenda arte exteriùs curioſiſsimè effecerit. Tòt enim proportiones penes longitudinem, latitudinem craſſitiem, & extenſionem inter partes hominis ad invicem, & in ordine ad totum conſiderant Philoſophi, vt P. Leſsius lib. 1. de Providentia Numinis num. 36. affirmet, pluſquàm centùm millia proportionum in ſolius hominis fabrica reperiri, quarum ſi aliqua deficeret, non eſſet corpus omninò proportionatum, & pulchrum: nam in hac partium inter ſe, & cum toto ſymetria conſiſtit totius corporis pulchritudo.

31 Evidens ergo eſt, dari ſupremum Numen, infinitamque mentem, quæ curam hominum habeat, quos tàm artificiosè creavit, velitque ab ipſis amari, & coli. Cũ verò varij ſint cultus, & Religiones erga huiuſmodi Numen, nimirũ Religio Chriſtiana, Iudaica, & Mahumethana, ad quas revocãtur ſectæ omnes, quæ nunc vnum Deũ, ſupremumque huius mundi rectorem agnoſcunt; & cùm quælibet ex his damnet alias tanquam impias, & Deo inviſſas, & illæ ſint inter ſe ex diametro oppoſitæ quoad præcipua dogmata, & articulos, quos de Deo credunt, evidens eſt, ex illis tribus vnam ſolùm eſſe veram, & à Deo datam; reliquas verò eſſe falſas, & à Diabolo in mundum invectas poſt Chriſti adventum.

32 Ex his tribus evidens eſt vnam ſolùm eſſe veram; aliàs verò duas eſſe falſas. At hæc vna nequit eſſe alia, quàm Religio Chriſtiana, quæ ita eſt evidentèr credibilis, vt omnes teneantur illam credere cum ſumma adhæſione vt verã: implicat enim vt Deus permittat Religionem falſam ipſius nomine promulgatam ita præeminere Religioni veræ in notis, & ſignis veritatis, vt omnes rectè diſpoſiti, & ſinceræ veritatis amatores teneãtur eam amplecti cum ſumma adhæſsione tanquam veram: poſſent enim omnes de Deo conqueri tanquam de deceptore, ſi permitteret vt Religio falſa, eique diſplicens proponeretur cum tanta apparentia veritatis, vt humano diſcurſu nequeat deprehendi, eam non eſſe à Deo; ſed omnes tenerentur ipſius articulos vt veritates revelatas à Deo cum ſumma firmitate credere: ergo evidens eſt evidentia extrinſeca in atteſtante, & per principia reflexa, Religionem Chriſtianã eſſe veram. Argumenta enim, quæ ipſam reddunt evidentèr credibilem, vnum è tribus compertum, & evidens faciunt, nimirùm, vel Deo nullam eſſe curam de rebus hominum, vel ipſi placere quòd illi in eius cultu decipiantur, vel Religionem Chriſtianam eſſe veram. Cùm ergo duo priora ſint evidentèr falſa, tertium debet eſſe evidentèr verum.

§.III.

§. III.

Ex animæ immortalitate, & ex prouidentia Numinis euidentèr infertur, dari in mundo aliquam veram Religionem, per cuius cultum homines pervenire valeant ad æternam fœlicitatem: euidensque est, hanc non esse aliam, quam Christianam Catholicam.

33 ID ipsum alià via ostendere libet. Evidens est, animam rationalem esse immortalem, ac proinde cùm corpore non extingui: evidens quoque est, hominem à Deo fuisse creatum ad aliquam beatitudinem, & supremam fœlicitatem, ad quam in hac vita pervenire non potest. Ergò evidens est, fuisse creatum à Deo ad aliquam fœlicitatem, quæ solùm in alia vita obtineri potest. Ergò euidens est, Deum quantùm est ex se sufficientèr providisse hominibus viam, qua peruenire possent ad illam fœlicitatem. At via perveniendi ad fœlicitatem hominibus à Deo præstitutam, est vera Religio, veraque lex: ergò evidens est, Deum semper in mundo habuisse, & nunc habere aliquam veram Religionem, seu legem, per cuius observantiam homines posſint pervenire ad supremam fœlicitatem. Sicut enim vera lex est vera via, per quam homines ambulare debent, vt perveniant ad terminum suæ fœlicitatis, ita legem observare, est per hanc viam ingredi ad fœlicitatem, & beatitudinem. At evidens est, hanc veram legem à Deo datam hominibus neque esse

legem Mahumethanam, neque Iudaicam, quæ modò tenetur à perfidis Iudæis Christum Dominum blasphemantibus: ergò evidens est, esse Religionem Christianam.

34 Singula seorsim probanda sunt, & in primis quòd animus rationalis sit immortalis demõstratur à P. Lessio viginti duabus rationib. lib. de Provid. Numinis; nobis nunc sufficiat illa, qua vtitur D. Chrysostomus homil. 4. de provid. dicens: Si nihil est pòst hanc vitam? id est si anima cum corpore extinguitur: ergò nec Deus est: nam si Deus est, iustus est, si iustus est, iuxta merita vnicuique distribuet; si autem nihil est pòst hanc vitam, vbi accipient singuli pro suis meritis? Multi hic benè habent, & in honore degunt, licèt mali; alij verò affliguntur, licèt iustè viuant. Si ergò posthac nihil est, emigrabunt iusti affecti iniuriis, & iniusti immeritâ fœlicitate potiti. Vbi manebit ergò iustitia? Si enim nemo, quæ meritus est accipiat; nec Deus secundùm se iustus est: si autẽ Deus non est iustus, neque Deus est, &c. Et infrà: Atqui Deum esse creaturæ clamitant: igitur & iustus est: quòd si iustus est, tribuit vnicuique quod iustum est; si vnicuique quòd iustum est tribuit, necesse est, post hanc vitam esse tempus, in quo singuli iuxta merita *accipiant*. Huc vsque ille. Ergò sicut euidens est, Deum esse iustum, evidens est, animam rationalem esse immortalem.

35 Vndè nullum est argumentum, quod con-

nà providentiam Dei erga homines desumitur ex frequenti experientia calamitatis in probis, & prosperitatis in pravis: nã potiùs hoc ipsum summa providentia est, vt posimus exercere virtutem, & mereri aliam solidiorem fœlicitatem. Quæ enim virtus foret ea sectari, quæ etiam in hac vita semper vel ferè semper afferrent delectationem, & prosperitatem? Porrò si id eveniret, nullum esset discerniculum inter virtutis, & voluptatis amatores, vt supra dicebamus ex Cardinali Pallavecino.

36 Remunerat quandòque Deus in hac vita virtutem, & vitia castigat, vt experientià discamus, Deo virtutem placere, & displicere vitium, & sic experiamur eius erga nos prouidentiam. Nõ tamen semper hoc facit: quia si semper ita faceret, occasio daretur hominibus exercendi virtutem, non propter eius honestatem; sed propter commodum certò ex illa proventurum in hac vita: occasio etiam daretur suspicandi, pòst hanc vitam non superesse aliam, in qua Deus vnicuique pro meritis redderet præmium, vel supplicium: cũ viderent, semper Deum in hac vita virtutem præmiare, & vitium punire. Sicut ergò ad certificandum nos de providentia sua erga homines sæpè in hac vita virtutes remunerat, & castigat vitia: ita ad certificandum nos de immortalitate animæ sæpè in futurum reservat præmium virtutis, & vitij supplicium.

37 Deinde quòd homo ſit creatus ad aliqu beatitudinem,& fœlicitatem, conſtat ex naturali deſiderio,omnibus à natura inſito,perveniendi ad beatitudinem. Vt enim inquit Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 8. *Omnes beatos eſſe velle, veritas clamat, natura compellit, cui ſummè bonus, & immutabilis Creator hoc indidit.* Impoſsibile autem eſt, inquit D. Thomas ſtatim citandus, naturale deſiderium eſſe inane: natura enim nihil facit fruſtrà; eſſet autem inane naturæ deſiderium, ſi nunquàm poſſet impleri: eſt igitur implebile naturale deſiderium hominis, perveniendi ſcilicét ad fœlicitatem, & beatitudinem. Quòd autem hæc beatitudo in hac vita obtineri non valeat demonſtrat evidentèr S. Thomas multis rationibus 3. contra gent. cap. 48. quæ apud ipſum videri poſſunt.

38 Et ſanè per ſe manifeſtum eſt, non poſſe beatitudinem,& vltimam fœlicitatem animæ immortalis cùm vita corporis ſiniri; alioquin anima hominis iuſti ita ardentèr Creatorem diligentis, vt præ amore ipſius,& ne ipſum, vel leviter offendat, tormenta acerbiſsima,& mortem ipſam ſuſtineret, foret in æternum miſera, quòd eſt manifeſtè abſurdum. Probatque egregiè Cardinalis Palaveſinus 1.2. quæſt. 2. art 1. Deum in præmium virtutis debuiſſe aſsignare creaturæ rationali fœlicitatem æternam: nam finis, ad quém ordinata eſt à Deo, debet eſſe talis, vt non poſsit ſine magna temeritate contemni; alioquin Deus propoſuiſſet præ-

præmium,& supplicium leue,& contemptibile,ac proinde non sufficientèr allexisset ad bonum, neque absterruisset à malo. Omne enim temporaneum potest sine magna imprudentia contemni,& ideò ait Christus: Nolite timere eos; qui occidunt corpus, neque amplius habent quid faciant, cuius rei exemplum dedit ipse, qui temporales cruciatus pro nostra salute contempsit; solùm verò æternum sine magna imprudentia contemni non potest: nam omne temporale est tale, vt tempus illud, pro quo est malum, vel bonum, se habeat vt instans in ordine ad illud tempus, pro quo non est ampliùs malum, vel bonum, & respectu cuius est purè præteritum: nam de purè præterito neque gaudemus, neque dolemus, nisi quatenùs ex illo præterito remanet aliquod bonum, vel malũ præsens: quare bonum, vel malum purè temporale non habet simplicitèr rationem boni, aut mali; sed secundùm quid: homo enim respiciens totum tempus futurum, videt quòd ipse æterno tempore perinde se habebit, si nanciscatur hoc vel illud malum temporale, ac si eo careat: ergó hoc ipso quòd Deus voluerit allicere ad virtutẽ per ingenitia bona; & arcere à vitijs per ingentia mala, debuit constituere præmium, & pœnam æternam: hæc enim sunt quæ nemo, nisi insignitèr temerarius, despicere posit.

39 Quod vlteriùs confirmo: nam cùm motus, & desiderium anxium naturæ rationalis tendat in

beatitudinem tanquàm in terminum, & requiem, impoſsibile eſt vt motus duret ſemper: Ergó neceſſe eſt, vt motui temporali huius vitæ ſuccedat in probis,& iuſtis æterna requies, æterna ve fœlicitas alterius. Prætereà cùm meritum ex natura rei præcedat præmium, impoſsibile eſt vt tempus merendi ſit æternum: quia alioquin nunquam perveniretur ad præmium: ergó neceſſe eſt vt meritum ſit temporale: ergò præmium merito ſuccedens debet eſſe æternum: ergó euidens eſt, beatitudinē, quàm ingenito deſiderio omnes homines vehementèr appetunt, debere eſſe æternam, vt illius ſpe laborent, & per viam mandatorum Dei ad ſuam fœlicitatem tendant.

40 Euidens ergo eſt, Deum habere in mundo aliquam veram Religionem, veramve legem, per cuius obſervationem homines ad æternam fœlicitatem tendant: quia euidens eſt, illos Deus non creaſſe ad quærendas delectationes guſtus, & tactus; ſicut creavit beſtias, quibus proinde dedit vultum in terram pronum: quia tota earum fœlicitas in delectatione ſenſuum conſiſtit; ſed ad ipſum colendum,& amandum,& per exercitia virtutum,& dominationem paſsionum perveniendi ad ſempiternam in Cœlis fœlicitatem, & proptereà illis dediſſe vultum ſursùm erectum. At euidens eſt, hanc Religionem neque eſſe Iudaicam, neque Mahumethanam: ergò euidens eſt, eſſe Chriſtianam. Minor ſubſumpta facilè probatur: nam vt oſten-

tendit Bellarminus 11. libro de notis Ecclesiæ cap. 11. nulla est in mundo secta opposita Religioni Christianæ Catholicæ, quæ non contineat aliquos exploratos errores, & rectæ rationi manifestè contrarios: quod probat discurrendo, per singulas. Et quidem Iudæorum secta pòst Christi Domini adventum adhuc Messiam expectat, Libros Talmud tanquâm suum novum Testamentum veneratur: illi autem sunt erroribus, & fabulis Rabinorum referti, vt ibi ostendit; Alcoranus verò, in quo lex Mahumethana continetur; habet euidentissimos errores contra lumen rationis, & innumeras contradictiones, vt latè in hoc opere ostendemus: & Alcorani fabricator Mahumethus fuit seductor impurissimus, qui, vt se Regem faceret, se Prophetam finxit, & ne Alcorani mendacia, & contradictiones à Christianis, & Iudæis detegerentur, omnem suis de lege disputationem interdixit; estque inter omnes mundi Religiones Mahumethana secta quod olim inter scholas Philosophorum Epicurea, & sic omnium spurcissima, ac propterea potiùs contemnenda quàm impugnanda: & iure dicta lex porcorum, cùm vltimam fœlicitatem hominis constituat in cibo, & potu, & vxorum multitudine, quasi homines solùm ad comedendum, & bibendum, & delectationes venereas quærendas fuissent creati.

41 In speciali autem falsam esse sectam Iudæorum Christum Dominum blasphemantium, & ad-

huc Messiam expectantium, facilè demonstratur. Adsunt enim euidentia argumenta à Scripturis petita, probantia Christum Dominum esse Messiam in lege Mosayca promissum: siquidem in ipso ad litteram impletæ sunt Prophetiæ omnes veteris Testamenti, vt ostendi suprà, & ideó ipse Ioan. 5. Iudæis dicebat: *Scrutamini Scripturas: illæ enim testimonium perhibent de me*: quia nimirùm non solùm continebant promissionem Messiæ ipsius; sed signa, & indicia manifesta ad cognoscendum tempus adventus eius, quæ in Christo ad litteram verificata sunt: & propterea Ioan. 5. ipse aiebat: *Si crederetis Moysi, crederetis vtique, & mihi: ille enim de me scripsit*. Quod intelligendum est, non solùm quia Deuteronom. 18. habetur expressa promissio Messiæ, *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, &c.* sed etiam quia tota lex Moysis fuit quædam Prophetia; & figura Christi, vt dixit Augustinus lib. 16. contra Faustum cap. 22. Atque hoc modo persuadendi Fidem de seipso vsus est Christus Dominus Lucæ vltimo: *Incipiens enim à Moyse, & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso scripta erant*. Et paulò inferiùs: *Necesse erat impleri omnia, quæ scripta sunt in lege, & Prophetis, & Psalmis de me.*

42 Et sanè Prophetia Danielis suprà expensa cap. 6. euidentèr probat, Messiam iam venisse, & hunc esse Iesum Nazarenum, ob cuius necem Deus Ciuitatem Hierusalem, & Templum destru-

xit

xit per Titum, & Vespasianum tanquàm per instrumentum suæ iustitiæ. Quomodò autem lex noua, & vetus non sint inter se contrariæ, nec comparentur tanquàm duæ leges specie diuersæ, & inuicêm oppositæ: sed tanquàm duæ leges respicie͂tes eundem finem, quarum altera imperfectè, & altera perfectè illum attingit, vel potiùs vt vna lex secundùm statum imperfectum, & quæ inter se differant, sicut differt vir à seipso dùm erat puer, explicabimus infrà suo loco, cum Diuus Augustino lib. de vera Religione cap. 17. & cùm Diu. Thoma 1. 2. quæst. 97. artic. 1. & 4. contra gentes cap. 55. num. 9.

§. IV.

Cùm euidens sit, Religionem Christianam habere euidentèr maiora veritatis indicia, & credibilitatis argumenta, quàm vllam aliam: euidens est esse à Deo, & consequentèr esse veram, quia euidens est, Deum non potuisse Religionem falsam talibus veritatis notis, & insignibus vestire.

43 PRÆTEREA directè id ipsum demonstratur: nam cum euidens sit, Deum habere aliquam Religionem in mundo veram, & sibi placentem, in qua, & per quam velit coli, eaque non possit esse plusquàm vna; euidens est,

Deum quatenùs est ex se velle vt homines Religionem illam amplectantur: ergò euidens est illis prouidisse media ad dignoscendum, quænam sit illa vera Religio. At hoc non præstitisset, nisi Religionē illam ornasset maioribus indicijs veritatis quàm habeat vlla Religio falsa: ergò euidens est, Deum ornasse Religionem veram maioribus indicijs veritatis, quàm habeat vlla Religio falsa; cùm certum, & euidens sit, Religionem Christianam habere maiora indicia veritatis quàm vllam aliam Religionem: siquidem ex confessione omnium Catholicorum Religio Christiana est euidētèr credibilior omni alia Religione, & non vtcùmque; sed ita vt omnis alia Religio comparatiuè ad illam sit incredibilis: euidens ergò est euidentia in attestante, & per principia extrinseca, ac reflexa, Religionem Christianam esse veram.

44 Et sanè quòd Religio Christiana habeat euidentèr maiora veritatis indicia, seu maiora credibilitatis argumenta constat ex ijs, quæ suprà adduximus ad probandum, Religionem Christianam esse euidentèr credibilem, præsertim ex ijs, quæ ex Cardinali Esforcia Pallavesino ennumerauimus. Qui autem animo tranquillo super illa credibilitatis argumenta, reflexionem fecerit, cōperiet, illa non solùm reddere Religionem Christianam euidentèr credibilem; sed euidentèr veram euidentia in attestante, & per principia extrinseca, ac reflexa, ac proinde comperiet, immeritò

ritò Cardinalem Pallavicinum libello de Fide cap. 3. num. 49. pronuntiaſſe, euidentiam in atteſtante non componi cum Fide. Etenim argumenta nupèr ab ipſo propoſita euincunt oppoſitum: cumulus enim rationum, quæ Religionem Chriſtianam reddunt ita euidentèr credibilem, & præeminentem reliquis Religionibus in apparentia veritatis, non alium, quàm Deum potuerunt habere authorem: Deus autem non potuit reddere ita credibilem Religionem Chriſtianam, ſi foret falſa; quia alioquin ſeduceret homines, & convinceretur, non ſinceré deſiderare eorum æternam ſalutem: ſiquidem per argumenta mira illos induceret ad amplectendam vt ſummè veram Religionem falſam, in qua, & per quam ſalvari non poſſent: Religio enim falſa, quæ non à Deo, ſed à diabolo eſt, ad Deum ducere non poteſt.

45 Præatereà ſic argumentor; Euidens metaphyſicè eſt, vel Deum tanquàm ſpecialem Authorem, vel ſaltèm vt Authorem vniuerſalem cauſaſſe cumulum illum argumentorum reddentium Religionem Chriſtianam ſic euidentèr credibilem; at euidens eſt, Deum neutro modo id cauſare potuiſſe, ſi Religio Chriſtiana eſſet falſa: ergò euidens eſt euidentia in atteſtante, illam eſſe veram. Maior, & conſequentia liquent; minor quoad primam partem conſtat: quia euidens eſt, Deum non poſſe poſitiuè inducere ad credendam falſitatem tanquàm veritatem infallibilem à ſe reuelatam.

tam. Quoad secundam verò probatur: quia cùm euidens sit, Deum sincerè, & quantũ est ex se desiderare æternam fœlicitatem hominum, ad quam eos creauit, & euidens sit, non posse homines salutem æternam promereri, profitendo, & obseruando legem falsam: euidens est, Deum quantùm est ex se desiderare, nè homines inducantur à Diabolo ad professionem, & obseruantiam legis falsæ: ergò impossibile est, Deum permittere; vt per cumulum argumentorum euidentium credibilitatis inducantur homines à Diabolo ad Religionem falsam cum tanta apparentia veritatis, vt omnes penetrantes eiusmodi argumenta euidentér obligentur ad illam Religionem suscipiendam tãquàm infallibilem, & à Deo datam; quin vllus, quantumvis Dei amator, & diligentissimus veritatis inuestigator possit fraudem, & deceptionem Diaboli deprehendere; sed quilibet teneatur tantæ apparentiæ succumbere, & Diabolum seducentem audire tanquàm Deum revelantem.

46 Probatur consequentia: quia si Deus id permitteret, nulli hominum prouidisset medium sufficiens ad salutem; nec haberet modum obligandi homines ad credendam veritatem à se reuelatam, si posset permittere, vt Diabolus falsitatem proponeret cum tanta euidentia credibilitatis, cùm quanta proponitur doctrina Religionis Christianæ. Si enim Deus velit obligare homines ad credenda cum summa firmitate mysteria altissima,

ſima,& creditu difficilia, relinquendo locum libertati,& fidei obſcuræ: quæ poterit maiora veritatis indicia exhibere, quàm ea, quæ mundus expertus eſt ad credenda myſteria noſtræ Fidei? Ergò credibilitatis argumenta inducentia ad Religionem Chriſtianam, eſſentialitèr connexa ſunt cùm veritate: ac proinde repugnat vt falſitas aliqua cùm tanta credibilitatis euidentia mundo proponatur: ergò illa euidentia credibilitatis reflexè conſiderata, euidentêr probat, Religionem Chriſtianam eſſe veram.

47 Demùm ratio illa, quà Doctores Catholici demonſtrant, Religionem Chriſtianam eſſe euidentèr credibilem, paritêr euincit, eſſe euidentèr veram euidentia in atteſtante. Rationem illam proponit Eximius Doctor diſp.4. de Fide ſect.3. num.12. nam enumeratis argumentis credibilitatis, concludit, ex his omnibus conglobari demonſtrationem, qua credibilitas noſtræ Fidei euidentèr oſtenditur in hunc modum: Doctrina quæ per ſe eſt valdè conſentanea rationi, Maieſtati, ac excellentiæ Diuinæ, boniſque moribus, innumerabileſque habet teſtes fide digniſsimos, qui non ſolùm humana; ſed etiam Diuina virtute per ſigna mirabilia illam confirmarunt, credibilis eſt; ſed talis eſt doctrina Fidei Chriſtianæ: ergò eſt credibilis. Conſequentia eſt euidens; præmiſſæ etiam ſunt euidentes: ergó & concluſio euidens eſt. Et quidem de minori quòd ſit euidens ex ipſo facto,

&

& experimento constat: neque obstat quòd multa ex his, quæ diximus, ad nos pervenerint per historiam, & traditionem humanam: nam illa est tàm constans, tàmque vniversalis, & nota, vt sufficiat ad euidentiam humanam in testificante faciendam, qualis est de hac propositione *Roma est*, & similibus: Illa ergò multo magis sufficit ad euidentiam credibilitatis. Prima etiam præmissa est euidens ex terminis, & ex definitione ipsius credibilis.

48 Addit verò Eximius Doctor ad maiorem illius confirmationem, naturaliter euidens esse, Deum habere prouidentiam rerum humanarum, & ideò non deserere hominem, in his maximè, quæ ad ipsius notitiam, & cultum, & ad æternam fœlicitatem pertinent. Vndè incredibile est, inquit, Deum sua prouidentia destituisse homines hanc fidem amplectentes, vt permittat, eos decipi cum tanta credibilitatis euidentia, maximè cū inter eos sint multi, qui toto corde Deum ipsum, eiusque veritatem quærunt. Propter quòd dixit Chrysostomus in quadam homilia de prouidentia; sine magna iniuria prouidentiæ Diuinæ non posse hanc fidem falsam reputari, & quod si per impossibile falsa esset; non posset hominibus imputari, quia prudentissimè illam credunt. Accedit denique quod cùm hæc doctrina sub Diuina authoritate proponatur, ad ipsius etiam Dei authoritatem, & veritatem spectat non permittere,

vt

vt ſub eius nomine, & teſtimonio homines cum tanta credibilitate decipiantur. Hæc Eximius Doctor.

49 Quæ ſanè pariter probant non ſolùm eſſe incredibile; ſed penitùs impoſsibile; Deum ſua prouidentia deſtituiſſe homines hanc fidem amplectentes, vt permittat eos decipi cum tanta credibilitatis euidentia. Rursùs, ſi abſque magna iniuria prouidentiæ Diuinæ non poteſt reputari falſa Chriſtiana fides: ergò impoſsibile metaphyſicè eſt, illam eſſe falſam: omne enim illud, quod prouidentiæ Diuinæ opponitur, eique iniurioſum eſt, eſt prorsùs impoſsibile. Denique ſi ad veritatem Dei ſpectat non permittere, vt homines ſub tanta credibilitatis euidentia eius nomine decipiantur; ſanè id metaphyſicè repugnat veritati Diuinæ. Ergò non ſolùm eſt euidentèr credibile; ſed etiam euidentèr verum euidentia in atteſtante; & per principia extrinſeca, atque reflexa, Religionem Chriſtianam eſſe veram. Falluntur ergò Doctores illi, qui putant euidentiam in atteſtante opponi cum Fide, præſertim ſi loquantur de euidentia comparata per reflexionem ſuprà conglobationem argumentorum credibilitatis.

§.V.

§. V.

Argumenta illa, quibus Christus suam Diuinitatem mundo persuasit, efficacitèr probant, Religionem Christianam non solùm esse euidentèr credibilem, sed euidentèr veram euidentia in attestante.

50 CVm præcipuum fundamentum nostræ Fidei sit Christi Diuinitas, qua semel probata, euidentèr infertur, esse vera omnia quæ Christus docuit, qualia sunt omnia mysteria nostræ Fidei, si semèl probemus, Diuinitatẽ Christi non solùm esse euidentèr credibilem; sed euidentèr veram euidentia in attestante, id euincemus de tota Religione Christiana, illud ergó in hac sectione probandum nobis est.

51 Prò quo sic argumentor: euidens est euidentia facti, fuisse in mundo virum mirabilem Iesum Nazarenum nomine, quem Christiani vt verum Deum, verumque hominem, & Mahumethani vt virum sanctum adorant; Iudæi verò vt seductorem blasphemant. Rursùs euidens est euidentia facti, illum de seipso dixisse, se esse Filium Dei naturalem, verumque Deum, & hanc eius assertionem acceptam esse tanquam insignem blasphemiam, propter quàm illum immanitèr persequuti sunt, & tandèm cruci affixerunt. Id patet; tùm quia in

in hoc affirmando conveniunt Iudæi cùm Chriſtianis; tùm quia id teſtatur hiſtoria Evangelij, cuius authoritas, etiam humana, ſuperat authoritatem, cuiuſcumque alterius hiſtoriæ. Aſſumptum patet ex Ioan. 9. v. 31. & colloquio cùm cæco à natiuitate, quem Ieſus illuminaverat: ex Ioann. 5. v. 10. ex Ioan. 19. v. 7. ex Matth. 26. v. 63. & Marci 14. v. 61. Tandèm euidens eſt euidentia facti, illum in confirmationem iſtius doctrinæ euidentia feciſſe miracula: nam in hunc finem Lazarum quatriduanum ſuſcitauit, vt conſtat ex Ioann. 11. v. 4. & cæcum à natiuitate impoſito luto ſuper oculos illuminauit Ioan. 9. Imó omnia miracula, quæ Chriſtus patrauit, direxit ad perſuadendum Iudæis ſuam Diuinitatem, ſuumque Meſsiatum, vt conſtat ex Ioan. vltimo: *Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus Chriſtus eſt Filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Vt autem demonſtrauimus ſuprà in hoc libro cap. 3. euidens eſt, Deũ non poſſe facere miracula in confirmationem doctrinæ falſæ: ergó euidens eſt euidentia in atteſtante, Ieſum Nazarenum eſſe Deum.

152 Et ſanè qui attente contemplatus fuerit capita illa, quibus in hoc libro probauimus Diuinitatem Chriſti, planè comperiet, ea argumenta non ſolùm probare quòd ſit euidentèr credibile Chriſtum eſſe Deum, ſed euidentèr verùm euidentia extrinſeca, & in atteſtante, Et ad hoc demonſtrandum

Diuinitatem arrogasset: hoc enim nihil aliud foret quàm Deum homines decipere, & trahere ad Fidem falsam per vera miracula, ac proinde se indignum præbere, cui aliquid testificanti crederemus: ergó euidens est, Iesum Nazarenum de seipso testificantem, se esse Filium Dei, non fuisse seductorem: ergò euidens est euidentia in attestante, illum esse verum Dei filium, verumque Deum.

§. VI.

Ecclesiæ Patres non tàm sollicitì fuerunt de credibilitate, quàm de veritate Religionis Christianæ: ac proinde ex ipsorum mente hæc est euidentèr vera euidentia in attestante.

54 REctè admonet Elizalde, Ecclesiæ Patres longè alia via procesſisse ac Theologos illos Scholasticos, qui arbitrantur, solùm posse fieri euidentiam de crebilitate Religionis Christianæ; non autem de veritate: *Patres namque ferè omnes*, inquit ille, *Apologijs, Orationibus, libris compositis pro veritate Christiana decertarunt, errores omnes impugnarunt Gentilium, Iudæorum, hæreticorum: intentio porrò, & scopus fuerat veritatem Christianam concludere; de euidentia credibilitatis nulli sunt tituli, nuſpiàm illa cura legitur distinguendi euidentiam credibilitatis Religionis nostræ ab euidentia veritatis; cui tamen vni distinctioni iam hodiè à multis insistitur:*

ni-

nimis autem temerarium foret dicere, neminem Sanctorum Patrum scopum attigisse; omnes impossibilia intentasse; rem porrò conclusam probatam fuisse à nemine: supponebant ergò omnes, Religionis veritatem concludi certò posse; nec vt opinarentur solùm; sed vt conuincerent tantis, credo, voluminibus concertarunt. Hæc ille.

55 Quæ quàm verè dicta sint, constabit legenti eloquentissimam Orationem D. Chrysostomi, cui hunc titulum præfixit: *Adversus Gentiles demonstratio quòd Christus sit Deus*: vbi ex ipso titulo dignoscitur, scopum Chrysostomi non fuisse tantùm credibilitatem Christianæ Religionis, sed eius veritatem demonstrare. Ad hoc autem demonstrandum argumentum sumit ex his, quæ Philosophus Gentilis Christum fecisse non negat: *Neutiquàm enim*, inquit, *contradicit, quòd omnes vndequaque Ecclesias Orbis Christus fundarit: hinc autem faciemus demonstrationem veritatis Christi, & ostendemus, ipsum esse Deum. Etenim non est puri hominis in tantis rebus Orbem mari, terràque tàm breui tempore comprehendere, & tàm absurdis moribus præuentum, tantisque malis irretitum liberare humanum genus, &c.* Quòd validissimè probat, & tandem tàm clarè sibi visus est Diuinitatem Christi demonstrasse, vt meritó dixerit: *Nullus itaque his contradixerit, nisi qui valdè insanus, & totus stupidus, naturæque sensu priuatus.* Idemque demonstrat in quinque Orationibus adversus Iudæos, quæ omnes habentur tom. 5.

56 Secundò veritatem nostræ Fidei; & non solùm eius credibilitatem probat Augustinus lib.

tam. Quoad secundam verò probatur: quia cùm euidens sit, Deum sincerè, & quantũ est ex se desiderare æternam fœlicitatem hominum, ad quam eos creauit, & euidens sit, non posse homines salutem æternam promereri, profitendo, & observando legem falsam: euidens est, Deum quantùm est ex se desiderare, nè homines inducantur à Diabolo ad professionem, & observantiam legis falsæ: ergò impossibile est, Deum permittere; vt per cumulum argumentorum euidentium credibilitatis inducantur homines à Diabolo ad Religionem falsam cum tanta apparentia veritatis, vt omnes penetrantes eiusmodi argumenta euidentèr obligentur ad illam Religionem suscipiendam tãquàm infallibilem, & à Deo datam; quin vllus, quantumvis Dei amator, & diligentissimus veritatis investigator possit fraudem, & deceptionem Diaboli deprehendere; sed quilibet teneatur tantæ apparentiæ succumbere, & Diabolum seducentem audire tanquàm Deum revelantem.

46 Probatur consequentia: quia si Deus id permitteret, nulli hominum prouidisset medium sufficiens ad salutem; nec haberet modum obligandi homines ad credendam veritatem à se revelatam, si posset permittere, vt Diabolus falsitatem proponeret cum tanta euidentia credibilitatis, cùm quanta proponitur doctrina Religionis Christianæ. Si enim Deus velit obligare homines ad credenda cum summa firmitate mysteria altissima,

ſima,& creditu difficilia, relinquendo locum libertati,& fidei obſcuræ:quæ poterit maiora veritatis indicia exhibere,quàm ea, quæ mundus expertus eſt ad credenda myſteria noſtræ Fidei? Ergò credibilitatis argumenta inducentia ad Religionem Chriſtianam, eſſentialitèr connexa ſunt cùm veritate:ac proinde repugnat vt falſitas aliqua cum tanta credibilitatis euidentia mundo proponatur:ergò illa euidentia credibilitatis reflexè conſiderata,euidentêr probat, Religionem Chriſtianam eſſe veram.

47 Demùm ratio illa, quà Doctores Catholici demonſtrant, Religionem Chriſtianam eſſe euidentèr credibilem,paritêr euincit,eſſe euidentèr veram euidentia in atteſtante. Rationem illam proponit Eximius Doctor diſp.4. de Fide ſect.3. num.12.nàm enumeratis argumentis credibilitatis,concludit,ex his omnibus conglobari demonſtrationem,qua credibilitas noſtræ Fidei euidentèr oſtenditur in hunc modum:Doctrina quæ per ſe eſt valdè conſentanea rationi, Maieſtati, ac excellentiæ Diuinæ, boniſque moribus, innumerabileſque habet teſtes fide digniſsimos, qui non ſolùm humana;ſed etiam Diuina virtute per ſigna mirabilia illam confirmarunt, credibilis eſt;ſed talis eſt doctrina Fidei Chriſtianæ : ergò eſt credibilis. Conſequentia eſt euidens ; præmiſſæ etiam ſunt euidentes:ergó & concluſio euidens eſt. Et quidem de minori quòd ſit euidens ex ipſo facto, &

& experimento constat: neque obstat quòd multa ex his, quæ diximus ad nos peruenerint per historiam, & traditionem humanam: nam illa est tàm constans, tàmque vniuersalis, & nota, vt sufficiat ad euidentiam humanam in testificante faciendam, qualis est de hac propositione *Roma est*, & similibus: Illa ergò multo magis sufficit ad euidentiam credibilitatis. Prima etiam præmissa est euidens ex terminis, & ex definitione ipsius credibilis.

48 Addit verò Eximius Doctor ad maiorem illius confirmationem, naturaliter euidens esse, Deum habere prouidentiam rerum humanarum, & ideò non deserere hominem, in his maximè, quæ ad ipsius notitiam, & cultum, & ad æternam fœlicitatem pertinent. Vndè incredibile est, inquit, Deum sua prouidentia destituisse homines hanc fidem amplectentes, vt permittat, eos decipi cum tanta credibilitatis euidentia, maximè cũ inter eos sint multi, qui toto corde Deum ipsum, eiusque veritatem quærunt. Propter quòd dixit Chrysostomus in quadam homilia de prouidentia; sine magna iniuria prouidentiæ Diuinæ non posse hanc fidem falsam reputari, & quod si per impossibile falsa esset; non posset hominibus imputari, quia prudentissimè illam credunt. Accedit denique quod cùm hæc doctrina sub Diuina authoritate proponatur, ad ipsius etiam Dei authoritatem, & veritatem spectat non permittere, vt

vt sub eius nomine, & testimonio homines cum tanta credibilitate decipiantur. Hæc Eximius Doctor.

49 Quæ sanè pariter probant non solùm esse incredibile; sed penitùs impossibile, Deum sua prouidentia destituisse homines hanc fidem amplectentes, vt permittat eos decipi cum tanta credibilitatis euidentia. Rursùs, si absque magna iniuria prouidentiæ Diuinæ non potest reputari falsa Christiana fides: ergò impossibile metaphysicè est, illam esse falsam: omne enim illud, quod prouidentiæ Diuinæ opponitur, eique iniuriosum est, est prorsùs impossibile. Denique si ad veritatem Dei spectat non permittere, vt homines sub tanta credibilitatis euidentia eius nomine decipiantur; sanè id metaphysicè repugnat veritati Diuinæ. Ergó non solùm est euidentèr credibile; sed etiam euidentèr verum euidentia in attestante; & per principia extrinseca, atque reflexa, Religionem Christianam esse veram. Falluntur ergó Doctores illi, qui putant euidentiam in attestante opponi cum Fide, præsertim si loquantur de euidentia comparata per reflexionem suprà conglobationem argumentorum credibilitatis.

§. V.

§. V.

Argumenta illa; quibus Christus suam Diuinitatem mundo persuasit, efficacitèr probant, Religionem Christianam non solùm esse euidentèr credibilem; sed euidentèr veram euidentia in attestante.

50 CVm præcipuum fundamentum nostræ Fidei sit Christi Diuinitas, qua semel probata, euidentèr infertur, esse vera omnia quæ Christus docuit, qualia sunt omnia mysteria nostræ Fidei, si semèl probemus, Diuinitatẽ Christi non solùm esse euidentèr credibilem; sed euidentèr veram euidentia in attestante, id euincemus de tota Religione Christiana, illud ergò in hac sectione probandum nobis est.

51 Prò quo sic argumentor: euidens est euidentia facti, fuisse in mundo virum mirabilem Iesum Nazarenum nomine, quem Christiani vt verum Deum, verumque hominem, & Mahumethani vt virum sanctum adorant; Iudæi verò vt seductorem blasphemant. Rursùs euidens est euidentia facti, illum de seipso dixisse, se esse Filium Dei naturalem, verumque Deum, & hanc eius assertionem acceptam esse tanquam insignem blasphemiam, propter quàm illum immanitèr persequuti sunt, & tandèm cruci affixerunt. Id patet; tùm quia in

in hoc affirmando conveniunt Iudæi cùm Christianis; tùm quia id testatur historia Evangelij, cuius authoritas, etiam humana, superat authoritatem, cuiuscumque alterius historiæ. Assumptum patet ex Ioan.9.v.31.& colloquio cùm cæco à natiuitate, quem Iesus illuminaverat: ex Ioann.5.v.10.ex Ioan.19.v.7.ex Matth.26.v.63.& Marci 14.v.61. Tandèm euidens est euidentia facti, illum in confirmationem istius doctrinæ euidentia fecisse miracula: nam in hunc finem Lazarum quatriduanum suscitauit, vt constat ex Ioann.11.v.4. & cæcum à natiuitate imposito luto super oculos illuminauit Ioan.9. Imó omnia miracula, quæ Christus patrauit, direxit ad persuadendum Iudæis suam Diuinitatem, suumque Messiatum, vt constat ex Ioan. vltimo: *Multa quidem, & alia signa fecit Iesus, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus Christus est Filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Vt autem demonstrauimus suprà in hoc libro cap. 3. euidens est, Deū non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ: ergó euidens est euidentia in attestante, Iesum Nazarenum esse Deum.

152 Et sanè qui attente contemplatus fuerit capita illa, quibus in hoc libro probauimus Diuinitatem Christi, planè comperiet, ea argumenta non solùm probare quòd sit euidentèr credibile Christum esse Deum, sed euidentèr verùm euidentia extrinseca, & in attestante. Et ad hoc demonstran-

dum

dum hoc nunc conficio argumentum. Euidens est euidentia facti, Christum de seipso palàm dixisse, se esse Deum, & ob hanc causam crucifixum fuisse. Ergò vel seductor fuit; vel Deus est. Patet consequentia quia vel falsum; vel verùm dixit; si primum: ergo seductor fuit; si secundùm: ergò Deus est; at euidens est, euidentia in attestante, non fuisse seductorem: ergó euidens est euidentia in attestante, esse Deum. Probatur minor: quia euidens est, non potuisse Deum hominem seductorem ornare tàm mirà potẽtià, & tót argumentis Diuinitatis, & Messiatus, qualia sunt ea, quæ nunc breuitér insinuauimus, & latè proposuimus lib. de Diuinitate Christi; nec potuisse permittere, vt in homine seductore concurrerent omnia signa, quæ Deus per Prophetas dederat ad dignoscendum verum Messiam; omnia autem, quæ de venturo Messia fuerant à Prophetis prænuntiata, ita ad litteram in Christo Domino adimpleta sunt, vt nullus prudentêr dubitare potuerit, illum esse Messiam in lege promissum: & ideó Petrus Actor. 2. testimonijs Prophetarum ita clarê probauit, Iesum Nazarenum pauló ante à Iudæis crucifixum esse verum Christum, & Messiam in lege promissum, vt in prima concione ex ipsis Iudæis ad Christi Fidẽ conuersis fuerint, circitèr tria millia. Actor. 4. vers. 5. in alia concione quinquiès mille, & Saulus miraculosè à Christo conversus Actor. 9. vers. 20. continuó in Synagogis prædicabat Iesum,

Quo-

Quoniam hic est Filius Dei: idque evincebat testimonijs Prophetarum, suis argumentis Iudæos confundens. Et similitèr reliqui Apostoli per Iudæam, & vniversum Orbem dispersi testimonijs Prophetarum clarè ostendebant, Iesum Nazarenum esse Mesiam in lége promissum, verumque Dei Filium, & mundi Redemptorem.

53 Prætereà quis non videat, omninó impossibile esse quód Deus, misso Spiritu Sancto sub forma ignis, cœlesti sapientia, & fortitudine, dono linguarum, & gratia miraculorum Apostolos armauerit, vt per orbem dispersi mundo persuaderent, hominem seductorem, & blasphemum esse Filium Dei naturalem? Quis item non videat, omninó repugnare quód Deus póst mortem ita Iesum Nazarenum exaltauerit; & quód ille seductor, & blasphemus fuerit? Homini à natiuitate claudo dixit Petrus Actor. 3. v. 6. *In nomine Iesu Nazareni surge, & ambula, &c. Et protinùs consolidatæ sunt basses eius, & plantæ*: Postmodùm veró v. 13. ad Iudæos conversus dicebat: *Deus Patrum nostrorum glorificauit Filium suum Iesum, quem vos quidem tradidistis, &c. quem Deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc, quem vos vidistis confirmauit nomen eius: & Fides, quæ per eum est dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrùm.* Euidens est, Deum non potuisse hæc signa facere in confirmationem blasphemiæ, & mendacij, & ad exaltandum hominem seductorem, qui sibi falsó

Di-

Diuinitatem arrogaſſet: hoc enim nihil aliud foret quàm Deum homines decipere, & trahere ad Fidem falſam per vera miracula, ac proinde ſe indignum præbere, cui aliquid teſtificanti crederemus: ergó euidens eſt, Ieſum Nazarenum de ſeipſo teſtificantem, ſe eſſe Filium Dei, non fuiſſe ſeductorem: ergò euidens eſt euidentia in atteſtante, illum eſſe verum Dei filium, verumque Deum.

§. VI.

Eccleſiæ Patres non tàm ſolliciti fuerunt de credibilitate, quàm de veritate Religionis Chriſtianæ: ac proinde ex ipſorum mente hæc eſt euidentèr vera euidentia in atteſtante.

54 RECtè admonet Elizalde, Eccleſiæ Patres longè alia via proceſsiſſe ac Theologos illos Scholaſticos, qui arbitrantur, ſolùm poſſe fieri euidentiam de crebilitate Religionis Chriſtianæ; non autem de veritate: *Patres namque ferè omnes*, inquit ille, *Apologijs, Orationibus, libris compoſitis pro veritate Chriſtiana decertarunt, errores omnes impugnarunt Gentilium, Iudæorum, hæreticorum: intentio porrò, & ſcopus fuerat veritatem Chriſtianam concludere; de euidentia credibilitatis nulli ſunt tituli, nuſpiàm illa cura legitur diſtinguendi euidentiam credibilitatis Religionis noſtræ ab euidentia veritatis; cui tamen vni diſtinctioni iam hodiè à multis inſiſtitur:* ni-

nimis autem temerarium foret dicere, neminem Sanctorum Patrum scopum attigisse; omnes impossibilia intentasse; rem porrò conclusam probatam fuisse à nemine: supponebant ergò omnes, Religionis veritatem concludi certò posse; nec vt opinarentur solùm; sed vt convincerent tantis, credo, voluminibus concertarunt. Hæc ille.

55 Quæ quàm verè dicta sint, constabit legẽti eloquentissimam Orationem D. Chrysostomi, cui hunc titulum præfixit: *Adversus Gentiles demonstratio quòd Christus sit Deus*: vbi ex ipso titulo dignoscitur, scopum Chrysostomi non fuisse tantùm credibilitatem Christianæ Religionis, sed eius veritatem demonstrare. Ad hoc autem demonstrandum argumentum sumit ex his, quæ Philosophus Gentilis Christum fecisse non negat: *Neutiquàm enim,* inquit, *contradicit, quòd omnes vndequaque Ecclesias Orbis Christus fundarit: hinc autem faciemus demonstrationem veritatis Christi, & ostendemus, ipsum esse Deum. Etenim non est puri hominis in tantis rebus Orbem mari, terràque tàm breui tempore comprehendere, & tàm absurdis moribus præuentum, tantisque malis irretitum liberare humanum genus, &c.* Quòd validissimè probat, & tandem tàm clarè sibi visus est Diuinitatem Christi demonstrasse, vt meritó dixerit: *Nullus itaque his contradixerit, nisi qui valdè insanus, & totus stupidus, naturæque sensu priuatus.* Idemque demonstrat in quinque Orationibus adversus Iudæos, quæ omnes habentur tom. 5.

56 Secundò veritatem nostræ Fidei; & non solùm eius credibilitatem probat Augustinus lib.

22.de Ciuitat.cap.57.cui titulus est, quód mundus in Christum crediderit, virtutis fuisse Diuinæ; non persuasionis humanæ, cuius verba suprà lib. 1. cap. 8. dedimus. Ibi enim præclarè ostendit fieri non potuisse, vt non solùm populis, sed multi ex sapientibus crediderint Resurrectionem Christi, atque in Cœlos ascensionem, aliaque mysteria, quæ mens humana respuisset, nisi ea fieri potuisse, atque facta esse Diuinitas ipsius veritatis, vel veritatis Diuinitatis, constantiaque miraculorum signa monstrarint. Quod argumentum latè prosequitur, Diuinitatem Christi demonstrans ex mirabili mundi conversione, quam Christo adscribat.

57 Hinc S.Th.1.contra gent.c.6.dixit hanc tàm mirabilem mūdi conversionē ad FidēChristianam indicium certissimum esse præcedentium signorum, vt ea vlterius iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant euidentèr. Esset autem, inquit, omnibus signis mirabilius, si ad credendum tàm ardua, & operandum tàm difficilia, & sperandum tàm alta mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus, & ignobilibus hominibus. Sumpsit hoc argumentum S. Thomas ex Augustino lib.22.de Ciuit.cap.5.vbi subtilitèr redarguit eos, qui credere nolunt carnis resurrectionem, sumitque argumentum à mundo iam credente resurrectionem Christi, eiusque in Cœlos ascensionem, formatque hoc dilemma: vel mundus, hoc credendo, credit rem credibilem, & sic inexcusabiles sunt qui rem credibilem credere no-

nolunt, vel credit rem incredibilem; & sic iam admittit aliquid incredibile, nempè mundum tàm firmitèr credidisse id quód erat incredibile. Si ergò iam factum esse videmus vnum duorum incredibilium, cur non credemus futurum alterum, nempè nostrorum corporum resurrectionem?

58 Et argumentum hoc subtilitèr prosequēs concludit, Apostolos narrantes quæ viderant, & prædicationem suam confirmantes signis, & miraculis, mundum traxisse ad credendam Christi resurrectionem, & in Cœlos ascensionem. Vndè tandem concludit, si verò per Apostolos Christi, & vt eis crederetur resurrectionem, atque ascensionem prædicantibus Christi, etiam ista miracula facta esse non credunt, hoc vnum nobis grande miraculum sufficit, quód eam terrarum Orbis sine miraculis credidit.

59 Vndè Augustinus conficiebat hoc dilēma: vel Apostoli prædicantes Diuinitatem hominis crucifixi, eiusque resurrectionem, atque in Cœlos ascensionem, mundo persuasserunt hanc doctrinam, medijs signis, & miraculis, vel sine miraculis? Si primum, convincitur, illam doctrinam esse veram: quia Deus nequit facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Si secundùm, hoc ipsum certiùs convincitur: quia solus Deus potuit dare efficaciam nudis piscatorum verbis ad persuadendam veritatem doctrinæ, quæ humanæ rationi Diuina luce destitutæ videbatur omninò incredibilis,

lis, & vt mouerent homines ad tàm arduam, & moralitèr impoſsibilem morum mutationem, niſi Deus ipſe ſua omnipotentia interius corda mutaret. Ergó manifeſtum eſt, D. Auguſtinum non ſolùm probaſſe quód myſteria noſtræ Fidei ſint credibilia, ſed quód ſint vera, & in hunc ſcopum argumenta eius collimaſſe: vndè libro de vera Religione dicebat: *Chriſtianis temporibus, quænam Religio ſit potiſsimùm tenenda, & quæ ad veritatem, & beatitudinem via ſit, non eſſe dubitandum.* Similitèr Arnobius lib. 2. contra gentes ait, *incredulum genus humanum doctrinæ Chriſti non fuiſſe conſenſurum, niſi aperta res eſſet, & luce ipſa, vt dicitur, clarior.* Eodem modò loquuntur S. Leo Papa ſerm. 1. de Aſcenſione, & Origenes homil. 30. in Matth. Ex dictis concluditur veritatem Religionis Chriſtianæ demonſtrabilem eſſè; ſiquidem demonſtrabile eſt, & à nobis demonſtratum, Deum eſſe Authorem illius & euidens eſt, Deum non poſſe eſſe Authorem Religionis falſæ.

CAPVT TERTIVM.

An, & quomodò cùm Fide liberà, & obſcura myſterij poſsit componi euidentia in atteſtante?

60 DOCTORES affirmantes, argumenta credibilitatis, quibus Religio Chriſtiana fulcitur, ſolùm euincere, illam eſſe euiden-

tèr

tèr veram, eo potissimum fundamento nituntur, quòd existimant, Fidem non componi cùm euidentia in attestante, seu non posse esse Fidem in eo, qui euidentèr cognoscit, Deum esse qui testificatur. Qui autem hoc existimant, multi, grauesque sunt, nimirùm Durandus, Bañez, Victoria, Aragon, & Cano apud Suarez disp. 3. de Fide sect. 8. num. 14. At sententia affirmans euidentiam in testificante non opponi cum Fide, est valdè communis, inquit Suarez ibi, pro ea citans Alensem, Scotum, Carthusianum, Caietanum, Ferraram, Mendozam, Vegam, Zumelium, Vazquium, & Valentiam; quibus adde Medinam, Gabrielem, Torres, Meratiũ, & Coninck apud Ripaldam disput. 12 sect. 1 qui eos sequitur, & ampliùs dicit, nempè, assensum euidentem revelationis posse esse elicitum per Fidem. Item P. Amicus disp. 2. sect. 5. num. 131. vbi asserit, eundem actum posse esse euidentem in attestãte, & simul obscurum respectu rei reuelatæ. Et hanc sententiã egregiè promouet P. Ægidius Estrix, olim Lovanij magni nominis Theologiæ Professor, & nunc Prouinciæ Flandrobelgicæ Societatis nostræ Prouincialis, in Diatriua Theologica assert. 32.

61 Hi tamen Authores inter se diuisi sunt in modo tuendi hanc sententiam: Nam Thomistæ, nimirùm Caietanus 2. 2. quæst. 1. art. 4. & quæst. 5. art. 1. Ferrara 3. contra gent. cap. 40. Medina 1. 2. quæst. 90. art. 1. ad 6. Item Vazquez 1. part. dispur. 135.

135.cap.3.& 3.part.disp.53.cap.1.Torres hic disput.9.dub.4.Meratius disp.3.sect.4.in 2.conclus. & Amicus, atque Ægidius Estrix, vbi nupèr existimant, euidentiam in attestante non esse absolutè, & simplicitèr euidentiam rei attestatæ, atque adeò ea, quæ creditur propter attestationem euidentem non esse absolutè euidentia, atque scita. Redditque rationem P.Estrix num. 148. quia assensus præstitus mysterio ob testificationem Dei evidentèr cognitam: *Non nititur argumentis petitis ex natura ipsa rei creditæ, sed solo testimonio Dei affirmantis, quæ est ratio quædam prorsus extranea rei creditæ, rem ipsam relinquens circumfusam obscuritate quadam, & tenebris, non nisi in beata vita depellendis.* At reliqui censent, euidentiam in attestante esse simplicitér, & absolutè euidentiam rei attestatæ, vt Coninck, Hurtadus, & Ripalda eos rèferens, & sequens disp.12.num.9. Eatenùsque Authores isti dicunt, euidentiam in attestante componi cùm Fide, quatenùs censent contra Thomistas, non esse conditionem necessariam ad Fidem quod obiectum creditum non sit scitum.

62 Itaque licèt omnes Thomistæ conveniant in asserendo, non posse dari Fidem de eo, quòd aliunde scitur; tamen Caietanus, Ferrara, Medina, & alij docent, Fidem componi cum euidentia in attestante, ac proinde hæc duo rectè cohærere, nimirùm me euidentèr cognoscere, Deum reuelasse aliquod mysterium; & tamen Fide Diuina il-

lùd

lud credere: vndè Caietanus 2.2. quæst. 1. art. 4. §. *Respondetur* 2. monet, destinguendum esse inter cognitionem certam ex euidentia rei cognitæ, & certam ex euidentia testimoniorum eius: *Hæc enim*, inquit, *in tantum distant, vt prima repugnet Fidei, secunda autem repugnet fidei testimonij; sed non fidei rerum, quæ sunt attestatæ.* Et hinc concludit, quód licèt ea, quæ sunt Fidei nequeant esse visa in se ipsis; possunt tamen esse visa in ratione credibilis, quia scilicét simùl possunt esse ab eodem credita secundùm se, & visa in ratione credibilis. Quæ est doctrina D. Thomæ eo art. 4. ad 2. vbi inquit: *Ea, quæ sunt Fidei, dupliciter considerari possunt; vno modo in speciali, & sic non possunt esse simul visa, & credita; alio modo in generali, scilicèt sub communi ratione credibilis, & sic sunt visa ab eo qui credit: non enim crederet, nisi videret, ea esse credenda vel propter euidentiam signorum, vel propter aliquid huiusmodi.*

§. I.

Ostenditur, euidentiam in attestante, saltem illam, quæ comparatur penetrando motiua euidentia credibilitatis Religionis Christianæ, componi cum fide obscurà mysteriorum.

63 MIHI certissimum est, componi cùm Fide eam saltem euidentiam in attestante, quæ comparatur per penetrationem argu-

gumentorum credibilitatis , quibus insignita est Religio Christiana,& per reflexionẽ suprà prouidentiãDei impotẽtis velle,imò & permittere quòd Religio falsa proponatur cũ tanta apparentia veritatis quantã habetReligioChristiana.Ratio àpriori est:quia quód quis per penetrationẽ illorũ argumẽtorum certus sit certitudine scientiæ de eo quód Deus mysteria nostræ Fidei revelauerit,non tollit quód supposita illa scientia precisè vt applicante authoritatẽ Dei revelantis,intellectus noster illuminatus lumine Fidei ex imperio voluntatis cum summa firmitate assentiatur mysterio de se obscuro vnicè ob authoritatem Dei testificantis;sic autem assentiri abs dubio est actus Fidei Diuinæ. Probatur assumptum : quia quód quis euidentêr cognoscat,Deum loqui,& aliunde euidentèr sciat, Deum non posse loqui falsum,non est impedimentum vt vnicè ab authoritate Dei moueatur ad credendum quod Deus dicit:quód enim cognoscatur euidentêr motivum assentiendi , non impedit,neque retardat assensum vnicê innitentem tali motiuo;sed potiùs iuvat , quàtenùs fortius impellit ad assensum illum eliciendum. Sic quód ego euidentèr sciam,Petrum mihi dicere aliquid ex se difficile creditu,& quód aliunde sciam, ipsum in dictis suis esse veracem,non impedit quòd illi credam rem illam , imó quò certior fuerim de eius veracitate,& euidentiùs cognouero,eum mihi loqui,eo firmius credam id quòd mihi dicit.

Sed

64 Sed respondebis in eo Fidem Diuinam ab humana discriminari, quod hæc potest niti testimonio dicentis euidentèr noto; non autem illa: quia testimonium humanum, cùm sit fallibile, adhùc euidentèr notum, non cogit intellectum ad præbendum assensum rei attestatæ; cogit autem testimonium Dei euidentér notum vtpoté infallibile; de essentia autem Fidei est vt sit actus liber credenti. Sed contrà: quia hoc discrimen gratis assumitur: nam sicut me euidentér cognoscere, Petrum mihi loqui, non est impedimentum vt ipsi credam, sed potiùs iuvat: neque hoc cognoscere est munus Fidei humanæ, sed scientiæ; ita me euidentèr cognoscere, Deum mihi loqui nequit Fidē dandā dictis eius impedire: neque cognitio illa, vi cuius certus sum, Deum mihi loqui ad Fidem Diuinam pertinet; sed ad scientiam humanam, iuxtà illud Pauli *scio cui credidi*: ad Fidem enim solùm spectat assentiri his, quæ à loquente dicuntur quia ab illo dicuntur; & non quia aliundé mihi nota sunt. Quòd autem ego per principia naturalia euidentér nouerim, Deum in omnibus suis dictis esse veracē, quod de homine euidētér cognoscere non possum, solùm probat, Deum dignum esse, vt sibi loquenti multò firmiùs credamus, quàm vlli hominum; non probat autem, quód per fidem dictis eius non adhæreamus.

§.II.

§. II.

Explicatur, quo pacto libertas fidei cohæreat cum euidentia atteſtationis diuinæ.

65 NEQVE obſtat libertas Fidei Diuinæ; primò: quia homo liberè, & meritoriè ex deſiderio credendi applicat intellectum ad expendenda argumenta credibilitatis, quæ perſuadent, Deum loqui, & ſaltem denominatiuè à libertate illius applicationis aſſenſus Fidei evadit liber. Secundò; quia licèt motiua credibilitatis ritè penetrata ſufficiant ad iudicium certum, & euidens quód Deus myſteria noſtræ Fidei revelauerit; tamen quia ſimul intellectus videt illorum arduitatem, motiua illa propoſita per aprehenſionem ſuaſsiuam eum non rapiunt ad aſſenſum ſicùt rapiunt ea, quæ ſunt ex terminis nota. Vndè opus eſt vt voluntas mota per gratiam vel imperet aſſenſum de exiſtentia reuelationis, vel ſaltem illum permittat quatenùs intellectum non applicat ad conſiderandam difficultatem myſterij: vndè illa motiua rectè penſata ſufficiunt quidem, vt quis agnoſcens, illa eſſe metaphyſicè connexa cùm veritate, experiatur euidentiſsimam obligationem aſſentiendi exiſtentiæ reuelationis, & captiuandi intellectum ad aſſenſum myſterij ob authoritatē Dei loquentis, quamvis illud videat eſſe valdè arduum,

duum, & suprà omnem humanam rationem; non tamen sufficiunt vt rapiatur in assensum siue consensum voluntatis: nam hæc potest illum impedire ob difficultatem mysterij, & postmodùm omninò auertere intellectum à consideratione illorum motiuorum ipsum applicando ad difficultatem mysterij ponderandam donec in hæresim prolabatur.

66 Tertió: quia adhúc postquàm intellectus convictus argumentis credibilitatis, annuente voluntate, assensum præstitit existentiæ revelationis, non cogitur ad assensum mysterij, nisi accedat aliud iudicium, quo evidenter iudicet, Deum esse summè veracem. Quamvis autem posito vtroque iudicio, necessitetur ad iudicandum mysterium esse verum, non propterea necessitatur ad actum Fidei: quia tùnc facit hunc discursum: Deus est summè verax, ac proinde non potest revelare, nisi verum; at revelavit Trinitatem: ergò Trinitas est vera. Conclusio autem ista non est actus Fidei Divinæ: siquidem hæc non est discursiva, quia actus Fidei debet vnicè niti authoritate Dei revelantis; conclusio autem illa hoc non habet: siquidem rationes probantes, Deum esse veracem, & argumenta persuadentia, Deum revelasse mysterium, & insupêr bonitas illationis cognita per se influunt in illam conclusionem, & sunt illius motivum: præmissa enim obiectiva non movet, nisi quatenùs probata, & probatione ipsa movente

te quovſque deveniamus ad prima principia per ſe nota, quibus innititur certitudo concluſionis ſcientificæ. Demùm quia cùm præmiſſæ illæ ſint evidentes evidentia quadam naturali, concluſio non habet maiorem certitudinem, quàm præmiſſæ: actus autem Fidei certior eſt actu evidenti, vt contra Durandum docent communitér Theologi ex Scripturis, & Patribus apud Suarez diſp. 6. de Fide, Sect, 5. num. 6. ergó illa concluſio non eſt actus Fidei: ergò ex eo quòd poſito vtroque illo iudicio ſit neceſsitatus intellectus ad aſſenſum myſterij, non ſequitur eſſe neceſsitatum ad actum Fidei. Ratio autem à priori cur Fides ſit certior, quàm ſcientia, ſumitur, inquit ibi Suarius, ex altioribus cauſis, quibus nititur certitudo Fidei: fundatur enim in prima veritate, quâm fallere, vel falli impoſsibilius eſt quàm naturalem ſciētiam hominis errare: item pendet certitudo Fidei ex lumine infuſſo, & Divino, quod longè excellentius eſt quàm lumen naturale intellectus: huiuſmodi ergo lumen etiam confert excellentiorem certitudinem; vnde ſæpè corrigimus naturale lumen per lumen Fidei, etiam circa illa, quæ videntur eſſe principia prima, vt patet in illo: *Quæ ſunt eadem vni tertió, &c.* quod in materia de Trinitate limitamus ad res finitas, & in alijs materijs, præſertim Incarnationis, & Euchariſtiæ multa alia limitamus, vt Fidei non repugnent: quod ſignum eſt lumen Fidei certius eſſe.

67 Ex ipsa etiam ratione formali certitudinis probatur excessus alius Fidei supra actum scientiæ: nam certitudo assensus intellectus quatenùs præscindit ab evidentia, & certitudine Fidei est firma adhæsio intellectus circa verum, vt definit D.Thomas in 3.dist.16.quæst.2.art.4.& quatenùs certitudo est accidens distinctum ab evidentia, in hoc propriè consistit, quòd quamdiù certus assensus in intellectu viget, aut retinetur, nequit aliquis deliberatè vereri, ne non sit verum, quod per talem assensum sibi persuadet, vt explicat optimè P. Valentia; at is, in quo viget actus Fidei Divinæ, quo credit mysteria, propter authoritatem Dei revelantis, multò minùs dubitare potest de illorum veritate, quàm de vllis veritatibus evidentibus, & faciliùs has negare quàm veritates Fidei, quamdiù actum Fidei retinet: ergò certior est actus Fidei, quàm actus scientiæ.

68 Et quamvis certitudo actus Fidei componatur cum vehementi tentatione contra Fidem, & cogitationibus indeliberatis inclinantibus ad dissentiendum mysterijs, hoc non minuit certitudinem Fidei; sed potiùs illam commendat: nam quód certitudo Fidei non admittat deliberatam dubitationem in intellectu, etiam si mille argumēta occurrant, quibus homo satisfacere nesciat, nisi recurrendo ad Fidem, hoc est apertum signum maioris certitudinis. Nec mihi placet distinctio, qua ytuntur Caietanus 1.part. quæst.1. art.3. & Capreo-

preolus in 3.dist.25. asserentes, certitudinem Fidei dupliciter considerari posse, scilicet secundum se, & quoad nos, & primo modo esse certiorem; secundo autem minùs certam, quàm scientiam. Non placet, inquam; nam actus Fidei non solùm in se est certior actu scientiæ; sed etiam reddit nos certiores de veritate credita, quàm reddat actus scientiæ de veritate scita: vt enim inquit P. Suarez, quid prodesset nobis maior certitudo Fidei in se, si nos etiam non redderet magis certos? vel quomodò posset nobis constare de hac maiori certitudine Fidei in se, si in nobis illã non efficeret? Solùm ergò potest dici in alio sensu actus Fidei minùs certus quoad nos, quàm actus scientiæ: quia potest componi cum illo aliqua imperfectio indeliberatæ formidinis, vel dubitationis, propter obscuritatem suam, quæ non potest componi cum actu scientiæ.

69 Potest ergó bifariàm hinc Doctor assentiri veritati mysterij, vel faciendo discursum, & assentiendo in vi evidentiæ præmissarum; & tùnc assensus ille non est Fidei; vel prætermissò discursu. Postquàm enim homo certificatus est, Deum summè veracem illud revelasse, ex affectu captivandi intellectum in obsequium Dei loquentis, imperat ei, vt vnicè ob authoritatem Dei loquentis firmiùs assentiatur mysterio, quàm assentitur vlli veritati ob rationem sibi evidentem. Et respectu huius assensus evidentia illa in attestante non se habet per

se

se vt causa influens, sed vt mera conditio applicans motivum Fidei sub prædicato sibi communi cum cognitione moralitèr certa, qua quilibet fidelis antè assensum mysterij debet sibi firmitèr persuadere, Deum illud revelasse: illa namque evidentia est paucorum, & minimè necessaria ad Fidem: sufficit enim iudicium moraliter certum excludens omne dubium prudens de eo, quód Deus revelaverit mysterium, vt quis illustratus lumine Fidei imperet assensum multó firmiorem circa mysterium, quàm fuerat ille, quem formaverat de existentia revelationis ob motiva credibilitatis. Sicut vt quis propter Augustini authoritatem cum magna firmitate assentiatur eius dictis, sat est quòd per motivum inferioris ordinis, nempe ob testimonium hominis fidedigni sibi persuadeat, tale dictum esse Augustini.

70 Quàre iudicium de eo quód Deus sit summè verax, & quod revelaverit mysteria nostræ Fidei non pertinent ad illam tanquàm præmissæ, quibus innitatur, & commensuretur certitudo Fidei, sed sunt præambula, & conditiones præviæ applicantes motivum Fidei, quibus præsuppositis, incipit Fides ex imperio voluntatis assentire cum summa adhæsione mysterijs vnicè ob authoritatem Dei revelantis, & non propter rationes, quibus certificatur homo, Deum revelasse mysteria, & esse summè veracem: ac proinde incipit assentiri cum certitudine superioris ordinis ad illam, quam habet

nam ſint. Sic iudicium illud, quòd mihi perſuadeo, Petrum eſſe veracem in dictis ſuis, & iudicium, quo ſcio, Petrum mihi loqui, non pertinent ad fidem humanam, quá credo Petro loquenti. Antequam autem quis credat Deo loquenti priùs ſcire debet, Deum loqui: nam *qui citò credit leuis eſt corde*, & ideò Paulus aiebat: *Scio cui credidi*: nec poteſt prudenter credere rem tanquàm à Deo reuelatam, niſi antecedentèr per argumenta grauia, & rationes efficaces ſibi firmiter perſuadeat, Deũ reuelaſſe rem illam, & euidentèr videat, eam eſſe credibilem, vt docet D. Thomas 2.2. quæſt. 1. art. 4. ad 2. vbi ait, quód licèt ea, quæ creduntur non poſsint eſſe ſimùl viſa in ſpeciali, ideſt in ſe ipſis; debent tamen eſſe viſa in generali, ideſt ſub ratione communi credibilis ab eo, qui credit: *Non enim credere*, inquit, *niſi videret, ea eſſe credenda vel propter euidentiam ſignorum, vel aliquid huiuſmodi*: atque adeó, vt explicat ibi Caietanus, verè, & virtuosè credere exigit euidentiam quòd illud ſit credibile, ita quód nullus verè, ideſt abſque formidine alteriùs partis, & virtuosè, hoc eſt prudentèr, credit aliquid, niſi euidentèr cognoſcat, illud eſſe credibile.

§. III.

Quomodò cùm euidentia attestationis cohæreat fides mysterij.

71 AT obijcies 2. euidentiam in attestante opponi cùm Fide: nam Fides iuxta Apostolum ad Hebræos 11. *Est argumentum non apparentium*, euidentia autem illa facit apparere veritatem mysterij: nam si mihi euidens est, Deum non posse fallere, aut falli in his, quæ reuelat, & aliundè mihi euidens est, Deum reuelasse Trinitatem, euidens mihi erit, Deum esse Trinum: ac proinde mysterium ipsum apparebit euidentèr: ergò non potero de illo habere Fidem.

72 Huic obiectioni bifariàm respondere possumus: primò iuxta sententiam asserentem euidentiam attestationis Dei reddere euidentem rem attestatam; & huic sententiæ inhærendo, dicere possumus, Fidem debere esse de non apparentibus per se, id est de his, quæ per principia naturalia non sunt nobis euidentèr nota: ac proinde, opponi cùm Fide quòd quis credat propter testimonium Dei illud ipsum, quód aliundè independenter à tali testimonio vel per sensum videt, vel per intellectũ euidentèr cognoscit, non opponi autem cùm Fide quòd quis ob authoritatem Dei credat illud ipsum, quód ex vi illius testimonij sibi euidentèr no-

ti,

ti,& ex vi alterius præmissæ euidētèr quoque cognitæ cognoscit per discursum, esse verùm.

75 Idque deduco ex principijs S.Thomæ, vt enim ille inquit hic. quæst.1.art.4.corp.assentitur intellectus alicui duplicitèr: vno modo quia ad hoc mouetur ab ipso obiecto, quôd est per se ipsum cognitum, sicut patet in primis principijs, quorum est intellectus; vel est per aliud cognitū, sicut patet de conclusionibus, quarum sciētia; alio modo intellectus assentitur alicui, non quia sufficiētèr moueatur ab obiecto proprio; sed per quandā electionē voluntariè declinans in vnam partē magis quàm in aliam, & siquidē exit cùm dubitatione, & formidine alteriùs partis, erit opinio; si autem sit cùm certitudine absque formidine, erit Fides. Illa autem videri dicuntur, quæ per se ipsa mouent intellectum nostrum, vel sensum ad sui cognitionem. Hinc deducit Sanctus Doctor quód nec Fides, nec opinio potest esse de ipsis visis aut secundū sensum, aut secundùm intellectum. Et art.5. probat, non posse quem credere per Fidem illud ipsum, quód cognoscit euidentèr per scientiam; & reddit rationem, quód omnis scientia habetur per aliqua principia per se nota, & per consequens visa; & ideó oportet quæcumque sunt scita, aliquomodo esse visa: non est autem imposibile quòd idem ab eodem sit visum, & creditum: vndè etiam imposibile est quód idem ab eodem sit scitum, *& creditum*. Hæc S.Thomas.

74 Ex quibus probatur, eum, qui assentitur mysterio Trinitatis, non quia ab ipso sufficientèr mouetur, neque quia mouetur ab aliquo principio per se noto, ex quo per euidentem consequentiam deducitur, Deum esse Trinum, sed vnicè ex electione voluntatis assentitur ob authoritatem Dei dicentis, assentiri per Fidem; quamvis aliundè euidentèr cognoscat Deum loqui, & hanc euidentiam coniungendo cùm alia de Dei veracitate, per discursum posſit euidentèr deducere, Deum esse Trinum. Quod confirmatur: quia vt inquit S. Thomas hic quæst. 5. art. 1. corp. intellectus credentis assentitur rei creditæ, non quia ipsam videat vel secundùm se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa; at qui assentitur mysterio vnicè ob testimonium Dei sibi euidentèr notum, assentit rei creditæ non quia ipsam videat secundùm se, vel per resolutionem ad prima principia per se nota: ergó assentit per Fidem.

75 Secundó respondere possumus ex eodem S. Thoma, Caietano, Vazquez, & alijs, euidentiam illam Dei vt attestantis mysterium Trinitatis non inferre euidentiam ipsius Trinitatis attestatæ; sed optimè componi quód alicui sit euidens Deum esse veracem, & reuelasse Trinitatem; quin hæc sit illi euidens absolutè in se; sed solùm sit euidens secundùm quid, nempè euidentia in attestante, & absolutè maneat obscurum ipsum mysterium. Quãvis enim ex euidentia præmissarum legitimè infera-

ratur, conclusionem esse veram; non infertur tamen ex terminis, & in omni materia conclusionem esse euidentem: quia quamvis ex vero nunquam posśit sequi falsum; tamen ex euidenti non semper sequitur euidens: vndè quamvis alicui forent euidentes istæ præmissæ: *Quidquid Deus reuelat est verum; sed Deus reuelat Trinitatem*, non foret euidens ista conclusio euidentia consequentis: *Ergò Trinitas est vera*; sed solùm euidentia consequentiæ: quia licèt sit euidens, veritatem istius conclusionis inferri ex veritate præmissarum, non redditur illa veritas in se euidens, quia præmissæ illę non faciunt vt pateat mysterium Trinitatis, & detegatur convenientia prædicati cùm subiecto, nempę Trinitatis cùm Deitate; sed adhùc manet clausum, & obscurum ipsum mysterium, totaque euidentia sistit in præmiśsis, & in bonitate illationis; & non transit ad conclusionem illatam.

76 Et hanc existimo esse apertam sententiam „ D. Thomæ, qui 2.2. quæst. 5. art. 2. hæc habet: Si „ aliquis Propheta prænuntiaret in sermone Do- „ mini aliquid futurum, & adhiberet signum, mor- „ tuum suscitando, ex hoc signo convinceretur „ intellectus videntis, vt cognosceret manifestè, „ hoc dici à Deo, quia non mentitur, licèt illud fu- „ turum, quod prædicitur, in se euidens non esset: „ vndè per hoc ratio Fidei tolletur. Ergó iuxta S. Thomam stat quod aliquis euidentèr cognoscat, Deum testificari mysterium Trinitatis; & tamen

men quód Fide obſcura illud credat. Ratio eſt; quia non habet ſcientiam de Trinitate perſonarum, qui non aſſequitur rationem, ob quam vna eſſentia poſsit identificari cùm tribus perſonis: hanc autem rationem non aſſequitur qui ex eo quód euidentér ſciat, Deum teſtificari, ſe eſſe Trinum: vndè identitatem Deitatis cùm Trinitate non ſcit, ſed credit, nec ſibi perſuadet, Deum eſſe Trinum, quia huius myſterij rationem capiat; ſed quia euidentér ſcit, hoc à Deo dici, & obligatorium iudicat ſubijcere intellectum Deo loquenti.

77 Et ſanè qui exiſtimant, euidentiam in atteſtante non componi cùm Fide, coguntur aſſerere, neque Moyſem, neque Apoſtolos, neque B. Virginem, & Prophetas, qui viderunt manifeſta miracula, quæ Deus in ipſis, vel per ipſos, vel in alijs coràm ipſis operatus eſt, non habuiſſe euidentiam Dei teſtificantis: ſiquidem omnes illi Fide Diuina crediderunt, quæ Deus teſtificabatur per illa ſigna; at falſum eſt, nullum ex his habuiſſe euidentiã Dei vt teſtificantis: ergó falſum eſt, hanc euidentiam opponi cum Fide. Profectó non videtur dubitari poſſe, Beatam Virginem euidentér cognouiſsè in ipſa completam eſſe prophetiam Iſaiæ: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium*: cognouit ergó euidentèr, filium ſuum, quem virgo concepit, & virgo peperit, eſſe Meſsiam in lege promiſſum, eſſe Doctorem veritatis, & Filium Dei naturalem: ergò cognouit euidentèr, Deum loqui per os Chri-

ſti,

sti; at Christus testificatus est, Deum esse Trinum, futurum esse diem iudicij, carnis resurrectionem, & alia huiusmodi: ergó si euidentia in attestante opponitur cùm Fide, B. Virgo non credidit per Fidem mysteria illa, quæ Christus Ecclesiæ suæ reuelauit: quod constat esse falsum, & contra omnium mentem. Omitto argumentum petitum à cognitione Angelorum, qui in via habuerunt Fidem mysteriorum nostræ Fidei, vt docet communis sententia Theologorum cum D. Thoma 2.2. q.5. art.1. & tamen euidentér cognouerunt, Deum sibi loqui, vt rectè probat Coninck disp. 11. num. 53.

78 Quomodò autem euidentia in attestante componatur cùm Fide obscura mysterij, explicat optimè idem Author: nam hæc duo multùm inter se distant, *hæc res*, v. g. Quód Deus sit Trinus, & vnus, *est mihi in se euidens: & euidens mihi est, quòd Deus dicat, se esse Trinum; & quòd hæc eius assertio sit vera*: nam in prima propositione significatur, naturam subiecti, & prædicati, aut saltem naturam, & qualitatem connexionis, quæ inter illa est, mihi esse clarè cognitas, siuè me clarè scire qua ratione prædicatum conveniat subiecto. In secunda verò solùm significatur, me euidentèr cognoscere, dari à parte rei assertionem essentialitér veram, quód illud prædicatum conveniat subiecto; stat autem me hoc euidentèr scire, licét omninó ignorem qua ratione illi conveniat. Quod duplici exemplo il-

luſtrat:nam ex eo quód videam magnetem attrahentem ferrum,clare colligo,& ſcio à poſteriori, eum habere in ſe vim attrahendi,& conſequentèr clarè ſcio,hanc eſſe veram: *Magnes habet vim attrahendi ferrum*;ignoro tamen qualis ſit hæc vis, aut quomodó hæc attractio fiat : & conſequentêr illa veritas eſt mihi in ſe ineuidens, & ſolùm euidens in effectu,

79 Quod adhùc clarius eſt quando videmus, rem aliquam ex alià aut ſemper,aut ferè ſemper ſequi,& ignoramus an id fiat vi aliqua ipſi rei intrinſeca,an verò virtute Diuina,aut etiam dæmonis,vt contingit in occiſſo emittente ſanguinem, præſente occiſſore;quod nobis euidens eſt fieri; cùm tamen ſit obſcuriſsimũ quomodó id fiat:atque adeò euidens eſt præſentiam occiſſoris habere vim cauſandi emiſsionem ſanguinis; qualis tamen ſit hæc vis,& vndè eam habeat,obſcuriſsimum. Ergó optimè componitur,Angelum,vel Prophetam euidẽtér ſcire,Deum teſtificari ipſi ſe eſſe Trinum,quin propterea illi euidens ſit myſterium Trinitatis in ſe,quia nimirùm non aſſequitur vi teſtificationis Diuinæ rationem,ob quàm Trinitas perſonarum cohæreat cùm vnitate eſſentiæ.

80 Idque alio exemplo explicatur:nam ſi aliquis Mathematicus coràm me faciat demonſtrationem,vi cuius quaſi ad oculum videam veritatẽ anteà mihi ignotam,& pòſteà oblitus medium demonſtrationis;euidentér tamen meminerim, me

olim

olim vidiſſe demonſtrationem de tali veritate euidens nunc mihi erit, rem illam ita ſe habere, ſicut Matthematicus olim demonſtrauit; tamen nunc non erit res illa mihi euidens, quia nunc non habeo demonſtrationem illam Mathematicam: ſiquidem nunc non recordor illius rationis, quâm Mathematicus adhibuit pro medio ſuæ demonſtrationis.

81 Ratio autem à priori eſt: quia teſtimonium Dei de Trinitate, quamvis eſſentialitér ſit connexum cùm veritate affirmata; tamen quia nec illam ſupponit tanquàm effectus perfectionem cauſæ, quàm participat, & explicat; nec illam continet tanquàm cauſa effectum, & aliundè eſt medium protsùs extrinſecum, quamvis euidentèr cognoſcatur, nequit detegere convenientiam prædicati cùm ſubiecto; ſed ſemper illa manet omninó occulta, & quaſi ſub velo, ac proinde obiectum illud manet obſcurum, & proportionatum Fidei. Quaré teſtimonium Dei non ſolùm eſt medium extrinſecum rei atteſtatæ in eſſendo, ſed etiam in cognoſcendo ad differentiam effectus eſſentialitèr ſupponentis cauſam; & explicantis eius perfectionem, qui licét ſit medium extrinſecum cauſæ in eſſendo; eſt tamen intrinſecum in cognoſcendo, vt explicat P. Amicus diſput. 2. num. 150.

§. IV.

§. IIII.

Infertur ex dictis, non militare contra nostram sententiam, doctrinam Cardinalis Bellarmini, asserentis, notas Ecclesiæ, seu argumenta credibilitatis, non facere evidentiam veritatis simpliciter.

82 SApientissimus Cardinalis Bellarminus, lib.4.de Ecclesia Militante, seu lib.de notis Ecclesiæ, cap.3. Christi meritò pronuntiat: *Ecclesiam Catholicam esse quasi solem quemdam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, vt facillimè per eos cognosci possit.* Habet enim plurimas notas, siue testimonia, ac signa, quæ eam discernant ab omni falsà Religione Paganorum Hæreticorum.

83 Addit tamen hæc testimonia seu signa, non efficere evidenter verum, quód ipsa sit vera Dei Ecclesia, atque Religio, sed solùm id efficere evidentèr credibile; & post quàm explicuit, quomodó non sit idem *evidentèr* verum, & evidentèr credibile; prout nos ipsius verbis supra explicavimus, libro 1. subiungit: Dicimus ergo, notas Ecclesiæ, non facere evidentiam veritatis simpliciter, quia alioqui non esset articulus Fidei; hanc Ecclesiam esse veram Ecclesiam, neque vlli invenirentur, qui id negarent sicut nemo invenitur, qui ne-

neget sententias, quas Mathematici demonstrãt, sed tamen efficiant evidentiam credibilitatis, iuxta illud Psalmi 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*. Apud eos autem, qui admittunt Scripturas Divinas, ac Patrum veterum scripta, faciunt etiam evidentiam veritatis. Tametsi enim articulorum Fidei veritas non potest nobis esse evidens absolutè; tamen potest esse evidens ex hypothesi, id est, supposità veritate Scripturarum. Quod enim à Scripturà evidenter deducitur, est evidenter verum, suppositis Scripturis. Hæc ille.

84 Nos hanc secundam partem accipientes, quam verissimam esse existimamus, vt posteà lib. 3. ostendemus: ad primã respondemus, hoc argumentum dumtaxat probare, Religionem Christianam non esse evidentèr veram evidentià simplicitèr tali, seu evidentià rei in se, & per principia intrinseca: *Nam evidentèr verum dicitur, quod vel in se, vel in suis principijs videtur*, vt inquit ibi idem Cardinalis. Veritas autem mysteriorum nostræ Fidei, nec in se, neque in suis causis videtur; quia non dantur vllæ causæ naturales, vel vlla principia naturalia, ex quibus veritas mysteriorum Fidei necessaria inferatur, vel quæ manifestent, prædicatum huius propositionis: v. g. *Deus est Trinus*, convenire subiecto; sed veritas illa est omnino obscura, & clausa; non probat autem illud argumentum, non esse Religionem Christianam eviden-

dentèr veram evidentià in atteſtante reſpectu eorum, qui reflexè penetrant vim argumentorum, quæ illam reddunt evidentèr credibilem; quæ eſt evidentia ſolùm ſecundùm quid, cùm ſit per rationem prorsùs extraneam rei creditæ, eam relinquens circumfuſam obſcuritate quadam, & tenebris, non niſi in beata vita depellendis; & eſt evidentia, quæ non comparatur, niſi liberè applicando mentem ad conſiderationem illorum motivorum, & ad multa alia quæ à paucis penetrantur: quæ proinde relinquit locum merito Fidei, & vt quis liberè avertendo mentem ab ijs motivis, & illam figendo in difficultatem myſteriorum, poſsit à Fide deficere: non enim eſt evidentia Mathematica, & quaſi ex terminis, quæ facilè omnes convincit.

(§)

CA-

CAPUT QUARTUM.

Solvitur gravis obiectio contrà dicta, & ostenditur, ad credendum Fide Divina, & obscura mysterium revelatum, propter authoritatem Dei revelantis, necessarium non esse quòd Fide Divina credatur ipsa authoritas; sed satis esse quod supponatur aliunde cognita per discursum evidentem, vel per Fidem humanam moralitèr certam.

§. I.

Proponitur obiectio.

85 CONtrà dicta oppones, neminem posse propter authoritatem Dei revelantis, seu proptêr eius Sapientiam, & veracitatem, credere mysterium Fide obscura, & Divina, quin credat eàdem Fide Divina veracitatem ipsam, quæ est motivum Fidei. Id latè contendit Eximius Doctor Franciscus Suarez, disp.3. de Fide, Sect.6. num.5. vbi pro conclusione statuit, solam evidentem cognitionem, quod Deus sit prima veritas, non sufficere pro fundamento, & obiecto formali Fidei; sed necessariam esse Fidem infusam eiusdem veritatis; redditque rationem potissimam, & fundamentum talis assertionis, num.6. *Quia fieri,* inquit, *non potest, vt assensus altioris ordinis*

nis per se fundetur in assensu ordinis inferioris, neque maior certitudo potest fundari in minori. Atqui assensus Fidei est altioris ordinis, & magis certus, quàm assensus naturalis, & evidens. Ergo fieri non potest, vt assensus Fidei ex parte sui obiecti formalis fundetur in assensu tantùm naturali, & evidenti. Maior est per se nota ex terminis, & patet ex illo Aristotelis: *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*: tota enim perfectio effectus est ex causa, & firmitas ædificij ex fundamento: ergò impossibile est vt certior sit cognitio fundata in alia quàm sit illa, in qua fundatur. Et inde probatur consequentia: quia certitudo Fidei tota nititur in suo obiecto formali, atque adeó in cognitione eius: nam vt cognitum movet ad credendum.

§. II.

Statuitur nostra conclusio.

86 NIhilominùs nobis dicendum est cum Cardinali de Lugo, disp. 1. num. 82. cum Ægidio Conink, Puente, Hurtado, Arriaga, Altisiodorensi, & alijs, quos citavimus in tractatu de Fide, authoritatem Dei revelantis non esse motivum ad credendum mysterium vt cognitum per Fidem, seu vt creditam; sed vt cognitam aliunde independentèr à testimonio, & revelatione Dei. Pro qua sententia stat etiam Caietanus hic art. 1. qua-

quatenus dicit Fideles non differre ab infidelibus in asserendo; vera esse, quæ Deus dicit; sed in hoc quod fideles credunt, quod infideles non credunt: sentit ergo, non esse necessarium illud prius per Fidem credere. Item D. Thomas quatenùs dicit, ea quæ realiter demonstrari possunt de Deo, per accidens revelari propter eos, qui revelationem non assequuntur, vt patet hic quæst. 1. art. 5. & 8. ad primum, & in 3. dist. 24. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. vbi etiam Capreolus ad argumenta, & Hispalensis notab. 3. & Richardus art. 5. & Carthusianus quæst. 1. & denique Albertus dist. 23. art. 13. ad argumenta: hi namque Doctores sentiunt, eum, qui evidentèr cognoscit, Deum esse veracem, non assentiri mysterijs propter veracitatem Fide creditam; sed evidenter aliunde cognitam. Vnde idem sentit Scotus: quandoquidem in 3. dist. 24. quæst. vnic. §. *ad quæstionem*, & §. *sed aliter loquimur*, negat Fidem esse de obiecto evidentèr aliunde cognito.

87 Sententiam meam probo. Potest dari assensus Fidei Divinæ innitens authoritati, & veracitati Divinæ, quæ supponi debeat aliunde cognita independentér à testimonio Dei dicentis: ergo non est de conceptu Fidei, nisi authoritate Divina vt cognita per Fidem; sed potest niti illa vt cognita per rationem naturalem. Probatur antecedens: nam sicut Deus potest testari se esse summè sapiētem, æternum, immutabilem, &c. ita potest testa-

ri, se esse summé veracem, atque adeò numquam posse aliquem fallere: ergó possumus credere Deo dicenti, se esse veracem; motivum autem huius assensus est Dei veracitas; at non vt credita: ergò vt aliunde sufficientér cognita: ergó veracitas vt cognita independentêr à Dei testimonio, seu vt cognita per lumen rationis potest esse ratio credendi mysteria. Probatur minor: quia stultum est credere aliquem esse veracem, præcisè quia ipse hoc dicit, id est, nisi aliundè nobis constet, illum esse virum probum, & dignum fide: ergó respectu assensus, quo credimus, Deum esse veracem, non movet veracitas vt credita Deo testificanti, se esse veracem, sed movet vt cognita independentèr à testimonio Dei dicentis: postquàm enim per discursum naturalem sæpè illustratum lumine gratiæ cognoscimus, Deum existere, & esse summè bonum, & probum, Deus de se ipso testatur se esse summè veracem, possumus, ac debemus per assensum Fidei multó certiorem credere id ipsum; tunc verò motivum ad credendum, Deum esse veracem est veracitas ipsa, non vt creditaDeo dicenti; sed vt cognita per lumen rationis.

88 Quod confirmatur, & explicatur: nam quamvis stultum sit firmitèr credere aliquem virum nobis ignotum esse veracem præcisè, quia ipse hoc de se ipso dicit, quin aliundè habeamus argumentum prudens, quo id ipsum nobis persuadeamus; tamen quando vir aliquis, cuius pruden-

tia,

tia, & probitas est mihi aliundè nota, testatur, se ita esse amantem veritatis, vt propter nullam mundi rem vnquàm ausus fuerit mentiri, prudentér possum illum esse veracem credere propter ipsius testimonium, præsertim si sit meus superior, cui omnem reverentiam debeo, & quidem possum credere illi fide atque iudicio firmiore quâm ex alijs circunstantijs colligere possem: nam honor, & reuerentia, quam ei debeo, & superioritatem, & probitatem exigunt, vt ipsi testanti se esse veracem credam firmitèr hoc ipsius dictum: cùm ergò lumine naturæ nobis constet, Deum esse summé veracem, atque sapientem, si nobis sufficientèr constet, ipsum dixisse se esse summè veracem, debemus id credere assensu firmiori quovis alio, quem ob rationes naturales possumus elicere.

89 Et hoc est pulchrum argumentum ad probandum contra Thomistas, posse assensum Fidei circa aliquam veritatem componi cùm euidentia eiusdem veritatis: nam Theologus euidentèr cognoscens, Deum esse summê veracem; potest etiam sufficientêr cognoscere, ipsum de se testari, se esse summè veracem, & illi sic testificanti credere; at tùnc cùm cognitione euidenti de summa Dei veracitate coniungeret Fidem de eadem veracitate: siquidem vi veracitatis euidentèr aliundê cognitæ moueretur ad credendum Deo dicenti se esse summè veracem.

90 Quod si repugnet actum Fidei componi

cum euidentia eiusdem veritatis: hinc sumitur optimum argumentum ad probandum veracitatem Dei non debere cognosci per Fidem, ad hoc vt quis propter illam assentiatur mysteriis revelatis. Nam qui cognoscit euidentèr, Deum esse summê veracem, in sensu composito huius iudicij potest credere Deo dicenti se esse Trinum; atqui hoc foret falsum si semel ad assensum Fidei circa mysteria deberet dari assensus eiusdem Fidei circa veracitatem: siquidem iste assensus cùm sit obscurus nequit iuxta Thomistas componi cùm assensu euidenti eiusdem veritatis: ergó ad hoc vt proptèr veracitatem Dei quis eliciat assensum Fidei circa mysterium, non requiritur quód per Fidem obscuram credat Deo veracitatem. Reliqua constant; maior probatur: quia alioqui Theologus sapiens esset deterioris conditionis quàm rusticus ignorans: siquidem non esset capax credendi Fide Diuina mysteria Religionis Christianæ: quandoquidem per te non potest credere mysteria, quin credat Deo loquenti veracitatem, & hanc credere non potest qui illam aliunde euidentér cognoscit.

91 Vnde veracitas Dei in his, qui habent de illa euidentiam, non attinet ad Fidem tanquam res credita, sed tanquàm principium, & præambulum credendi, vt expressè docet D. Thomas 2.2.q.1. art.5.ad 3. his verbis: *Deum esse, Deum esse vnum, & alia huiusmodi, quæ demonstratiuè probari possunt in-*

ter

ter credenda numerantur, non quia de illis ſimplicitèr ſit Fides apud eos, ſed quia præexiguntur ad ea quæ ſunt Fidei.

92 Itaque tàm in ſententia affirmante, quàm in negante poſſe componi Fidem cum euidentia, euincitur veracitatem debere ſupponi aliunde cognitam, vt ob illam credamus myſteria. In ſententia affirmante: quia Deo reuelanti, ſe eſſe veracem poſſumus firmitér credere; non poſſumus autem ſi aliunde nobis notum non eſſet, illum eſſe veracem; in ſententia veró negante, quia qui cognoſcit euidentér Deum eſſe veracem, poteſt propter veracitatem credere Trinitatem, & alia myſteria obſcura; non poteſt autem illa credere propter veracitatem vt cognitam per Fidem obſcuram: ergò debet credere vnicè ob veracitatem vt cognitam per notitiam euidentem.

93 Deinde vniuerſalitèr probo, primam veritatem debere aliunde cognoſci quàm ex ſola reuelatione, vt poſſit ad aliorum articulorum aſſenſum mouere: quia ſi ex ſola reuelatione debet cognoſci, vt poſsit mouere, incidimus in gyrum inexplicabilem: inquirenti enim, cur credis myſterium Incarnationis? Reſpondere debes: Quia Deus ſummè verax, & ſapiens illud revelauit; inquirenti autem rursùs, vndè tibi conſtet, Deum eſſe ſummè veracem? Reſpondebis: Quia ipſe dixit, ſe eſſe ſummè veracem: ſi autem iterùm interrogeris, vndè tibi conſtet, Deum affirmantem ſe eſſe vera-

cem,verùm dicere,& in hac aſſertione non fallere,reſpondebis: Quia Deus eſt ſummè verax,& non poteſt falſum loqui: ergò rem inexplicatam relinquis,& incidis in circulum vitioſum: ſiquidem dicere: *Eſt verax,quia id de ſe affirmat,& verè affirmat, quia eſt verax*,idem eſt ac dicere: *Eſt verax,quia eſt verax*: ergò vt veracitas Dei poſsit mouere ad credendum myſterium Incarnationis: v. g. debet ſupponi aliunde cognita independentèr à teſtimonio Dei dicentis,ſe eſſe veracem.

94 Reſpondent adverſarij,cùm P. Suarez ea diſp. 3. de fide ſect. 6. num. 8. hoc eſſe magnum Fidei myſterium,quód licèt non videat claré obiectum, nec rès creditas, nihilominùs non accipiat obiectum ſuum,vt in illo per ſe nitatur tanquàm cognitum per aliud lumen,ſed ſua virtute,& efficacia credat illud,ſicut D. Thomas dixit, eodem actu nos credere Deo,& Deum,& ideó talem actum ſupernaturalem eſſe, & ſine ſpeciali auxilio gratiæ haberi non poſſe, additque; hoc magnum Fidei myſterium eſſe valdè conſentaneum rationi: nam tota hæc certitudo intrinſecè ſequitur ex qualitate Diuini teſtimonij quatenùs omninó infallibile,& obligare poteſt ad credendum ea,quæ dicit tanquàm infallibilia: dicendo enim aliquid, eo ipſo dicit,ſe eſſe veracem in eo quod affirmat: nam hac ratione inducit ad credendum illud dictum eſſe verum,& conſequentér etiam dicit, ita ſe eſſe veracem,vt mentiri nullo modo poſsit: nam hoc

hoc titulo obligat ad credendum illud tanquam infallibile:& ideò ex intrinſeca ratione talis Fidei, & talis obiecti naſcitur, vt idem teſtimoniũ quod ſufficit ad credendum rem revelatam, ſufficit ad credendum, ipſum revelantem eſſe veritatem, quæ fallere non poteſt.

95 Hinc deducit Suarius non repugnare Fidei hunc modum reſolutionis: Credo Deum eſſe Trinum, quia ipſe dicit; credo autem illi dicenti, quia eſt verax; credo autem illum eſſe veracem, quia ipſe etiam dicit. Semper enim fatendum eſt, inquit, reſolutionem fieri ex obiecto materiali ad formalem: ipſum autem obiectum formale non in aliud reſolvitur, ſed per ſe ipſum creditur, quia poteſt de ſe ipſo teſtificari, & ita in ſe ipſo reflectitur; & tali modo de ſe teſtificatur, vt faciat, euidentér credibilia non ſolùm alia, quæ dicit; ſed etiam quæ de ſe ipſo teſtificatur. Additque hoc pertinere ad infinitam excellentiam Diuinæ veritatis, & ideò non eſſe hanc cognitionem cùm alijs comparandam.

96 Cæterùm mihi falſum apparet illud magnum Fidei myſterium à P. Suarez aſſertum, quòd ſcilicèt Fides non accipiat ſuum obiectum formale vt cognitum alio lumine, ſed ſua virtute, & efficacia illud credat: id enim eſſe falſum oſtendit noſtra ratio, & indè vlteriùs probatur: quia poteſt Deus revelare myſterium Trinitatis, & Incarnationis, & reliquà omnia, quæ per diſcurſum natura-

alem assequi non possumus, quin revelet illas suas perfectiones, quæ aliunde possunt euidentèr cognosci: ergò potest testificari se esse Trinum, quin testificetur se esse veracem: ergó possumus Fide Diuina credere Deum esse Trinum, quin Fide Diuina credamus esse veracem: ergó potest veracitas mouere ad credendum mysterium obscurum; quin ipsa credatur per eandem Fidem, sed aliunde supponatur cognita.

97 Confirmatur: nam quando Apostoli faciebant miracula ad persuadendum gentibus, Religionem Christianam esse veram, seu Deum revelasse eius mysteria, non patrabant hæc miracula ad persuadendum gentibus, Deum esse veracem, seu verum esse quòd Deus dicit: nam ad hoc non erãt necessaria miracula, cùm ratione naturali facilè demonstretur, neque id à gentilibus negabatur: ergó solùm patrabant miracula ad persuadendum, Deum revelasse ea mysteria obscura, & difficillima, quæ ipsis prædicabant vt dicta, & revelata à Deo, vt sic eos traherent ad Fidem illorum: ergò ad fidem non attinet necessariò credere suum obiectum formale: sed potest ob illud aliunde cognitum assentiri mysterio revelato.

98 Vndè Fidei præcones, dùm infideles ad Fidem pertrahere tentant rationibus ad eorum intelligentiam accomodatis, priùs persuadere debent, Deum esse, eundemque & summè sapientem, & summè veracem esse, atque adeó dignum cui loquen-

quenti per suos ministros firma fides adhibeatur: sic enim fecerunt Paulus, & Barnabas Actor. 14. quia cùm Lycaonijs agentes, eos sic alloquuti sunt: *Annuntiamus vobis ab his vanis converti ad Deum viuum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas, & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.*

99 Quare falsum est prærogatiuam illam Fidei assertam à Suario intrinsecè sequi ex qualitate Diuini testimonij. Etenim quamvis hoc dicat, Deum esse Trinum, & sufficienter propositum obliget ad id credendum; non tamen dicit, Deum esse veracem, sed id aliunde supponit certum; vnde non obligat ad credendum mysterium affirmatum, quia pariter affirmet Deum esse veracem; sed quia id aliunde supponitur notum. Et quamvis affirmaret, Deum esse veracem, non redderet certum mysterium revelatum, nisi aliunde certum foret, Deum non posse loqui falsum: quia si id per impossibile posset, fas nobis esset dubitare an diceret falsum, quando affirmat, se esse summè veracem, & quamvis faceret miracula in confirmationem eorum, quæ nobis revelat, non mereretur summam Fidem, nisi aliunde nobis constaret, eum non posse facere miracula in confirmationem doctrinæ falsæ. Etenim per miracula solùm ostenderet Deus,

se esse qui loquitur;non autem ostenderet se esse veracem: nam si per impossibile posset mentiri, posset miraculum facere in confirmationem mendacij: ergó assensus Fidei præstitus mysterijs ob authoritatem Dei revelantis, per se supponit authoritatem illam aliunde sufficientèr cognitam: ergó non est necessarium ad Fidem quód per illam credatur authoritas Diuina quatenùs est ratio mouendi ad assensum mysterij.

§. III.

Solvitur fundamentum contrariæ sententiæ, vbi ostenditur, certitudinem assensus credentis mysterium propter reuelationem, maiorem esse, quàm sit certitudo assensus de existentia revelationis; nec assensum Fidei Diuinæ circa mysterium fundari in assensu circa existentiam revelationis; sed illum supponere vt conditionem applicantem motivum Fidei, ac proinde ostenditur; motivum credendi Fide Diuina non debere credi vt quod *per lumen Fidei; sed debere supponi certò cognitum per aliud lumen.*

100 AD fundamentum Patris Suarez respondemus, certitudinem assensus Fidei erga mysterium non fundari in certitu dine assensus, quo antecedentér iudicamus, Deum esse veracem; sed in ipsa verácitate tanquam in motiuo

tiuo,& ratione formali; in cognitione autem illa proponente veracitatem tanquàm in conditione. Cognitio autem inferioris ordinis, quamvis non posit fundare cognitionem superioris ordinis, potest esse prærequisita ad illam. Sic iuxta P. Vazquez 1. part. disput. 5. numer. 7. & iuxta M. Canum,& Andream de Vega ab ipso citatos, quamvis Fides humana non posit fundare Diuinam; tamen potest esse prærequisita, & conditio necessaria ad illam: nam vt credatur Fide infusa aliqua propositio, quæ definita est ab Ecclesia, opus est primó credere definitam fuisse aut in Concilio, aut à Pontifice; quod tamen sola fide humana notum est: eodem modo Prædicatori proponenti articulos Fidei priùs credimus Fide humana, & hac fide supposita, statim præbemus superiorem assensum ex lumine Fidei supernaturalis ob authoritatem infallibilem Dei id testificantis.

101 Quare quamvis evidentia naturalis de veracitate Divina non sit essentialitèr præ requisita, vt propter authoritatem Divinam credamus mysteria revelata (nam illa evidẽtià est paucorum) est tamen sufficiens, præsertim si sit orta ex illustratione gratiæ, qua Deus ex fine inducendi hominem ad Fidem excitat in illo cognitionem evidentem de sui veracitate; nec oppositum evincit argumentum Patris Suarez: non enim dicimus assensum Fidei fundari in illa evidentià; sed illam tanquàm applicationem, & dispositionem præsupponi, vt non

prop-

propter ipſam; ſed propter authoritatem Divinam credamus myſterium. Quare Fides myſterij vnicè fundatur in authoritate Dei revelantis: poſtquàm enim homo perſuaſſus eſt ſive per evidentiam, ſive per fidem humanam moralitèr certam, Deum eſſe ſummè veracem, & revelaſſe myſterium, cùm cognoſcat authoritatem aliquid revelantem dignam eſſe cui credatur ſuper omnia, id eſt aſſenſu certiore, & firmiori quam ſit vllus aſſenſus Fidei humanæ vel ſcientiæ: tùnc ex affectu ſupernaturali adhærendi teſtimonio Dei ſuper omnia, & præſtandi illi obſequium per imperium voluntatis, elicit vnicè ob authoritatem, & revelationem ſibi propoſitas aſſenſum Fidei infallibilem ſine reſpectu, aut attentione ad motiva, quibus inductus eſt ad iudicandum, Deum eſſe ſummè veracem, ſeu quin illa firmitas aſſenſus fundetur in evidentia naturali, vel fide humana, qua inductus eſt intellectus ad iudicandum, Deum eſſe ſummè veracem.

102 Deinde quamvis daremus, evidentiam naturalem de veracitate Divina non eſſe ſufficientem, vt credamus myſteria Fide Divina ob authoritatem Dei revelantis, inde non ſequitur, veracitatem debere credi Deo revelanti ſe eſſe veracem, vt exerceat munus motivi: dicere enim quis poterit cum Cardinali de Lugo, diſp. 1. num. 82. veracitatem Divinam debere quidem aliunde cognoſci, quàm ex ſola revelatione, vt poſsit ad aliorum articulorum aſſenſum mouere; & tamen cum eodem ibi-

ibidem à num.104. vſque ad 109. aſſerere, veracitatem cognoſci poſſe per actum evidentem elicitum ab habitu Fidei: quia cùm Fides nequeat elicere aſſenſum obſcurum circa myſterium, quin ille aſſenſus reſpiciat vt motivum intrinſecum veracitatem Dei, nequit elicere aſſenſum circa myſterium, quin eliciat circa veracitatem: *Perinde enim eſt credere Incarnationem,* inquit, *propter veracitatem Dei, ac dicere: Verbum eſt homo, quia Deus eſt ſummè verax,* qui quidem actus quatenùs tendit ad aſſerendam veracitatem de Deo, aliquomodò eſt evidens: totus tamen eſt ſupernaturalis, totus elicitus ab habitu Fidei, qui non potuit per ſe ordinari ad actum circa myſteria revelata, quin habeat virtutem eliciendi aſſenſum circa rationem formalem aſſentiendi, ſeu circa motivum formale Fidei; & denique totus ille actus elicitur ex imperio voluntatis inclinantis per piam affectionem ad adhærendum toti illi obiecto ſuper *omnia obiecta.* Hactenus ille.

103 Ex qua doctrina reſponderi poteſt ad fundamentum Patris Suarez; fieri quidem non poſſe, vt aſſenſus, præſtitus myſterio ſuper omnia, fundetur in aſſenſu tantùm naturali, licèt evidenti; poſſe tamen fundari in aſſenſu evidenti ſupernaturali elicito à Fide, qui non ſit minùs certus quàm aſſenſus myſterij. Sed quamquàm hæc doctrina probabilis ſit; illà tamen non indigemus ad ſolvendum argumentum. Et in primis falsò videtur

Car-

Cardinalis ſupponere, aſſenſum illum, qui affirmat myſterium ob authoritatem Dei revelantis, hoc ipſo affirmare exiſtentiam veracitatis Divinæ: hoc enim tantùm abeſt à certitudine, vt potiùs videatur falſum: motivum enim intrinſecum actus affirmantis aliquid, non eſt neceſſe vt affirmetur per ipſummet actum, ſi pro priori ſupponitur affirmatum; nec debet per actum Fidei attingi directè veracitas vt obiectum *quod*, ſed ſufficit vt attingatur indirectè vt obiectum *quo*.

104 Sic licèt concluſio intrinſecè moveatur ab obiecto præmiſſarum, non eſt neceſſe, vt illud iterùm affirmet: nam ſecundùm regulam Logicæ: *Licèt ex vero nunquam poſsit ſequi falſum; aliquando tamen ex falſo ſequitur verum*: ergó poteſt concluſio eſſe vera, quamvis aliqua ex præmiſſis ſit falſa; hoc autem ſalvari non poteſt, ſi concluſio iterùm affirmet obiectum præmiſſarum: nam concluſio affirmans obiectum falſum, falſa eſt: ergó licet concluſio attingat intrinſecè obiectum præmiſſarum, non propterea iteratò affirmat illud obiectum, ſed eſſentialitèr innititur illi vt affirmato per præmiſſas, eaſque eſſentialitér ſupponit hoc titulo, vt fert communis, & vera ſententia. Quod ampliùs probo: nam Deus à ſua bonitate movetur intrinſecè ad intendendum finem creatum per ſuum decretum liberum; & tamen illa intentio non intendit bonitatem Divinam: non enim Deus intendit per decretum liberum id, quod

quod necessariò ante omne decretum possidet.

105 Id confirmo egregia doctrina Eximij Doctoris, tom.1.in 3.part.disp.54.sect.5. vbi probat, dari posse internum actum adorandi imaginem propter exemplar, quin adoretur illo actu exemplar: idque probat ex generali modo ope-
„ randi nostri intellectus,& voluntatis: *Nam po-*
„ *test*, inquit, *quælibet ex his facultatibus tendere in*
„ *aliquod materiale obiectum, propter aliud vt quo,*
„ seu vt formale,etiam si actu non tendat in illam
„ rem quæ est formale obiectum tanquam in rem,
„ seu materiam, circa quam propriè versetur,quæ
„ solet dici obiectum *quod*: ergó etiam intentio
„ adorandi potest versari circa imaginem vt ob-
„ iectum *quod*, seu rem adoratam propter exem-
„ plar vt rationem adorandi,quamvis directé non
„ intendat adorare ipsum exemplar. Antecedens
„ probatur primo exemplis, tùm intellectus:nam
„ infidelis assentitur veritatibus Fidei nixus Di-
„ vino testimonio, & veritati infallibili eius vt
„ rationi formali, quamvis eo actu, quo credit
„ rem revelatam, non credat vel Deum esse pri-
„ mam veritatem, vel Deum hoc revelasse: idem
„ dicunt Dialectici de actu scientiæ, qui nititur
„ præmissis vt rationi assentiendi, quamvis non
„ feratur directé in ipsas tanquàm in obiectum
„ scitum, seu iudicatum per illum actum : tùm
„ etiam in actibus voluntatis, vt in amore, quo
„ amatur vna res propter aliam, vt propter ra-
„ tio

„ tionem amandi: qualis est aliquis amor, quo „ amatur proximus propter Deum: item in ele- „ ctione medij pura propter finem, quæ non ver- „ satur circa finem ipsum volendo, sed tantùm „ in obliquo ipsum respicit tanquàm rationem „ *volendi media*. Hæc ille.

106 Vnde obitér infero Cardinalem de Lugo, disp. 1. num. 104. & Ripaldam, disp. 2. num. 33. & 35. ex eo quód actus Fidei attingat intrinsecè veracitatem Divinam, vt rationem formalem assentiendi, frustrà deducere, quód illam affirmet: ex eo enim id non sequitur; sed solùm sequitur, quod vel illam affirmet, vel quod titulo affirmandi mysterium de se occultum, & impotens exercere munus motivi, supponat essentialiter alium actum proponentem illam authoritatem, à qua moveatur. Itaque quando authoritas supponitur affirmata ante assensum mysterij, propterea est motivum intrinsecum, & non merè extrinsecum illius: quia actus ille titulo affirmandi obiectum obscurum, & omnino latens, essentialitèr supponit iudicium, vel saltem apprehensionem suasivam testimonij Divini: & implicat vt existat ille assensus mysterij, non prælucente repræsentatione talis motivi; quando autem aliquid mouet tantùm extrinsecè ad actum, vel potest iste absolutè existere, non prælucente illo motivo, sicut potest existere actus misericordiæ, non repræsentata pro priori bonitate Divina amata per actum charitatis;

tis; & actus charitatis, non repræsentata existentia præcepti vrgentis ad amandum: & ideo bonitas Divina solùm extrinsecè movet ad actum misericordiæ, & præceptum ad actum charitatis: vel licét non posit existere actus, quin præcedat illud motivum, id non provenit ex tendentia ipsius in suum obiectum proprium, & peculiare; sed ex perfectione suppositi, in quo existit: sic actus virtutum Moralium, si dentur in Deo, esentialitèr supponunt motivum charitatis, quia esentialitèr postulant imperari à charitate, non ratione sui obiecti, sed ratione subiecti, nempe Dei exigentis omnia ad semetipsum referre.

107 Dicimus ergo, per asensum Fidei, quo credimus existentiam Incarnationis, non debere credi, vt *quod* veracitatem Divinam, seu non debere affirmari; sed pose supponi aliunde affirmatam, & nihilominùs ab illa intrinsecè moveri asensum Incarnationis: asensus autem veracitatis, qui esentialitèr supponitur antè asensum mysterij, non debet ese actus elicitus à Fide, vtpotè cui esentiale est credere Deo dicenti, & moveri ab eius testimonio; sed debet ese elicitus ab alio lumine. Vnde sicut asensus conclusionis scientificæ, & asensus principiorum pertinent ad diversos habitus, ita asensus mysteriorum ob veracitatem Divinam, & asensus veracitatis pertinent ad diversa lumina. Quod si necese foret vt is qui asentitur obiecto materiali propter formale,

eo-

eodem actu affirmaret vtrumque, tunc aſsenſus myſterij ob veracitatem Divinam affirmaret quidem veracitatem Divinam, & eſset elicitus à lumine Fidei; non tamen foret obſcurus quatenùs terminatur ad veracitatem; ſed quatenùs terminatur ad myſterium, & quatenùs terminatur ad veracitatem, ſupponeret eſsentialitèr illam aliunde cognitam independentèr à teſtimonio Dei dicentis: ac proinde ille aſsenſus quatenùs affirmat veracitatem ob teſtimonium Dei, ſupponeret illam aliundè cognitam.

108 Nec obſtat firmitati, & certitudini Fidei ſuperanti certitudinem ſcientiæ, quód motivum Fidei ſupponatur aliundè cognitum per ſcientiam: quia certitudo Fidei non fundatur in certitudine ſcientiæ præcedentis de veracitate Dei; ſed in ipſa veracitate repræſentata per talem ſcientiam: propter quam veracitatem intellectus confortatus lumine Fidei, accedente imperio voluntatis, certiſſimè credit myſteria revelata. Pro quo nota cum P. Conink, diſp. 9. num. 56. antè omnem aſsenſum Fidei neceſsariò præcedere duplex judicium, primum, quo credens iudicat, Deum eſse ſummè veracem, ita vt nequeat vlla ratione mentiri, quod lumine naturæ notum eſt: & hoc iudicium eſt etiã neceſsarium vt credam Fide Divina, Deum eſse primam veritatem: nam niſi priùs lumine naturæ ſcirẽ, Deum eſse ſummè veracem, id de ſe teſtanti tanta firmitate non crederem: ſecundum, quo iudicet,

cet, res ſibi propoſitas eſſe verè firmiſsima Fide credibiles, ideſt tales, quas meritò quis credat, eſſe à Deo revelatas, & propter ipſius authoritatem firmiſsimè credendas: quod iudicium, etiam ſi ſæpè ſupponat aliquam Fidem humanam, qua credimus varijs hiſtorijs progreſſum noſtræ Fidei narrantibus, aut communi hominum ſenſui, aut prudentium, aut ſanctorum virorum teſtimonio de initio, & progreſſu Fidei nobis multa narrantium, aut teſtificantium, hæc, aut illa in ſcripturis, & authenticis hiſtorijs contineri, & à tota Eccleſia ab initio fuiſſe credita. Etſi, inquam, illud iudicium eiuſmodi Fidem frequentèr ſupponat; non eſt tamen actus Fidei, ſed euidens & certa moralitèr cognitio concepta ex euidentia notarum Fidei, quæ morali euidentia nobis demonſtrant, res Fidei eſſe tales, quas meritó iudicemus à Deo eſſe revelatas: ſimile quid invenitur etiam in fide humana: nam vt Petro aliquid affirmanti credam, primó neceſſarium eſt vt ſciam, illum mihi loqui, ſecundó, vt iudicem, illum eſſe virum bonæ fidei, cui meritó credi poſsit.

109 Poſita hac rei credendæ propoſitione, ita vt intellectus clarè videat, hanc rem eſſe talem, quam meritó ſibi perſuadeat à Deo revelatam; voluntas ſtatim ex pio erga primam veritatem affectu mota, ipſius reverentia magno conatu impellit intellectum vt vehementer apprehendat illam

lam maieſtatem, & authoritatem, eamque hic, & nunc exigere vt propter ipſam firmiſsimè credat id, quód tanquàm ab ea revelatum tàm evidentèr proponitur: atque ita partim illa apprehenſione, partim imperio, & impulſu voluntatis ſine vllo diſcurſu mouetur Diuina authoritate, & teſtimonio vt propter illa immediatè myſterium revelatum credat firmiùs, quàm vlli rei naturalitér cognitæ poſsit aſſentiri. Ita, paucis mutatis, rem explicat P. Coninck ea diſp. 9. num. 73. vtrùm autem aſſentiatur etiam exiſtentiæ revelationis ob authoritatem Dei dicentis; an ob motiua illa, quæ reddunt euidentèr credibile, Deum revelaſſe myſteria noſtræ Fidei? dicemus diſp. ſequenti.

§. IIII.

Illud axioma, propter quod vnumquodque tale, & illud magis, non habet locum in Fide, ſed in ſcientijs.

110 ILlud autem axioma, *Propter quod vnũquodque tale, &c.* ſolùm habet locum in ſcientijs, & in voluntate; non autem in Fide, quæ longè aliter procedit ac ſcientia: nam Fides aſſumit tanquàm principium, à quo moueatur Diuinum teſtimonium, quin aſſumat vt principium motivum illud, quo inducti ſumus ad credendum, Deum revelaſſe myſterium; at ſcientia nihil aſſumit

mit vt principium, nisi vel sit per se notum ex terminis, id est notum sine probatione, vel legitimè deductum ex per se notis, quatenùs his deductum, ita nimirùm vt non moueatur ad conclusionem scientificam, nisi quatenùs probatum ex per se notis: est enim regula, & lex inviolata scientiarum, vt incipiant ex per se notis, & acceptis; deinde autem procedant ex alijs deducendo, & probando, neque in progressu liceat quidquam assumere nisi vt probatum, & probatione ipsa mouente, & ideó nihil est virtutis in medio, quod non fuerit in principio, & inde sit derivatum: vndè cessante primó, cessat totum, ruitque totus progressus: & quia virtus quò remotior, eò influit remissiùs, conclusiones quó à principijs remotiores, eò sunt minùs certæ, vt multi philosophantur: vel saltem, vt omnes fatentur, nequit plus certitudinis esse in progressu, vel conclusione, quàm sit, vel fuerit in principijs, seu præmissis: atque adeò si aliquid claudicat in medio, claudicat in fine, & propterea conclusio sequitur debiliorem partem. Fides autem longè aliter procedit, vt sectione sequenti explicabimus cùm P. Valentia: quia principia sua assumit, non probat, neque habet præmissas, ex quibus incedat, sed præambula, quæ præsupponat, in quibus Fides se non ingerit; sed illis constitutis, incipit eliciendo assensum certiorem, & firmiorem quàm sit ille, qui versatur circa præambula: siquidem hæc cognita cognitione infe-

riore detegunt authoritatem Diuinam, quæ meretur assensum firmiorem quàm meruerint ipsa præambula. Aliter ergó procedit scientia quàm Fides: sicut enim scientia non probans non est scientia; ita fides probans non est fides: nam Fides assentitur mysterio, non quia rationibus probetur, esse verum; sed quia Deus dicit, esse verum, propter cuius authoritatem assentitur firmiùs, quàm assentiatur scientia propter suas probationes.

111 Cùm ergo cognitio veracitatis Diuinæ sit præambulum ad assensum Fidei, hic non supponit illam cognitionem tanquàm fundamentum, cui innitatur, vel tanquam regula, cui commensuretur; sed tanquàm conditionem præviam repræsentantem motivum, cui Fides inniti debet: habitus enim Fidei simùl cùm habitu piæ affectionis (quæ est specialis virtus moralis distincta ab alijs, vt probat P. Suarez disp. 7. sect. 2.) inclinat intellectum ad assentiendum mysterijs, quæ proponuntur vt euidentèr credibilia tanquàm dicta à Deo per assensum firmum super omnem assensum: videns enim homo euidens esse, quód possit, ac debeat aliquod mysterium credi tanquam dictum à Deo, per habitum piæ affectionis, vel per inspirationem supernaturalem supplentem eius vices, elicit imperium, quo determinat intellectum, vt propter authoritatem Diuinam sibi aliunde sufficientèr cognitam, asentiatur Deo testifican-

canti mysterium. Vndè certitudo actus Fidei cōmensuratur cum habitu Fidei, & cùm habitu piæ affectionis, & cum authoritate Diuina vt revelante; non autem cùm rationibus naturalibus, quibus inducti sumus ad iudicandum, Deũ esse summè veracem, & revelasse illud mysterium; è contra verò certitudo conclusionis scientificæ debet commensurari cùm motivis, quibus intellectus inductus est ad assentiendum præmissis: quia scientia procedit inferendo vnum ex alio, & tota eius certitudo coæquatur evidentiæ obiectorum, & evidentiæ illationis vnius ex alio: quia scientia facit scire, & intelligere, idest quasi intùs legere, vt explicat D. Thomas, & ideò est oculata, & comparatur visui, quia, sicut visus, fertur in obiecta sua quatenùs apparent, & patent per motiva, & principia evidentia; at Fides non est discursiua, sed cœca, quia veritatem non eruit ex natura ipsius veritatis credendæ, eiusque causis, & effectis, sed ex testimonio, & authoritate Dei, & ideò non visui, sed auditui comparatur à Paulo: quia non videmus nisi clara; audimus autem non solùm obscura, sed obscurissima, & prorsùs inintelligibilia, & ideó Fides dicitur *argumentum non apparentium*. Quam doctrinam accipio ex D. Thoma 2. 2. quæst. 5. art. 2. vbi ait: *Dicendum quòd intellectus credentis assentit rei creditæ, non quia ipsam videt vel secundùm se, vel per resolutionem ad prima principia per se visa; sed quia convincitur per authoritatem Di-*

uinam assentire his quæ non videt; & propter imperium voluntatis mouentis intellectum, & obedientis Deo.

112 Ex dictis patet ad fundamentum Patris Suarez, ad cuius explicationem dico, dùm quis credit mysterium quia Deus revelauit per hunc actum non credere formaliter, Deum esse veracem; sed essentialiter supponit illam veritatem aliunde cognitam: & quamvis per illum actum affirmaret, Deum esse veracem; non tamen sumendo pro motiuo testimonium Dei; sed rationem naturalem detegentem Dei veracitatem: vndè ille actus non esset Fidei obscuræ quatenùs affirmat veracitatem; sed quatenùs propter illam affirmat mysterium.

§. V.

Proponuntur aliæ instantiæ contrà nostram sententiam.

113 RAtionem supra propositam §. 1. huius capitis variè confirmat P. Suarez, primó: quia *duobus*, inquit, *modis* intelligi potest, hominem qui credit revelata à Deo, credere etiam, Deum esse veracem, primó eodem assensu, quo credit rem revelatam, secundò diversis assensibus: in vtroque autem modo necessarium est vt Fides de ipsa veritate Dei sit supernaturalis, & infusa, in primó quidem; nam qui credit aliquid quod dicit Deus, quia ipse dicit, necessarió credit,

dit, Deum in illo actu eſſe veracem: in hoc ergò modo credendi, qui fortaſſe eſt per ſe neceſſarius ad Fidem, ratio formalis obiecti Fidei, non per evidentiam, ſed per Fidem cognoſcitur, quia cognoſcitur eodem actu, quo res ipſa credita; in ſecundo etiam modò neceſſarium eſt vt Fides de veracitate Dei ſit infuſa: nam ſi per diſtinctos actus aliquis credat, Deum eſſe veracem, & eſſe vnum & Trinum, tùnc vel vnus actus fundatur in alio vel tantùm concomitanter ſe habent: hoc ſecundum quamvis admittatur poſsibile, nihil refert ad præſentem cauſam, quia tùnc actus evidens non fundat Fidem, ac proinde Deus non eſt obiectum formale Fidei præcisè quatenùs cognitus per actum illum evidentem; ſi autem vnus actus fundatur in alio, impoſsibile eſt, actum evidentem fundare aſſenſum Fidei: quia actus minùs perfectus, & minùs certus non poteſt per ſe ſufficere ad actum excellentiorem, & certiorem.

114 Confirmat primò: quia tùnc illi duo actus conficiunt quendam diſcurſum, quatenùs vnus cauſatur ex alio, & eſt ratio alterius; atqui in diſcurſu impoſsibile eſt aſſenſum rei cognitæ eſſe certiorem quàm ſit aſſenſus principij, ſeu rationis aſſentiendi: ergò etiam inter illos actus impoſsibile eſt quòd aſſenſus certus tantùm per lumen naturale ſit principium ſufficiens aſſenſus Fidei. Quapropter vel talis modus diſcurſus in Fide

locum non habet, vt multi volunt, vel certè si tali discursus admittitur, necessarium est quod obiectum formale præcedat vt cognitum Fide infusâ, & non tantùm naturalitèr.

115 Confirmat secundó: nam hæc veritas: *Deus non potest dicere falsum*, non est tàm evidens naturalitèr, quin ab aliquibus negari potuerit, etiã doctis, & Catholicis: siquidem Gabriel, Adamus, Olcot, & Joannes de Aliaco Episcopus, & Cardinalis docuerunt, Deum de potentia absoluta posse falsum dicere, vt refert ipse Suarez ea disp. 3. sect. 5. num. 3. ergó impossibile est vt illa veritas tantùm naturalitèr cognita sit sufficiens ad assentiendum ratione illius alteri propositioni certitudine Fidei infusæ: quia sicut motivum Fidei non inducit ad assensum certum, & infallibilem, nisi vt cognitum tanquam certum, & infallibile, ita non movet ad modum, & gradum certitudinis, nisi iuxta gradum, & modum, quo ipsummet cognoscitur vt verum, & infallibile.

116 Quia veró huic rationi posset aliquis respondere cognitionem illius principij, quatenùs est actus hominis, non esse causam per se assensus Fidei, neque rationem assentiendi, sed meram applicationem obiecti formalis, & ideò ratione obiecti applicati posse sufficere ad certiorem assensum, quàm sit cognitio eiusdem principij: Contrà insurgit Eximius Doctor: quia hoc non enervat vim rationis, quia si actus naturalis hoc tantùm mo-

modo concurrat, necessaria erit alia cognitio perfectior ipsius obiecti formalis, vt possit intellectum movere ad assensum Fidei, quia non movet nisi vt cognitum, & hoc est per se necessarium vt possit inducere intellectum ad assensum, & ideó oportet vt in eodem ordinè, & cum eàdem certitudine cognoscatur per alium actum distinctum ab actu naturali, sive ille sit etiam distinctus áb actu, quo creditur res alia revelata, sive idem cum illo.

117 Confirmat tertiò, & vltimo ex generali Doctrina D. Thomæ, 1. 2. quæst. 63. art. 3. in Corpor. & ad tertium, quod ratio naturalis non potest esse sufficiens regula virtutum per se infusarum, vt explicat latè idem Eximius Doctor, lib. 2. de grat. cap. 16. est ergò magis necessarium in virtutibus Theologicis, quia sunt perfectiores in eodem superiori ordine: mensura autem, seu regula debet esse homogenea cum regulato; vel certè non potest esse inferioris ordinis: ergô actus Fidei infusæ non potest regulari per actum rationis naturalis, neque per Deum ipsum vt cognitum ratione naturali, quia vt sic etiam continetur in inferiori ordine. Hæc est sententia Eximij Doctoris, pro qua citat D. Thomam, Scotum, Capreolum, atque Marsilium.

()§()

§. VI.

§. VI.

Solvuntur illæ instantiæ, & exponitur natura assensus Fidei; & probatur, Fidem non esse discursivam, neque esse actum Fidei hanc conclusionem Trinitas est vera, *prout deductam ex his præmissis*: Quidquid Deus revelat, est verum; sed Deus revelat Trinitatem.

118 AD primam confirmationem fundamenti Patris Suarez, respondeo, assensum veracitatis præsuppositum ad actum Fidei, quo credo mysterium propter veracitatem, non facere discursum cum actu Fidei, quia non præsupponitur ad illum tanquàm præmissa ad conclusionem; sed tanquàm applicatio motivi, ob quod ex imperio voluntatis tribuo assensum firmiorem, & certiorem, quàm sit assensus veracitatis: sicut quando credo veritatem aliquam, quia definita est in aliquo Concilio, assensus iste Fidei summè certus supponit actum Fidei humanæ minùs certum, quo credo, Concilium definijsse illam veritatem. Quare, vt docet P. Valentia, disput. 1. quæst. 1. punct. 2. si qui assensus priores necessàrij sunt antequàm eliciatur assensus Fidei infusæ, hi tantùm sunt conditiones requisitæ ad assentiendum rebus Fidei ob naturam intellectus nostri, qui obscura, & difficilia persuadere sibi non potest abs-

absque motivis distinctis: vndè non antecedunt assensum Fidei Divinæ tanquam præmissa in vero discursu, sed solùm tanquam conditio quædam requisita, sine qua non eliceretur ille actus: Fides enim nullo modo mediante discursu elicit suos assensus; sed sicut visus immediaté fertur in obiecta sua sub ratione lucidi, ita etiam Fidei habitus in sua sub ratione Divinæ revelationis. Additque, id pro certo supponere omnes Theologos; citat veró Scotum, Capreolum, Caietanum, & Andream de Vega. Idemque docent Eximius Doctor, disp.6.sect.4. Turrianus, disp.6. dub.1. Conink, disp.9. à num.9. Granadus, tract.9.disput.1. num.7.

119 Sed tamen assensum Fidei posse per discursum generari, affirmat Cardinalis de Lugo, disp.7.num.2. citans pro hac sententia Okamum, Gabrielem, Almainum, atque Marsilium, & è nostris Patrem Vazquez, Becanum, Hurtadum, & Ripaldam, qui asserunt, conclusionem elicitam ex his præmissis, & contentam in hoc discursu: *Quidquid Deus revelat, est verum; sed Deus revelat Trinitatem: ergò Trinitas est vera*, esse actum elicitum ab habitu Fidei: Nos veró cum Authoribus primæ sententiæ dicimus, licét omnes veritates Fidei possint per discursum agnosci; non tamen esse actus Fidei sub hac ratione; sed in quantum sine discursu ob Dei authoritatem creduntur. Rationem assignat P.Conink: quia vt quis assentiatur alicui pro-

propositioni per discursum, non sufficit quòd ei assentiatur propter aliam rem distincto actu cognitam; sed debet illi assentiri propter cognitionem illius rei ita vt cognitio sit causa obiectiva assensus consequentis; hoc autem in Fide non fit: neque enim credo, Deum esse Trinum, quia credo, Deum id revelasse; sed simplicitèr quia ipse hoc revelavit. Et hoc ipsum docet Granadus, vbi suprà, & tract. 1. disp. 5. num. 32. vbi ait, conclusionem resolvi, non solùm in præmissas obiectivas, sed etiam in formales.

120 Quod autem res ita se habeat, probat P. Conink: quia alià non possemus credere, Deum esse, nisi antè crederemus, eum hoc revelasse, & cōsequentèr, nisi priùs crederemus Deum esse: nam hæc propositio, *Deus hoc revelavit*, includit hanc, *Deus est*, quia est idem cum hac, *Deus est hoc velans*: atque ita priùs crederemus, Deum esse, quàm crederemus, eum esse, quod repugnat. Vt ergò huiusmodi absurda vitemus, dicendum est, nos non credere, Deum esse, aliaque revelata, quia credimus, ea esse revelata, sed immediatè, quia revelata sunt; verùm hæc probatio non concludit: nam quamvis quis per Fidem crederet, Deum existere, quia credidit, Deum id revelasse, non proptereà crederet existentiam Dei, quia pro priori credit existentiam Dei: nam hæc propositio; *Deus est revelans sui existentiam*, est de materia contingenti, & hæc, *Deus est*, est de materia necessaria, ac proinde

de ſunt diuerſæ, nec ſecunda includitur in prima: quamvis autem hæc : *Deus eſt revelans* ſupponat cognitam exiſtentiam Dei aliunde; non tamen ſupponit creditam per Fidem, ac proinde non crederet quis exiſtentiam Dei, quia illam priùs credidit, ſed crederet per Fidem, quia priùs cognouit per rationem.

121 Meliùs poteſt id ipſum ſuaderi: quia vt concluſio ſit ſcientifica, non ſufficit, obiectum præmiſſarum eſſe in ſe evidẽs; ſed requiritur quòd evidentèr cognoſcatur per præmiſſas: nam obiectum evidens poteſt cognoſci per cognitionem duntaxat probabilem; ſi autem præmiſſæ obiectivæ evidentes cognoſcantur per præmiſſas duntaxat probabiles, concluſio evadit ſolùm probabilis: ergó vt concluſio ſit evidens, debent præmiſſæ formales eſſe evidentes: ergó evidentia præmiſſarum formalium influit in evidentiam concluſionis: ergó præmiſſæ formales movent obiective, & vt *quod* ad concluſionem, ac proinde iſta vel formalitèr, vel virtualitèr reflectit ſupra præmiſſas. Non ita res ſe habet in Fide myſteriorum, quæ æquè certa eſt ſive veracitas ſupponatur cognita per cognitionem metaphiſicè evidentem, ſive per iudicium ſolùm moralitèr certum, quo quis ſibi perſuadeat, Deum eſse ſummè veracem, & revelaſse illud myſterium.

122 Alia etiam ratione probatur, Fidem non eſse diſcurſivam: quia in diſcurſu formali nequit con-

conclusio certior esse quàm præmissæ; sed potiùs est minus certa, & sequitur debiliorem partem: vnde quamvis altera ex præmissis sit evidens; si altera sit solùm probabilis, conclusio evadit solùm probabilis; atqui actus Fidei est certior quàm vllus actus scientiæ: ergò conclusio in discursu formali nequit esse actus elicitus à lumine Fidei. Minorem contra Durandum docent communitèr Theologi ex Patribus, & Scripturis apud P. Suarez disp. 6. sect. 5. numer. 10. & apud P. Valentiam disp. 1. quæst. 4. punct. 8. vbi etiam temerariam appellat sententiam Durandi. Rationem à priori cur Fides certior sit, quâm scientia, supra redidimus ex P. Suarez cap. 3. § 2. nam conclusio scientifica certior esse non potest, quàm sint præmissæ; sed semper est minùs certa; at actus Fidei assentiens mysterio propter authoritatem Dei revelantis certior est, quàm actus scientiæ præcedens tanquàm præambulum, quo nimirùm quis evidenter cognoscit, Deum esse summè veracem, & per argumenta credibilitatis convincitur, revelasse mysteria Religionis Christianæ, vt supra ostensum est.

123 Si autem quæras rationem, cur in discursu formali conclusio sit minùs certa, quàm præmissæ? illa est: quia vt conclusio sit certa, debet vtraque præmissa esse certa, & insupèr debet esse evidens illatio conclusionis ex præmissis, atque adeò debet cognosci evidentèr; quantumcùmque enim

enim præmissæ sint certæ; si tamẽ consequentia sit dubia, aut duntaxat probabilis, assensus conclusionis erit dubius, aut solùm probabilis: ergò conclusio minùs infallibilis est quàm præmissæ: quia vt infallibilis sit, requirit vt neque maior, neque minor syllogismi, neque illatio fallax sit, & illusoria; at quælibet ex præmissis, vt sit vera, & infallibilis solùm requirit, quòd eius motivum non sit fallax, ac proinde vnicuique sufficit sua evidentia, vt sit certa, & infallibilis; faciliùs autem est magisque contingens, vt ex tribus, vel duabus evidentijs aliqua illussoria sit vagè, & confusè loquendo, quàm vna ex illis determinatè; difficiliusquè est, nullam ex illis fallere, quàm non fallere aliquam: ergo præmissæ longiùs absunt à fallacia quàm conclusio: siquidem paucioribus indigent ad sui veritatem, & certitudinem quàm conclusio, atque adeó sunt magis certæ, quàm illæ: ergó cùm actus Fidei sit magis certus, quàm vllus actus evidens, implicat vt sit actus Fidei conclusio deducta ex duplici præmissa altera evidenti, & altera de Fide.

124 Ex dictis patet quid sit dicendum ad secundam confirmationem argumenti Patris Suarez propositam ad finem: Dùm enim dicitur authoritatem Dei vt revelantis non movere, nisi vt cognitam, ly *vt* non reduplicat rationem formalem movendi, sed conditionem, sine qua authoritas Divina non moveret: vnde certitudo actus Fi-

dei

dei non commensuratur cum certitudine illius cognitionis præviæ, sed cum authoritate Divina per illam proposita. Ad tertiam & vltimam confirmationem desumptam ex eo quód ratio naturalis nequit esse sufficiens regula virtutum per se infussarum, respondeo, inde non probari, quòd veracitas, & revelatio Divina debeant præsupponi cognitæ per actum Fidei Divinæ; sed satis est quod supponantur cognitæ per actum supernaturalem evidentem, vel moralitèr certum elicitum viribus gratiæ: quandó enim Deus homini conferret actum Fidei supernaturalis, hoc ipso vult conferre illi auxilium gratiæ, quo cognoscat authoritatem, & revelationem Dei modo proportionato ad eliciendum actum Fidei supernaturalem: quamvis enim per actum naturalem posset cognoscere authoritatem, & revelationem, tamen quando eliciendus est actus Fidei supernaturalis, illas cognoscit per actum supernaturalem. Prætereà quamvis actus, quo pro priori ad actum Fidei quis cognoscit Deum esse summé veracem, foret meré naturalis, posset pro posteriori elici actus Fidei supernaturalis circa mysterium: quia illa cognitio esset dispositio merè physica, & remota ad actum Fidei sepernaturalis; non autem dispositio moralis movens Deum ad dandum actum Fidei supernaturalis, illumve merens de congruo; & aliunde per actum meré naturalem potest repræsentari motivum Fidei Divinæ.

Nec

125 Nec favet ſententiæ Patris Suarez D. Thomas eo loco, quem pro ſe citat, nempè 2. 2. quæſt. 1. art. 5. ad 1. & 3. ſolùm enim ibi docet, non poſse credi per Fidem id, quod cognoſcitur per ſcientiam, dùm ſic cognoſcitur: vnde potiùs infertur, eum, qui habet evidentem demonſtrationem de veracitate Divina, non poſse aſsentiri myſterio propter veracitatẽ vt cognitam per fidem; ſed vt cognitam per ſcientiam. Nec item favet ipſi quod S. Doctor docet quæſt. 2. art. 4. ibi enim ſolùm probat, vt citiùs, & firmiùs homines Dei notitiam aſsequerentur, neceſsarium fuiſse illis non ſolùm ſuſcipere per Fidem quæ ſupra naturalem rationem ſunt; ſed ea, quæ naturali lumine inveſtigari poſsunt: hoc autem non probat, non poſse veracitatem vt cognitam lumine naturæ movere ad Fidem myſteriorum.

CAPUT QUINTUM.

Obijciuntur nobis varia fundamenta, quibus probari ſolet, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur exiſtentia revelationis propter ſe ipſam.

§. I.

126 PAter Suarez conſequentèr ad ea, quæ diſp. 3. ſect. 6. dixerat de veracitate, ſect. 12. aſserit, non poſse aliquem credere Fi-

de Divina mysterium ob testimonium Dei dicentis, quin Fide Divina credat existentiam eiusdem testimonij. Eandem sententiam tuentur P. Vazquez 1.2.disp.201.cap. 2. quatenùs ait, primum, & per se credendum in assensu cuiuscumque mysterij esse, illud dixisse Deum. P.Coninck disp.9. num.11.citans D.Thomam, Caietanum, Valentiam, & Turrianum, Granadus tract.1. disp.5. numer.21. Esparza quæst.16. & denique P.Elizalde in manuscriptis de Fide, citans pro eadem P.Tannerum, licet posteà in tractatu de forma veræ Religionis inveniendæ eam doctrinam retractaverit. Fundamentum huius sententiæ propositum à P.Suarez est. *Quia necesse est*, inquit, *vt qui credit* res revelatas à Deo, credat etiam ipsam revelationem: idemque manifestè constat ex fide humana: quomodò enim intelligi potest quod quis credat sententiam aliquam ob Augustini authoritatem, nisi credat Augustinum illam docuisse? ergò necesse est vt vtrumque credat saltem æquali certitudine: quia nullus potest prudentèr firmiùs credere rem dictam quia dicta est, quin credat esse dictam, vt experimento constat, & ratione: quia est hoc fundamentū illius, & non potest firmius esse ædificium quàm fundamentum. Idque patet à contrario: nam si quis dubitaret, aut formidaret, an mysteria nostræ Fidei essent dicta à Deo, consequentèr necessariò vacillaret in Fide ipsorum mysteriorum: ergó necesse est vt vtrumque

que eadem Fide teneat,ſcilicèt & rem dictam, & Deum illam dixiſse: ſupponimus enim non dari euidentiam,præſertim ſupernaturalem, huius revelationis,qua ſecluſa,nequit eſse æquè certa,niſi per eandem Fidem Divinam teneatur. In confirmationem huius ſententiæ adducit omnia argumenta,quibus cap.præced. §. 5. contendebat, veracitatem debere cognoſci per Fidem:idque demùm explicat:nam qui per Fidem credit aliquam veritatem,credit illam quia dicta eſt à Deo: ergò neceſsario, & intrinſecé per illum actum credit illam dictam eſse à Deo. Probatur conſequentia: quia hæc cauſalis: *Hoc creditur, quia dictum eſt à Deo* includit veritatem huius propoſitionis: *Hoc dictum eſt à Deo*, quæ eſt fundamentum credendi alia:ergó non poteſt aſsenſus terminari ad veritatem rei creditæ,quin ſimul terminetur ad hanc veritatem,quod illud ſit dictum à Deo. Idque declarat Capreolus exemplo viſus, cuius actus non poteſt terminari ad colorem,quin ſimùl per illum videatur lumen: quia ita eſt ratio videndi colorem,vt ſit etiam viſibile,& neceſsarió ſimùl videndum:ita etiam dictio comparatur ad rem dictam, quia eſt ratio credendi, & talis vt ſit etiam medium,& motivum credendi.

127 Fundamentum veró eiuſdem ſententiæ provt propoſitum à P.Coninck vbi ſuprà eſt huiuſmodi:nam Fide Theologica credimus non ſolùm articulos Fidei eſse veros,ſed etiam eos eſse

á Deo revelatos: eſset enim verè hæreticus qui hoc negaret; atqui Fides Theologica neceſsarió habet pro obiecto formali teſtimonium Dei, ſicut fides humana teſtimonium hominis: ergò aſſenſus ille, quo credimus, eos articulos eſse à Deo revelatos habet pro obiecto formali Dei teſtimonium. Quod confirmat: quia quandó Deus nobis aliquid revelat, ſimùl etiam ſimpliciter teſtatur, ſe ea revelare: ergò ſicut propter eius teſtimonium credimus, ea eſſe vera, ita ob idem teſtimonium ſimùl credimus, ea eſſe à Deo revelata. Antecedens ſuadetur ex fide humana: nam cûm Petrus mihi dicit, *Joannes eſt mortuus*, non ſolùm ſignificat, Joannem eſſe mortuum; ſed etiam ſe iudicare hoc ita eſſe, ſeque velle hoc mihi indicare, atque adeò, ſe id defacto facere: vnde facerem eundem mendacem, non ſolùm ſi negarem, Joannem eſſe mortuum, ſed etiam ſi dicerem, eum hoc non ſcire, aut contrarium in animo iudicare: ergò idem ſignificat Deus cùm dicit: *Verbum caro factum eſt, &c.* Quare vt docet P. Granadus tract. 1. diſp. 5. num. 21. cùm veracitas, & revelatio pertineant ad obiectum formale Fidei, quandó quis credit myſterium ob authoritatem Dei revelantis, & credit Deum eſſe veracem, & credit myſterium fuiſſe ab eo revelatum. Quo etiam pacto id ipſum explicat P. Valentia diſp. 1. q. 1. punct. 1. in octaua difficultate in ſecunda reſponſione.

128 Eiuſdem ſententiæ fundamentum propo-

ponit Puente Hurtado diſp.7.§.28.vbi contendit, authoritatem humanam Eccleſiæ proponentis exiſtentiam revelationis,non eſſe motivum aſſenſus, quo credo exiſtentiam revelationis: quia alioqui non eſſem certus de exiſtentia myſterij revelati. Quod explicat exemplo:nam ſi mihi proponatur à Prætore promiſsio iurata Regis de me donando munere,non ſum certus de munere;quamvis certiſsimus ſim de Regia fidelitate,quia non ſum certus de veracitate Prætoris proponentis.Rationem à priori reddit:quia de articulo revelato, & obiecto materiali non habeo maiorem certitudinem quàm de revelatione,& obiecto formali: ergò ſi reſpectu aſſenſus, quo credo exiſtentiam revelationis, authoritas humana Eccleſiæ eſt obiectum formale,de revelatione non habeo maiorem certitudinem, quàm de authoritate humana, & de myſterio, quàm de eadem revelatione, & authoritate:ergò in credendis myſterijs deficit fortitudo ſolatij,quamvis immediatè quis credat myſterium propter teſtimonium Dei: quemadmodùm concluſio eſt minùs certa, quàm Fides,quia deducitur ex principio naturali minùs certo. Hoc autem eſt contra Paulum ad Hebræos 6.v.18. qui, vt nos redderet certos hæreditatis futuræ, duplicem rationem adducit,& vtramque infallibilem, nempé promiſsionem,& iuramentum,*vt per duas res immobiles,quibus impoſsibile eſt mentiri Deum,firmiſsimum ſolatium habeamus.*

129 Si autem ab his Authoribus quæras, quodnam ſit motivum, quo per Fidem creditur existentia revelationis, iam feré omnes docent, ad aſſenſum existentiæ revelationis movere immediatè ipſam revelationem, vt teſtatur Ripalda diſp. 3. num. 41. citans pro hac ſententia Suarium, Turrianum, Hurtadum, Valentiam, & Lorcam.

§. II.

Impugnantur illa fundamenta, & oſtenditur, quòd, cum nobis non minùs obſcurum ſit, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis: v. g. quàm Deum eſſe Trinum: ſicut fieri non poſſe, vt aſſentiamur exiſtentiæ propter ipſum, ita fieri non poſſe, vt aſſentiamur exiſtētiæ revelationis alijs factæ propter ipſam; ſed neceſſarium eſſe vt intrinſecè moveamur ab aliquo alio motivo perſuadente, Deum revelaſſe myſterium.

130 ASſerendum nobis eſt, ad credendum myſterium propter revelationem, ſeu propter authoritatem Dei dicentis, non eſſe neceſſarium vt exiſtentiã revelationis credamus propter teſtimonium Dei, ſeu vt credamus Fide infuſa, & obſcura exiſtentiam revelationis. Probatur autem aſsertio: quia licèt ſumma Dei authoritas eſsentialitèr connectatur cum eo quód aſsertio, ſeu loquutio Divina ſit vera ex ſuppoſitione quód exiſtat; non tamen connectitur cùm eo quód exiſtat: ergò motivum ſufficiens ad credendam exiſtentiam revelationis Divinæ non eſt ſo-

sola authoritas Dei; at neque est ipsa vt coniuncta cum ipsa revelatione: ergó non credimus existentiam revelationis propter authoritatem Dei testificantis existere revelationem.

131 Probatur minor: quia si ob aliquam rationem revelatio ipsa coniuncta cum authoritate Dei posset movere ad assensum de sui existentia, maximè ob illam, quam expendit Eximius Doctor disp.3.sect.12. quia nimirùm in actu exercito dùm Deus aliquid dicit, quasi per intrinsecam reflexionem eiusdem actus in se ipsum dicit, se dicere, sicut eodem actu quo Deus aliquid scit, necessariò etiam scit se scire: quod etiam de scientia demonstrativa attigit Aristoteles 1.posterior. cap.2. & inrer homines etiam, quamvis qui loquitur per expressum actum reflexum non dicat, se loqui, loquendo id satis dicit in actu exercito: & hac ratione quandó aliquid sufficientèr proponitur vt dictum à Deo, eo ipso loquutio illa sufficientèr proponitur vt verbum Dei; & ideó non tantùm res dicta; sed etiam loquutio ipsa accipienda est & credenda vt verbum Dei iuxta illud Pauli 1. ad Thessalonicenses 2. *Cum accepissetis à nobis verbum auditus Fidei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed, vt verè est, verbum Dei*: hoc ergó modo Divinum verbum, & rem dictam, & se ipsum dicit, & hac ratione per Fidem infusam creditur, non per resolutionem in aliud verbum, sed per se ipsum. Hæc Eximius Doctor, ad quam solutionem

recurrunt etiam P.Valentia disp.1.q.1.punct.1. §.5.in octaua difficultate,P.Coninck disp.9.num. 71.P.Granadus tract.1.disp.5.num.11. & 12.& Recentiores communitèr.

132 At hæc ratio non satisfacit: nam cùm fideles credunt mysteria, revelatio non est facta ipsis immediatè, sed credunt propter revelationem alijs factam; sibi veró sufficientér propositam: vndè quamvis Deus per revelationem dicat, se revelare mysterium; cùm hoc non dicat, neque manifestet homini nùnc credenti, iste non potest credere existentiam revelationis præteritam, nisi assignetur motivum inducens ad credendum, revelationem extitisse: & quamvis Dei veracitas postulet vt sit vera revelatio quatenùs affirmat sui existentiam, sicut postulat vt sit vera quatenùs affimat existentiam mysterij; non tamen postulat vt existat eiusmodi revelatio: ergò impossibile est vt quis credat existentiam revelationis præteritæ, eo quòd illa supra se reflectebat quando existebat.

133 Ad conficiendum secundum argumentum suppono quòd sicut Fide Divina credimus, Deum esse Trinum, quia ille de se ipso id revelavit, ita Fide Divina credimus, Deum revelasse mysteria Religionis Christianæ: atque adeò ipsa revelatio mysteriorum potest proponi vt mysterium credendum *vt quod* per Fidem infusam: *Hæc est veritas certa*, inquit P.Suarez disp.3.sect.12.num.8.

quia

quia sæpissimè, & varijs modis est in Sacra Scriptura reuelata, vt quoties Scriptura Sacra dicit, *factum esse verbum Domini ad Prophetas*, & quoties Prophetæ dicunt: *Hæc dicit Dominus*, sic testatur D. Petrus epist.2.cap.1. *Quod Spiritu Sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines*, & Ecclesia in symbolo canit de Spiritu Sancto quòd *loquutus sit per Prophetas*, & Christus ipse Joann.7. dicebat: *Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me*. Hoc posito.

134 Sic argumentor: nam quandò credimus existentiam revelationis mysteriorum Fide Divina, motivum huius Fidei est revelatio reflexa habens pro obiecto revelationem directam; at non est revelatio reflexa vt credita Deo dicenti, & revelanti, se revelasse revelationem reflexam, quia sic daretur processus in infinitum: siquidem ad credendam secundam revelationem reflexam esset necessaria tertia, & ad tertiam quarta, & sic sine termino: ergò motivum Fidei reflexæ, qua credimus, Deum revelasse mysteria Religionis Christianæ est revelatio reflexa vt cognita aliunde, quàm per Fidem obscuram innitentem testimonio Dei dicentis: ergò potest dari actus Fidei qui moueatur à revelatione non cognita per Fidem eiusmodi: ergò vniversalitèr ad credendam aliquam veritatem revelatam *vt quod*, non est necesse vt revelatio illius veritatis credatur per Fidem obscuram innitentem testimonio Dei.

Nec

135 Nec ſatisfacies, ſi dicas, revelationem illam reflexam per ſe ipſam credi, & ſic vitari proceſſum in infinitum: etenim illa non minùs obſcura eſt, quàm revelatio directa, & propoſita per ſui apprehenſionem non magis conciliat aſſenſum illa, quàm iſta: ergò non magis poteſt mouere ad ſui aſſenſum vna quàm alia: ergò impoſsibile eſt vt quis firmitêr iudicet, illã revelationem exiſtere, quin ad ita iudicandũ indicatur ab aliquo motivo diſtincto ab ipſa; vbi enim obiectũ affirmatum ex terminis ſuis propoſitum non conciliat aſſenſum ſui, neceſſe eſt vt iſte nitatur in alio motivo: quia intellectus nequit aliquid affirmare, niſi ſub ratione veri.

136 Dices ex P. Valentia diſp. 1. quæſt. 1. §. 5. in reſponſione ad octavam difficultatem, non eſſe opus, vt in vniuerſum omne obiectum, cui Fides aſſentitur, ſit revelatum, ſed ſatis eſſe vt ſit revelatum, vel ipſa revelatio: ſicut non eſt neceſſe vt omne obiectum, in quod potentia viſiua fertur, ſit lucidum, ſed ſatis eſt vt ſit lucidum, vel ipſa lux, quàm etiam videmus. Ac ſuaderi etiam poteſt, inquit, ex ipſa natura rationis *ſub qua*, ſiue fundamento aſſenſus: habet enim illa vt ſit veluti regula quædam potentiæ, vel habitus; regulam autem non oportet attingere vt regulatum aliquid, ſed vt regulam. Sic ergò in propoſito rectè poteſt intelligi naturam Fidei eſſe talem, vt ex ſe habeat ordinem, & ad ea, quæ ſunt extrinſecè revelata, & ad ipſam

etiam

etiam revelationem; ſicut non ſolùm in revelata poſsit ferri tanquàm in obiectum, ſed etiam in ipſam revelationem, qua ſimiliter fulciatur, ac ſuſtētetur, ac proinde ipſa revelatio non modó ſit obiectum *quod*, ſed etiam exerceat munus obiecti *quo*, ſive rationis formalis *ſub qua* obiecti reſpectu ſui ipſius.

137 Sed contrà: quia cùm proprium ſit Fidei præbere aſſenſum veritati ob authoritatem Dei revelantis, non poteſt ad ipſam attinere præbere aſſenſum exiſtentiæ revelationis, cui innititur, quia vel illa revelatio eſt evidens, ſeque ipſam evidentér manifeſtans, ſicut lux; & tùnc aſſenſus ille eſt evidens, & non pertinet ad Fidem; vel revelatio eſt omninò latens, & obſcura, ſicut myſterium: & tùnc motivum aſſentiendi exiſtentiæ revelationis nequit eſſe ipſa revelatio, ſed aliquid extrinſecum, nimirùm authoritas proponentis exiſtentiam revelationis, vel miracula, vel aliquid huiuſmodi. Vndè diſpar eſt ratio de luce, quæ per ſe ipſam innoteſcit, ac proinde & eſt ratio videndi colores, quia iſti, ſecluſà luce, omninò laterent, & eſt ratio cur ipſà videatur.

138 Argumentor tertió: quia cùm revelatio ſit quid contingens, ex terminis ſuis eſt indifferens ad exiſtendum, & non exiſtendum: & propoſita ex terminis, non magis conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia, quàm de non exiſtentia, nec minùs nobis obſcurum, & occultum eſt, Deum revelaſſe

Tri-

Trinitatem Apoſtolis,& Prophetis, quàm Deum eſſe Trinum; ſed quia myſterium eſt de ſe occultum,& propoſitum ex terminis non conciliat ſui aſſenſum,non poſſumus aſſentiri myſterio propter ſe ipſum; ſed propter motivum diſtinctum: ergó quia revelatio de ſe eſt occulta nobis, & propoſita ex terminis non conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia,non poſſumus aſſentiri ipſi propter ipſam; ſed propter motivum diſtinctum. Reſpondet P. Elizalde in manuſcriptis de Fide,myſteria quidem indigere motivo,non quia obſcura ſunt, ſed quia ſe ipſa neque obſcurè affirmant: quapropter neque ad ſe,neque ad alia credenda Fidem movent; conſtat autem, revelationem ſaltem movere ad alia credenda,eo quòd illa aſſerat:cùm ergò revelatio etiam ſe ipſam affirmet, etiam monebit ad ſe ipſam credendam. *Eſt etiam*,inquit, *ſpecialis* ratio,nè myſterijs propter ſe credat Fides; credat autem revelationi:quia Fides,vt Fides, alicui dicenti neceſſe eſt credat; at per myſterium nihil dicitur; dicitur autem per revelationem: ergó, &c.

139 Sed contrà:quia quòd revelatio,ſi ſemèl exiſtit, ſe ipſam ſignificet ſicut ſignificat myſterium,deſervit quidem vt ego credam, illam eſſe veram in ſignificando, quia Deus nequit falſum loqui; non deſervit autem vt ego credam, illam exiſtere:quia illa non probat ſui exiſtentiam magis quàm myſterium illi intellectui,reſpectu cuius

eſt

est omninò absens, & præterita, vt est respectu nostri, qui nunc credimus, Deum olim revelasse mysterium Trinitatis: v.g. Prophetis, & Apostolis, & per ipsos illud nobis credendum tradidisse. Vnde quód revelatio seipsam affirmet, deserviet, vt intellectus, qui in se experitur revelationē affirmā-tem sui existentiam, & existentiam mysterij; propter revelationem credat existentiam mysterij, & existentiam ipsius revelationis, quàm experitur; non verò deserviet revelatio præterita, vt intellectus meus, qui illam non experitur, affirmet eius existentiam: quia revelatio illa proposita per sui apprehensionem non magis conciliat assensum de sui existentia quàm ipsum mysterium, dùm autem quis credit revelationi affirmanti sui existentiam, quia hanc experitur, iam independentèr á Fide cognoscit existentiam revelationis: ergó vt quis propter revelationem credat mysterium, debet independentèr à Fide cognoscere existentiam revelationis.

140 Hinc reijcienda est solutio magis acuta, quàm solida, qua idem Elizalde, Valentiam sequutus, vsus est in manuscriptis de Fide ad solvendum argumentum supra à nobis propositum: dicebat enim, omnem loquutionem in semetipsam reflectere, & omnem affirmationem & obiectum, & se ipsam affirmare: & ideò illam ad obiectum credendum, & ad seipsam credendam paritèr movere, & ducere; Divinam autem loquutionem, cum

Di-

Divinæ cognitionis, & conceptus ſit manifeſtatio, qui eſt veluti infinita quædam in ſeipſum reflexio, & ſine fine omnium quæribilium ſolutio, & reſponſio, eſse ſimiliter infinitam quamdam reflexionem affirmantem ſe, & ſui affirmationem, & affirmationis affirmationem ſine fine. Vnde quærenti: cur credis Incarnationem? reſpondebitur: quia Deus dicit; & quærenti: cur credis, Deum dixiſse? reſpondebitur: Quia ipſe dixit, ſe dixiſſe, & quærenti: cur hoc ipſum credis? ſemper, & ſine fine reſpondebitur idem quidem re; ſed diverſum ratione, quia illæ reflexiones differunt ratione. Dicebatque, hanc diſtinctionem ſatis, ſuperque eſſe ad evitandam petitionem principij.

141 Hæc tamen ſubtilitas Authori ipſi poſteà diſplicuit in opere de forma veræ Religionis inveniendæ, & ex dictis reijcitur: quia cùm in ipſa loquutione, & aſſertione Divina duplex ſit veritas, alia in eſſendo conſiſtens in eius entitate, vi cuius eſt vera, & realis loquutio; & non ficta, quam veritatem haberet, etiam ſi per impoſsibile falſum enuntiaret; alia in repræſentando conſiſtens in eo quód obiectum ſe habeat: ſicut per loquutionem affirmatur: ſané prior veritas in eſſendo eſt non minùs obſcura nobis, quàm veritas myſterij: quia cùm ex terminis omnis revelatio ſit indifferens ad exiſtendum, vel non exiſtendum, non magis poteſt ſecluſo alio motivo, perſuadere aſſenſum de ſui exiſtentia homini, in quo non exiſtit, vel cui im-

immediatè facta non eſt, quàm myſterium Trinitatis, quód ex terminis ſuis non potiùs perſuadet ſui poſsibilitatem, quàm impoſsibilitatem.

142 At revelatio Divina ex terminis perſuadet ſui veritatem in repræſentando: quia etiam ſi Deus non ſit determinatus ad revelationem ponendam; ex ſuppoſitione tamen quód ponat, nequit ponere revelationem falſam. Vnde ſi ſemèl quis aſſentitur exiſtentiæ revelationis Divinæ, prudentiſsimè aſſentitur myſterio revelato propter veritatem revelationis in ſignificando; & illa, quæ perſuadent, Deum revelaſſe myſterium, hoc ipſo perſuadent aſſenſum myſterij, quia aliunde ſupponitur, Deum non poſſe revelare falſum, & ideó revelatio poteſt eſſe motivum ad credendum myſterium; iſtud veró nequit eſſe motivum ad Fidem ſui, vel Fidem alterius, quia non habet veritatem in ſignificando, & dicendo. Cæterùm veritas in eſſendo ipſius revelationis ad ſui aſſenſum non movet: quia eatenùs aſſenſum meretur quatenùs conſtat; at illa non conſtat ex terminis ſuis propoſita intellectui: ſiquidem termini iſti: *Revelatio myſterij Incarnationis*, nullam habent connexionem cum exiſtentia talis revelationis, neque ad illam affirmandam inclinant; nec item conſtat quaſi per experientiam, & intuitionem adinſtar ſenſibilium, cum ipſa in ſe non conſpiciatur: ergó vt affirmemus eius exiſtentiam, hæc debet nobis conſtare, vel per teſtimonium Eccleſiæ illam proponentis,

vel

vel per argumenta moralitèr evidentia, aut valdè probabilia ſuadentia eius exiſtentiam : ergó impoſsibile eſt vt revelationem obſcuram credamus propter ipſam.

143 Quod confirmo: nam ſicut impoſsibile eſt vt credam Deo dicenti ſe exiſtere,& ſe eſſe veracem,niſi aliunde,& independentèr ab ipſius teſtimonio ſciam,illum exiſtere,& eſſe veracem, ita impoſsibile eſt vt credam revelationi affirmanti ſe exiſtere, niſi independentér ab eius affirmatione cognoſcam ipſam exiſtere. Hoc autem cognoſcere non poſſum,niſi vel revelatio ſit intrinſeca meo intellectui,& per ſe ipſam mihi experimentalitér innoteſcat,vel per ſenſus meos illius exiſtentiam percipiam,vel per motivum extrinſecũ mihi perſuadeam exiſtere,vel extitiſse revelationem illam, quæ ex terminis ſuis propoſita non conciliat aſſenſum de ſui exiſtentia. In noſtro autem caſu,in quo credit exiſtentiam revelationis ille,cui ipſa immediatè facta non eſt,hæc non eſt intrinſeca eius intellectui,neque per ſenſus percipitur eius exiſtentia: ergo ſolùm per medium diſtinctum poteſt induci ad affirmandum talem revelationem extitiſſe: v.g.quia id teſtatur Eccleſia, quæ magnam habet authoritatem humanam,vel quia miracula, & alia argumenta evidentia,aut per ſe valdè probabilia perſuadent ipſam exiſtere.

144 Reſpondebis ex P.Puente, Hurtado, diſput.15.§.3.& diſp.7.§.89.ex P.Valentia, diſput.1.

quæſt.

quæst.1.punct.1.§.6. ex P.Suarez, disp.3. sect.12. num.14.& ex alijs communitèr, authoritatem Ecclesiæ, eiusque propositionem, miracula, & alia huiusmodi, esse conditionem *sine qua non*, vt intellectus credat existentiam revelationis propter ipsam: quia per propositionem Ecclesiæ, aliaque argumenta redditur existentia revelationis evidentèr credibilis, & inde movetur voluntas ad imperandum per piam affectionem intellectui, vt assentiatur revelationi propter ipsam, & mysterio propter revelationem.

145 Itaque communitér Doctores asserentes, existentiam reuelationis debere credi per Fidem Diuinam, vt propter illam credamus mysteria dicunt posse intellectum nostrum immediatè assentiri per habitum Fidei omninó infallibilem obiecto, quod ex terminis suis neque est per se notum, & evidens, neque euidentèr probabile, & verisimile, sed omninó obscurum. Rationem reddunt: quia licét ex terminis non constet, obiectum esse verum in re; potest tamen constare, èsse prudentèr credibile: vbi autem constat, obiectum esse prudentèr credibile potest intellectus ipsi immediatè assentiri prudentér: quia credit id, quód est prudentèr credibile. Quare quando intellectus assentitur existentiæ reuelationis, iuxta sententiam cómunem duo iudicia existunt in intellectu credentis: primum, quo dicit: *Reuelatio est prudentèr credibilis*, secundum, quo dicit: *Reuelatio existit*: asseritque illa sententia, hoc secundum iudicium esse

actum Fidei, & intrinſecè non moueri ab alio motiuo, ſed immediatè ferri in reuelationem propter ipſam; primum autem iudicium non eſſe actum Fidei; ſed appellari iudicium credibilitatis obiecti, & eſſe euidens, eiuſque motivum eſſe authoritatem humanam Eccleſiæ, miracula, & alia argumenta credibilitatis.

146 Sed contrà: quia paritér dici poſſet, ſuppoſito iudicio credibilitatis myſteriorum, intellectum aſſentiri myſterio immediatè propter ipſum; & non propter reuelationem: quia licèt myſterium ſit omninó obſcurum; tamen vbi intellectus evidentèr cognoſcit, eſſe credibile, poterit voluntas illi imperare vt credat myſteriũ immediatè propter ipſum. Vnde ſic arguo: quia myſterium de ſe eſt obſcurum, & ex terminis ſuis propoſitum nullatenùs inclinat ad ſui aſſenſum, implicat vt voluntas imperet intellectui vt aſſentiatur myſterio propter ipſum; ſed neceſſe eſt quód imperet, vt aſſentiatur propter aliquid extrinſecum ſuadens eius exiſtentiam. At revelatio myſterij, quæ mihi immediatè facta non eſt, ex terminis ſuis non minùs eſt mihi obſcura, quàm ipſum myſterium: ergó non poteſt voluntas imperare intellectui vt aſſentiatur exiſtentiæ reuelationis propter ipſam; ſed propter aliquid extrinſecum, à quo intrinſecè moueatur aſſenſus. Ratio à priori eſt: quia cùm intellectus ſit potentia rationalis, nequit voluntas imperare ipſi, vt aſſentiatur immediatè veritati omninò obſcuræ, & quæ ex terminis ſuis nullatenùs

nis conciliat aſſenſum ſui; ſed ſolùm poteſt imperare, vt aſſentiatur propter rationem ſuadentem exiſtentiam obiecti: alioqui poſſet voluntas imperare, intellectui, vt iudicet, aſtra eſſe paria, quamvis nulla ad ſit ratio id ſuadens. Nec ſatisfacies, ſi reſpondeas, ideó non poſſe voluntatem hoc imperare; poſſe autem imperare vt credat exiſtentiam revelationis: quia hoc, & non illud ſupponitur prudentèr credibile. Non, inquam, ſatisfacies: quia ſi ſemèl ad aſſenſum veritatis de ſe occultæ non requiritur eſſentialitèr motivum diſtinctum intrinſecè attactum ab aſſenſu, poterit voluntas ſaltem imprudentèr; & temere imperare aſſenſum paritatis ſtellarum: quia ſi intellectus poteſt aſſentiri veritati omninó occultæ quin moveatur intrinſecé ab vlla ratione ſuadente ipſam; nulla erit ratio cur ſaltem temeré nequeat voluntas ipſi imperare vt iudicet, aſtra eſſe paria, quamvis nulla ad ſit ratio ſuadens paritatem illam.

147 Quare eatenus authoritas Eccleſiæ, miracula, & alia argumenta reddunt myſteria noſtræ Fidei evidentèr credibilia, quatenùs intellectum mouent vt iudicet, exiſtere revelationem myſteriorum, quæ ex terminis ſuis propoſita nullatenùs conciliaret ſui aſſenſum, ac proinde illa myſteria reddunt mediaté credibilia, quatenùs ſuadent exiſtentiam revelationis, illamque reddunt immediatè credibilem; implicat autem vt reddant revelationem immediatè credibilem, & quód non mo-

veat immediatè dùm creditur:quia dùm credit intellectus existentiam revelationis omninò obscuræ,& de se non conciliantis sui assensum,debet intrinsecè moveri ab aliqua ratione suadente mysterium;alioqui si sola voluntas haberet rationem ad imperandum,& intellectus non haberet rationem ad assentiendum,sola voluntas esset potentia rationalis;non autem intellectus,nec iste tùnc tenderet sub ratione veri , quòd pugnat cúm ipsius natura. Quod confirmatur: quia si revelatio esset evidens, & per se innotesceret credenti , non indigeret intellectus motivis extrinsecis credibilitatis ad præstandum assensum revelationi : quia tùnc illa per se ipsam moveret:ergò si indispensabilitèr sunt necessaria motiva credibilitatis extrinseca, quandó revelatio est obscura,id ideò est, quia tùnc intellectus nequit assentiri existentiæ revelationis,nisi ob illa motiva, vel saltem aliquod illorum.

148 Dices : etsi non appareat , revelationem existere ex terminis ipsius,sed ex argumento extrinseco,vi cuius redditur credibilis; tamen revelationem habere veritatem distinctam à veritate illius argumenti : atque adeò posse credi immediatè propter se ipsam. Ratio à priori videtur esse: quia cùm obiectum intellectus sit veritas apparēs, quodcumque obiectum verum apparens veritate propria distincta à veritate cuiuslibet alterius potest movere ad assensum sui ratione veritatis pro-

priæ

priæ apparentis. Quòd potest à paritate confirmari: siquidem obiectum non apparens in se ipso bonum, sed in alio bono; si tamen appareat bonum bonitate distincta, potest movere ad amorem sui, quin moveat bonum illud, in quo apparet bonum: ergò obiectum distincta veritate apparens verum in alio potest movere ad assensum sui, quin moveat obiectum aliud, in quo apparet verum. Antecedens videtur certum: nam cognoscenti creaturas in Deo, si nullam aliam haberet cognitionem repræsentantem eas in se ipsis, creaturæ in se ipsis non apparerent bonæ, sed tantùm in Deo, quia non repræsentabantur in se ipsis; & tamen quia non apparebant bonæ bonitate Dei, sed bonitate distincta poterant movere ad amorem, non Theologicum, quatenùs ratione propriæ bonitatis movere poterant ad amorem sui, quin ad illum amorem moveret bonitas Dei: vnde tùnc beatus posset exercere actus virtutum moralium, & amare obiecta creata propter eorum bonitatem. Consequentia patet: quia supposita cognitione in Deo repræsentante beato, creaturam habere bonitatem distinctam à bonitate Divina, manet indifferens voluntas beati vt amet bonitatem creaturæ vel propter bonitatem Divinám amore charitatis, vel propter se amore alterius generis, scilicèt virtutis moralis: ergò similitèr cùm in propositione Ecclesiæ appareat vera existentia revelationis veritate distincta, non manebit intellectus necessi-

tatus vt assentiatur existentiæ revelationis propter authoritatem Ecclesiæ illam proponentis, sed poterit assentiri propter veritatem ipsius revelationis.

149 Verùm hæc responsio non satisfacit: quód enim mysterium habeat veritatem distinctam à testimonio Dei, non probat, posse intellectum illi immediatè assentiri propter ipsam: nam illa veritas mysteriorum est omninó latens, & obscura, quatenùs proposita ex terminis suis: vnde vt repræsentata per sui apprehensionem claram, & distinctam non habet vim movendi, & inclinandi ad sui assensum, sed præcisè movet vt apparens in revelatione; & ratione revelationis, seu Divini testimonij: hoc enim vt repræsentatum est quod vnicè movet ad assentiendum mysterio. Nec vrget paritas: nam bonitas creaturarũ cognita tanquam in medio, non ideò præcisè movet, quia est bonitas distincta; sed quia est bonitas, quæ ratione sui proposita habet vim inclinandi ad sui amorem: quamvis enim cognitio illius bonitatis creatæ nihil aliud repræsentaret, sufficientèr moveret ad illius amorem.

150 Vnde dum beatus videt bonitatem creatam in Deo, duplex illi motivum proponitur ad amandam illam bonitatem, nempè bonitas Divina, quæ movet ad amandum obiectum creatum propter Deum, & bonitas ipsius creaturæ, quæ vt repræsentata per cognitionem sui sufficientér movet

vet ad sui amorem: quia quamvis cognitio illa nullum aliud obiectum repræsentaret præter bonitatem creatam, proponeret sufficiens motivum ad amandum: patet ergò evidentèr disparitas: nam apprehensio Trinitatis (& idem est de apprehensione revelationis omninò obscuræ, & latentis) si præcisé repræsentaret vnitatem essentiæ, & Trinitatem personarum, nullatenùs moveret ad sui assensum: vnde infertur, solam apprehensionem, vel affirmationem revelationis movere ad assentiendum mysterio omninò obscuro, & latenti: ac proinde solam revelationem Dei vt distinctam à mysterio esse motivum adæquatum assentiendi mysterio; & similitèr infertur, solam apprehensionem, vel affirmationem authoritatis Ecclesiæ, & aliorum motivorum credibilitatis movere ad assentiendum existentiæ revelationis omninó obscuræ, & latenti.

151 P. Ripalda videns ex vna parte impossibile esse, vt quis assentiatur existentiæ revelationis obscuræ, quin moveatur à motivo extrinsecò tali revelationi, & ex alia parte agnoscens, non posse esse assensum Fidei illum, qui non movetur à testimonio Dei: asseruit disp. 3. de Fide sect. 4. num. 54. revelationem immediaté movere ad assensum Fidei, non præcisè apprehensam secundùm prædicata intrinseca; sed etiam secundùm prædicata extrinseca nobis nota, qualia sunt miracula, authoritas humana Ecclesiæ, & aliæ notæ, quæ revela-

tionem credibilem reddunt; ac proinde asserit, motivum adæquatum assensus terminati ad reuelationem conflari ex reuelatione ipsa, & ex motiuis extrinsecis, quæ illam hic, & nùnc reddunt credibilem.

152 Sed contrà primo: quia vt ostendimus contra hunc authorem disp. 2. sect. 1. non minùs repugnat Fidei respicere authoritatem humanam, quæ fallibilis sit, tanquàm motivum partiale, quàm tanquàm totale. Contrà secundò: quia ratio probans, reuelationem non posse mouere ad assensum sui adæquatè, probat, nec posse inadæquatè, vt ibi ostendi. Contrà tertiò: quia sicut mysterium ipsum, quia obscurum, & latens est, nullatenùs mouet ad sui assensum, ita nec reuelatio obscura, &c.

153 Denique respondebis ex Michaele de Medina lib. 5. de recta in Deum Fide distinguendum esse inter Fidem Apostolorum, aliorumque, qui immediaté à Deo per reuelationem, alioue modo Fidem didicerunt, & inter nostram Fidem, & motivum quidem prioris Fidei esse testimonium Diuinum; motivum veró posterioris esse authoritatem Ecclesiæ quatenùs ab Spiritu Sancto dirigitur, & habet assistentiam infallibilem eius ad non errandum in his, quæ credenda proponit Fidelibus, vt constat ex illis verbis, Matth. 16. num. 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam,*

&

& ex illo Matth. 18. *Si Ecclesia non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus*, & ex illo Joan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium paraclytum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis*, & denique ex illo 1. ad Timoth. 3. *Vt scias quomodo te oporteat conseruari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui Columna, & Firmamentum veritatis.* Iuxta hanc sententiam, quàm etiam videtur approbare Bañez hic q. 1. art. 1. dub. 4. credimus mysterium, quia illud Deus reuelauit; Deum veró reuelasse credimus, quia Ecclesia, cui Deus asſistit, vt errare non valeat, id credendum proponit.

154 Sed contrà: quia hæc sententia incidit in circulum vitiosum, dùm ad credendam existentiam reuelationis non recurrit ad authoritatẽ humanam Ecclesiæ quatenùs est congregatio hominum sanctitate, & sapientia illustrium, miraculis, & Martyrum sanguine, alijsque notis illustrata, sed ad authoritatem Diuinam, quam habet ex asſistentia Spiritus Sancti. Si enim inquiramus à Fideli, cur credat, Deum reuelasse mysterium Incarnationis, respondere debet iuxtà hanc sententiam: quia Ecclesia Christi, quæ asſistentiam habet Spiritus Sancti, ita credendum proponit: si autem vlteriùs quæramus, vnde sciat, Ecclesiam habere illam asſistentiam Spiritus Sancti? sanè cùm id non videatur ex terminis notum, respondebit, se id scire, quia Ecclesia ita docet, quæ errare non potest. Vbi committitur manifestus circulus, dùm pro-

probas exiſtentiam reuelationis ex authoritate Eccleſiæ, & authoritatem Eccleſiæ ex exiſtentia reuelationis.

155 Nec ſatisfaciunt aliqui Authores contendentes, illum circulum non eſſe vitioſum, cùm habeamus illum modum aſſentiendi in alijs caſibus: nam ſi Regis miniſter afferat Regis Epiſtolam, qua iubeat haberi fidem ipſius nuntio, tùnc credimus, Epiſtolam eſſe Regis, quia nuntius dicit, nuntio autem credimus, quia Rex iubet ipſi credi. Non, inquam, ſatisfaciunt: ſiquidem in caſu propoſito non credimus, litteras eſſe Regias præciſsè, quia nuntius dicit; ſed quia aliundè ex alijs indicijs id cognoſcimus: v.g. ex ſigillo, & ſubſcriptione. Quòd ſi non eſſet alia via ad credendum, litteras illas eſſe Regias, quàm teſtimonium nuntij, impoſsibile foret credere, litteras eſſe Regias propter authoritatem nuntij vt Regia authoritate firmatam; ſed vel non poſſet credi, vel crederetur ob authoritatem nuntij ſecundùm ſe ſumptam: paritér ergó ſi non eſſet alia via ad cognoſcendum, Deum revelaſſe myſteria: niſi teſtimonium Eccleſiæ, impoſsibile foret credere ob authoritatem Eccleſiæ vt munitam authoritate Divina, & aſsiſtentia Spiritus Sancti, Deum revelaſſe myſteria, ſed vel id non poſſet credi, vel certè crederetur ob authoritatem humanam Eccleſiæ quatenùs eſt cætus hominum ſanctitate, & ſapientia illuſtrium, inter quos miracula viguerunt omni ſæculo, & conſtantia in ſubeundo

Mar-

Martyrio coniuncta cum puritate, & innocentia vitæ: quæ authoritas sufficiens est ad fundandam fidem humanam moralitèr certam; non videtur autem sufficiens ad fundandam Fidem Divinam, quæ essentialitèr nititur testimonio Dei.

156 Ratio à priori desumitur ex doctrina Aristotelis in libris posteriorum, & ex communi omnium Philosophorum, quòd omnis assensus intellectus, vel debet esse immediatus, id est affirmās rem immediatè propter ipsam, & non propter aliā, vel debet reduci ad aliquem assensum immediatum, cui vltimó innitatur: sicut omnis actus voluntatis tendit in finem, seu in bonum propter se appetibile, vel in medium, seu in bonum, quod appetitur propter aliud, & nè in infinitum progressus fiat; debemus sistere in aliquo bono, quod immediatè propter se ametur. Quare sicùt non posset amari medicina præcisè propter sanitatem, si sanitas præcisè amaretur propter medicinam: ita intellectus non potest assentiri vni veritati propter aliam, si huic alteri solùm propter priorem assentiretur; alioqui eadem propositio faceret fidem sibi ipsi, & esset antecedens, ex quo ipsamet inferretur: vnde esset certior, & incertior se ipsa, certior: quia esset antecedens; minùs certa, quia esset consequens: omnis enim propositio debet esse certior, quàm illa, quæ ex ipsa infertur.

§.III.

§. III.

Ex dictis contra alias ſententias concluditur, motiva ipſa credibilitatis non ſolùm inducere ad imperandum aſſenſum de exiſtentia revelationis; ſed eſſe motivum intrinſecum talis aſſenſus.

157 DIco ergó, motiva ipſa credibilitatis, quæ in ſententia communi movent voluntatem, vt per piam affectionem imperet aſſenſum firmum circa exiſtentiam revelationis, movere quoque immediatè ad aſſenſum de tali exiſtentia: ſicùt mótiva evidentèr probabilia moventia voluntatem ad imperandum aſsenſum opinativum circa veritatem obiecti, movent etiam immediaté ad ipſum aſſenſum: quandò enim dubitatur, àn aliquis contractus ſit licitus, & póſt diligentem quæſtionis diſcuſsionem factam citrà omnem paſsionem, & ex ſincero affectu inveniendi veritatem, in actu primo occurrunt rationes validæ ſuadentes, illum contractum eſſe licitum, & præponderantes rationibus in contrarium, intellectus evidentèr experitur vim maiorem illarum rationum, & reflexe poteſt evidenter iudicare, eſſe ſibi certó probabile, ſeu certò prudentèr iudicabile, illum contractum eſse licitum, & inſupèr, ex vi illarum rationum præponderantium poteſt: in omnium ſententia, elicere iudicium certò prudens

dens quod ille contractus sit secundùm se licitus quamvis enim non sit certum, quòd intellectus possit prudentèr assentire ob rationes minùs, vel æquè probabiles; est tamen extra controversiam, quòd saltem ob rationes probabiliores, & vrgentiores sic apparentes, potest prudentèr assentire: similiter ergo in nostro casu.

158 Hæc sententia constat ex impugnatione sententiæ communis exhibita in hoc capite, §.2. pro ea citat Cardinalis de Lugo, disp.1. num.51. Scotum, Durandum, Gabrielem, Okamum, & Medinam, & refert aliquos testantes, Patrem Vazquez multùm in hanc sententiam inclinasse: & vt vidimus supra, illa coincidit cum sententia Recẽtiorum, quos suppresso nomine citat, & sequitur Cardinalis Sphortia, num.56. & 58. & in re est ipsa sententia Cardinalis de Lugo rectè explicata, & sine incommodis, quæ ille cogitur admittere, dùm asserit, nos credere ipsa mysteria propter loquutionem mediatam Dei, & dùm ait, propositionem Parochi esse loquutionem Divinam, & immediatè movere ad assentiendum Fide Divina existentiæ revelationis præteritæ, quod nos in tractatu de Fide probavimus esse falsum. Coincidit etiã cum sententia Patris Ripaldæ quatenus disput.3. num.69. docet, Fidem Divinam quoad assensum revelationis resolvi in motiva extrinseca, quæ reddunt credibilem existentiam illius; licèt falso affirmet, partim etiam resolvi in veritatem intrin-

se-

ſecam ipſius revelationis: cùm enim veritas exiſtentiæ revelationis ſit omninò latens, & obſcura, nullo pacto, nec inadæquatè movet ad aſsenſum ſui, ſed eſt obiectum purè materiale illius, vt fuſsè oſtendimus in præſenti capite. Eandem doctrinam nervosè defendit P. Elizalde in opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ quæſt. vltima; & P. Ægidius Eſtrix in Diatriva Theologica, aſsert. 25.

§. IIII.

Solvuntur fundamenta contendentia, non poſſe Fide Divina credi myſterium propter revelationem, quin Fide Divina credatur exiſtentia revelationis.

159 EX dictis facilè reſpondetur ad fundamenta, quibus §. 1. P. Suarez, P. Conink, & P. Puente, Hurtado ſuadebant, exiſtentiam revelationis credendam eſse Fide Divina. Ad fundamentum Patris Suarez, reſpondeo, neminem poſse propter Dei teſtimonium credere myſterium, quin vel per ſcientiam, vel fidem aliquam ſibi firmitèr perſuadeat, Deum revelaſse myſterium; neceſsarium tamen non eſse quód Fide Divina, ob teſtimonium ſcilicèt Dei, quis credat, Deum revelaſse myſterium; ſicut vt quis propter Dei veritatem credat myſterium, non requiritur,

tur, quòd Fide Divina credat veracitatem; sed satis est quod per scientiam id assequatur, vt probavi capite 4. Fides enim mysterij non fundatur in scientia, vel fide, qua persuadeamur, Deum summè veracem revelasse mysterium, nec illi commensuratur; sed fundatur in ipsa veracitate, & revelatione Divina: nam postquàm quis cognitione ordinis inferioris persuasus est, Deum esse summè veracem, & revelasse mysterium, statim resultat iudicium evidens, quo cognoscit, se posse, ac debere credere ob authoritatem Dei cum summa firmitate mysterium: quia lumine naturæ notum est reverentiam Deo loquenti debitam postulare, vt vbi quis sibi persuadet, Deum loqui, cum summa firmitate credat ei, sicut vbi quis prudentèr iudicat, aliquam actionem esse peccaminosam, etiam si illud iudicium speculativum sit tantùm probabile, statim resultat iudicium practicum reflexum omninó evidens, quo censet, sibi illicitum esse hìc & nùnc exercere contractum illum: quia lumine naturæ notum est, reverentiam Deo præcipienti debitam postulare vt quis abstineat à cõtractu illo, quem speculativè iudicat esse secundùm se prohibitum, dùm ita iudicat, neque potest iudicare oppositum, etiamsi illud iudicium speculativum sit tantùm probabile. Quare cognitio proponens revelationem mysterij est mera cõditio, & applicatio motivi Fidei Divinæ, & cum illa minimè proportionatur assensus Fidei, qui fir-

mior

mior multó eſt: illud namque axioma: *Propter quod vnumquodque tale,&c.* ſolùm habet locum in ſcientijs,& in voluntate,vt expoſui.

160 Et ſanè quód non requiratur eadem certitudine credere exiſtentiam reuelationis, quapropter reuelationem, credimus exiſtentiam myſterij,perſuadet ipſum exemplum adductum à Patre Suarez: quamvis enim nemo poſsit credere ſententiam aliquam ob authoritatem Auguſtini, quin ſibi perſuadeat,Auguſtinum protuliſſe illam ſententiam,vel quin ſibi perſuadeat,eſſe Auguſtini librum continentem illam ſententiam; tamen non requiritur,quód fides illa, qua credit librum eſſe Auguſtini,ſit eiuſdem firmitatis cum illa, qua credit veritatem illius ſententiæ ob authoritatem Auguſtini: nam ſatis eſt quód authoritate inferioris ordinis ſibi perſuadeat, illum librum eſſe Auguſtini, nimirùm ob authoritatem viri grauis adhoc vt pro poſteriori ob authoritatem Auguſtini eliciat aſſenſum ſuperioris ordinis. Pariter ergó ſufficiet quód fide humana moraliter certa ſibi quis perſuadeat,Deum reuelaſſe myſteria,vt Fide Diuina propter authoritatem Dei firmiſsimè credat rem reuelatam.

161 Verum quidem eſt quòd ſi quis dubitet de exiſtentia reuelationis, hoc ipſo dubitabit de exiſtentia myſterij;id tamen non probat quòd reuelatio debeat credi Fide Diuina;ſed quód vel debeat cognoſci per ſcientiam,vel per fidem aliquã,

qua

qua quis sibi persuadeat, Deum reuelasse mysterium, siue illa fides sit Diuina, siue humana moraliter certa, qualis est omnis assensus opinativus vnius partis ob motiua grauia, & vrgentia, quandò non adest fundamentum pro parte opposita prudens dubitandi, àn assensus ille sit falsus.

162 Nec est necesse vt is qui credit mysterium aliquod, quia dictum est à Deo, credat eodem actu, illud dictum esse à Deo, attingendo reuelationem Dei vt obiectum *quod*, illamve affirmando, vt ostendi supra capite 4. quia non est necesse vt assensus obiecti materialis attingat directè rationem formalem assentiendi, sed sufficit, quod illam essentialitèr supponat attactam directè, & affirmatam per actum priorem, & quòd ipse eam attingat indirectè. Sic conclusio respicit intrinsicè obiectum præmissarum, nec tamen illud iterùm affirmat: siquidem ex falsis præmissis aliquandò sequitur vera conclusio, quod non posset verificari, si per conclusionem deberet iterùm affirmari obiectum præmissarum.

163 Ad fundamentum Patris Coninck fateor, Fide Theologica non solùm credi quód articuli Fidei sint veri, sed quód sint à Deo reuelati, non quia sit necessarium ad credendum mysterium Fide Diuina, quód Fide Diuina priùs credamus, Deũ illud reuelasse; sed quia in Scriptura Sacra Deus reflexè reuelauit, se reuelasse mysteria nostræ Religionis: vnde qui Fide Diuina credit Deum reue-

lasse mysterium, innititur testimonio Diuino ad hoc credendum; non tamen est necesse vt omnis credens actu mysterium, Fide Diuina actu credat existentiam reuelationis. Hinc fateor, futurum fuisse hæreticum qui negaret, Deum reuelasse mysteria nostræ Religionis, túm quia opponeretur Scripturæ id testanti, & definitionibus Conciliorum; tùm quia qui negaret mysteria fuisse à Deo reuelata, negaret Fidem ipsorum mysteriorum, quia hæc subsistere nequit sine reuelatione vel scita, vel credita siue Fide Diuina, siue saltem fide humana: vnde omnis, qui tenetur credere mysteria Fide Diuina, tenetur non negare quòd illa sint à Deo reuelata, licèt non semper teneatur Fide Diuina credere quòd sint reuelata: vt enim teneatur credere Fide Diuina mysterium, satis est quód teneatur credere existentiam reuelationis siue Fide Diuina, siue fide humana: euidēs enim est quód teneatur credere Fide Diuina mysterium is, qui fide humana moralitèr certa credit, Deum illud reuelasse: quia habet motivum Fidei Diuinæ sufficientèr applicatum per fidem humanam, ratioque euidens dictat, credendum à nobis esse Fide Diuina mysterium quoties prudentèr censemus, illud esse à Deo reuelatum: sicut ratio euidens dictat, euitandum nobis esse contractum quoties prudentêr censemus, illum esse prohibitum.

164 Nec vrget confirmatio adhibita à Coninck: nam licèt quandò Deus reuelat aliquod myste-

myſteriùm immediatè Prophetis, ſimùl reuelet virtualitèr, ſe illud reuelare, atque adeò reuelatio poſsit credi immediatè propter ſe ipſam à Propheta illam ſuſcipiente, & experimentalitêr illam cognoſcente; tamen reſpectu noſtri, qui illam reuelationem non ſuſcepimus, eius exiſtentia eſt penitùs ignota, non minùs quàm exiſtentia myſterij, vt ſatis oſtendi.

165 Ad fundamentũ Patris Hurtado, reſpondeò negando ſequelam: nam vt ego ſim certus certitudine Fidei Diuinæ reſpicientis vt motivum intrinſecum infinitam Dei authoritatẽ, ſatis eſt quód ſim certus certitudine fidei humanæ de exiſtentia reuelationis: quia per fidem puré humanam; moralitèr tamen certam proponentem mihi authoritatem Diuinam, ſufficientér mihi applicatur motivum Fidei Diuinæ. Vnde falſùm eſt quòd non poſsim habere maiorem certitudinem de articulo, & myſterio reuelato quàm de exiſtentia reuelationis, vt cernitur in homine credente veritatem aliquam, quia definita eſt in Concilio, qui magis certus eſt de veritate illa, quam credit Fide Diuina, quèm de exiſtentia talis definitionis, quam ſolùm credit fide humana. Falsò prætereà ſupponit hic Author, authoritatem ſummam Eccleſiæ proponentis exiſtentiam reuelationis eſſe purè humanam, vt inde inferat, actum credentem exiſtentiam reuelationis propter authoritatem ſummam Eccleſiæ, non eſſe Fidei Diuinæ: iam enim in tra-

ctatu de Fide ad finem sectionis 6. ostendimus authoritatem Ecclesiæ quatenùs miraculosè fundatæ, & mirabilitèr permanentis, & tot mirabilibus notis ornatæ esse authoritatem Diuinam: vnde qui animadvertit Ecclesiam tòt signis illustratam aliquid credendum proponere, hoc ipso apprehendit eius testimonium vt Diuinum, & credit Fide Diuina existentiam reuelationis, quamquàm ad credendum Fide Diuina mysterium propter reuelationem, non requiratur ex his credere Fide Diuina existentiam reuelationis, sed satis est vel illam cognoscere per scientiã, vel per Fidem humanam moralitér certam, vt ostendimus.

166 Ad exemplum adductum ab Hurtado respondeo, eum, qui ob testimonium Prætoris credit, Regem sub iuramento promisisse donum sibi, certiorem esse intra genus fidei humanæ de bono sibi dando à Rege, quã sit de veritate testimonij Prætoris: quantũ enim dignitas Regis excedit dignitatẽ Prætoris, tantùm fides innixa authoritati eiusdẽ Regis excedit fidẽ innixam authoritati Prætoris; vtraque tamen fallibilis est. Requiritur quidem vt miles, cui proposita est promissio iurata Regis nõ dubitet de veritate Prætoris narrantis, nec dubitet de præmio sibi concedendo; at postquàm securus est de veritate Prætoris, potest ob fidelitatem Regis securior reddi de dono sibi à Rege concedendo. Pariter ergo vt quis ob authoritatem Dei dicentis certus sit de re reue-

la-

lata, debet eſſe ſecurus de eo quód Deus reuelauerit; hæc tamen ſecuritas non debet eſſe neceſſariò ſecuritas Fidei Diuinæ; ſed ſufficit quòd ſit vel ſecuritas ſcientiæ, vel fidei humanæ moralitèr certæ, & quæ dubitationem prudentem excludat. Vnde ſummoperè expedit ad perſeuerantiam in Fide, vt quis ritè expendat motiua credibilitatis, quibus euidenter, ſaltem euidentia morali, probatur, Deum eſſe authorem Religionis Chriſtianæ: qui enim voluntariè admiſſerit dubitationem de eo quód Deus reuelauerit myſterium, hoc ipſo dubitabit de veritate myſterij. Vnde Chriſtiani ruſtici in captiuitatem redacti à Mahumethanis, qui non penetrarunt argumenta, quibus perſuademur, Deũ eſſe authorem Religionis Chriſtianæ faciliùs poſſunt ſeduci, & ad Mahumethaniſmum trahi, quàm qui illa motiua perſpecta habent. Et prætereà ſummoperé expedit in oris maritimis, in quibus paſsim Chriſtiani captiui ducuntur in Africam, à Prædicatoribus Euangelicis inculcari motiua credibilitatis, & populo prò dignitate exponi.

167 Neque authoritas Pauli adducta ab Hurtado quidquam contra nos probat: ſolùm enim probat, Deum, vt nos redderet omninò certos de remuneratione æterna non ſolùm adhibuiſſe promiſsionem; ſed etiam iuramentum: vt enim quis firmiſsimum ſolatium habeat de futuritione rei promiſſæ nõ requiritur per ſe, & ex terminis quód Fide Diuina credat, Deum promiſsiſſe, & iuraſſe:

nam qui audiret Deum iurantem, & euidentèr cognoſceret, Deum ſibi loqui, firmiſsimum ſolatium haberet, credens futurum eſſe quod Deus promiſsit, & iurauit: ſimilitèr qui per argumenta moralitèr euidentia ſibi perſuaderet, Deum promiſsiſſe, & iuraſſe, ſe daturum mercedem æternã, etiam haberet firmiſsimum ſolatium ob gloriam ſibi promiſſam, & paritèr dicendum eſt de eo qui fide humana moralitèr certa crederet, Deum ita promiſsiſſe, & iuraſſe: nam promiſsio, & iuramentum Dei ſufficientèr applicantur per illam fidem humanam moralitèr certam vt accedente imperio ſupernaturali piæ affectionis, & lumine Fidei, eliciatur actus Fidei Diuinæ firmiſſimus circa futuritionem rei promiſſæ.

C A-

CAPUT SEXTVM.

Ad credendum Fide Diuina mysterium propter reuelationem nec sufficit quod pro priori assentiamur existentiæ reuelationis assensu opinatiuo cum formidine, nec requiritur quod assentiamur assensu metaphysicè euidenti: nec assensu omninò certo, & infallibili, siue assensu Fidei Diuinæ, sed satis est quod assensu fidei humanæ moralitèr certo, vel ob rationes adeò probabiles, vt non sinant prudentèr dubitare, iudicemus, Deum illud reuelasse.

§. I.

168 QVód non sufficiat assensus opinatiuus cùm formidine, iam omninó certum est post Bullam editam à Sanctissimo D. N. Innocentio Vndecimo anno 1679. in qua quinque supra sexaginta propositiones vt minimùm *tanquàm scandalosas, & in praxi pernitiosas damnauit, atque prohibuit*: certum enim est, Summum Ecclesiæ Pastorem habere authoritatem infallibilem ad declarandum Christi ouibus quænam sint pascua nōciua, & venenosa, à quibus cauere oporteat; quænam salutifera, quæ oporteat sedulò quærere. Inter illas autem propositiones vigesima prima est hæc: *Assensus Fidei supernaturalis, & vtilis ad salutem stat cùm notitia solùm probabili reuelationis, imò*

cùm formidine, qua quis formidet, nè non ſit loquutus Deus.

169 Quód non requiratur euidentia metaphyſica de exiſtentia reuelationis, patet: quia quãvis viri ſapientes penetrantes motiua euidentia credibilitatis, quibus Deus inſigniuit Religionem Chriſtianam, euidentér iudicare poſsint, Deum eſſe Authorem illius, quia euidens eſt, Deum non poſſe tót ſignis veritatis ornare Religionem falſam; tamen hæc euidentia eſt paucorum: vnde ſi illa foret neceſſaria ad credendum Fide Diuina myſteria noſtræ Fidei, ruſtici, & indocti excluderentur à Regno Cœlorum, quod ſine Fide adquiri non poteſt: hoc autem eſt evidentèr falſum.

170 Quód verò non requiratur, quòd Fide Diuina, & propter authoritatem Dei dicentis credamus exiſtentiam reuelationis, abunde à nobis probatum eſt in capitibus præcedentibus.

171 Dicendum ergó nobis eſt cum Scoto, cum Gabriele, cum Okamo, & alijs apud Ripaldam diſp. 5. num. 28: & cum Ægidio Eſtrix in diatriua Theol. aſſert. 33. à n. 153. ad 158. incluſiuè, ad credendũ Fide Diuina myſterium propter reuelationem, ſatis eſſe, quod aſſenſu Fide humanæ moralitér certo, vel ob rationes adeò probabiles, vt non ſinant prudentèr dubitare, iudicemus, Deum illud myſterium reuelaſſe. Probatur primò: quia vt ego credam veritatem aliquam definitam in Concilio propter authoritatem infallibilem Concilij definien-

nientis; satis est quód firmitèr credam, Concilium definijsse illam veritatem: hoc autem non credo Fide Diuina, sed fide humana, quia scilicèt video id testari homines sapientes, & historias fidedignas: ergó sufficit credere fide humana existentiam reuelationis, vt propter reuelationem Fide Diuina credam mysterium reuelatum.

172 Vt secundam probationem conficiam, suppono, sufficere motiua humana, vt quis prudentèr iudicet, Deum reuelasse mysterium: quia nimirùm quòd id multi viri sapientes, & probi vniformitèr testentur, de quibus nullum habeas prudens fundamentum ad suspicandum, eos vel per malitiam velle decipere, vel per ignorantiam decipi: euidens enim est, posse intellectum accipere vt verum id, quod multi probi, & sapientes palàm, & constantèr vt verum sine vlla hæsitatione affirmāt quandò non adest fundamentum ad iudicandum, illos vel decipere, vel decipi: ergò satis est quod quis sciat, omnes Episcopos, & Doctores Christiani Orbis docere, Deum revelasse mysterium Incarnationis, vt prudentèr sine hæsitatione credat, hoc esse verum; id autem potest scire quin advertat ad miracula, & insignia mirabilia, quibus fulget Ecclesia Catholica, & quæ ostendunt, illam esse os, per quod Deus hominibus publicè, & sensibilitèr loquitur, & consequentèr quin advertat ad Divinam eius authoritatem, sed sistat in authoritate humana, quæ in hoc genere est omnium maxima.

Hoc

173 Hoc ſuppoſito, ſic argumentor ſecundò: vt quis Fide Divina credat Deo loquenti, ſufficit quòd prudentèr, & ſine vlla hæſitatione iudicet, Deum loqui; at fide humana poteſt ſic iudicare, Deum loqui: ergò vt quis credat Fide Divina Deo loquenti, ſufficit quòd fide humana prudentér, & ſine hæſitatione iudicet, Deum loqui: ergò vt quis Fide Divina credat myſterium Trinitatis: v.g. propter authoritatem Dei revelantis, ſufficit quòd fide humana credat, Deum illud revelaſſe. Cætera conſtant; ſola maior indiget probatione.

174 Ea autem facilè ſuadetur: nam qui prudentèr, & ſine vlla hæſitatione iudicat, Deum eſſe loquutum, evidentèr poteſt iudicare, ſibi hìc, & nùnc honeſtum eſſe credere Deo loquenti, imó, ſe hìc & nunc teneri credere: eſt enim evidentèr illicitus hìc actus: *Ego quidem prudentèr, & ſine hæſitatione iudico, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis; nolo tamen illud credere, ſed dubito, àn ſit verum:* eſſet enim manifeſta iniuria contra ſummam Dei authoritatem in teſtificando: ergó ſuppoſito illo iudicio fidei humanæ, quo quis ſine hæſitatione prudentér iudicat, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, poteſt voluntas prudentèr imperare intellectui vt propter infinitam Dei authoritatem firmiſsimè, & ſuper omnia credat, illud eſſe verum, vt patet ex dictis, capite 4. §. 6. vbi explicuimus quomodò certitudo Fidei ſit ſuper omnia, & cur poſ-

posſit eſſe maior quàm certitudo actus, quo cognoſcimus motivum credendi: quantùm enim teſtimonium Dei excedit teſtimonium hominum, tantùndem proportionalitér poteſt actus, quo credo myſterium propter authoritatem Dei revelantis, excedere actum, quo propter authoritatem hominum credo, Deum revelaſſe myſterium: Fides enim non eſt diſcurſiva, & ideó certitudo aſſenſus circa myſterium non debet commenſurari cum certitudine aſſenſus circa exiſtentiam revelationis. Vnde authoritas Divina exigit vt aſſenſus præſtitus propter illam tanquam propter motivum ſit firmior, quàm aſſenſus exhibitus propter authoritatem vllam creatam humanam vel Angelicam.

175 Idque explicatur primó: nam ſi ego, ob authoritatem viri gravis, credo talem librum eſſe Auguſtini, & poſteà librum legens, credo verum eſſe quod ibi dicitur, quamvis à me non capiatur, certê tantùm excedit fides, qua credo dictis Auguſtini, fidem, qua credidi teſtimonio illius viri gravis, quantùm authoritas illius excedit authoritatem iſtius: ergo paritèr in noſtro caſu, &c. Explicatur ſecundó: nam ſi mihi occurrant fundamenta valdé veriſimilia, & vrgentia ad iudicandum, aliquem contractum eſſe illicitum, & nulla ratio occurrat in contrarium, & ob illa fundamēta eliciam aſſenſum ſpeculativum, quo iudicem, illum contractum eſſe ſecundùm ſe malum, & pro-

prohibitum, sanè supposito iudicio illo, quod metas probabilitatis non excedit, possumus formare iudicium metaphysicè evidens, quo iudicem, me hìc, & nunc teneri ad abstinendum ab illo contractu: evidens enim est, me non posse licitè exequi id, quod prudentèr iudico esse secundùm se malum, & prohibitum.

176 Quamvis enim aliqui cum P. Vazquez, & Thoma Sanchez dicant, eum, qui per principia intrinseca iudicat, aliquem contractum esse malum, & prohibitum, posse nihilominùs in sensu composito talis iudicij formare dictamen practicum, quód hìc, & nunc sibi liceat operari illum contractum, nimirùm ob authoritatem gravium Doctorum affirmantium, contractum illum esse licitum; tamen nullus est qui dicat, nec dicere valeat, posse formari illud dictamen practicum in sensu composito illius iudicij speculativi, quandó nulla datur opinio probabilis in contrarium.

177 Adde, sententiam illam communitér impugnari â Theologis, non solùm ab his, qui censemus, licitum non esse sequi sententiam minùs probabilem, & minùs tutam in occursu tutioris, & sibi probabilioris; sed etiam ab ipsis Probabilistis, qui cum eiusmodi Doctoribus censent, licitum esse sequi partem minùs tutam ei, qui agnoscit maius pondus authoritatis, & rationis in parte tutiore, dummodò pars minùs tuta nitatur motivo gravi, licèt inferiori motivo oppositæ: vt ostendunt

dunt duo gravisſimi Patroni vſus liciti ſententiæ minùs probabilis,& minùs tutæ, nimirùm P.Eſparza in Appendice,art.143. cum duobus ſequẽtibus, & P.Tirillus,tom.de probabilitate, quæſt. 30. cum Caſtro Palao, Breſſero, Averſa, & communiori ſententia etiam inter ipſos Probabiliſtas, quam ego ſemper verisſimam cenſui,etiam antequàm ab illorum caſtris diſcederem.

178 Explicatur tertió: quia vt quis teneatur adorare hoſtiam adoratione latriæ, ſufficit, vt iudicio opinativo prudenti iudicet,illam eſſe conſecratam, quin occurrat ratio dubitandi in contrarium: ergó pariter, vt quis teneatur credere Deo aliquid revelanti, ſufficit quòd iudicio opinativo prudenti iudicet,Deum illud revelaſſe: ſicùt enim ſuprema Chriſti maieſtas contenta in ſpeciebus poſtulat, vt qui credit eius exiſtentiam ſub ſpeciebus, teneatur hoſtiam adorare adoratione latriæ propter Chriſtum ibi contentum, ita ſuprema Dei loquentis authoritas poſtulat, vt qui fide humana credit Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, teneatur illud credere ſuper omnia, id eſt Fide firmiore, quàm ſit vlla fides exhibita propter authoritatem humanam,vel Angelicam.

179 Probatur deinde principalitér noſtra aſſertio: quia niſi dicamus, ſatis eſſe ad credendum Fide Divina myſterium, quód quis credat fide humana,Deum illud revelaſſe,cogimur aſſerere,pueros audientes à parentibus, Deum revelaſſe myſte-

ſterium Trinitatis, & Incarnationis, & ruſticos audientes hoc ipſum à Parocho, non habere Fidem Divinam de myſterijs, ac proinde carere Fide ſalutari: nam pueri, & ruſtici communitèr ſolùm inducuntur ad credendum quòd Deus revelaverit myſteria ab authoritate Parochi, & parentum, neque habent vim penetrandi, loquutionem Eccleſiæ eſſe loquutionem Dei, neque aliud conſiderant, quàm parentes, vel Parochum hoc dicere, & credunt, Deum revelaſſe, quia audiunt: neque enim parentes inſtruentes filios ipſis narrant argumenta illa credibilitatis, quæ oſtendunt, Eccleſiam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei, & os, per quod nobis loquitur; nec Parochi inſtruentes ruſticos, ſed ſimplicitèr dicunt, Deum revelaſſe hæc myſteria, ac proinde, illa eſſe firmitèr credenda tanquàm dicta à Deo: ergó credunt propter teſtimonium humanum Parochi, & parentum. Idque denotant verba Pauli Roman. 10. *Fides ex auditu; auditus autem per Verbum Chriſti,* & ſpecialitèr interrogatio illa, quæ ſubiungitur, *nunquid non audierunt*? ſatis probat, audientes prædicationem Evangelij poſſe credere vtilitèr, nimirùm, ſi vita, & authoritas prædicantis præbeat ſufficiens fundamentum ad prudentèr iudicandum, illos vera nuntiare, dum dicunt, Deum revelaſſe illa myſteria, & miracula feciſſe in confirmationem eius doctrinæ. Sic Dionyſius, & Damaris audientes Paulum concionantem in Areopago cum paucis alijs vtilitèr crede-

derunt, vt constat ex illis verbis, Actor. 17. vers. 34. *Quidam autem viri adhærentes ei crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis*; & tamen non viderunt miracula, vel alia signa supernaturalia credibilitatis: ergó inducti sunt ad credendum, Deum esse Authorem Religionis, quam prædicabat Paulus, seu ad credendum, Deum revelasse mysterium Incarnationis, & Christum resurrexisse, & venturum esse ad iudicandum orbem in æquitate, quæ Paulus prædicabat, moti ab authoritate, & sanctitate Apostoli, & à rationibus, quas adduxit: ergó authoritas hominis prædicantis, & argumenta ab ipso adducta reddiderunt prudentèr credibilem doctrinam Apostoli; & deinde ob authoritatem Dei, quam Paulus proponebat, moti sunt ad credenda mysteria, quæ anuntiabat.

180 De hominibus simplicibus, qui vivacitatem non habent ad penetranda argumenta evidentia credibilitatis, quibus fulget Religio Christiana, notum est illud Augustini dictum in libro contra Epistolam fundamenti, cap. 4. *In Catholica Ecclesia ad sincerissimam sapientiam pauci spirituales perveniunt in hac vita; cæteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimam facit*: facit etiam illud, quod dixit idem Augustinus, Epist. 102. ad Evodium: *Si propter eos solos Christus mortuus est, qui certa intelligentia possunt ista discernere, penè frustrà in Ecclesia laboramus; si au-*

autem quod veritas habet, infirmi populi credentium ad medicum currunt sanandi per Christum, & hunc crucifixum, vt vbi abundavit peccatum, super abundet gratia, miris fit modis per altitudinem divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, vt multi in cruce Christi gloriantes, etiam si ista, quæ subtilissimè differuntur, ignorent, ad eandem perveniant æternitatem, veritatem, charitatem, &c. Ergò vt rustici, & simplices credant Fide Divina mysteria revelata, satis est quòd videant, Parochum, & sapientes affirmare, Deum revelasse hæc mysteria, quin habeant fundamentum ad dubitandum, illos falsum dicere: hoc enim posito, prudentér credunt fide humana, Deum revelasse hæc mysteria; hac autem fide instructi, iam propter authoritatem Dei revelantis credunt veritatem mysteriorum.

181 Dices, non posse rusticos Fide Divina credere mysteria, quin ab authoritate Divina moveantur ad credendum, quód Deus ea revelaverit, ac proinde non posse sic credere, quin Parochus priùs ipsis persuadeat, Ecclesiam Catholicam tòt prodigijs, signisque, ac notis miris, planêque Divinis ornatam hoc docere: hac autem posita instructione, iam crederet, Deum revelasse mysteria, non quia Parochus dicit, sed quia Ecclesia Catholica vniversa id docet.

182 Sed contrà: quia cùm rustici Ecclesiæ monumenta non adeant, neque historias evolvant, neque sermones omnium passim hominum con-

conferant, vt certi sint, ita se habere illa, quæ narrat Parochus, certé sola fide humana ob authoritatem Parochi credunt præcessisse illa prodigia, quæ ostendunt, Ecclesiam Catholicam esse Ecclesiam Dei: ergó vt authoritate Divina Ecclesiæ credant, Deum revelasse mysteria, priùs authoritate humana credunt, Ecclesiam Catholicam ornatam esse miris illis notis, quæ ostendunt, esse Ecclesiam Dei, eiusque organum, & os: ergò non est opus vt credatur Fide Diuina illud, quòd est motivum credendi Fide Diuina aliquid aliud: cur ergò reuelatio mysterij credita sola fide humana non poterit esse motivum credendi Fide Diuina mysterium? si enim semèl authoritas Ecclesiæ sola fide humana credita potest esse motivum credendi Fide Diuina existentiam reuelationis, nulla potest esse ratio cur existentia reuelationis credita sola fide humana nequeat esse motivum credendi Fide Diuina mysterium reuelatū: ergó possunt rustici credere Fide Diuina mysteria ob reuelationem creditā fide humana. Ratio à priori est, quia hoc ipso quòd quis prudentèr sibi persuadeat, Deum summè veracem aliquid reuelasse, habet authoritatem Diuinam sibi sufficientèr applicatam, vt propter illam credat super omnia mysterium reuelatum.

183 Prætereà impugnatur: quia Parochi, & parentes proponunt rusticis, & filijs, Deum reuelasse mysteria, quin proponant miracula, & alia signa, quibus propositio Ecclesiæ constituitur in

ratione loquutionis, & tùnc illi credunt: durum eſt autem dicere, illos tùnc carere Fide Diuina, & ſalutari: ergò ad credendum myſterium Fide Diuina, ſatis eſt credere fide humana, Deum illud reuelaſse.

184 Et confirmatur ex verbis Auguſtini poſtea citandis: *Tenet me in Eccleſiæ Catholicæ gremio conſenſus populorum, & gentium*: quibus ſignificatur, Auguſtinum inductum fuiſſe ad credendum Religionem Chriſtianam eſſe à Deo, & conſequentèr ab ipſo reuelata fuiſſe eius myſteria, ex eo quòd videret, tòt populos, & gentes, inter quos degebant viri ſanctiſsimi, & ſapientiſsimi hanc Fidem tàm vniformitèr firmiſsimè amplecti: quāvis enim ibi adiungat alia motiua, id non probat, S. Auguſtinum illis omnibus ſimùl ſumptis indiguiſſe, vt crederet Religionem Chriſtianam eſſe à Deo; alioqui nec miracula facta in confirmationem noſtræ Fidei, eſſent, iuxta Auguſtinum, motivum ſufficiens ad credendum, illam eſſe à Deo: ergó vt quis prudentèr credat Religionem Chriſtianam, quæ nihil contra rationem continet, & myſteria altiſsima credenda proponit, & præcepta valdè difficilia iniungit, eſſe à Deo, ſatis eſt quòd videat, illam ſummo affectu, & firmitate amplecti viros ſapientiſsimos, & ſanctiſsimos: hoc autem motivū eſt authoritas humana: ergó ſufficit quòd quis ob authoritatem humanam credat, Deum reuelaſſe myſteria, vt ſubinde ob authoritatem Dei re-

reuelantis credat firmissimè, & super omnia mysterium reuelatum.

185 Confirmatur secundò: quia idem Augustinus lib. 6. confess. cap. 5. testatur, se inductum fuisse ad credendum, Scripturam, in qua continetur Fides Christiana, Deum habere authorem, ex eo quòd vidit, illam tantam in omni terra habere authoritatem: *Cùm essemus*, inquit, *infirmi ad inueniendam liquida ratione veritatem, & ob hoc nobis opus esset authoritate Sanctarum Scripturarum iam credere.*

§. II.

Proponitur contra dicta difficile argumentum, cui succubuit Cardinalis Pallauecinus.

186 Contrà dicta potest formari difficile argumentum: nam quotiescumque tenemur credere Fide Diuina aliquod mysterium, tenemur credere quód Deus illud reuelauerit: implicat enim vt is qui potest impunè, & sine peccato negare quód Deus reuelauerit mysterium, teneatur credere Fide Diuina illud mysterij. At motiua obligantia ad credendum quód Deus reuelauerit mysterium, debent esse talia, vt coniungi non possint cum falsitate, ac proinde debent esse talia, vt nequeant non esse loquutio Dei: ergó non possint esse loquutio hominum: ergò nó possumus obligari ad credendum fide humana Deum

reuelasse mysterium. Minor probatur: quia, vt inquit Cardinalis Sphortia de Fide num. 63. Patres, & Scholastici dicunt, peccatum infidelitatis in eo consistere quòd faciat Deum mendacem, & S. Paulus constituit *firmissimum solatium nostrum* in hoc, quòd impossibile est mentiri Deum; at si motiua obligantia ad credendum possent coniungi cum falsitate, ac proinde possent non esse loquutio Dei, hæc sequela esset irrita: incredulus enim diceret, & quidem verè: ego credo, Deum non posse mentiri; sed nego istam, quam experior, esse Dei loquutionem, quia scio, possè dari totum id, quod experior, quin Deus loquatur: ergò ex eo quód ego non credam, hanc esse Dei loquutionem, nullam facio iniuriam Diuinæ veritati.

187 Propter hoc argumentum Cardinalis Sphortia ibi num. 64. existimat, nunquàm exerceri verum actum Fidei, nimirùm circa mysterium, quin motiua credendi, Deum reuelassè mysterium illud, sint talia, vt essentialitèr sint loquutio Dei. Additque, aliquando quidem habere essentialitèr hoc prædicatum, quod est esse loquutionem Dei, etiam sola motiua externa; cuiusmodi sunt illa, quæ habet tota Ecclesia, & vir doctus: in quo sensu dictum est à Richardo de Sancto Victore, *si error est, quem credimus, nos esse deceptos* à Deo, cùm ille, & non alius potuerit illa præstare miracula, quibus inducimur ad credendum. Quandò verò rusticus credit, si motiua externa, quæ illi proponuntur, nó sunt

ſunt inſeparabilia à veritate obiecti, aſserit, Deum interiori inſtinctu ſupplere inſufficientiam obiecti exterioris. Subdit, hanc ſententiam tradere D. Thomam 2.2.q.2.art.9.ad 3. vbi de illo, qui credit ſic habet: *Inducitur authoritate Diuinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & quod plus eſt, interiori inſtinctu Dei mouentis, ideò non leuiter credit.* Et eidem ſententiæ fauere D. Auguſtinum exiſtimat; quód magis explicans, inquit, Diuinam bonitatem ſemper ſupplere per hanc interiorem vocem debilitatem motiuorum externorum in ordine ad illos pueros, & ruſticos, qui non omittunt culpabilitèr aliquam diligentiam in quærendis motiuis exterioribus; præſertim veró id exiſtimat contingere ſuper illis articulis, quorum Fides eſt neceſſaria neceſsitate medij ad iuſtificationem.

188 Additque num.65. hanc ſententiam, quæ celebris eſt inter inſignes ſcholaſticos, minimè coincidere cùm hæreticis reuocantibus omnem Fidei credibilitatem ad occultum inſtinctum Dei. Satis enim ab ea abſurditate diſcedimus, inquit, dùm fatemur, in tota Eccleſia eſſe diſcerniculum ſufficiens exterius, & ſenſibile, ratione cuius poſsit probari ſumma credibilitas Fidei noſtræ, & hæreticorum pertinacia; de reliquo nihil neceſſe eſt, hoc diſcerniculum ſenſibile eſſe penès omnes priuatos, & ruſticos, qui credunt: quando quidem eſt peculiare Dei beneficium, ac proinde non infallibile, nec ſufficiens ad conuincendam exterius pertina-

tinaciam eorum, qui non firmiſsimè credunt quoties Deus præſtat concurſum ſupernaturalem internum, quandò externa apparentia non eſt talis quæ reddat inexcuſabiles reſiſtentes.

§. III.

Solvitur prædictum argumentum.

189 RESpondeo tamen ad hoc argumentum, negando minorem, nempè quòd motiua obligantia ad credendum Deum reuelaſſe myſterium debeant eſſe talia, vt coniungi non poſsint cum falſitate. Vt enim ego tenear credere viro ſapienti mihi publicè proponenti, Deum reuelaſſe aliquod myſterium, & Eccleſiam Catholicam obligare omnes ad hoc credendum, ſatis eſt quòd ego non habeam vllum prudẽs fundamentum ad iudicandum, illum virum vel fallere, vel falli, & quòd mihi appareat valdè veriſimile, illum dicere verum, & oppoſitum non habere apud me vllam veriſimilitudinem: totum autem poteſt contingere, quin illa veriſimilitudo ſit connexa eſſentialitèr cum veritate. Deinde probatio minoris falſa eſt: peccatum enim infidelitatis non ſic explicatur à D. Thoma Scholaſticorum Principe, neque vllam mentionem facit Patrum ſic explicantium: nam 2.2.q.10.art.1. explicans peccatum infidelitatis, inquit: *Infidelitas dupliciter accipi*

po-

poteſt, vno modo ſecundùm puram negationem, vt dicatur infidelis ex hoc ſolo quòd non habet Fidem: alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm contrarietatem ad Fidem, quia ſcilicèt aliquis repugnat auditui Fidei, vel etiam contemnit ipſam: & in hoc propriè perficitur ratio infidelis, & ſecundùm hoc infidelitas eſt peccatum.

190 Et art. 3. in quo inquirit, vtrùm infidelitas ſit maximum peccatum? non aſſerit, eſſe maximũ peccatorum, quia Deum facit mendacem; ſed quia magis ſeparat à Deo quâm alia peccata: nec Interpretes D. Thomæ peccatum infidelitatis alio modo explicant: infideles ergó dicuntur facere Deum mendacem, non quia exiſtiment, Deum mẽtiri; ſed quia dùm negant myſteria â Deo reuelata poſtquàm eis ſunt ſufficientér propoſita, argueretur, Deum mentitum fuiſſe, ſi ſtandum foret eorum iudicio. Et ſanè incredulus, apud quem aliquis Apoſtolorum prædicaret myſterium aliquod, & in ſuæ doctrinæ confirmationem faceret miraculum, etiam poſſet dicere: ego credo, Deum non poſſe mentiri; cæterùm nego, Deum mihi loqui per hũc hominem: & ſimilitèr hæreticus, qui ſcit, totam Eccleſiam Catholicam Romanam proponere tanquàm articulum Fidei præſentiam Chriſti in Euchariſtia, Purgatorium, & numerum Sacramentorum, etiam dicit: ego credo, Deum non poſſe mentiri; nego tamen Deum mihi loqui per os Eccleſiæ Romanæ. Explicet ergò nobis Cardinalis Sphor

tia in quo ſenſu faciat hic hæreticus Deum mendacem,& nos ſimiliter dicemus, ruſticum negantem aliquod myſterium, quod videt ſibi proponi conſtantér à Parocho tanquàm à Deo reuelatum, facere Deum mendacem, ſi negat, quandò habet obligationem credendi, illud eſſe à Deo reuelatum, quia nimirùm moralitèr,& æquivalentèr perinde eſt negare myſterium quando teneris credere, illud eſſe à Deo reuelatum ac ſi negares illud quando credis eſſe à Deo reuelatum: parùmque ad hoc refert quód reuelationis exiſtentia credatur Fide Diuina, vel fide huma: ſiquidem nón minùs faceret Deum mendacem qui negaret myſterium, quod fide humana credit eſſe à Deo reuelatum, quàm ſi negaret quandó id credit Fide Diuina.

191 Nec neceſsarium nobis eſt redigi ad illas anguſtias, ad quas reducitur Cardinalis Sphortia: ad eas quippè redactus eſt, quia falsò ſupponit, non poſse Fide Diuina credi myſterium propter reuelationem, niſi Fide Diuina credatur exiſtentia reuelationis; nos autem neceſse non habemus pro explicanda Fide ruſticorum, recurrere ad inſtinctum illud: non enim ſolùm in tota Eccleſia, ſed etiam in ſingulis credentibus reddenda eſt ratio aliqua exterior diſtincta ab inſtinctu illo purè interno, ad quem tanquàm ad aſylum vnicè confugiunt hæretici.

192 Fides ergò ruſticorum, ſimplicium, & pue-

puerorum ſic reſolvenda eſt: credo, Deum eſse Trinum, quia Deus ipſe hoc reuelauit; credo verò, Deum hoc reuelaſse, quia meus Parochus, & mei parentes, de quibus ſuſpicari non poſsum, fallere in hoc, vel falli, mihi tanquàm omninó certum teſtantur, id reuelatum eſse à Deo, & ita ab omnibus Chriſtianis credi video. Inſpiratio verò interna requiritur ex parte ſubiecti, vt ſalutaritèr credat; non ptoponit tamen motivum aliquod diſtinctum ab illis, quæ proponuntur per loquutionem externam.

§. IV.

Proponitur modus, quo rectè defendi poteſt, actum illum, quo quis aſſentitur exiſtentiæ reuelationis, non propter ipſam, ſed propter motiua extrinſeca credibilitatis, eſſe actum Fidei Diuinæ.

193 SEquendo ſententiam communem, quæ docet, argumenta credibilitatis noſtræ Fidei euidentèr quidem oſtendere, illam eſsè prudentér credibilem, & poſse, ac debere credi eius myſteria cum ſumma firmitate; ſed tamen argumēta illa non oſtēdere euidentèr Fidei noſtræ veritatem, ſequendo, inquam, hanc ſententiã, dici poteſt, poſse intellectũ elicere ex imperio prudenti voluntatis aſsenſum ſine formidine de exiſten-

tia

tia reuelationis;qui tamen aſsenſus ſupponit priorem aſsenſum Fidei humanæ,quo quis credit,Deũ fecıſse miracula in confirmationem doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ,& quo credit, Eccleſiam omnibus fidelibus credendum proponere,Deum reuelaſse myſterium Trinitatis,Incarnationis,&c.Poſtquàm enim quis ſibi perſuaſsit, Deum Eccleſiam Catholicam illuſtraſse miraculis,& alijs prærogatiuis,& ſibi perſuaſsit,illam proponere credendum myſterium illud,ex terminis apprehendit,propoſitionem factam ab Eccleſia eſſe loquutionem Dei, qui per illam nobis publicé loquitur,& nos docet veritates neceſſarias ad ſalutem:vnde tùnc voluntas poteſt imperare intellectui aſſenſum firmum circa exiſtentiam reuelationis,qui aſſenſus erit elicitus ab habitu Fidei:quamvis enim tùnc intellectus non iudicet,Deum reuelaſſe myſteria ob teſtimonium Dei;quo expreſſe reuelaverit, ſe loqui per os Eccleſiæ;tamen hoc iudicat per aſſenſum firmum obſcurum, quo cenſet, teſtimonium Eccleſiæ talibus notis inſignitæ eſſe teſtimonium Dei: quia illæ notæ oſtendunt, Eccleſiam Catholicam eſſe Eccleſiam Dei;Eccleſia autem Dei eſt os,quo ipſe ſenſibilitér loquitur:pertinet enim ad Dei perfectionem quód poſsit nobis loqui per internuncium,& Legatum,& quòd poſsit loqui loquutione quadam generali,& publica,quæ omnes ad credendum obliget,ne cogatur adire ſingulos, & illis immediatè loqui.

Si-

194 Sicut autem quandó Propheta aliquid annunciat nomine Dei,& tanquam minister ipsius, atque in confirmationem illius dicti facit aliquod miraculum,mortuum: v. g. suscitando, convincitur, Deum loqui per os illius hominis,vt tradit D. Thomas 2.2.q.5.art.2.corp.ita cùm Ecclesia Catholica aliquid credendum proponit, qui attentè considerat,ipsam tót notis mirabilibus esse insignitam,censet,eam esse Magistram veritatis,ac proinde esse doctrinam Dei illam, quam ipsa tanquàm à Deo traditam proponit: vnde ex terminis apprehendit,ex parte Dei proponi quod illa tanquàm à Deo reuelatum proponit.

195 Confirmatur: quia dùm fidelis cognoscit,Ecclesiam aliquid credendum proponere:v.g. Qui audit Parochum, aut Concionatorem hoc publicè docentem,hoc ipso censet,se non solùm peccaturum contra authoritatem Parochi, aut Concionatoris, si dissentiat doctrinæ, quam nomine Dei proponit,sicut peccaret contra authoritatem eius si dissentiret alijs narrationibus,quas nomine proprio coràm ipso facit;sed peccaturum contrà authoritatem Dei:ergó hoc ipso censet Ecclesiam loqui nomine Dei,& tanquàm organum ipsius:ergò dùm fidelis credit, revelationem existere, quia Ecclesia proponit,credit tanquàm doctrinam Divinam,quòd Deus revelavit mysteria nostræ Fidei. Quod vlteriùs probo:nam quandò Apostoli proponebant mysterium Incarnationis : v.g. tanquàm re-

revelatum à Deo,& in confirmationem illius doctrinæ miracula faciebant, sané illa operabatur Deus non solùm vt crederent qui ea videbant,sed vt crederent reliqui omnes quibus illa miracula ritè proponerentur: ergó intentio Dei fuit non solúm manifestare mentem suam illis,qui videbant miracula, sed omnibus, qui per testimonia fidedigna, vel argumenta verisimilia sibi prudentèr persuaderent,ea miracula facta fuisse à Deo in testimonium eius doctrinæ: ergò Deus mediaté loquitur per Ecclesiam omnibus illis,quibus per illam proponit mysteria,vt à Deo revelata.

196 Quarè habitus Fidei,qui producit assensum circa mysterium propter revelationem præteritam Dei,producit assensum circa revelationem propter testimonium Dei exhibitum per os Ecclesiæ: quia voluntas ex pia affectione imperat intellectui,vt firmitèr credat præcisè revelationem, quam videt proponi ab Ecclesia tót notis, & signis ornata,&quia propositio illa Ecclesiæ vt vestitæ illis circumstantijs est testimoniū Dei; dū quis credit existētiam revelationis ob testimoniū Ecclesiæ, credit ob testimoniū Dei: vnde nō movetur ab authoritate Ecclesiæ quatenùs præcisè apprehēditur esse authoritas humana, sed quatenùs apprehenditur esse Divina,vel quatenùs per argumenta saltem moralitèr evidentia probatur esse talis. Si autē motiva illa credibilitatis non solùm evincant,esse evidentèr credibile, sed etiam esse evidentèr verùm,

quód

quòd Deus sit Author Religionis Christianæ, vt ego verissimum existimo, tùnc qui penetraverit, hæc argumenta, cognoscet evidentèr, Deum revelasse mysteria nostræ Fidei: quomodò autem cum hoc componatur meritum Fidei, explicabimus postea, dum probemus posse evidentèr demonstrari, quòd Deus sit Author Religionis Christianæ.

197 Hic autem assensus elicietur ab habitu Fidei, vt vult Cardinalis de Lugo, qui etiam admittit assensum evidentem circa veracitatem Dei esse elicitum à Fide: idque ego quoque verum iudico, quoad assensum revelationis propter authoritatem Ecclesiæ tót signis, & notis illustratæ: quia eius testimonium apprehenditur vt infallibile, & loquutio Dei. Et quamvis ritè penetratis omnibus argumentis credibilitatis, sit omninò certum Religionem Christianam esse veram; tamen potest hæc veritas potiùs cognósci per Fidem, quàm veracitas ipsa Divina. Ratio est, quia hæc est ex terminis metaphysicè evidens, nihilque occurrit potens intellectum retrahere ab illius assensu; at quamvis sit reflexè evidens, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, & consequentèr illam esse veram; hæc tamen evidentia coalescit ex attenta penetratione plurimarum circumstantiarum, opusque est pia affectione ad applicandum intellectum ad consideranda argumenta credibilitatis, & illum avertendum à consideranda diffi-

cul-

cultate mysteriorum: qui enim in hanc aciem mentis intendit, validè tentatur vt credat, illa esse falsa, & ideó multi viri superbi avertentes intellectum à consideratione argumentorum, quæ evincunt, Deum revelasse: v.g. Eucharistiam, & illum convertentes ad scrutandum mysterium, à Fide defecerunt. Vnde meritò dici potest, habitum ipsum Fidei concurrere ad illum assensum, non solùm quandó est obscurus, sed etiam quandò est evidens.

198 Dices, communitér Theologos duplicem authoritatem Ecclesiæ distinguere, alteram humanam; alteram Divinam: & humanam quidem esse absolutè fallibilem; Divinam verò, vtpotê sumptam ab assistentia Spiritus Sancti, esse infallibilem. Respondeo, authoritatem Ecclesiæ esse purè humanam, si sumatur præcisè quatenùs est congregatio hominum; cæterùm si sumatur quatenùs signis, & miraculis à Deo illustrata, & mirabilitèr fundata, & tanta cum vniformitate, & constantia retinens Fidem de mysterijs adeó elevatis, & superantibus creatum discursum, sic esse plusquàm humanam, & participare firmitatem, & authoritatem testimonij Divini: quia per discursum naturalem evincitur habere Deum Authorem, ac proinde esse Divinam doctrinam eam, quam Ecclesia Catholica tanquàm articulum Fidei omnibus credendam proponit; nec posse sine iniuria Dei de eius veritate dubitari. Itaque

Deum

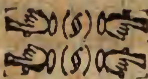
Deum loqui per Ecclesiam Catholicam, non solùm credimus, quia in Scriptura est revelata assistentia infallibilis Spiritus Sancti; sed etiam scimus, quia argumentis ineluctabilibus id evincimus.

199 Idque satis clarè docuit Augustinus in libro contra Epistolam Manichæi, quàm vocant fundamenti: nam ibi cap. 5. sic ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret authoritas: quibus ego obtemperavi dicentibus: credite Evangelio; cur eis non obtemperabo dicentibus mihi, noli credere Manichæo?* Ergó motivum, quo inductus est Augustinus, vt crederet Evangelium, quod legitur in Ecclesia esse traditum à Deo, fuit authoritas Ecclesiæ testificantis, illud esse à Deo missum: ergò eadem authoritas potest me mouere, vt credam à Deo revelatum esse id, quod ipsa proponit tanquam articulum credendum.

200 Nec satisfacit P. Conink, disp. 9. num. 70. respondens, Augustinum hoc dixisse, non quia putabat testimonium Ecclesiæ esse obiectum formale illius Fidei, quà inter cætera credo Scripturam esse Verbum Dei; sed quia seclusa Ecclesiæ authoritate, illud iudicium, quod necessario actú Fidei præcedit, nullum habuisset sufficiens fundamentum iudicandi tàm firmitèr, credendum esse, Euangelia Diuina authoritate conscripta esse, siue discernendi inter varios libros, qui à multis tanquàm Scriptura Sacra fuerunt expositi, quinam

siat

ſint legitimi; & quinam ſpurij. Non, inquam, ſatiſfacis ſi ſic reſpondes: cùm enim quód Euangelium ſit Verbum Dei, non ſit per ſe, & ex terminis notum, aliquo motiuo debeo firmitèr credere, illud eſse Verbum Dei: hoc autem motivum nequit eſſe teſtimonium ipſius Euangelij: ergó debet eſse authoritas Eccleſiæ: atque adeó hæc non ſolùm mouet ad imperandum aſsenſum de exiſtentia reuelationis, ſed etiam ad ipſum aſsenſum, qui debet niti aliquo motiuo intrinſeco ſuadente exiſtentiam reuelationis de ſe obſcuram & latentem. Sola minor ſubſumpta probatione indiget, ea autem facilé ſuadetur: quia alioqui committitur circulus vitioſus: ſiquidem credo Euangelium eſse Verbum Dei, quia Euangelium ipſum hoc dicit, & credo Euangelium hoc dicens, verum dicere, quia & ipſum Euangelium hoc ipſum dicit, qui eſt manifeſtus circulus, vt conſtat ex dictis ſuprà.

CAPUT SEPTIMVM.

Quo pacto ex dictis explicanda sit analysis, seu resolutio Fidei Christianæ, atque Catholicæ sine mutua prioritate, & circulo?

§. I.

Quid sit Fidei resolutio, & quanta sit huius controuersiæ difficultas?

201 CElebris est apud Theologos Scholasticos quæstio de Fidei nostræ resolutione, quomodò scilicet sit facieda sine circulo vitioso, qui tùnc contingit, quandò hoc per illud, & illud per hoc probamus apud eum, qui neutrum concedit, & æquè de vtroque dubitat: v.g. Si negem, & matrem, & filium esse probum, circulum committes, probãdo, matrem esse probam quia filius dicit, & filium probum, quia mater dicit. Quare? quia vtrumque mihi æquè ignotum, & incertum est; probatio autem debet procedere à notis ad ignota, vel à concessis ad inconcessa, vt ex Aristotele, & alijs Philosophis constat. Vnde qui apud infidelem, cui ignota est authoritas Diuinæ Scripturæ, & cui similitèr est ignota authoritas Ecclesiæ, probaret, Ecclesiam esse infallibilẽ, quia Scriptura id testatur, & probaret, Scripturam esse infal-

libilis authoritatis, quia Ecclesia id testatur, & nullam probationem adduceret, qua independentér à testimonio Scripturæ probaret, Ecclesiam esse infallibilem in his, quæ credenda proponit, circulum committeret.

202 Cùm autem vnaqueque res resolvatur in sua principia, & causas, ex quibus, vel à quibus etiam conficitur, analysis, seu resolutio Fidei nihil aliud est, quàm Fidei in sua principia, causasque reductio. Cùm autem Fides instar aliarum rerum sua quatuor vulgata causarum genera sortiatur, in illas omnes potest resolui; & de tribus quidem, nēpè materiali, efficienti, & finali, res est facilis, & expedita: si enim quæratur, vbi sit Fides, per quod causa materialis denotatur, respondebis, esse in intellectu; si autē quæratur, à quo sit, seu quam causam efficientem habeat? respondebis, esse à Deo, & ab intellectu creato: quia Deus simùl cum intellectu est causa actus Fidei. Si autem quæratur, ad quem finem ordinetur Fides, & cuius gratià existat? respondebis, ordinari ad perducendos homines ad æternam Dei possessionem, & æternā Dei visionem tanquàm in finem vltimum, & nobis à Deo dari tanquàm *lucernam lucentem in caliginoso loco*, vt nobis ostendat viam, qua ad Deum tendamus. Similitèr si quæratur, quam causam formalem intrinsecam habeat Fides, seu quid sit Fides, facilè respondetur, Fidem sumptam pro actu, nihil aliud esse, quàm actum intellectus, quo ex impe-

rio

rio voluntatis, firmiter aſsentimur ijs, quæ à Deo reuelata ſunt, quia ab ipſo dicta ſunt; ſumptam veró pro habitu, nihil aliud eſse, quàm virtutẽ à Deo infuſsam ad eliciendum eiuſmodi actum. Si veró vlteriùs quæratur quodnam ſit motivum intrinſecum illius actus Fidei, facilè ex communi ſententia Theologorum reſpondetur, motivum illud eſſe ſummam Dei authoritatem in dicendo conſiſtẽtem in ſumma ſapientia, & veracitate Dei vt teſtificante, eſt enim Deus infinitè dignus, vt ſibi aliquid teſtificanti firmiſsimè, & ſuper omnia credamus, quia eſt ſummè ſapiens, & ideò per ignorantiam nequit falli in his, quæ dicit, & inſuper eſt ſummè verax, & ideò per malitiam, & dolum neminem poteſt fallere: ac proinde habet ſummum ius, vt ſibi aliquid affirmanti firmiſsimè credatur vbi conſtiterit ſufficienter, ab ipſo fuiſse affirmatum: proindeque infidelitas eſt grauiſsimum peccatum.

203 Hæc omnia facilia ſunt, ſed vlteriùs magna reſtat difficultas in explicanda cauſa formali extrinſeca, ſeu motiuo, & ratione obiectiua, atque principio obiectiuo, ad quod vltimò reuocandus ſit aſsenſus Fidei, & in quo vltimó quieſcit intellectus cùm ab hoc poſcitur ratio Fidei ſuæ, quin amplius debeat interrogari: reſolvere enim eſt reddere rationem ſui aſsenſus; vnde reſolvere vltimó, eſt reddere vltimam rationem, quin maneat ius vlteriùs interrogandi.

§. II.

Quomodò P. Gregorius de Valentia exponat nostræ Fidei resolutionem?

204 His suppositis, P. Gregorius de Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 1. §. 10. modum traddidit, quo quis de fide interrogatus debeat respondere: *Igitur* (inquit) *si quis rogetur: v. g. quare credat Deum esse Trinum, & vnum? distinguat, vtrùm sermo sit de causa ipsius Fidei secundùm se, cur videlicèt firmitèr, & infallibilitèr credat, vel de causa, ob quam acceptauerit Fidem. Si primum, respondeat, quia Deus reuelauit. Si rursùs interrogetur: vnde cognoscat Deum reuelasse? respondeat, se non id nosse clarè; credere tamen eadem Fide infallibilitèr, & id quidem non ob aliam reuelationem: benè tamen ob infallibilem propositionem Ecclesiæ tanquàm ob conditionem ad id credendum requisitam. Si rursùs vnde cognoscat propositionem Ecclesiæ esse infallibilem? Similitèr dicat, se clarè id non nosse; credere tamen Fide infallibili ob reuelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ, cui reuelationi non credit ob aliam reuelationem, sed ob seipsam, quamvis ad hoc ipsum opus sit ipsa Ecclesiæ propositione, vt conditione requisita. Si autem quis demùm rogetur, cùm & reuelatio, & propositio infallibilis obscuræ, & ineuidentes sint, quid ipsum impulerit, vt hùnc quasi laberynthum rerum obscurissimarum in-*

ingressus sit ad Fidem modo dicto acceptandam; hoc est ad credendam reuelationem propter Ecclesiæ propositionem tanquàm propter conditionem requisitam, & hanc vicissim propter reuelationem tanquàm propter causam credendi: veniat tùm ad illum alterum secundum processum, & rationes, atque motiua clariora exponat, quibus ipse inductus sit, & quibus prudens induci possit ad acceptandam eiusmodi Fidem, quantumvis secundum se ineuidentem, & obscuram: id quod luculentèr differere licebit, cognitis communibus nostræ Fidei; quæ proponemus, & explicabimus punct.4. Hæc Valentia, qui eo punct.4.§.3. latè proponit argumenta credibilitatis nostræ fidei à colum.74. ad 105.

205 Verùm hæc difficilia sunt, & non satis rem explicant. Quamvis enim rectè P. Valentia distinguat inter causam, seu motivum intrinsecum actus Fidei, & causam, qua quis inductus est ad credendum, seu qua inductus est ad sibi persuadendum, Deum reuelasse mysterium; falsò tamen supponit, assensum illum, quo quis sibi persuadet, Deum reuelasse mysterium Trinitatis, esse assensum Fidei Diuinæ, quo quis credat existentiam reuelationis vnicè ob ipsam reuelationem, seu ob testimonium Dei dicentis per ipsam reuelationem mysterij, se reuelasse mysterium, præcedente solum propositione Ecclesiæ, vt mera conditione; id enim falsum esse, satis ostendimus suprà.

§. III.

Ostenditur, hunc Authorem non sufficientèr vitasse circulum.

206 ET in hunc laberynthum ingresi sunt Doctores ex falsa suppositione, quòd nimirùm ad credendum Fide Diuina mysterium propter testimonium Dei, necesse sit per priùs Fide Diuina credere existentiam Diuini testimonij; cùm tamen abundé nobis probatum sit, satis esse quòd existentia Diuini testimonij cognoscatur per rationes facientes euidentiam moralem, vel per fidem humanam moralitèr certam.

207 Nec P. Valentia se potest liberare à circulo: cùm enim dicit, fidelem rectè respondere, se nosse, propositionem Ecclesiæ esse infallibilem ob reuelationem Scripturæ testimonium perhibentis Ecclesiæ: restat vt respondeat vlteriùs interroganti, vnde nouerit, Scripturam testimoniũ perhibentem propositioni Ecclesiæ, seu Scripturam testificantem, Ecclesiam esse infallibilem in proponendo res Fidei, esse Scripturam Dei, à Deo scilicèt dictatam, & consequentèr veracem; & non poterit congruè respondere, nisi recurrat ad authoritatem Ecclesiæ, quæ declarauit, tales libros esse Canonicos, & Scripturam Dei. Si autem hanc authoritatem Ecclesiæ non aliundè quã ex Scriptu-

tura probet, circulum committet apud infidelem, vel apud hæreticum negãtem quòd Ecclesia Romana sit Christi Ecclesia, qui nõ minùs dubius est de authoritate infallibili Ecclesiæ, quã de authoritate Scripturæ. Committet, inquam, circulum: si quidem probat authoritatem Ecclesiæ per Scripturam, & authoritatem Scripturæ per Ecclesiam: & sic rẽ inexplicatam relinquit. Vnde nisi probet authoritatem Ecclesiæ independentèr à testimonio Scripturæ, vel authoritatem Scripturæ independentèr à testimonio Ecclesiæ, numquàm euitabit circulum.

208 Et sanè doctrina illa Patris Valentiæ, & aliorum Theologorum videtur causam tribuere Calvinistis, vt Catholicis Romanis exprobrent, ab ipsis in resolutione Fidei committi circulum. Quod specialitèr præstat Dauid Paræus Calvinista apud Becanum in Compendio Manualis lib. 5. cap. 10. nam Catholicis opponit circulum, quòd Scripturam probemus per Ecclesiam, & rursus Ecclesiam per Scripturam: cùm enim quæritur, vnde scis Scripturam esse Diuinam? respondemus: quia Ecclesia sua infallibili authoritate id dicit; cùm iterum quæritur, vnde scis Ecclesiam, quæ hoc dicit, habere infallibilem authoritatem? respondemus: quia Scriptura id dicit.

§. IV.

Quomodò Pater Becanus circulum vitet?

209 HOc hæretici argumentum retorquet in primis rectè Becanus contra ipsum: *Nam ego, inquit, vicißim quæro ex illo: vnde scis, Scripturam esse Diuinam? respondet: quia priuatus meus spiritus hoc dicit. Sed vnde scis priuatum tuum spiritum esse infallibilem, & Diuinum? Quia scriptura hoc dicit. Certè & hic circulus est, mi Paræe: nam Scripturam probas per priuatum spiritum; & rursùs spiritum priuatum per Scripturam: perinde ac si asseras, mater est proba, quia filius dicit; & filius est probus, quia mater dicit.*

210 Respondet ergó Becanus, circulum quidem fore, si quis Christianus, apud Ethnicum, qui nec Ecclesiam, neque Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam esse infallibilem, quia Ecclesia dicit; & Ecclesiam esse infallibilem, quia Scriptura dicit: nam vtrumque illi æquè ignotum, æquè incertum est; è contrario veró, non fore circulum, si vnum per alterum apud eum probes, qui alterum admittit; alterum negat: v.g. Calvinus admittit Scripturam; negat Ecclesiæ infallibilitatem: rectè illum convincam hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit, Ecclesiam esse infallibilẽ: ergó re verà infallibilis est. Similitèr, si quis idiota

ad-

admittit iudicium Ecclesiæ; & tamen nesciat in particulari, libros Machabæorum esse Canonicos facilè persuadebo illi sine circulo, si sic dicam: Ecclesia, cuius tu authoritatem agnoscis, asserit, libros Machabæorum esse Canonicos: ergò non debes de hac re ampliùs dubitare.

211 Statimque ostendit, hùnc modum probandi vsitatum esse in Scripturis, & Patribus: nam quia Pharisæi admittebant Moysem; & negabant Christum, convincit eos Christus his verbis Joannis 5.36. *Si crederetis Moysi, crederetis, & mihi: de me enim ille scripsit*; contrà veró, quia Manichæi admittebant Christum, & Euangelium; negabant autem Moysem, & Prophetas, convincit illos Augustinus simili argumentandi modo in libris contra Faustum Manichæum, & lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. 1. & sequentibus. Hinc deducit, Catholicos non committere circulum, dùm hæreticos, qui negant Ecclesiam, convincunt ex Scripturis, quas non negant. Rectèque monet, Paræum hoc modo excusari non posse: nam spiritus priuatus, qui ab ipso fingitur à nemine admittitur: neminem ergó ex priuato spiritu potest convincere: & subinde efficacitèr, & lepidè hùnc hæreticum exagitat, ostendendo, ipsum incidere in circulum inextricabilem.

§. V.

§. V.

Ostenditur, huius Authoris discursum non satis difficultatem complanare.

1,12 SEd quamquàm hæc sufficiunt ad cõvincendum hæreticum, & ad persuadendum, posse nos contra hæreticos admittentes Scripturas, ex illis arguere efficacitèr contra ipsos; in præsenti materia non videtur, ex sola Scriptura probari posse, Catholicam Religionem Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Nam ex Scriptura solùm habetur, Ecclesiam Dei esse Columnam, & Firmamentum veritatis, ac proinde, non posse veram Christi Ecclesiam proponere aliquam falsitatem, aut errorem tanquàm dogma, aut articulum Fidei ab omnibus credendum; cæterùm quód Ecclesia Catholica Romana sit vera Christi Ecclesia, non videtur efficacitèr posse ex illo Apostoli testimonio concludi. Respondebunt enim hæretici, verum quidem esse quód Ecclesia Christi sit infallibilis, ac proinde, hinc rectè inferri, quód sint vera omnia illa, quæ vera Christi Ecclesia credenda proponit; cæterùm hanc veram Christi Ecclesiam non esse Romanam; sed Ecclesiam reformatam Calvini, vel aliquam aliam. Quapropter ad convincendum, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam,

seu

ſeu illam, de qua Chriſtus dixit, portas inferni, non præualituras adverſus ipſam, & de qua dixit Apoſtolus eſſe columnam, & firmamentum veritatis, oportet ad alia argumenta recurrere, nec ex ſolo Evangelio, non adiunctis alijs, facilè erit evincere, ſolam Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

213 Quapropter quando hæreticus Calviniſta, vel aliquis alius admittens Evangelia, & Epiſtolas Pauli, quærit à Catholico Romano, cur credat, dari Purgatorium, & Sacramenta eſſe ſeptem? & ipſe reſpondet, ſe id credere, quia Deus hoc revelavit, & hæreticus inſtat, vnde ſciat hoc Deum revelaſſe, & ipſe reſpondet, quia Eccleſia Catholica Romana, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis id credendum proponit: videtur Catholicus principium petere, ſupponendo id, quod hæreticus negat, nimirùm quòd Eccleſia Catholica Romana ſit columna, & firmamentum veritatis, & ideò hæreticus ſtatim clamabit; hoc gratis à reſpondente ſupponi, & neutiquàm probari: vnde iterùm inſtabit: vnde ſcis, Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe columnam, & firmamentum veritatis? ſi autem tùnc Catholicus reſpondeat, ſe id non ſcire, ſed credere, quia Apoſtolus dicit Eccleſiam eſſe columnam, & firmamentum veritatis; iterùm replicabit hæreticus, vnde ſciat, Eccleſiam de qua loquebatur Apoſtolus, eſſe Eccleſiam Catholicam Romanam, quæ modò exiſtit?

cer-

certè hic ſatisfacere non poterit, niſi recurrat ad argumenta illa evidentia credibilitatis, quæ oſtendunt, Eccleſiam, quam Chriſtus ſuprà Petrum fundavit, non eſſe aliam, quàm Eccleſiam Catholicam Romanam. Non ergò ſufficit ſolus recurſus ad Scripturam teſtimonium perhibentem de infallibilitate Eccleſiæ, vt contra hæreticos convincamus, veros eſſe omnes articulos, quos Eccleſia Catholica Romana credendos proponit.

§. VI.

Statuuntur aliquæ propoſitiones deſervientes ad explicandam reſolutionem Fidei: quarum prima eſt, evidens eſſe, dari aliquam veram Religionem in mundo, & inveniri facilè poſſe ab omni homine ritè illam quærente.

214 HAnc Fidei reſolutionem nullus, quem ſciam, aptiùs, & ſolidiùs explicavit, quàm P. Michael de Elizalde in præclaro illo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, cuius præcipuus ſcopus eſt probare, cùm veræ Religionis profeſsio ſit neceſſaria ad ſalutem, & Deus velit omnes homines ſalvos fieri, evidens eſſe quòd vera aliqua Religio exiſtat in mundo, & hanc ſine magno molimine inveniri poſſe, non ſolùm à doctis, & ingenioſis; ſed etiam ab omnibus vera ratione vtentibus, dummodò il-

illam ritè,& debito modo quærant. Et cùm latè demonstrasset, Deum impresisse mentibus hominum prima quædam principia,quæ non sunt probanda, sed vltrò admittenda, quæ lumine naturæ nota appellantur, quibus homines iuvarentur ad scientias humanas adquirendas; hinc rectè concludit, Deum optimum maximum omnibus hominibus hunc quasi naturalem instinctum,& veluti primum principium impresisse, & naturali lumine illustrasse, *dari aliquam veram Religionem in mundo,& nefas esse sine Religione viuere*, vt hoc primo principio sollicitarentur, & stimularentur ad quærendam veram Religionem; quia ipso lumine naturæ,quo cognoscitur,vnum dumtaxat esse Deum, etiam cognoscitur hunc Deum vnam dumtaxat Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quam coli velit; cæteras verò huic oppositas esse falsas. Vnde quæst.5. illius operis pag.69.num.112. sic discurrit subtilis iste,& solidus Theologus: *Si pro disciplinis* alijs præmisit Deus illarum principia, ex quibus homines possent illa invenire,vel excogitare, à fortiori ea,quæ Deus nobis concesit de vera Religione dictamina,& principia, talia sint necesse est, quibus posint homines Deum,& veram Religionem invenire,si velint, cùm in hunc dumtaxat finem ea *concesserit*. Et statim subdit: *Quibus consideratis omnibus*, aserendum indubitantèr, puto, ex toto rigore Philosophiæ,vel

„ nul-

„ nullum verum eſse invenibile, ſed ſenſus, & „ mentem, & naturam totam fortè errare, vel „ præ omnibus, ac potiſsimùm eſse invenibilem „ veram Religionem. Si enim Deus non eſt, ne- „ que naturam fecit, & hominibus, prima do- „ cumenta ingeſsit, quibus proficerent, evidens „ eſt in his maximè edoctũm hominem, quæ ma- „ gis Deum decent, quæ pluris ipſorum quoque „ hominum interſunt, & quæ maxima, quæ ſum- „ ma, & capitalia ſunt: in his autem omnium ca- „ put eſt vera Religio: ergo vel hæc inveniri po- „ teſt, vel nihil inveniri poteſt. At multa inve- „ niri poſsunt, & aſseri, & probari, & agi, vt con- „ tra Academicos demonſtratum eſt cum Augu- „ ſtino: ergò vera Religio *inveniri poteſt.* Hinc „ num. 115. inquit, veram Religionem in mundo „ eſse, ita animis eſt impreſsum noſtris, *ex eó* „ *vnde eſt, vt eſſe non poſsit vnde non eſt.* Quæ eſt definitio, quam de vero, vel veri perceptione traddit Zeno Philoſophus.

§. VII.

§. VII.

Secunda propositio, doctrinam veræ Religionis non posse humano discursu acquiri; sed Diuinitùs esse traditam.

215 PRobat insuper solidissimè tota q. 6. doctrinam veræ Religionis non humanæ rationis, & intentionis esse; sed superiorem, & Diuinam, non Scholarum, aut librorum contentionibus depromendam, sed delapsam è Cœlo; traditam à Deo, & credendam ab homine. Quã assertionẽ verissimam esse, omnes nationes, & omnes Orbis Religiones, & sectæ fatentur. Id enim in primis agnoscunt omnes Christiani veri, id est Catholici Romani, omnes falsi, scilicèt hæretici: Id agnoscunt Iudæi, id Mahumethani, quorum falsus Propheta, & verus impostor Mahumethus, vt gentes ad se traheret, finxit, suam Legem sibi à Deo reuelatam. Imò nec Gentiles hoc negabant: nulla enim, nec Gentium, est, vel fuit tàm humanitùs instituta Religio, quæ oracula, & leges Numinum non quæsierit, non audierit, & quæ in his potissimùm non se se fundauerit. Nam, vt Græci ipsi, qui sapientiam, idest rationẽ, & demonstrationem maximè quærebant, oraculis abundarunt: & si quam eorum Philosophi colebant ex animo Religionem, non eam ad scholam vnus-

vnusquisque suam, eiusque sentētiam efformabat, sed ad fabulosam illam Numinum doctrinam, & normam: Vnde habebant, *scholas pugnantes, sed templa communia*, vt de illis pulchrè dixit Augustinus.

216 Veritas huius assertionis fundatur in doctrina Angelici Doctoris, & Scholasticorum Principis D. Thomæ, qui 2.2.q.2.art.3. inquirit: *Vtrùm credere aliquid suprà rationem naturalem, sit necessarium ad salutem?* Et respondet affirmatiuè, & probat: tùm authoritate Apostoli dicentis ad Hebræos 10. *Sine Fide impossibile est placere Deo*, tùm ratione: *Quia cum natura hominis dependeat à superiori natura, ad eius perfectionem non sufficit cognitio naturalis;*
„ *sed requiritur supernaturalis*, inquit ibi ad 1. Quòd
„ magis explicat in corpore: quia *in omnibus* na-
„ turis ordinatis invenitur quòd ad perfectionem
„ naturæ inferioris duo concurrunt. Vnum qui-
„ dem, quod est secundum motū proprium; aliud
„ autem, quod est secundùm motum superioris
„ naturæ: sicut aqua secundum motum proprium
„ mouetur ad centrum; secundùm autem motum
„ lunæ mouetur circa centrum secundùm fluxum,
„ & refluxum. Similitèr etiam orbes Planetarum
„ mouentur motibus proprijs ab Occidente in
„ Orientem; motu autem primi orbis ab Oriente
„ in Occidentem: sola autē natura rationalis crea-
„ ta habet immediatum ordinem ad Deum, quia
„ cæteræ naturæ non attingunt ad aliquid vni-

„ uer-

„ uersale, sed solùm ad aliquid particulare participantes Diuinam bonitatem, vel in essendo tãtùm, sicut inanimata, vel etiam in viuẽdo, & cognoscendo singularia, sicut plantæ, & animalia. Natura autem rationalis in quantùm cognoscit vniversalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergò rationalis naturæ non solùm consistit in eo, quod ei competit secundùm suam naturam, sed in eo, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali participatione Diuinæ bonitatis. Vnde & suprà dictum est (nempè 1.2.q.3.art.8.) quòd vltima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione, ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis à Deo Doctore, secundùm illud Ioan. 6. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me.* Huius autem disciplinæ fit homo particeps, non statim, sed successiuè secundùm statum suæ naturæ. Omnis autem homo addiscens oportet, quòd credat ad hoc quòd ad perfectam scientiam perveniat, sicut etiam Philosophus dicit, quòd oportet addiscentem credere. Vnde ad hoc quòd homo perveniat ad perfectam visionem beatitudinis præerequiritur, quòd credat Deo tanquàm discipulus *Magistro docenti.*

217 Probauerat autem efficacitèr S. Doctor 1.2.q.3.art.8. beatitudinem hominis sitam esse in vi-

§. IV.

Quomodò Pater Becanus circulum vitet?

209 HOc hæretici argumentum retorquet in primis rectè Becanus contra ipsum: *Nam ego, inquit, vicisim quæro ex illo: vnde scis, Scripturam esse Diuinam? respondet: quia priuatus meus spiritus hoc dicit. Sed vnde scis priuatum tuum spiritum esse infallibilem, & Diuinum? Quia scriptura hoc dicit. Certè & hic circulus est, mi Paræe: nam Scripturam probas per priuatum spiritum; & rursùs spiritum priuatum per Scripturam: perinde ac si asseras, mater est proba, quia filius dicit; & filius est probus, quia mater dicit.*

210 Respondet ergó Becanus, circulum quidem fore, si quis Christianus, apud Ethnicum, qui nec Ecclesiam, neque Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam esse infallibilem, quia Ecclesia dicit; & Ecclesiam esse infallibilem, quia Scriptura dicit: nam vtrumque illi æquè ignotum, æquè incertum est; è contrario veró, non fore circulum, si vnum per alterum apud eum probes, qui alterum admittit; alterum negat: v.g. Calvinus admittit Scripturam; negat Ecclesiæ infallibilitatem: rectè illum convincam hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit, Ecclesiam esse infallibilẽ: ergó re verà infallibilis est. Similitèr, si quis idiota

ad-

admittit iudicium Ecclesiæ ; & tamen nesciat in particulari, libros Machabæorum esse Canonicos facilè persuadebo illi sine circulo, si sic dicam: Ecclesia, cuius tu authoritatem agnoscis, asserit, libros Machabæorum esse Canonicos : ergò non debes de hac re ampliùs dubitare.

211 Statimque ostendit, hùnc modum probandi vsitatum esse in Scripturis, & Patribus: nam quia Pharisæi admittebant Moysem; & negabant Christum, convincit eos Christus his verbis Joannis 5.36. *Si crederetis Moysi, crederetis, & mihi: de me enim ille scripsit*; contrà veró, quia Manichæi admittebant Christum, & Euangelium; negabant autem Moysem, & Prophetas, convincit illos Augustinus simili argumentandi modo in libris contra Faustum Manichæum, & lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ cap. 1. & sequentibus. Hinc deducit, Catholicos non committere circulum, dùm hæreticos, qui negant Ecclesiam, convincunt ex Scripturis, quas non negant. Rectèque monet, Paræum hoc modo excusari non posse: nam spiritus priuatus, qui ab ipso fingitur à nemine admittitur: neminem ergó ex priuato spiritu potest convincere: & subinde efficacitèr, & lepidè hùnc hæreticum exagitat, ostendendo, ipsum incidere in circulum inextricabilem.

§. V.

§. V.

Ostenditur, huius Authoris discursum non satis difficultatem complanare.

112 SEd quamquàm hæc sufficiunt ad cõvincendum hæreticum,& ad persuadendum,posse nos contra hæreticos admittentes Scripturas, ex illis arguere efficacitèr contra ipsos;in præsenti materia non videtur,ex sola Scriptura probari posse, Catholicam Religionem Romanam esse veram Christi Ecclesiam. Nam ex Scriptura solùm habetur,Ecclesiam Dei esse Columnam,& Firmamentum veritatis, ac proinde, non posse veram Christi Ecclesiam proponere aliquam falsitatem, aut errorem tanquàm dogma, aut articulum Fidei ab omnibus credendum; cæterùm quód Ecclesia Catholica Romana sit vera Christi Ecclesia, non videtur efficacitèr posse ex illo Apostoli testimonio concludi. Respondebunt enim hæretici,verum quidem esse quód Ecclesia Christi sit infallibilis,ac proinde,hinc rectè inferri,quód sint vera omnia illa,quæ vera Christi Ecclesia credenda proponit; cæterùm hanc veram Christi Ecclesiam non esse Romanam;sed Ecclesiam reformatam Calvini, vel aliquam aliam.Quapropter ad convincendum, solam Ecclesiam Catholicam Romanam esse veram Christi Ecclesiam,

seu

ſeu illam, de qua Chriſtus dixit, portas inferni, non præualituras adverſus ipſam, & de qua dixit Apoſtolus eſſe columnam, & firmamentum veritatis, oportet ad alia argumenta recurrere, nec ex ſolo Evangelio, non adiunctis alijs, fácilè erit evincere, ſolam Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam.

213 Quapropter quando hæreticus Calviniſta, vel aliquis alius admittens Evangelia, & Epiſtolas Pauli, quærit à Catholico Romano, cur credat, dari Purgatorium, & Sacramenta eſſe ſeptem? & ipſe reſpondet, ſe id credere, quia Deus hoc revelavit, & hæreticus inſtat, vnde ſciat hoc Deum revelaſſe, & ipſe reſpondet, quia Eccleſia Catholica Romana, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis id credendum proponit: videtur Catholicus principium petere, ſupponendo id, quod hæreticus negat, nimirùm quòd Eccleſia Catholica Romana ſit columna, & firmamentum veritatis, & ideò hæreticus ſtatim clamabit; hoc gratis à reſpondente ſupponi, & neutiquàm probari: vnde iterùm inſtabit: vnde ſcis, Eccleſiam Catholicam Romanam eſſe columnam, & firmamentum veritatis? ſi autem tùnc Catholicus reſpondeat, ſe id non ſcire, ſed credere, quia Apoſtolus dicit, Eccleſiam eſſe columnam, & firmamentum veritatis; iterùm replicabit hæreticus, vnde ſciat, Eccleſiam de qua loquebatur Apoſtolus, eſſe Eccleſiam Catholicam Romanam, quæ modò exiſtit?

cer-

certè hic satisfacere non poterit, nisi recurrat ad argumenta illa evidentia credibilitatis, quæ ostendunt, Ecclesiam, quam Christus suprà Petrum fundavit, non esse aliam, quàm Ecclesiam Catholicam Romanam. Non ergò sufficit solus recursus ad Scripturam testimonium perhibentem de infallibilitate Ecclesiæ, vt contra hæreticos convincamus, veros esse omnes articulos, quos Ecclesia Catholica Romana credendos proponit.

§. VI.

Statuuntur aliquæ propositiones deservientes ad explicandam resolutionem Fidei: quarum prima est, evidens esse, dari aliquam veram Religionem in mundo, & inveniri facilè posse ab omni homine ritè illam quærente.

214 Hanc Fidei resolutionem nullus, quem sciam, aptiùs, & solidiùs explicavit, quàm P. Michael de Elizalde in præclaro illo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, cuius præcipuus scopus est probare, cùm veræ Religionis professio sit necessaria ad salutem, & Deus velit omnes homines salvos fieri, evidens esse quòd vera aliqua Religio existat in mundo, & hanc sine magno molimine inveniri posse, non solùm à doctis, & ingeniosis; sed etiam ab omnibus vera ratione vtentibus, dummodò il-

illam ritè, & debito modo quærant. Et cùm latè demonstrasset, Deum impressisse mentibus hominum prima quædam principia, quæ non sunt probanda, sed vltrò admittenda, quæ lumine naturæ nota appellantur, quibus homines iuvarentur ad scientias humanas adquirendas; hinc rectè concludit, Deum optimum maximum omnibus hominibus hunc quasi naturalem instinctum, & veluti primum principium impressisse, & naturali lumine illustrasse, *dari aliquam veram Religionem in mundo, & nefas esse sine Religione vivere*, vt hoc primo principio sollicitarentur, & stimularentur ad quærendam veram Religionem; quia ipso lumine naturæ, quo cognoscitur, vnum dumtaxat esse Deum, etiam cognoscitur hunc Deum vnam dumtaxat Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quam coli velit; cæteras verò huic oppositas esse falsas. Vnde quæst. 5. illius operis pag. 69. num. 112. sic discurrit subtilis iste, & solidus Theologus: *Si pro disciplinis* alijs præmisit Deus illarum principia, ex quibus homines possent illa invenire, vel excogitare, à fortiori ea, quæ Deus nobis concessit de vera Religione dictamina, & principia, talia sint necesse est, quibus possint homines Deum, & veram Religionem invenire, si velint, cùm in hunc dumtaxat finem ea *concesserit*. Et statim subdit: *Quibus consideratis omnibus*, asserendum indubitantèr, puto, ex toto rigore Philosophiæ, vel

„ nul-

„ nullum verum eſse invenibile, ſed ſenſus, & „ mentem, & naturam totam fortè errare, vel „ præ omnibus, ac potiſsimùm eſse invenibilem „ veram Religionem. Si enim Deus non eſt, ne- „ que naturam fecit, & hominibus, prima do- „ cumenta ingeſsit, quibus proficerent, evidens „ eſt in his maximè edoctum hominem, quæ ma- „ gis Deum decent, quæ pluris ipſorum quoque „ hominum interſunt, & quæ maxima, quæ ſum- „ ma, & capitalia ſunt: in his autem omnium ca- „ put eſt vera Religio: ergo vel hæc inveniri po- „ teſt, vel nihil inveniri poteſt. At multa inve- „ niri poſsunt, & aſseri, & probari, & agi, vt con- „ tra Academicos demonſtratum eſt cum Augu- „ ſtino: ergò vera Religio *inveniri poteſt*. Hinc „ num. 115. inquit, veram Religionem in mundo „ eſse, ita animis eſt impreſsum noſtris, *ex eó* „ *vnde eſt, vt eſſe non poſsit vnde non eſt.* Quæ eſt definitio, quam de vero, vel veri perceptione traddit Zeno Philoſophus.

§. VII.

§. VII.

Secunda propoſitio, doctrinam veræ Religionis non poſſe humano diſcurſu acquiri; ſed Diuinitùs eſſe traditam.

215 PRobat inſuper ſolidiſsimè tota q. 6. doctrinam veræ Religionis non humanæ rationis, & intentionis eſſe; ſed ſuperiorem, & Diuinam, non Scholarum, aut librorum contentionibus depromendam, ſed delapſam è Cœlo; traditam à Deo, & credendam ab homine. Quā aſſertionē veriſsimam eſſe, omnes nationes, & omnes Orbis Religiones; & ſectæ fatentur. Id enim in primis agnoſcunt omnes Chriſtiani veri, id eſt Catholici Romani, omnes falſi, ſcilicèt hæretici: Id agnoſcunt Iudæi, id Mahumethani, quorum falſus Propheta, & verus impoſtor Mahumethus, vt gentes ad ſe traheret, finxit, ſuam Legem ſibi à Deo reuelatam. Imò nec Gentiles hoc negabant: nulla enim, nec Gentium, eſt, vel fuit tàm humanitùs inſtituta Religio, quæ oracula, & leges Numinum non quæſierit, non audierit, & quæ in his potiſsimùm non ſe ſe fundauerit. Nam, vt Græci ipſi, qui ſapientiam, ideſt rationē, & demonſtrationem maximè quærebant, oraculis abundarunt: & ſi quam eorum Philoſophi colebant ex animo Religionem, non eam ad ſcholam

vnuſ-

vnusquisque suam, eiusque sentẽtiam efformabat, sed ad fabulosam illam Numinum doctrinam, & normam: Vnde habebant, *scholas pugnantes, sed templa communia*, vt de illis pulchrè dixit Augustinus.

216 Veritas huius assertionis fundatur in doctrina Angelici Doctoris, & Scholasticorum Principis D. Thomæ, qui 2.2.q.2.art.3. inquirit: *Vtrùm credere aliquid suprà rationem naturalem, sit necessarium ad salutem?* Et respondet affirmatiuè, & probat: tùm authoritate Apostoli dicentis ad Hebræos 10. *Sine Fide impossibile est placere Deo*, tùm ratione: *Quia cum natura hominis dependeat à superiori natura, ad eius perfectionem non sufficit cognitio naturalis;* „ *sed requiritur supernaturalis*, inquit ibi ad 1. Quòd „ magis explicat in corpore: quia *in omnibus* na„ turis ordinatis invenitur quòd ad perfectionem „ naturæ inferioris duo concurrunt. Vnum qui„ dem, quod est secundum motũ proprium; aliud „ autem, quod est secundùm motum superioris „ naturæ: sicut aqua secundum motum proprium „ mouetur ad centrum; secundùm autem motum „ lunæ mouetur circa centrum secundùm fluxum, „ & refluxum. Similitèr etiam orbes Planetarum „ mouentur motibus proprijs ab Occidente in „ Orientem; motu autem primi orbis ab Oriente „ in Occidentem: sola autẽ natura rationalis crea„ ta habet immediatum ordinem ad Deum, quia „ cæteræ naturæ non attingunt ad aliquid vni-

„ uer-

uersale, sed solùm ad aliquid particulare participantes Diuinam bonitatem, vel in essendo tātùm, sicut inanimata, vel etiam in viuēdo, & cognoscendo singularia, sicut plantæ, & animalia. Natura autem rationalis in quantùm cognoscit vniversalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergò rationalis naturæ non solùm consistit in eo, quod ei competit secundùm suam naturam, sed in eo, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali participatione Diuinæ bonitatis. Vnde & suprà dictum est (nempè 1.2.q.3.art.8.) quòd vltima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione, ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis à Deo Doctore, secundùm illud Ioan. 6. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me.* Huius autem disciplinæ fit homo particeps, non statim, sed succesiuè secundùm statum suæ naturæ. Omnis autem homo addiscens oportet, quòd credat ad hoc quòd ad perfectam scientiam perveniat, sicut etiam Philosophus dicit, quod oportet addiscentem credere. Vnde ad hoc quòd homo perveniat ad perfectam visionem beatitudinis prærequiritur, quòd credat Deo tanquàm discipulus *Magistro docenti.*

217 Probauerat autem efficacitèr S. Doctor 1.2.q.3.art.8. beatitudinem hominis sitam esse in

visione Divinæ essentiæ: quia cum Deus sit omnium prima causa, ad cuius Essentiam cognoscendam insitum naturalitèr est homini effectum cognoscendi desiderium, non nisi in illius essentiæ visione potest eius beatitudo consistere. Ad quod probandum duo præsupponit principia: primum est, *quòd homo non est perfectè beatus, quandiu restat sibi aliquid desiderandum, & quærendum.* Secundum est *quòd uniuscuiusque potentiæ perfectio attenditur secundùm rationem sui obiecti.* Hinc subsumit: *At*
„ obiectum intellectus est quod quis est, idest essentia rei, vt dicitur in 3. de Anima: vnde in tantùm procedit perfectio intellectus, in quantùm cognoscit essentiam alicuius rei. Si ergò intellectus aliquis cognoscat essentiam alicuius effectus, per quam non potest cognosci essentia causæ vt scilicèt cognoscatur de causa quid est: non dicitur intellectus attingere ad causam simplicitèr, quamvis per effectum cognoscere possit de causa, àn sit: & ideò remanet naturalitèr homini desiderium cùm agnoscit effectum; & scit habere causam, vt etiam sciat de causa, quid est: & illud desiderium est admirationis, & causat inquisitionem, vt dicitur in 1. Metaph. cap. 2. puta, si aliquis cognoscens eclypsim Solis, considerat quòd ex aliqua causa procedit, de qua, quia nescit, quid sit, admiratur, & admirando inquirit: nec ista inquisitio quiescit quovsque perveniat ad cognoscendum essentiam causæ. Si igi-

„ tur

„ tur intellectus hominis cognoſcens eſſentiam
„ alicuius effectus creati, non cognoſcat de Deo,
„ niſi àn ſit; nondùm perfectio eius attingit ſim-
„ pliciter ad cauſam primam, ſed remanet ei ad-
„ huc naturale deſiderium inquirendi cauſam: vn-
„ de nondùm eſt perfectè beatus. Ad perfectam
„ igitur beatitudinem requiritur quòd intellectus
„ pertingat ad ipſam eſſentiam primæ cauſæ, & ſic
„ perfectionem ſuam habebit per vnionem ad
„ Deum ſicut ad obiectum, in quo beatitudo ho-
„ minis conſiſtit. Hactenus S. Thomas.

218 Quare S. Thomas eo artic. 3. 12. ex eo quòd vltima hominis perfectio, & beatitudo conſiſtat in clara Dei viſione, ad quam naturalis ratio aſcendere non poteſt proprio motu, per legitimã conſequentiam intulit, neceſſarium fuiſſe ad ſalutem aliqua hominibus per diſciplinam Fidei credenda proponi. Vnde titulum illius articuli tertij expleuit probando quòd neceſſarium ſit ad ſalutem credere aliquid ſuprà rationem naturalem. Doctrina ergò veræ Fidei per ſolum diſcurſum humanum ſine Magiſterio Dei per ſe ipſum, vel per Angelos, vel per alios homines docentis homines haberi non poteſt.

219 Idque à fortiori patet ex ijs, quæ Sanctus Doctor tradit art. 4. in quo inquirit: *Vtrùm credere ea, quæ naturali ratione ſciri poſſunt, ſit neceſſarium?* Vbi probat, vt citiùs, & firmiùs Dei notitiam homines aſſequerentur, neceſſarium fuiſſe

homini non solùm suscipere per Fidem ea, quæ suprà rationem naturalem sunt, sed ea etiam, quæ
„ naturali ratione investigari possunt: *Dicendum*
„ *est*, inquit, quòd necessarium est homini acci-
„ pere per modum Fidei, non solùm ea, quæ sunt
„ suprà rationem, sed etiam ea, quæ per rationem
„ cognosci possunt. Et hoc propter tria: primò
„ quidē, vt citiùs homo ad veritatis Diuinæ cog-
„ nitionem perveniat: scientia enim, ad quam per-
„ tinet probare, Deum esse, & alia huiusmodi de
„ Deo, vltimò addiscenda proponitur (nimirùm
„ Metaphysica, & Theologia) præsuppositis mul-
„ tis alijs scientijs, & sic non nisi post multum tē-
„ pus vitæ suæ homo ad Dei cognitionem perve-
„ niret. Secundò vt cognitio Dei sit communior:
„ multi enim in studio scientiæ proficere nō pos-
„ sunt, vel propter hebetudinē ingenij, vel prop-
„ ter alias occupationes, vel etiam propter tor-
„ porem addiscendi, qui omninò à Dei cognitio-
„ ne fraudarentur, nisi proponerentur eis Diuina
„ per modum Fidei. Tertio modo propter certi-
„ tudinem. Ratio enim humana in rebus Diuinis
„ est multùm deficiens; cuius signum est, quia
„ Philosophi de rebus humanis naturali investi-
„ gatione perscrutantes, in multis erraverunt, &
„ sibi ipsis contraria senserunt: vt ergò esset indu-
„ bitata, & certa cognitio apud homines de Deo,
„ oportuit quòd Diuina eis per modum Fidei tra-
„ derentur, quasi à Deo dicta, qui mentiri *non po-*
„ *test*.

 Idem

220 Idem Sanctus Doctor 1.2.q.91.art.4. Inquirit: *An fuerit necessarium esse aliquam Legem Diuinam?* Et respondet quòd *præter legem naturalem, & legem humanam, necessarium fuit ad directionẽ humanæ vitæ habere Legem Diuinam.* Idque probat quatuor rationibus, quarum secunda est hæc:
,, *Quia proptèr* incertitudinem humani iudicij,
,, præcipuè de rebus contingentibus, & particula-
,, ribus, contingit de actibus humanis diversorum
,, esse diuersa iudicia, ex quibus etiam diuersæ,
,, & contrariæ leges procedunt. Vt ergò homo
,, absque omni dubitatione scire posit quid sit
,, agendum, & quid vitandum, necessarium fuit vt
,, in actibus proprijs dirigeretur per Legem Di-
,, uinitùs datam, de qua constat quòd non *potest*
,, *errare.*

221 Prætereà efficaci ratione suadetur, doctrinam veræ Religionis non acquiri per discursum, & scientiam, sed per Fidem hauriri debere à Deo docente. Nam cùm Deus velit, omnes homines salvos fieri, & ad salutem consequendam necessaria sit vera Religio, & Deus nulli hominum neget necessaria ad salutem, consequens est quòd omni homini rationis compoti dederit Deus potestatem inveniendi veram Religionem: ergò omni homini dedit potestatem adquirendi doctrinam veræ Religionis. At non omni homini dedit potestatem adquirendi eam doctrinam, quæ per scholarum discusionem comparatur: ergò doctri-

na veræ Religionis non est doctrina per ſcholarum diſcuſionem, ſeu per ſcholaſtica certamina, & humanum diſcurſum comparata. Ergò doctrinam veræ Religionis à Deo docente debent homines accipere. Deus autem vt doctrinam veræ Religionis ad ſalutem neceſſariam hominibus traderet, commertium cum illis habere debuit, & loquutione quadam externa mentis ſuæ conſilia illis manifeſtare: vt enim ſciret homo quem à ſe cultum Creator depoſceret; cum nequeat per ſe Diuinæ mentis arcana intueri, neceſſarium fuit, vt per ſignum aliquod ſenſibile à Deo loquente illum cultum addiſceret: vt autem homines certificarentur, Deum eſſe, qui per illa ſigna ipſis loqueretur, debuit Deus loquutioni ſuæ talia ſigna adiungere, quæ non ſinerent prudentèr dubitare, illum eſſe qui loquebatur. Hoc pacto loquutus eſt Deus cum Moyſe, & per eius os cum filijs Iſrael: talibus enim prodigijs, & Cœleſtibus ſignis loquutionem illam ornauit, vt non potuerint homines prudentèr dubitare quin à Deo eſſet doctrina illa, quæ talibus notis illuſtrata erat. Hoc pacto loquutus eſt per Prophetas, & nouiſsimè loquutus eſt nobis per Filium ſuum Vnigenitum Ieſum Chriſtum; qui tali vitæ ſanctitate, talibuſque operibus, & miraculis ſe Filium Dei eſſe comprobauit, vt inexcuſabiles ſint qui credere nolunt, doctrinam Chriſti eſſe doctrinam Dei. Doctrinam hanc Chriſtus Eccleſiæ ſuæ commiſsit, quam ſupra Petrum

trum fundauit, & per illam sensibilitèr loquitur hominibus: & vt eos omninò securos redderet de veritate doctrinæ, quam hæc Ecclesia illis credendam proponit, talibus notis, insignibus, & signis eam illustrauit, vt cæcus sit qui non videat Ecclesiam Catholicam esse os, per quod Deus sensibilitèr hominibus loquitur, & eis manifestat quæ necessaria sunt, vt ad æternam Dei visionem perveniant.

222. Preterea probatur doctrinam veræ Religionis non per studium humanum acquiri, sed à Deo per Fidem accipi debere: quia veram Religionem, eiusque doctrinam omnes putant à se habendam, & si non haberetur, quærendam, siue viri, siue fœminæ, siue nobiles, siue plebeij, siue domini, servi, & ancillæ, siue docti, siue rustici. At non omnes putant à se haberi scientias, vel quærendas; si non habentur. Ergò veræ Religionis doctrina non est scita, nec habita per scientiam, & discursum: ergò credita. At non credita hominibus: ergò credita Deo. Ergò via vnica habendi doctrinam veræ Religionis est via Fidei Diuinæ, seu Fidei, per quam homo credit Deo loquenti. Per hanc viam homo rudis, & illiteratus, & simplex vetula plus veræ, & solidæ sapientiæ exiguo tempore comparat, quàm arrogans Philosophus Gentilis multorum annorum studio. Augustinum audiamus serm. 187. de tempore id egregiè explicantem: *Qui tibi (inquit) videris nihil scire, si scias hoc ipsum quod*

nescias: nonne plus cæteris videris scire? Gentilis homo videt lapidem, & Deum putat: Philosophi vident Cælum, & putant Deum, &c. Tu verò considera quantam super istos habes scientiam.

223 Ex ipsaque natura doctrinæ veræ Religionis, constat, eam non esse humanæ investigationis, & inventionis, sed superiorem, & Diuinitùs traditam; siquidem doctrina veræ Religionis ea esse nequit, quæ circa necessaria, & quasi essentialia Religionis maximè deficit, & errat. At talis est omnis doctrina solùm fundata in ratione naturali, & naturalis inventionis: ergò nulla doctrina solùm fundata in ratione naturali, & naturalis inventionis est doctrina veræ Religionis. Doctrina ergò veræ Religionis debet esse Diuinitus à Deo tradita. Minor probatur: quia materia necessaria, & quasi essentialis Religioni sunt Deus, & Diuina, cùm vera Religio ad Dei cultum essentialitèr dirigatur. At doctrina solùm in ratione naturali fundata, seu naturalis investigationis, & inventionis maximè deficit, & errat circa Deum: vt enim nupèr aiebat D. Thomas, *ratio humana in rebus Diuinis est multùm deficiens*: est enim principij loco à Principibus Gentilium Philosophis, & sapientibus Pytagora, Socrate, Platone, Trismegistro, & alijs traditum, & à Christianis receptum, *mentem humanam se habère ad Deum, & Diuina, sicut noctuam ad lumen solis*: idque experientia ipsa est manifestum ex innumeris erroribus, in quos inciderunt Philoso-

so-

sophi Gentiles circa naturam Dei,& finem, propter quem homo conditus est, vt patet ex Tullio in libris de natura Deorum, qui postquàm lib. 1. retulit multorum Philosophorum pugnantia placita circa naturam,& conditionem Deorum, sapientèr subiunxit: *Quorum opiniones cum tàm variæ sint, tamque inter se dissidentes, alterum profectò fieri potest, vt eorum nulla, alterum fieri non potest, vt plus vnà verà sit.*

224 Et sanè circa hominis beatitudinem, in quo scilicèt consistat summum eius bonum, maximæ olim Philosophorum extitère concertationes. Lactantius lib. 3. Diuinarum institutionum cap. 7. decem sententias cum suis Authoribus refert; & cap. 8. ostendit, illos errasse,& luculentèr refutat. Marcus Varro apud D. Augustinum lib. 19. de Ciuit. cap. 1. ostendit, sectas Philosophorum de summo bono ita posse permisceri, vt ex ea permixtione octoginta octò suprà ducentas sententiæ, seu sectæ existant. Totusque mundus, plenus erat erroribus, donec venit Christus, qui tòt tenebras dispulit: ideò quippè Filius Dei in mundum venit, vt nobis veram doctrinam traderet,& viam ad veràm fœlicitatem ostenderet, simùlque gratià suà nobis vires tribueret ad ambulandum per eam: *Nō enim nos alitèr discere poteramus quæ sunt Dei, nisi Magister noster Verbum existens, homo factus fuisset*, vt inquit sapientèr D. Irinæus lib. 9. cap. 1.

§. VIII.

§. VIII.

Tertia propositio: veram Religionem nec quæri debere nec inveniri posse per examen rerum, & dogmatum, quæ tradit.

225 HAnc propositionem breuitèr stabiliui suprà cap.1.§.7.eam solidissimè probat P. Elizalde q.8.& 9. redditque rationem: quia nequit via illa esse apta, & recta ad veram Religionem, per quam melius itur ad falsam, quàm ad veram, & in qua deterior futura sit causa veræ Religionis, quàm falsæ alicuius. Talis autem est via per examen: doctrina enim veræ Religionis, vt nupèr ostendimus, naturà sua est de rebus altissimis, & Diuinis, & hoc ipso nobis difficillibus, ac parùm notis: est etiam de rebus æternis, atque futuris, quarum nec experientiam, nec vsum, nec speciem propriam habemus, neque simile. Vnde vera Religio ad examen nostrum vocata difficilior erit, atque obscurior, quàm falsa aliqua. Si enim quis sagacissimus Philosophus fabricaret nūc Religionem quamdam, quæ vnum Deum mundi conditorem poneret, & tolleret à Iudaismo Messiæ expectationem, & multa, quæ puerilia apparent, & à Christianismo tolleret Trinitatem personarum, Incarnationem Verbi Dei, præsentiam Christi in Eucharistia, & illa omnia mysteria, quæ omninó hu-

humanum discursum superant; & ea omnia relinqueret, quæ contrà vitia, & in favorem virtutis circa præmium bonorum, & pœnam malorum ratio naturalis approbat, & à Mahumetismo tolleret spurcitiam, & barbariem, & errores omnes contrà rationem naturalem, & contrà Mathematicam, & historiam: & hîc Philosophus in certamen veniret cum Christiano circa veritatem Religionis, & contenderet, suam esse veram; Christianam verò falsam, & vtriusque veritatem vellet explorare per examen articulorum, quæ vnaquæque docet; & Christianus hunc modum discutiendi, & examinãdi quænam sit vera Religio, incautè admitteret, evidens est in hac disputatione Religionem falsam prævalituram: quia assertor falsæ Religionis nihil poneret, quod non probaret, & omnia sibi obiecta contra suos articulos clarè dissolveret; è contrà verò Religionis Christianæ, & veræ professor poneret articulos, qui ratione naturali probari non possunt, imò qui homini destituto Fidei lumine apparent omninò impossibiles, & quos nemo intelligere poterit, nisi priùs eos crediderit ob authoritatem Dei dicentis, iuxtà regulam illam, quam Deus ipse nobis constituit per Isaiam, cap. 7. *Nisi credideritis, non intelligetis.* Tales sunt articuli de vnitate Essentiæ, & Trinitate personarum, de Incarnatione Verbi, de Divinitate hominis crucifixi, & de præsentia reali Christi in Eucharistia. Et quãvis Christianus posset obiectiones contra hæc

my-

mysteria factas dissolvere cum probabilitate; tamen non ita liquidò, & clarè dilueret, vt replicari ampliùs non posset. Vndè in hoc certamine vinceret falsæ Religionis assertor. Evidens ergo est, hanc non esse rectam viam ad quærendam veram Religionem. Rationem à priori iam dedimus, cap. 1. §. 7. quia vera Religio continet articulos, qui intelligentiam nostram transcendunt, & qui cùm sint supra rationem, nequeunt per rationem probari. Ibi etiam aliam reddimus rationem: quia si ad quærendam, & inveniendam veram Religionem priùs deberemus omnia eius dogmata examinare, priùs finiretur vita, quàm susciperetur vera Religio.

226 Doctrinam in hac assertione datam colligimus ex S. Augustino, Epist. 49. quam scripsit ad Præsbyterum quemdam nomine *Deo gratias*, respondens ad quæstiones à pagano quodam ipsi propositas, quarum solutionem ipse ab Augustino petierat. Petebat paganus ille vt sibi difficultates istæ explanarentur antequàm Christianus fieret: quæstiones erant sex; illas ad Augustinum misit Deo gratias, & postquàm omnibus satisfecit Augustinus, ad finem Epistolæ sic loquitur: *Proposita exposuimus, vt potuimus; sed ille qui proposuit, iam sit Christianus, ne fortè cùm expectat antè librorum Sanctorum finire quæstiones, prius finiat vitam istam, quàm transeat à morte ad vitam. Ferri enim potest* (id est permitti, & tolerari) *quòd ante-*

quam

quàm Christianis Sacramentis imbuatur, quærit de resurrectione mortuorum. Concedendum etiam fortassis, quòd de Christo quæsivit, cur tantò pòst venerit, vel si quæ sunt aliæ paucæ, & magnæ quæstiones, quibus cætera inserviunt. Si autem qualis est illa: In qua mensura mensi fueritis metietur vobis, vel qualis ista de Jona, etiam omnes tales antequam sit Christianus finire cogitat, perperàm cogitat, vel conditionem humanam, vel ætatem iam suam. Sunt enim innumerabiles, quæ non sunt finiendæ antè Fidem; ne finiatur vita sine Fide. Sed planè retenta iam Fide, ad exercendam piam delectationem mentium fidelium, studiosissimè requirendæ, & quod in eis eluxerit sine typo arrogantiæ communicandum; quod autem latuerit sine salutis dispendio tolerandum. His verbis claudit Augustinus Epistolam illam. Quo nihil sapientiùs, & evidentiùs dici potuit. Permittit Augustinus, quòd de paucis, & magnis quibusdam quærat is, qui Fidem Christi vult suscipere, & ea sibi exponi deposcat, non quidem eo genere examinis vt inde diiudicanda veniat, & accipienda, vel refutanda vera Fides, & Religio: nam ad hoc omnia essent examinanda; sed ita vt is, qui iam Fidem suscipere decrevit, minorem difficultatem experiatur in magnis, & difficilibus mysterijs, ex quorum difficultate retardatur à suscipienda Fide. Monendus tamen est Cathecumenus ille, vt considerationem avertat à mysterijs illis, quæ ipsi difficultatem præcipuam ingerunt, & illam applicet ad pene-

tran-

tranda argumenta, quæ evincunt, Deum esse Authorem Religionis Christianæ, & mysteria illa revelasse, quæ intelligentiam eius superant: & exponatur ei obligatio captivandi intellectum in obsequium Fidei, & firma Fide credendi omnia, quæ Deus dixerit, vbi firmis rationibus constiterit, Deum ea dixisse, quamvis homini sibi relicto, & suo discursu nitenti appareant penitùs impossibilia: constat enim evidentèr, multa sæpè homini videri impossibilia, quæ re ipsa existunt, & verissima sunt; cùm tamen evidentissimum sit, Deum nec posse fallere, neque falli in ijs, quæ attestatur. Vndè ratio evidentissima dictat credendum esse Deo aliquid testificanti, quamvis nobis summe difficile, imò & impossibile videatur (vt iam exposui cap. 1. huius libri §. 4. & 6.) postquam nobis constiterit, id Deum dixisse; & hac in re præ oculis habendum est colloquium, quòd ego habui cum Mahumethano ingenioso, qui Fidem Christi nolebat recipere propter difficultatem, quam experiebatur in mysterio Trinitatis, & Incarnationis; & observandus est modus, quem pòst explicationem mysteriorum ego tenui, vt illum obligarem ad captivandum intellectum ad assentiendum his mysterijs ob authoritatem Dei, qui illa mundo manifestavit per os Domini nostri Iesu Christi, & Apostolorum: hoc colloquium exhibui tom. 3. Selectar. disput. vltima, Sect. 11. & modum illum tradidi ibi §. 7. pag. 615. & in secun-

cunda parte huius operis apponetur.

§. IX.

Propositio quarta: Veram Religionem quærendam, & inveniendam esse per examen fundamentorum, & rationum, quæ evincant, Deum esse Authorem illius Religionis.

227 ID iam exposui, & probavi cap. 1. huius libri, §. 4. & 6. Et constat veritas propositionis, nam sicùt est iniuria infinitæ Dei maiestatis, & authoritatis nolle assentiri mysterijs, quæ sufficientèr proposita sunt vt ab ipso revelata; quia vbi per argumenta gravia, & facientia moralem certitudinem nobis constat, Deum revelasse mysterium aliquod, ratio evidens dictat, mysterium illud credendum esse cum summa adhæsione ob authoritatem Dei dicentis, vt ostendimus cap. 6. §. 1. ita est gravis iniuria infinitæ authoritatis Dei accipere doctrinam alicuius Religionis tamquàm à Deo datam, quin præcedat sufficiens fundamentum ad firmitèr iudicandum, Deum esse authorem talis Religionis: nam *qui citò credit levis est corde*, Ecclesiast. 19. vt exposui lib. 1. cap. 1. Fundamentum autem hoc debet esse tale, vt reddat evidentèr credibilem illam doctrinam, id est, quòd reddat audientem omninò securum de eo quòd Deus sit Author illius doctrinæ, quin

quin de hoc posſit prudentèr dubitari: nam quandiù poteſt prudentèr dubitari, àn Deus ſit loquutus, nemo poteſt prudentèr imperare aſſenſum Fidei Diuinæ, quo ſcilicèt veritati myſterij reuelati aſſentiatur ſuper omnia, id eſt firmiùs, & immobiliùs. quàm aſſentiri ſolet concluſioni euidenti. Paris enim eſt periculi accipere tanquàm à Deo reuelata ea, quæ ſeductor aliquis proponit tanquàm à Deo dicta; & nolle accipere tanquàm à Deo dicta ea, quæ verus Dei Propheta ipſius nomine dicit postquàm ſufficientèr probauit, ſe eſſe Dei Prophetam, & Dei nomine loqui, vt probarunt Moyſes, Elias, & alij Prophetæ Legis veteris, & in nouo Teſtamento probarunt Apoſtoli, & alij viri ſancti.

228 Vnde Mahumethani, qui doctrinam à Mahumetho prædicatam tãquàm doctrinam à Deo datam receperunt, quin in hoc ſeductore viderent ſigna vlla, quæ oſtenderent, illum eſſe Dei Prophetam; omninò ſunt inexcuſabiles: ſibi enim perſuadent, Mahumethum fuiſſe Dei Prophetam; cùm tamen adſint manifeſta argumenta perſuadentia, fuiſſe hominem ambitioſum, & carnalem, qui ſe Prophetam finxit, vt Regna occuparet, & Imperium poſteris ſuis relinqueret. Sunt etiàm inexcuſabiles ſectarij, qui Lutherum vt novum Germaniæ Prophetam ſuſceperunt, & ſibi perſuaſſerunt, Monachum apoſtatam, carnalem, ambitioſum, nullis præeminentem virtutibus, nullis ornatum

tum miraculis, sed magnis vitijs onustum à Deo electum fuisse ad reformandam Ecclesiam. Et similia dici debent de his, qui Calvino adhæsseruht.

228 Fundamenta autem illa, quæ persuadere debent, Deum esse Authorem Religionis, vt eam homines tanquàm à Deo datam tutò, & laudabilitèr suscipiant, debent esse talia, quæ non relinquāt locum prudentèr dubitandi, nè data fuerit à Deo: ac proinde debent esse talia, vt euidentiam moralem gignant de eo quód Deus illius Religionis mysteria reuelauerit: debent enim reddere euidentèr credibilia mysteria talis Religionis, inducendo euidentem obligationem suscipiendi illam Religionem vt à Deo datam, & credendi eius mysteria tanquàm à Deo reuelata, vt patet ex dictis lib. 1. cap. vltimo, & in hoc lib. cap. 2.

§. X.

Propositio quinta: Manifestum esse debere, & ex rebus in mundo moralitèr euidentibus, quænam ex omnibus mundi Religionibus, & sectis sit vera, & à Deo data Religio.

229 VEritas huius propositionis constat ex his, quæ in toto hoc libro adduximus ad probandum, Religionem Christianam non solùm esse evidentèr credibilem, sed evidentèr veram evidentia in attestante, quatenùs evidentèr

tèr probatur, Deum esse authorem illius. Et robustissimè ostenditur à P. Michaele de Elizalde in toto suo opere de forma veræ Religionis quærendæ, & inveniendæ, præsertim q. 19. scopus enim illius præclari operis est hoc probare, & efficacitèr persuadere: *Esse in mundo manifestissimum, esse scitu, & exploratu breuissimum, facillimum, saltem per multis, quamnam inter omnes Religiones doctrinam Deus tradiderit, proposueritque credendam, & in quo errare ritè quærentes nequeant.* Ad quod proinde opus non sit metahpysica, non Theologià, non demonstrationibus immortalitatis animæ, cùm vel hoc absurdissimum futurum esset, si omnes tàm viros quàm fœminas, imò & litteratos omnes iuberemus esse Metaphysicos, vel Theologos: quid enim stultiùs? omnes enim tenentur veram Religionem quærere, & ita quærere vt inveniant, & inventam suscipere; non tenentur autem omnes esse metaphysici, vel Theologi. Ad internoscendum ergó quænam sit vera Religio, & à Deo data non opus est Metaphysica, neque Teologia. Vera namque Religio, & vera Ecclesia est arx munitissima, in quam intrare debent quicumque voluerint salutem suam in tuto ponere: est domus Dei, in qua hab tare debent qui hæredes Regni Cœlorum futuri sunt, & simùl arx, & Castellum munitissimum, in quo se defendere possunt ab hostiũ impugnatione. De Ecclesia loquitur Salomõ Proverb. 9. dicens: *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit*

dit columnas septem. Missit ancillas suas vt vocarent ad arcem. Vbi S. Gregorius Magnus apud Salazar per ancillas sapientiæ Apostolos intelligit, qui fuerunt ministri sapientiæ Incarnatæ, seu Christi ab eo in mundum missi, vt Gentes vocarent in hanc arcem, id est, vt illis ingressum in Ecclesiam Christi persuaderent. Vbi nota Ecclesiam, & esse domum, & simùl arcem, domum ad habitandum, & arcem ad se defendendum à dæmonum impugnationibus.

230 Est Ecclesia Dei Ciuitas supra montem posita, vt ab omnibus videri possit, qui oculos in illam intendere velint. Vt enim inquit sapientissimus Theologus, & hæreticorum accerrimus impugnator Gregorius de Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. colum. 156. in sexta Ecclesiæ proprietate: *Dicitur ab Orthodoxis Doctoribus, secundùm certissima, & clarissima Sanctarum Scripturarum testimonia, Ecclesia visibilis; idest sic in luce hominum, & conspectu posita, vt quouis sæculo euidentèr internosci, & quasi digito mostrari queat Congregatió illa, quam esse Ecclesiam veram determinatè credere possis, ac debeas.*

231 Et hanc Ecclesiæ prærogativam prædixit Dauid Psalm. 186. dicens: *In Sole posuit tabernaculum suum*, idest, vt ibi explicat Augustinus, *in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*; & epist. 166. ad Donatistas: *Ipsa est Ecclesia in Sole posita, id est, in manifestatione, omnibus nota vsque ad terminos terræ*: & in libro de vnitate Ecclesiæ, cap. 16. *Non est,*

inquit, *operta Ecclesia, quia non est sub modio, sed super candelabrũ, & de illa dictum est: non potest Ciuitas abscondi supra montem posita, sed Donatistis velut operta est, qui audiunt tàm lucida, & manifesta testimonia, quæ illam in toto Orbe demonstrant, vt malint clausis oculis offendere in montem, quàm in eum ascendere*: & epist. 107. *Facile tibi est attende, & videre Ciuitatem suprà montem positam.* Vnde Origenes homil. 30. in Matth. meritò dixit: *Ecclesia plena est fulgore ab Oriẽte in Occidentem.* Ergò evidentèr cernitur, Religionem Christanam esse à Deo.

232 Et quidem ad hominem contrà Authores Catholicos, qui euidentiam veritatis nostræ Religionis negant; cùm tamen constantèr doceãt, Religionem Christianam ita esse euidentèr credibilem, vt Religiones omnes sibi oppositas faciat incredibiles; hoc validum, & invictum formatur argumentum. Nam si Religio nostra reliquas facit incredibiles: ergò reliquas facit improbabiles: omnia enim probabilia sunt prudentèr, & absque vitio credibilia: ergò Religio Christiana non solùm est euidentèr probabilis, aut euidentèr probabilior reliquis sectis, sed certa: sola enim maior probabilitas vniùs doctrinæ non facit vt opposita sit absolutè improbabilis, seu talis, cui nullus posit prudentèr assentiri. Si autem Religio Christiana ex suis fundamentis, & rationibus est certa: ergò est similitèr euidens euidentia extrinseca, & in attestante: omnis enim certitudo per rationem,

ac probationem comparata est in eodem gradu euidentia; imò euidentia rationum est causa certitudinis. Nam extra Fidem Diuinam, quæ est summè certa, quamvis sit obscura, omnis certitudo alicuius veritatis fundatur in ipsa euidentia talis veritatis: ergò implicat Religionem Christianam esse ita euidentèr credibilem, vt omnem sectam sibi oppositam reddat incredibilem, quin sit euidentèr vera euidentia in attestante.

233 Prætereà argumentor: nam cùm Deus velit, omnes homines saluos fieri, vult vt omnes quærant veram Religionem, donec illam inveniant, & vult vt inventam amplectantur; & si iam in illa sunt, vult vt in illa vsque in finem perseuerent: nam sine professione veræ Religionis nemo potest salvus fieri, quia *sine Fide*, teste Apostolo ad Hebræos 10. *impossibile est placere Deo.* Vera autem Fides non datur vbi non datur vera Religio. Nec satis est ad salutem quòd quis amplectatur Religionem, quæ sibi videatur probabilior, aut verisimilior, vel etiam certa, si re ipsa sit falsa: sic enim quilibet salvaretur in sua Religione, quia cuilibet sua videtur melior, & verisimilior alijs, imó certa. Sic Mahumethani, & Hebræi, imò & hæretici obstinati verissimam arbitrantur suam Religionem, & arbitrantur, Christianos Catholicos in errore versari. At certum est apud omnes Catholicos, neminem extra veram Religionem posse salvari, vt constat ex symbolo Athanasij: *Hæc est*, inquit,

Fides Catholica, quam nisi quisque integram, inviolatăque servauerit, absque dubio in æternum peribit. Ergò Deus obligat omnes adultos ad quærendam, & inveniendam veram Religionem, illamque amplectendam: ergò omnes possunt dignoscere quænam sit vera Religio. Patet consequentia: quia si non possent discernere inter veram, & falsam Religionem, & dignoscere quænam sit vera; quænam falsa, impossibilia Deus iuberet, dùm iubet veram Religionem amplecti. At Deus impossibilia non iubet, vt definitum est à Tridentino: ergò omnes possunt discernere quænam inter omnes sit vera Religio. Non possent autem hoc præstare, nisi vera Religio esset talibus veritatis indicijs vestita, vt quicumque ea indicia inspiciat, & contempletur, euidentèr deprehendere possit, Religionem talibus indicijs vestitam, seu talibus notis insignitam, esse Religionem à Deo traditam, & consequentèr veram. Ergò argumenta euidentia credibilitatis, quibus Deus Religionem Christianam insigniuit, connexa essentialitèr sunt cum ipsius veritate, & quicumque ea penetrat, euidentèr cognoscit, Religionem Christianam esse veram. Probatur consequentia: nam si illa credibilitatis argumenta solùm redderent Religionem Christianam euidentèr probabiliorem, & verisimiliorem reliquis omnibus sectis, neque ex se essent essentialitèr connexa cùm veritate; sed possent coniungi cum falsitate, Deus non obligaret ad quærendam, inveniendam,

&

& amplectendam Religionem veram, ſed ſolùm ad amplectendam Religionem probabiliorem, & veriſimiliorem, ſive ſit vera, ſive ſit falſa: ergò ſi omnia credibilitatis argumenta, quibus Religio Chriſtiana eſt inſignita, & illuſtrata ex ſe ſunt coniungibilia cum falſitate, & poſſunt cadere in Religionem falſam; poſſunt à Deo omnes homines obligari, vt titulo ponendi in tuto ſuam ſalutem, amplectantur Religionem re ipſa falſam, in qua ſalus eſſe non poteſt: quo nihil abſurdius, & Deo indignius ex cogitari poteſt. Hoc enim eſſet, Deum homines decipere, & ſeducere, dùm ex vna parte ſtatueret non dare ſalutem æternam, niſi profeſſoribus Religionis veræ, & ex alia parte Religionem falſam veſtiret talibus veritatis indicijs, & omnes tenerentur illam amplecti: & ita homines fugiendo mortem in mortem inciderent, ſeu potiùs quærendo vitam, inciderent in mortem ſempiternam, idque Deo procurante, ſeu incitante.

234 Id explicemus: Ponamus, Petrum fugere hoſtem inſequentem, & non eſſe alium modum vitandi mortem, & euadendi gladium hoſtis perſequentis, niſi ſe recipiat in aliquam turrim, vel arcem. Sint tres, vel quatuor turres ante ipſum è regione poſitæ, quarum vna dumtaxat ſit ſecura, & medium aptum ad vitam tuendam; reliquæ verò ſint omninò expoſitæ hoſtium furori, & quæ certiſsimè expugnandæ ſint ab hoſte inſequenti Petrum. Sciat hoc Petrus, & euidentèr cognoſcat, ſe

 non

non posse in qualibet ex illis turribus vitam tueri, sed in vna dumtaxat ex illis, Quid faciet in angustia Petrus? ad quam ex illis quatuor confugiet? Certum est, illum obligatum esse eligere illam, in qua maiora securitatis indicia conspexerit. Vnde si indicia illa sint fallacia, & re ipsa turris illa non sit munita; sed expugnationi obvia, Petrus per illa indicia decipietur, & dum vitam vult tueri, & ex illius tuendæ desiderio, incidet in præsentissimam mortem: vnde qui vocauisset, & incitasset Petrum ad ingressum illius turris, ei ostendendo maiora securitatis indicia in illa turri, quàm in alijs, illum profectò decepisset, & causa foret ruinæ ipsius. Cũ ergò homini euidens sit extra Religionem veram, nemini patere aditum ad æternam salutem; & euidens quoque ipsi sit, inter omnes Religiones mundi vnam dumtaxat esse veram, & à Deo descendentem; reliquas verò illi oppositas esse falsas, & à Diabolo ortas, euidens ipsi est, se obligatum esse ad quærendam, & amplectendam Religionem illam vnicam, quæ vera est. Ergò cum veritas Religionis cognoscatur per indicia veritatis, & argumenta credibilitatis, euidens ipsi est, se obligatum esse ad amplectendam illam Religionem, in qua pòst diligentem inquisitionem viderit maiora veritatis indicia, & vrgentiora credibilitatis argumenta. Ergò impossibile est vt Deus Religionem falsam vestiat maioribus veritatis indicijs, & vrgentioribus credibilitatis argumentis, quàm Re-

li-

ligionem veram: sic enim homines deciperet, eos obligando per illa præeminentiora veritatis indicia ad amplectendam Religionem falsam. Ergó euidens est, inter omnes mundi Religiones, illam dùmtaxat esse veram, quæ maioribus à Deo ornata est veritatis indicijs, & credibilitatis vrgentioribus argumentis. At euidens est, inter omnes mũdi Religiones solam Religionem Christianam Catholicam esse ornatam à Deo maioribus veritatis indicijs, & vrgentioribus credibilitatis argumentis: cum ex confessione omnium Doctorum Catholicorum non solùm sit evidentèr credibilis, sed evidentèr credibilior omnibus alijs mundi Religionibus, & quidem cum tanto excessu, vt apud æquum rerum æstimatorem, & sincerum veritatis amatorem reliquæ omnes comparatiuè ad illam nec verisimiles, atque probabiles, neque prudentèr credibiles maneant: ergò euidens est, inter omnes mundi Religiones solam Religionem Christianam Catholicam esse veram, ac proinde solam illam esse veracem, seu veritatis Magistram, & veræ Fidei depositoriam, atque custodem. Ergò Doctores Catholici, tanquàm omninó indubitatum statuentes, Religionem Christianam à Deo ornatam esse evidentibus credibilitatis notis, & aliunde negantes esse ornatam esse euidentibus veritatis argumentis, virtualitèr sibi contradicunt, & contradictoria docent. Dicendum ergò est, Christianam Religionem

nem Catholicam ornatam esse à Deo evidentibus veritatis argumentis, ac proinde quemcumque hominem, qui illa veritatis argumenta penetrauerit, euidentèr cognoscere, Christianam Religionem esse veram, idest Deum habere Authorem.

235 Confirmatur, & explicatur: vera Religio est in mundo ab hominibus invenibilis: ergò est certò agnoscibilis, & discernibilis inter omnes: cùm homines invenire eam nequeant, nisi agnoscendo, & discernendo. Antecedens constat ex dictis, quia alioqui Deus impossibilia hominibus præciperet, dùm eis præcipit vt quærant veram Religionem, sine qua impossibile est salutem æternam obtinere: & prætereà antecedens illud à nemine eorum negatur, qui aliquam Religionem tenent: nam cùm vnusquisque suam veram putet, necesse est vt putet à se inventam esse veram Religionem, nempè suam. Vel ergò vera Religio æquari à falsa potest in fundamentis suæ veritatis, vel non potest? Si secundum: ergò excessus in fundamentis erit infallibile signum veritatis, ac proinde evidens erit esse veram illam Religionem, quæ præ reliquis est credibilis, & maioribus illustrata est veritatis indicijs. Si autem vera Religio æquari à falsa potest in fundamentis veritatis impossibile erit inter vtramque discernere, cum vtraque sit æquè fundata, & æquè credibilis, ac proinde impossibile erit veram Religionem invenire, ita vt animus in ea quiescat, &

st-

ſibi ſine formidine perſuadeat, ſe veram Religionem tenere.

236 Rursùs, vel exceſſus in fundamentis eſt ſignum infallibile veritatis? & tùnc ex exceſſu evidentèr infero veritatem; vel eſt ſignum dumtaxat probabile: & tùnc ex exceſſu non poſſum certò agnoſcere, & diſcernere veram Religionem. Ergò vel vera Religio non eſt invenibilis, & ad nullam Religionem amplectendam obligamur, quod eſt evidentèr falſum; vel vera Religio eſt certò, & evidentèr agnoſcibilis.

237 Vlteriùs: vel exceſſus fundamentorum eſt certò, & evidentèr agnoſcibilis; & tùnc obtinui; vel eſt tantûm opinabilis; & tùnc opinari quidem de Religione potero; invenire autem non potero. Denique vel evidentia credibilitatis eſt certa nota veritatis? & tùnc intentum obtinui, videlicèt, Religionem Chriſtianam eſſe evidentèr veram, cúm iuxtà omnes Doctores Catholicos ſit evidentèr credibilis. Vel evidentia credibilitatis non eſt certa nota veritatis, ſed fallibilis, & indifferens, & ſolúm probabilis? & tùnc veram Religionem invenire non potero, nec certus eſſe quòd Deus ſit Author Religionis Chriſtianæ, eiuſque myſteria revelaverit; ſed ſemper manebo dubius, & apud me dicere potero: forſan nos fefellit Deus, dùm per argumenta evidentia credibilitatis nos induxit ad amplectendam Religionẽ Chriſtianam, cùm ergò hæc ſint evidentèr abſurda, dicen-

cendum eſt, manifeſtum eſſe, & de rebus moralitèr evidentibus, quænam inter omnes ſit vera, & à Deo data Religio, quæ erat propoſitio quinta, cuius veritatem probandam ſuſcepimus.

§. XI.

Explicatur iam ex dictis Fidei noſtræ reſolutio facienda apud homines Infideles, qui Evangelio non credunt.

238 EX dictis facilè eſt legitimam Fidei noſtræ reſolutionem explicare. Si ergò Philoſophus Gentilis, vel Mahumethanus à Chriſtiano quærat: cur credis, Deum eſſe vnum, & Trinum? Cur credis, Deum factum eſſe hominem? Cur credis, Jeſum Nazarenum à Judæis crucifixum eſſe verum Deum? Reſpondebit: quia Deus ſummè ſapiens, ac verax, qui nec fallere, nec falli poteſt, has veritates mundo revelavit. Si autem vlteriús quærat: Cur credis, Deum has veritates mundo revelaſſe? Reſpondeat, negando ſuppoſitum, & dicat, ſe non credere, ſeu Fide ſolúm obſcura cognoſcere, Deum has veritates revelaſſe, ſed ſe hoc ſcire, ſeu per evidentia argumenta cognoſcere. Si autem vlterius quærat: vnde ſcis, Deum has veritates mundo revelaſſe? Reſpondeas: quia evidens eſt, Deum aliquam Religionem veram in mundo habere, in qua, & per quam homines

nes ſalvari poſsint;& evidens eſt hanc non poſſe eſſe aliam,quam Religionem Chriſtianam Catholicam Romanam: quia ſola hæc eſt à Deo illuſtrata evidentibus veritatis notis, & manifeſtiſsimis credibilitatis argumentis;& evidens eſt,Deum non potuiſſe Religionem falſam tòt,ac tantis veritatis ſignis,& credibilitatis argumentis exornare. Et hìc exponat credibilitatis argumenta,quæ in toto hoc tractatu ſunt adducta, & breviter propoſita ad finem libri primi.

239 Vel reſpondeat: certus ſum, Deum revelaſſe myſterium Trinitatis, & Incarnationis, & Divinitatis Chriſti, quia evidens mihi eſt evidentia facti, Chriſtum Dominum has veritates docuiſſe, & per Apoſtolos mundo perſuaſiſſe: Chriſtus autem evidentèr probavit ſuam Divinitatem, vt conſtat ex toto lib.1. & ex hoc lib.2. cap.2. §. . Vnde quæcumque Chriſtus revelavit mundo, Deus revelavit. Rursùs, quod Chriſtus ſit Deus manifeſtis probatur argumentis, quia evidens eſt evidentia facti, Chriſtum Dominum palàm dixiſſe Judæis, ſe eſſe Filium Dei naturalem, verumque Deum, & ob hanc cauſam à Judæis crucifixum eſſe: & evidens mihi eſt evidentia facti, & per hiſtorias fide dignas, quibus innumeri viri ſapientiſsimi,& ſanctiſsimi Fidem certiſsimam adhibuerunt, & per effectus manifeſtos,qui rem ita ſe habuiſse,manifeſtè comprobant, Chriſtum Jeſum in confirmationem illius doctrinæ de ſua Divi-

vinitate evidentia miracula patraſse mortuos ſuſcitando, cæcos illuminando, paralyticos ſanando, & alia opera miranda ſupra omnes naturæ vires operando: & Deum illum tertia die à mortuis ſuſcitaſse, & ipſum redivivum Apoſtolis, alijſque perſonis apparuiſse, & pòſt quadraginta dies coràm magna multitudine virorum, ac mulierum è monte Oliveti ad cælos aſcendiſse: & Apoſtolos per totum Orbem diſperſos Chriſti Divinitatem mundo perſuaſiſse; & reſurrectionem, atque eius in cælos aſcenſionem vt oculares teſtes teſtificatos fuiſse: & in huius Fidei defenſionem ipſos, & innumerabiles Martyres omnis ætatis, & ſexus, alacritèr, & conſtantèr ſanguinem fudiſſe: & ſapientiſſimos, ac doctiſſimos Doctores omni ſæculo hanc doctrinam conſtantèr defendiſſe, & pro ea defendenda innumeros labores alacritèr ſuſtinuiſſe. Evidens quoque mihi eſt evidentia facti, & per hiſtorias, quæ adhuc in genere narrationis humanæ ſummam authoritatem habent, hanc Fidem profeſſos fuiſse viros, ac fœminas ſanctiſsimos, quos Deus manifeſtis illuſtravit miraculis; & manifeſtum eſt nec fidem falſam poſse veram ſanctitatem generare, nec providentiæ Dei congruum eſse vt miraculis illuſtret falſæ Fidei profeſsores.

240 Vel denique reſpondeat: certus ſum, Deum eſse Authorem Religionis Chriſtianæ; quia manifeſtum mihi eſt, hanc Fidem non alitèr, quàm

vir-

virtute Divina potuisse per totum mundum deffendi contra tòt Imperatorum, & Principum potentiam, & tyrannidem : quia cum Religio Christiana proponat credenda mysteria difficillima, qualia sunt Div nitas hominis crucifixi, eius realis præsentia sub exigua panis particula, & identitas eiusdem naturæ cum personis distinctis : & cùm præcepta, atque consilia carni, & sanguini contraria contineat, & nihil de præsenti suis cultoribus promittat; sed omnia in futurum reseruet; incredibile est, mundum res humanitùs tàm incredibiles, tam firmitèr credidisse, nisi ad hoc credēdum evidentià miraculorum induceretur, vel potentià Divinà, & singulari gratià moveretur. Vnde meritò S. Thomas 1. contra gent. cap. 6. dicebat: *Hanc tàm mirabilem mundi conversionem ad Fidem Christianam indicium certissimum esse præteritorum signorum, vt ea vlteriùs iterare necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidentèr. Esset autem*, inquit, *omnibus signis mirabilius, si ad credendum tàm ardua, & ad operandum tàm difficilia, & ad sperandum tàm alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisset à simplicibus, & ignobilibus hominibus.* Et hìc repetendum est acutissimum illud dilemma D. Augustini à nobis propositum, lib. 1. cap. 9. num. 85. quia vel Apostoli mundo prædicantes, hominem crucifixum esse Deum, & à mortuis resurrexisse, & vivum in cælos ascendisse, & totam illam doctrinam, quam ipsi prædicabant, docuisse, hanc Fidem mundo persuas-

suasserunt medijs signis externis, & miraculis; vel sine externis miraculis? Si primum: ergò Fides hæc vera est; quia Deus nequit miracula facere in confirmationem doctrinæ falsæ, & mirabilia operari, vt secta suæ voluntati contraria, & suis perfectionibus iniuriosa in mundo prævaleat. Si secundum: idem sequitur, quia hoc idem est miraculum internum omnibus miraculis externis multò maius, & evidentèr probans, sola Dei omnipotentis virtute fieri potuisse vt res humanitùs ita incredibiles, & carni, & sanguini ita contrarias, mundus tam firmitèr, & tàm constantèr crediderit.

§. XII.

Quomodò Fidei Christianæ resolutio facienda sit sine circulo, & mutua prioritate coràm hæreticis credentibus Evangelio, & coràm Catholicis.

241 SI hæreticus à me quærat: Cur credis, dari Purgatorium, & Christum Dominum instituisse septem Sacramenta? Respondebo: quia Deus summè sapiens, ac verax hoc revelavit. Si iterùm roget: Vnde cognoscis id Deum revelasse? Respondebo: quia Ecclesia Catholica Romana id semper tenuit, ac credidit, atque omnibus credendum proponit. Si instet: vnde cognoscis Ecclesiam Romanam hoc proponentem,

non

non errorem, sed veritatem credendam proponere? Respondebo: quia, teste Apostolo, *Ecclesia est Columna, & Firmamentum veritatis*, id est columna firma, & stabilis, quæ á veritate deflectere non potest, & sua firmitate, ac stabilitate sustentat suos filios, nè à veritate aberrent, vt exponunt omnes Doctores Catholici; vel quia (vt fatetur etiam ipse Calvinus apud Becanum in Compendio Manualis lib. 1. cap. 3. nu. 17.) *veritatem præconio suo celebrat, quia puram & sinceram retinet, quia ad posteros transmittit, vel quia*, vt idem Calvinus dicit, *veritatem tuetur, ac propagat, vt à posteris in omne ævum colatur*. Si autem rursùs roget: vnde scis Ecclesiam illam, quã Apostolus appellat Columnam, & Firmamentum veritatis, esse Ecclesiam Catholicam Romanam? Respondebo: quia ex Euangelio manifestum est Christum Dominum suprà Petrum fundasse Ecclesiam visibilem in æternum permansuram, vt constat ex illis verbis: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Et de hac Ecclesia suprà Petrũ fundata loquutum fuisse Apostolum Paulum, manifestum est: Evidens autem est, Ecclesiam visisibilem suprà Petrum à Christo fundatam non esse aliam, quam Ecclesiam Catholicam Romanam: quia illa hominum congregatio sola est Ecclesia Christi, quæ eadem est, & vna, & Sancta, & Catholica, & Apostolica, & rectissimè ordinata, & visibilis, hoc est in luce hominum per-

petuò constituta: hæ enim Ecclesiæ proprietates manifestè constant ex symbolis, Apostolico, Nicæno, & Constantinopolitano; & ex Scripturis. Atqui sola illa hominum congregatio, quæ Romano Pontifici pro tempore existenti paret, ipsumque vt verum Christi in terris Vicarium, & legitimum Petri successorem agnoscit, & nulla alia est talis: ergò sola hæc Congregatio; id est sola Ecclesia Catholica Romana est vera Christi Ecclesia. Ad hanc autem minorem persuadendam suppetunt Doctori Catholico euidentia argumenta, vt demonstrant P. Valentia tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 7. à §. 21. Bellarminus de notis Ecclesiæ, & alij: & nos libro sequenti id ostendemus: euidens enim est, solam Ecclesiám Romanam posse per continuatam seriem Pastorum probare, se ab Apostolis fundatam esse: quia evidens est euidentia facti, Innocenti ii XI. qui modò gubernat Ecclesiã Christi, successisse Clemēti X. Clementē X: Clementi IX. Clementem IX. Alexandro VII. Alexandrum VII. Innocentio X. Innocentium X. Vrbano VIII. & sic ascendendo perveniemus ad D. Petrum, à quo vsque ad Innocentium XI. vtrumque includendo, quadraginta quatuor suprà ducentos numerantur Summi Pontifices, secundùm communiorem calculum. Et manifestum est, in sola Ecclesia Catholica Romana reperiri notas, signa, & argumenta, quæ probent, ipsam esse veram Christi Ecclesiam.

§. XIII.

§. XIII.

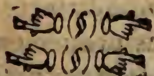
Alius modus id ipsum explicandi.

242 ALio insuper modo sine circulo, & mutua prioritate possumus resolvere Fidem Catholicam coràm hæretico, qui credēs in Christo, negaret integritatem, & incorrupnem noui Testamenti, seu qui diceret nouum Testamentum, quòd in Ecclesia modò servatur, non esse omninó incorruptum, & quale ab Apostolis scriptum fuit. Interroganti ergò: cur credis Purgatorium, & septem Sacramenta? respondebo: quia Deus hoc reuelauit: & sciscitanti, vnde cognoscis, hoc Deum reuelasse? Respondebo: quia Ecclesia hoc credendum proponit: & iterùm roganti: vnde cognoscis, Ecclesiam in hoc proponendo non errare? Respondebo: quia Ecclesia est infallibilis ob assistentiam Spiritus Sancti ei à Christo promissam: & rursùs instanti: vnde cognoscis, Ecclesiam hoc privilegium habere, & ei fuisse promissam à Christo assistentiam Spiritus Sancti, nè erret in ijs, quæ credenda proponit? Respondebo: quia id Euangelium, & Scriptura aperte testatur: nam Christus Matth. 16. apertè promisit portas inferi non prævalituras adversùs Ecclesiam, quam suprà Petrum fundauit; prævaluissent autem, si Ecclesiam permouissent ad proponendum tamquàm ar-

articulum Fidei aliquod dogma falsum: & Matth. 28. Apostolis, & eorum successoribus Ecclesiam Christi principalitèr componentibus dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*; non esset autem in Ecclesia Spiritus Christi, qui est spiritus veritatis, si Ecclesia errare posset in ijs, quæ credenda proponit. Petro etiam, & in illo eius successoribus dixit Christus: *Rogaui pro te, Petre, ne deficiat Fides tua*: obtinuitque proinde Christus pro sua reuerentia, nè à Sede Petri deficiat vnquàm vera Fides; vt ita Romanus Pontifex tanquàm Petri successor, posit fratres suos, idest Episcopos, & fideles in Fide vera confirmare, eis ostendendo quid credere debeant. Ex ijs, & alijs Scripturæ testimonijs cognoui, Ecclesiam esse infallibilem in ijs, quæ credenda proponit.

243 Si autem ampliùs inquirat: vnde cognoscis, Scripturam hoc testificantem, esse Scripturam Dei, ab eo scilicèt dictatam, & libros, vnde sumútur eiusmodi testimonia esse Canonicos? Respondebo: quia Ecclesia Catholica in Concilijs Generalibus congregata cathalogum librorum Diuinorum contexuit, & inter eos numerat Euangelia illa, in quibus continetur assistentia Spiritus Sancti respectu Ecclesiæ, nè tota errare posit in ijs, quæ credit. Hunc cathalogum exhibuit Concilium Tridentinum Sess. 4. Patres Tridentini hùnc Cathalogum acceperunt per traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, vt videre est apud

pud Bartholomæum Carranzam in summa Conciliorum. Rursùs Eugenius illum accepit à Gelasio Papa in Concilio Romano, vt patet ex 2. tom. Conciliorum in Decretis Gelasij circa finem. Iterùm Gelasius ab August. lib. 2. de doctrina Christ. c. 8. Augustinus autem à Concilio Carthaginensi 3. quod alij quintum, alij sextum vocant. Denique Patres huius Concilij ab Innocentio I. epist. 3. ad Exuperium cap. 7. assumptus est autem Innocentius I. ad Summum Pontificatum anno 402. Vnde ex illo tempore primitiuæ Ecclesiæ ad nos vsque per continuam successionem perseuerat idem ille Scripturæ Canon, quem Ecclesia Catholica Romana tenet, & amplectitur. Ab hoc Canone multos libros hæretici huius temporis expungunt, in quos optimè quadrat quod de Manichæis scripsit Augustinus in libro de bono perseuerantiæ cap. 11. *Scripturas*, inquit, *sic accipiunt, vt suo quodam priuilegio, imò sacrilegio, quod volunt sumant; quod nolunt reijciant.*

§. XIV.

Quomodò sine circulo authoritas Scripturæ probari possit per authoritatem Ecclesiæ, & Ecclesiæ authoritas per authoritatem Scripturæ.

244 SI autem vlteriùs interroget: vnde nosti, Ecclesiam Catholicam præscribentem Cathalogum librorum Diuinorum, in eo designando non errasse? Hic non est recurrendum ad authoritatem invisibilem Ecclesiæ, seu ad asſistentiam invisibilem Spiritus Sancti, quam habet Ecclesia Catholica, nè errare poſsit circa Fidem, quæ aſsiſtentia solùm probetur ex Scripturis: sic enim circulum committeremus, probantes infallibilitatem Romanæ Ecclesiæ ex Scriptura, & rursùs infallibilitatem Scripturæ ex infallibilitate Ecclesiæ: quem circulum suprà §. 3. huius capitis exprobrant Catholicis Calvinistæ apud Becanum in Compendio Manualis libr. 3. cap. 10. Recurrendum itaque est ad authoritatem manifestam, & visibilem Ecclesiæ, quæ in omnium oculos incurrit.

245 Duplex namque est Ecclesiæ authoritas, altera omninò invisibilis in se, & prorsùs occulta, nimirùm authoritas proueniens ab infallibili aſsiſtentia Spiritus Sancti, quæ aſsiſtentia nobis constat per reuelationem contentam in Scriptura; altera est manifesta, & visibilis: quia in mundo est manifestum, & quasi palpabile, Religionem Christia-

stianam modis mirabilibus, atque Diuinis fuisse priùs fundatam, & per totum Orbem diffusam; mòx illustratam invictis sine numero Martyribus; in ea per singula sæcula floruisse homines admirãda sanctitate præditos,& manifestis miraculis claros;in ea semper illustrissimos Doctores clarissimà sanctitatis,& doctrinæ luce perfusos claruisse; ex illa prodijsse viros Apostolicos,qui zelo,& charitate ardentes per singula sæcula barbaras nationes ad Christum traxerunt, & quotidiè trahunt; hanc Ecclesiam immobilem in sua Fide per tòt sæcula permansisse contra tòt Imperatorum potentiam,contrà tòt hæreticorum persequutiones. Hæc,& alia Ecclesiæ decora ingentem illi conciciliant authoritatem,& satis clarè manifestant,Ecclesiam tòt notis illustrem,tòt prærogatiuis ornatam,tòt Martyribus, tòt Confessoribus, tòt Virginibus,& tót Doctoribus decoratam, esse illam Ecclesiam visibilem,quam sibi Christus coniunxit tanquàm Sponsam perpetuam, vt explicat Apostolus ad Ephes. 5. v. 31. & prædictum est ab Osea cap. 2. v. 19. *Sponsabo te mihi in sempiternum*, esse illam,quam Christum suprà Petrum fundauit,& de qua dixit: *Et portæ inferi non præualebunt adversùs eam*, idest, *vitia, & peccata, & hæreticorum doctrinæ*, vt explicat Hieronymus ad illum locum: adversùs quam *inferorum portæ; idest hæreticorum ora, impetum quidem facient; sed non præualebunt*, vt inquit Damascenus in oratione de transfiguratione Domi-

mini: denique esse illam, de qua Augustinus lib. 1. de Symbolo cap. 6. dicit: *Ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contrà omnes hæreses pugnans. Oppugnari potest; expugnari non potest. Hæreses omnes de illa exierunt, tanquàm sarmenta inutilia de vite præcisa, ipsa verò manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua. Portæ inferi non vincent eam.*

246 Ad hanc ergò authoritatem visibilem Ecclesiæ recurrendum est in præsenti interrogatione. Itaque ad illam interrogationem: vnde nosti Ecclesiam Catholicam præscribentem Cathalogum librorum sacrorum, in eo designando non errasse? Respondebo: quia Ecclesia Catholica Romana tòt prærogatiuis visibilibus, tòt notis, & insignibus fulget, vt ex illis manifestè cognoscatur, eam esse Ecclesiam illam, in qua habitat Spiritus Dei, idest spiritus veritatis, cui sua sensa manifestauit, & per quam vult sensibilitèr hominibus loqui, eisque ostendere legitimam ad æternam fœlicitatem viam. Credibileque non est, Deum occultasse huic Ecclesiæ, quinam sint illi libri, quos ipse dictauit, & per quos voluit ad æternam salutem dirigi: cui enim committeret libros illos custodiendos, & fidelitèr vsque in finem servandos, nisi Ecclesiæ illi, *quam suo sanguine acquisiuit*, vt inquit Paulus Actor. 20. v. 28. quam sibi in æternum desponsauit, & quam tòt dotibus, & mirabilibus prærogatiuis decorauit? Ergò Ecclesia Catholica est

fida

fida custos sacrorum librorum. Ergò ad illam attinet discernere quinam sint libri Diuini, & à Deo dictati, & illos filijs suis ostendere, vt ipsorum doctrina nutriantur ad vitam.

247 Confirmatur: nam certum est, Filium Dei interris visum esse, & cum hominibus conversatum fuisse, vt prædixerat Baruch cap. 3. *Post hæc*, inquit, *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* Certum est hominibus dedisse præcepta vitæ; & novam legem fundasse; & voluisse vt Euangelium scriberetur, vt vsque in finem esset forma sanctitatis : ergó certum est alicui hominum cœtui tradidisse hoc pretiosum depositum servandum: cui autem, nisi Ecclesiæ suæ? Quænam autem esse potest Ecclesia eius, nisi illa, quæ signis mirabilibus fulget, nempè Catholica Romana? Ergò certum est, ad Ecclesiam spectare prærrogatiuã conservandi purum Euangelium, aliosque libros sacros sine mixtura errorum. Ergò ex authoritate visibili, & manifesta Ecclesiæ abundè probatur, eam habere authoritatem infallibilem ad notificandum fidelibus, quinam sint libri Sacri, & Canónici, qui tanquàm Diuinitùs inspirati legendi sunt.

248 Ipsaque necessitas Fidei nobis à Deo dandæ probat, Scripturas sacras illi tanquam in deposito traditas. Audiamus Augustinum hanc necessitatem Fidei explicantem lib. 11. de Ciuit. Dei, cap. 2. & 3. *Quia ipsa mens*, inquit, *cui ratio, & in-*

intelligentia naturalitèr inest, vitijs quibusdam tenebrosis, & veteribus invalida est non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renouata atque sanata fiat tantæ salutis capax. Fide primùm fuerat imbuenda, atque purganda. In qua vt fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei Filius homine assumpto; non tamen consumpto, eandem constituit atque fundauit Fidem, vt ad Deum iter esset homini per hominem Deū: hic enim est Dei, & hominum mediator homo Christus Iesus..... Hic prius per Prophetas, deinde per seipsum, posteà per Apostolos, quantùm satis esse iudicauit, loquutus, etiam Scripturam condidit, quæ Canonica nominatur, eminentissimæ authoritatis, cui Fidem adhibeamus de his rebus, quas ignorare non expedit, nec per nos ipsos nosse idonei sumus. Hæc ille. Hanc autem Scripturam à se conditam, cui servandam traderet Deus, nisi illi Ecclesiæ, quam tòt signis mirabilibus ornauit?

249 Sine circulo ergò cognoscimus, Ecclesiam habere authoritatem infallibilem, & assistentiam occultam Spiritus Sancti, nè erret, quia Scriptura Diuina hoc testatur; & cognoscimus Scripturam hoc testificantem esse Diuinam, quia Ecclesia visibilis, quæ prærogatiuis suis probat, se esse Ecclesiam Dei, declarat, tales, & tales libros esse Divinos.

250 Possemus etiam alia via vitare circulum, asserendo nos scire quod Ecclesia habeat authorita-

ritatem infallibilem, quia id Scriptura Diuina testatur: & interrogati: vnde scimus, Scripturam hoc dictantem, esse Divinam? Respondebimus: quia nisi esset Divina, tantam authoritatem non haberet omni sæculo apud omnes homines. Hanc rationem colligo ex Augustino lib. 6. confessionum capit. 5. dicente: *Cùm essemus infirmi ad inveniendam liquida ratione veritatē, & ob hoc nobis opus esset authoritate sanctarum litterarum, iam credere cœperam, nullo modo Deum fuisse tributurum tàm excellentem illi Scripturæ per omnes iam terras authoritatem, nisi & per ipsam tibi credi, & per ipsam se quæri voluisses.* Et idem Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 29. cùm Manichæos ex quodam Euangelij loco convicisset, subiungit: *Quid hoc loco potest dicere impudentissima pertinacia? Non hoc Christum dixisse? At in Euangelio verba eius ista conscripta sunt. Falsum esse scriptum? Quid hoc sacrilegio magis impium reperiri potest? Quid ista voce impudentius? Quid audacius? Quid sceleratius? Simulachrorum cultores, qui Christi etiam nomen oderunt, nunquàm hoc adversus Scripturas illas ausi sunt dicere. Consequentèr namque omnium litterarum summa perversio, & omnium, qui memoriæ mandati sunt librorum, abolitio, si quod tanta populorum Religione roboratum est, tanta hominum, & temporum consensione firmatum, in hanc dubitationem ducitur, vt nè historiæ quidem vulgaris fidem possit, grauitatemque obtinere.*

§. XV.

Quomodò resolvenda sit Fides eorum, qui Christo, & Apostolis prædicantibus crediderunt.

251 HÆc dicta sunt de resolutione Fidei provt nùnc habetur à Fidelibus: nam si sermo sit de actu Fidei, quo audientes Christum, crediderunt, vera esse mysteria quæ ipse prædicabat, videlicèt quod ipse esset verus Deus, & Messias in Lege promissus: ille resolvitur tanquàm in motivum credibilitatis in miracula, quæ Christus patrauit in confirmationem suæ doctrinæ: evidens enim est, vel esse doctrinam Divinam, ac proinde veram, quæ confirmata est miraculis; vel saltem evidens est, posse, ac debere credi vt Diuinam. Similitèr si sermo sit de Fide eorum, qui immediatè audierunt Apostolos, illa reuocanda est in miracula ab ipsis edita, vel in mirabilem Prædicatorum sanctitatem, & consonantiam cum ratione, quæ apparebat in doctrina ab ipsis prædicata, vel in aliud huiusmodi.

§. XVI.

Quomodo Fides nostra, qui miracula Christi, & Apostolorum, non vidimus, possit in illa resolvi.

252 RESpectu autem nostri, qui miracula illa non vidimus, etiam à miraculis illis potest probari, revelatam fuisse à Deo doctrinam illam, quam Apostoli prædicarunt: v.g. Resurrectionem, & Ascensionem Christi dilemmate illo acutissimo Augustini, lib. 22. de Civit. cap. 5. sic arguentis: Vel mundus credidit Resurrectionem, & Ascensionem Christi per miracula Apostolorum, & Prædicatorum Evangelij, vel sine vllis miraculis externis? Si primum: ergò Deus confirmavit miraculis Resurrectionē, & Ascensionem Christi; si verò Apostoli, vt eis crederetur, Resurrectionem, & Ascensionem Christi prædicantibus, etiam ista miracula facta esse non creduntur; hoc vobis vnum grande miraculum sufficit, quòd eam orbis terrarum, sine vllis *miraculis credidit*. Quare iuxtą Augustinum nobis pro miraculo sufficit Fides ipsa Catholicæ Ecclesiæ: ex terminis enim videtur manifestum, fieri non potuisse sine miraculo, vt tanta hominum multitudo crederet certissimè rem ex natura sua incredibilem, præsertim cum talis Fides tantam morum mutationem, & sanctitatem attulerit.

Et

253 Et quidem mihi mirabilior videtur mutatio illa, quam experimur per Fidem Catholicam, quàm suscitatio mortuorum, & illuminatio cœcorum; & faciliùs intellectu mihi apparet, hanc Fidem Ecclesiæ Romanæ introductam esse per miracula externa, quàm sine vllis miraculis: hoc enim secundùm, vt Augustinus animadvertit, licèt à Deo fieri posit; difficilius tamen est, & incredibilius, quàm illud primum: vnde idem Augustinus, lib. 22. de Civit. cap. 8. aiebat: *Miracula necessaria fuisse priusquā crederet mundus ad hoc vt crederet; postquàm verò mūdus credidit*, necessaria iam non esse miracula: nam qui adhùc prodigia, vt credat, expectat, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente, non credit. Hùc etiam facit ille S. Thomæ locus ex 1. contra Gent. cap. 6. quem suprà adduximus, §. 11. circa finem, vt enim ille aiebat: *Hac tàm mirabilis mūdi conversio ad Fidem Christianam indicium certissimum est præteritorum signorum; vt ea vlteriùs iterare necesse non sit, cùm in suo effectu appareant evidentèr.*

(§)

§. XVII.

§. XVII.

Resolutio Fidei à nobis exposita confirmatur ex Patribus.

254 PRobatur nostra sententia celebri alia authoritate eiusdem Augustini, qui lib.de vtilitate credendi,cap.14.latè agit de credibilitate nostræ Fidei,& docet: *Christum nihil prius, nec fortiùs, quàm credi sibi voluisse:cùm illi nondùm essent idonei,cum quibus ei res esset; ad Divina percipienda secreta,* docetque Christum Dominum in eũ scopum miracula fecisse,vt sibi loquenti, & docenti crederetur.Et posteà cap.16.paulò pòst initium dicit,pertinuisse ad providentiam Dei constituere aliquam authoritatem, quà velut gradú certò innitentes,attollamur in Deum, & posśimus credere sine temeritate,& periculo errãdi. Et pauló pòst addit, nos duobus modis moveri ad credendum, partim miraculis, partim sequentium multitudine,id est,tùm miraculis, quæ in confirmationem Fidei facta sunt, tùm multitudine populorum illam profitentium.Quod etiam repetit, & confirmat in libro contra Epistolam fundamẽti,cap.4. his verbis: *Multa sunt, quæ iustisśimè me tenent in Ecclesiæ Catholicæ gremio: tenet consensio populorum,& gentium: tenet authori as miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata:* te-

tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, vsque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum. Idem apertè testatur ibidem cap. 5. inquiens: *Infirmata Catholicorum authoritate, iam nec Evangelio credere potero, quia per eos illi credideram.* Ergò affirmat Augustinus, se ab authoritate Ecclesiæ Catholicæ inductum fuisse ad credendum; Deum esse authorem doctrinæ contentæ in Evangelijs. Denique in libro iam citato de vtilitate credendi, cap. 14. circa finem docet, Christum miraculis obtinuisse, vt sibi prædicanti, se esse Deum, atque Messiam in lege promissum, crederetur: *Quid enim agunt tanta, & tam multa miracula, ipso etiam dicente, illa fieri non ob aliud, nisi vt sibi crederetur?* Et postmodùm: *Ergò Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit authoritatem, authoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, vetustate roboravit Religionem,* Ex quibus manifestè constat, D. Augustinum permotum fuisse miraculis, & alijs notis credibilitatis, vt crederet, Religionem Christianam habere Deum authorem, ac proinde vt ob authoritatem Dei revelantis crederet mysteria nostræ Religionis: ergò Fides nostra resolvenda est in illa signa, & argumenta.

255 Idque etiam apertè docuit Richardus à Sancto Victore, lib. 1. de Trinitate, vbi considerans evidentissima argumenta credibilitatis, quibus homines inducuntur ad credendum, Deum

esse

esse Authorem illius, ac proinde eius mysteria reuelasse, exclamat, dicens: *Domine, si error est quod credimus, à te decepti sumus.* Redditque rationem: quia mysteria nostræ Fidei tàm multis, tàm magnis, tàm miris prodigijs diuinitùs sunt confirmata, vt genus videatur esse dementiæ vel aliquantulum dubitare. Ergò grauissimus iste Pater reducit assensum, quo credimus, Deum esse authorem Religionis Christianæ, ac proinde eius mysteria reuelasse, ad signa, & motiua credibilitatis: ergò his tanquam motiuo intrinseco innititur assensus reuelationis.

256 Prætereà suadetur nostra conclusio authoritate D. Thomæ hic q. 2. art. 9. ad 3. dicentis: *Ille, qui credit, habet sufficiens inductivum ad credendum: inducitur enim authoritate Divinæ doctrinæ miraculis confirmatæ, & quod plus est, interiori instinctu Dei invitantis. Vndè non leuiter credit, cùm habeat sufficiens inductivum ad credendum.* Vbi apertè loquitur non de motivis, quæ habemus ad volendum credere: nam priusquam credamus non inducimur authoritate Diuinæ doctrinæ: neque enim túnc agnoscimus illam tanquam authoritatem, & doctrinam Diuinam: alioqui crederemus antequam credamus; sed de motivis, quæ habemus ad ipsum actũ credendi, vt optimè expendit Cardinalis Sphortia de Fide num. 64.

257 Denique efficaciter suadetur ex verbis Christi Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite*, quibus significat, opera miraculosa Christi, eiusque esse vitam sit motivum ad credendum quod missus à Deo, & eius doctrina sit Diuina, ac proinde credenda ob authoritatem dicentis. Et ex verbis Christi Joannis 11. *Lazarus mortuus est, & gaudeo propter vos vt credatis*, ex quibus constat,

Chriſtum voluiſſe nos credere Diuinam reuelationem propter teſtimonia,& motiua,quæ ſuadent eius exiſtentiam. Idque fecerunt Samaritani Joan.4. *Multi crediderunt in eum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis,quia dixit mihi omnia*: ergò Samaritani ducti ſunt ad credendum, Chriſtum eſſe Meſsiam, quia ob teſtimonium mulieris crediderunt,ei aperuiſſe ſecreta cordis,& ob hoc miraculum crediderunt, illum eſſe Meſsiam.

TYPOGRAPHVS Lectori.

CVM tertium librum huius primæ, partis iam diù meditatum Auctor prælo disponeret, ecce ob mortem Præpositi Generalis, Societatis intercisæ res: ad Comitiaque Generalia Romæ habenda, cum ijs qui suffragia ferrent à Castellana Prouincia eligitur. In ijs postmodum ad regimen vniuersæ Societatis suscipiendum ab ipsa cogitur. Quapropter manùm de tabula, vt aiunt, amouere compulsus, nondum perfectum opus typis cõcessit, certus si per occupationes, quæ modò premunt, ac tempus liceat, & vota sua, & nostra adimplere. Id nos Auctoris nomine pollicemur. Vt verò curiositati Lectorum (dùm ex prælo Germanico quantocyùs plenè satisfactum iri ab Auctore ipso habemus) pro parte nostra geramus morem, integrum capitum libri tertij adiungendi indicem damus. Tu interim tanti Viri laboribus fruere, & vale.

INDEX

PRIMÆ PARTIS.

LIBER PRIMVS.

IN quo ſenſibilibus argumentis Diuinitas Chriſti Domini euidenter demonſtratur, & euidens credibilitas Religionis Chriſtianæ proponitur.

LIBER SECVNDVS.

IN quo ostenditur, Religionem Christianam non solùm esse euidenter credibilem, sed euidenter veram euidentia in attestante, quatenus euidenter demõstratur, Deum esse Authorem illius. Vbi natura nostræ fidei latè exponitur, & ostenditur, ad credendum Fide Diuina, & obscura mysteria nostræ fidei, non debere per prius fide obscura credi authoritatem Dei loquentis, & existentiam reuelationis; sed posse fide obscura, & libera credi mysterium ab homine euidentèr cognoscente, Deum illud reuelasse. Vbi etiam pro dignitate explicatur vltima fidei nostræ resolutio sine circulo, & mutua prioritate.

§.*V.*

om:i

LIBER TERTIVS.

IN quo euidentèr demonſtratur, inter Chriſtianas Religiones ſolam Catholicam Romanam eſſe veram Chriſti Religionem, atque Eccleſiam.

non audeant,dicunt,poſſe quemlibet Chriſtianum in ſua ſecta,& fide ſalvari,Lutheranum,v.g.in ſua,ſimiliter Calviniſtam,& Pontificium. Atque apertè demonſtratur, ſi ſemel intra Eccleſiam Romanam reperitur ſalvatio,eam reperiri non poſſe in ſecta Lutherana, vel Calviniana, nec in vlla alia negante aliquem ex articulis,quos Eccleſia Romana credendos proponit.

*Cap.V.*Sectarij fatentes,dari in Eccleſia Romana ſalvationem , habent euidentem obligationem deſerendi ſuam ſectam,& tranſeundi ad Eccleſiã Catholicam: quia euidens eſt,viam certam præferendam eſſe dubiæ;in Eccleſia autem Catholica certa eſt ſpes ſalutis,ex vtriuſque partis confeſsione ; in ſectis autem Hæreticorum ſolum eſt ſalus in ipſorum opinione,quam eſſe manifeſtum errorem,omnes Catholici conſtanter credunt.

Cap.VI. Quartum caput idem probandi:quia cùm Eccleſia á Chriſto fundata,ſit viſibilis;& certũ ſit ex Scriptura,non poſſe Chriſtum,qui ipſam gubernat,permittere vt ipſa tota,quatenùs ex Paſtoribus, & ovibus conflata eſt,publicè profiteatur aliquod dogma falſum , neceſſarium eſt vt in ipſa detur tribunal aliquod ſupremum viſibile,ſeu iudex aliquis ſupremus,ad quem in dubijs fidei, & morum Chriſtiani recurrant, & cuius ſententiæ omnes ſtare debeant:qui ne totam Eccleſiam obliget ad errandum in fide, debet eſſe authoritatis infallibilis ; euidens autem eſt,hunc iudicem viſibilem non reperiri in vlla Hæreticorum ſecta;ſed in ſola Catholica Romana,in qua hoc munus exercet vel Concilium Generale approbatum à Romano Pontifice,vel hic,dum è Cathedra D. Petri tanquam Summus Paſtor,quid tenendum ſit , toti Eccleſiæ proponit.

Cap.

comparatio inter Martinum Lutherum Ecclesiæ reformatæ Authorem,& Franciſcum Xauerium Eccleſiæ Romanæ Propagatorem,manifeſtè oſtendit,Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Eccleſiam;Eccleſiam verò Lutheranam,& alias ex illa ortas,non eſſe niſi Synagogas Sathanæ.

Cap.XII. Nonum caput idem probandi: quia incredibile,& monſtruoſum eſt, quod Deus ad reformandam Eccleſiam elegerit Lutherum,Monachũ apoſtatam, qui relicto Monaſterio, habitu, & profeſsione ſua,ad vitam ſæcularem reuerſus,Monialem profeſſam, à Monaſterio abductam,ſibi copulauit,& cum ea aſsiduè vixit;& Ioannem Calvinum,presbyterum ambitioſum, ſuperbia, & maledicentia plenum,qui de nefando crimine cõuictus, & per ſententiam Iudicis publicè damnatus, exurendus fuiſſet Nouioduni, niſi ob Epiſcopi preces pœna ignis commutata fuiſſet in ſupplicium virgarum.

Cap.XIII. Decimũ caput idem probandi:quia euidẽs eſt euidentia facti,Lutherũ,& Calvinũ,& alios Sectarios, qui ab Eccleſia Romana receſſerunt,renouaſſe Hæreſes â vera Chriſti Eccleſia damnatas, nimirum ab Eccleſia Romana intra quinque priora ſæcula, quando etiam ex confeſsione Adverſariorum vera Chriſti Eccleſia erat.

Cap.XIV. Vndecimum caput idem probandi : quia omnes Sectarij,qui ſub ſpecioſo titulo *Reformationis* Fidem Eccleſiæ Romanæ impugnarunt,in craſsiſsimos, & manifeſtos errores prolapſi ſunt,quos eleganter deſcribit Bellarminus in præfatione ad primum controuerſiarum tomum.

Cap.XV. Vltimum caput probandi, ſolam Eccleſiam

Ca-

